

Daniël

Toegelicht & toegepast

DANIËL
Toegelicht & toegepast

De Eindtijd

Ger de Koning

Webwinkel: www.uitgeverijdaniel.nl
Bestellingen: info@uitgeverijdaniel.nl

© 2017 Uitgeverij Daniël, Zwolle, NL
Tweede druk (paperback) 2017
ISBN: 978-90-79718-44-3
Eerder: © 2011 Uitgeverij Johannes Multimedia (paperback)

Omslagfoto: depositphotos.com
Omslagontwerp: Theis-Jan Goudswaard
Lay-out: Jan Noordhoek

Niets uit deze uitgave mag – anders dan voor eigen gebruik – worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van 'Uitgeverij Daniël' of de auteur.

Het gebruik van de Herziene Statenvertaling is in dit commentaar toegestaan onder voorwaarde van de volgende duidelijke copyrightvermelding: De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling.

© Stichting HSV 2010.

© Stichting HSV en Uitgeverij Jongbloed – Heerenveen. Alle rechten voorbehouden.

Voor gebruik van teksten uit de TELOS-vertaling is toestemming onder voorwaarde van de volgende duidelijke copyrightvermelding: De bijbelteksten in deze uitgave zijn ontleend aan het Nieuwe Testament in de TELOS-vertaling.

© Uitgeverij Jongbloed – Heerenveen. Alle rechten voorbehouden.

Inhoud

Tekstgebruik		11
Afkortingen		11
Vertalingen		11
Verwijzingen		12
Haakjes		12
Vooraf		14
Het boek Daniël		
Inleiding		17
Indeling van het boek		20
Daniël 1		
	Inleiding	21
verzen 1-2	De wegvoering naar Babel	21
verzen 3-4	Onderwijs	23
vers 5	Eten en drinken	24
verzen 6-7	Andere namen	24
vers 8-9	Een voornemen van het hart	25
vers 10	Bezwaren	28
verzen 11-13	Een proefperiode	28
verzen 14-17	Na de proefperiode	29
verzen 18-20	Bij Nebukadnezar	30
vers 21	Duur van het verblijf in Babel	31
Daniël 2		
	Inleiding	32
vers 1	Nebukadnezar droomt	32
verzen 2-12	Nebukadnezar en zijn raadgevers	32
verzen 13-18	Reactie van Daniël	35
verzen 19-23	Verhoring en lofprijzing	36
verzen 24-30	Daniël voor de koning	37
vers 31	De droom van Nebukadnezar	39
verzen 32-33	De onderdelen van het beeld	40
verzen 34-35	Het einde van het beeld	41

verzen 36-38	Het eerste rijk	42
vers 39	Het tweede en het derde rijk	43
verzen 40-43	Het vierde rijk	45
	Het vierde rijk is het Romeinse rijk	45
	Twee fasen	46
	Het vierde rijk komt nog	46
	De benen, de voeten en de tenen	47
	Historie	48
verzen 44-45	Het vijfde rijk	49
verzen 46-49	Eerbetoon van Nebukadnezar	50

Daniël 3

	Inleiding	52
vers 1	Het gouden beeld	53
verzen 2-7	De inwijding van het beeld	54
verzen 8-12	De drie vrienden aangeklaagd	55
verzen 13-15	Het ultimatum	56
verzen 16-18	Onbevreesd getuigenis	57
verzen 19-22	Midden in het vuur geworpen	58
verzen 23-25	De vierde Man in het vuur	59
verzen 26-27	Uit het vuur	62
verzen 28-30	Het getuigenis van Nebukadnezar	63

Daniël 4

	Inleiding	65
vers 1	Aanhef van de proclamatie	66
verzen 2-3	Nebukadnezar eert God	66
verzen 4-5	Nebukadnezar krijgt een droom	68
verzen 6-9	Wie weet de uitleg van de droom?	69
verzen 10-12	De boom	71
verzen 13-16	Wat met de boom gebeurt	72
vers 17	Doel van het bevel	74
verzen 18-19	Daniël moet de droom uitleggen	75
verzen 20-26	De uitleg van de droom	76
vers 27	Raad van Daniël	79
verzen 28-33	Vervulling van de droom	79
verzen 34-37	Nebukadnezar krijgt zijn verstand terug	82

Daniël 5

	Inleiding	85
verzen 1-4	Het feestmaal van Belsazar	86
vers 5	De schrijvende vingers	88
verzen 6-9	Reactie van Belsazar	90
verzen 10-12	De koningin herinnert aan Daniël	91
verzen 13-16	Belsazar laat Daniël komen	93
verzen 17-21	Daniël wijst Belsazar op Nebukadnezar	93
verzen 22-24	De aanklacht tegen Belsazar	95
verzen 25-28	Het schrift en de betekenis ervan	97
verzen 29-30	Belsazar gedood	98

Daniël 6

	Inleiding	100
vers 1	Het rijk van de Meden en Perzen	101
verzen 2-4	Darius wil Daniël promoveren	102
verzen 5-6	Op zoek naar een aanklacht	103
verzen 7-10	Darius als God erkennen	104
vers 11	Daniël bidt tot zijn God	106
verzen 12-14	Aangeklaagd	108
verzen 15-19	In de leeuwenkuil geworpen	109
verzen 20-24	Uit de leeuwenkuil	111
vers 25	De vijanden in de leeuwenkuil	113
verzen 26-28	Bevel van Darius over de God van Daniël	114
vers 29	Voorspoed van Daniël	116

Daniël 7

	Inleiding	118
vers 1	De droom en visioenen van Daniël	118
verzen 2-3	De oorsprong van de dieren	119
verzen 4-6	De eerste drie dieren	120
verzen 7-8	Het vierde dier	121
verzen 9-12	Een kijkje in Gods gerechtshof	122
verzen 13-14	De Mensenzoon en Zijn heerschappij	125
verzen 15-16	Daniël wil de juiste betekenis weten	127
verzen 17-18	Een eerste uitleg	127
verzen 19-22	Wat is de betekenis van het vierde dier	129
verzen 23-26	De betekenis van het vierde dier	130

vers 27	Het eeuwig koninkrijk	132
vers 28	De uitwerking van de uitleg	134

Daniël 8

	Inleiding	135
verzen 1-2	Tijd en plaats van het visioen	136
verzen 3-4	De ram en zijn optreden	136
verzen 5-7	De geitenbok en de ram	139
vers 8	De grote hoorn en de vier horens	140
verzen 9-12	De kleine hoorn	140
verzen 13-14	Hoelang?	142
verzen 15-18	Begrijpen van het visioen	144
verzen 19-25	De uitleg van het visioen	145
verzen 26-27	De uitwerking op Daniël	148

Daniël 9

verzen 1-2	Aanleiding tot het gebed	151
verzen 3-4	Daniël bidt en belijdt	152
verzen 5-6	Wij hebben gezondigd	153
verzen 7-9	Het volk en de Heere	155
verzen 10-14	Niet geluisterd	156
verzen 15-16	Belijdenis en verzoek	158
verzen 17-19	Daniël smeekt God te luisteren	161
verzen 20-23	Het antwoord komt	163
verzen 24-27	Het ABC van de profetie	166
vers 24	De zeventig weken	167
vers 25	Zeven weken en tweeënzestig weken	168
vers 26	De Messias uitgeroeid	169
vers 27	De zeventigste week	171

Daniël 10

	Inleiding	175
vers 1	Een woord geopenbaard	175
verzen 2-3	Daniël rouwt	176
verzen 4-6	Daniël ziet de Heer Jezus	177
verzen 7-11	Krachteloos	178
verzen 12-13	De strijd achter de schermen	180
vers 14	De inhoud van de profetie	183

verzen 15-19	Daniël wordt gesterkt	184
verzen 20-11:1	Het boek van de waarheid	186

Daniël 11

	Inleiding	188
vers 2	Van Kores tot Xerxes I	190
vers 3	Alexander de Grote	191
vers 4	Het Griekse rijk in vieren gedeeld	191
vers 5	Twee koningen	192
vers 6	Een overeenkomst	192
verzen 7-14	De koning van het zuiden	193
verzen 15-20	De koning van het noorden	196
verzen 21-31	Antiochus IV Epiphanes	198
verzen 32-35	De verstandigen	202
verzen 36-39	De antichrist en zijn godsdienst	205
verzen 40-45	De toekomstige koning van het noorden	207

Daniël 12

vers 1	Een tijd van grote benauwdheid	213
vers 2	De opstanding	214
vers 3	De verstandigen	216
vers 4	Het boek verzegeld	218
verzen 5-7	Hoelang nog?	219
verzen 8-12	Het laatste onderwijs	220
vers 13	Een woord voor Daniël persoonlijk	223

Andere publicaties

Tekstgebruik

Afkorting bijbelboeken

Oude Testament

Thora

Gn	Genesis
Ex	Exodus
Lv	Leviticus
Nm	Numeri
Dt	Deuteronomium

Historische boeken

Jz	Jozua
Ri	Richteren
Ru	Ruth
1Sm	1 Samuel
2Sm	2 Samuel
1Kn	1 Koningen
2Kn	2 Koningen
1Kr	1 Kronieken
2Kr	2 Kronieken
Ea	Ezra
Ne	Nehemia
Es	Esther

Poëtische boeken

Jb	Job
Ps	Psalmen
Sp	Spreuken
Pr	Prediker
Hl	Hooglied

Profetische boeken

Js	Jesaja
Jr	Jeremia
Kl	Klaagliederen
Ez	Ezechiël
Dn	Daniël
H	Hosea
Zf	Joël
Hg	Amos
Zc	Obadja
Ml	Jona
Mi	Micha
Na	Nahum
Hk	Habakuk
Zf	Zefanja
Hg	Haggäi
Zc	Zacharia
Ml	Maleachi

Nieuwe Testament

Mt	Mattheüs
Mk	Markus
Lk	Lukas
Jh	Johannes
Hd	Handelingen
Rm	Romeinen
1Ko	1 Korinthiërs
2Ko	2 Korinthiërs
Gl	Galaten
Ef	Efeziërs
Fp	Filippiërs
Ko	Kolossers
1Th	1 Thessalonikers
2Th	2 Thessalonikers
1Tm	1 Timotheüs
2Tm	2 Timotheüs
Tt	Titus
Fm	Filémon
Hb	Hebreeën
Jk	Jakobus
1Pt	1 Petrus
2Pt	2 Petrus
1Jh	1 Johannes
2Jh	2 Johannes
3Jh	3 Johannes
Jd	Judas
Op	Openbaring

Vertalingen

Alle tekstaanhalingen uit het Oude Testament komen uit de Herziene Statenvertaling (HSV). De tekstaanhalingen uit het Nieuwe Testament komen uit de Herziene Voorhoeve-uitgave, ook wel TELOS-vertaling genoemd.

Verwijzingen

De tekst van *Daniël* staat in dit commentaar. In een aantal gevallen worden tekstverwijzingen voluit geciteerd. Alle andere tekstverwijzingen kan de lezer zelf in de Bijbel opzoeken.

Haakjes

Oude Testament

In de bijbelgedeelten van het *Oude Testament* worden twee soorten haakjes gebruikt:

Ronde haakjes ()

Deze dienen uitsluitend om het lezen en begrijpen van de tekst te vergemakkelijken; ze geven aan dat een bepaald gedeelte een soort tussenzin vormt die de eigenlijke loop van het verhaal of het betoog enigszins onderbreekt.

Vierkante haakjes []

Deze haakjes staan om woorden die in de gedrukte uitgave van de *Herziene Statenvertaling cursief* staan. Omdat in dit boek de hele tekst cursief wordt weergegeven, worden deze haakjes gebruikt om de woorden te markeren die cursief in de gedrukte uitgave staan. Deze haakjes geven aan dat de ingesloten woorden niet in de grondtekst voorkomen, maar in het Nederlands zijn ingevoegd om de tekst begrijpelijk te maken.

Nieuwe Testament

In de bijbelgedeelten van het *Nieuwe Testament* worden drie soorten haakjes gebruikt. In het 'Voorwoord' van de TELOS-vertaling wordt hierover het volgende gezegd:

'In de vertaling zijn drie soorten haakjes gebruikt:

Ronde haakjes ()

Deze dienen uitsluitend om het lezen en begrijpen van de tekst te vergemakkelijken; zij geven aan dat een bepaald gedeelte een soort tussenzin vormt die de eigenlijke loop van het verhaal of het betoog enigszins onderbreekt.

Vierkante haakjes []

Deze geven aan dat de ingesloten woorden niet in de grondtekst voorkomen, maar in het Nederlands moeten worden ingevoegd om de tekst begrijpelijk te maken; deze woorden moeten dus altijd gelezen worden. Met name het (bepaalde) lidwoord ontbreekt nogal eens in het Grieks, waar dat in het Nederlands wel noodzakelijk is; aangezien verschillende uitleggers van mening zijn dat het al of niet voorkomen van het lidwoord vaak van grote betekenis is, is ernaar gestreefd dit overal in de vertaling tussen haakjes te plaatsen waar het in de grondtekst ontbreekt.

Scherpe haakjes < >

Deze geven aan dat de ingesloten woorden in sommige handschriften wel en in andere niet voorkomen.'

Vooraf

We ontmoeten in dit boek een man die enkele keren door de hemel “*zeer gewenst*” wordt genoemd (*Dn 9:23; 10:11,19*). Dat is hij, omdat hij in volledige trouw aan God zich op de innigste wijze verbonden weet met Gods ontrouwe volk. Hij stelt groot belang in wat het volk van God is overkomen en wat het in later tijd nog zal overkomen. Hij is echter niet slechts een waarnemer, een toeschouwer, maar een intens betrokkene, een deelnemer. Alles wat hem door God wordt bekendgemaakt, doorleeft hij. Van wat hij ziet, wil hij de betekenis weten. Deze houding en die gezindheid maken van hem een ‘verstandige’ in de dingen van God. Een verstandige is iemand die zelf is onderwezen en vervolgens anderen kan onderwijzen hoe zij zich moeten gedragen in de eindtijd.

Dit boek is om die reden in dubbel opzicht een profetisch boek. Het is in de eerste plaats profetisch in de gebruikelijke zin van het woord, dat wil zeggen dat het gaat over de toekomst en vooral die van Israël. Tegen Daniël wordt gezegd dat de mededelingen die hem worden gedaan, zijn bedoeld “*om u inzicht te laten krijgen in wat uw volk in later tijd zal overkomen*” (*Dn 10:14*). Alle gebeurtenissen die in dit boek worden beschreven, hebben dat doel.

Wat de mededelingen bij Daniël bewerken, laat zien dat het voor hem geen theoretische wetenswaardigheden zijn. Het raakt hem allemaal diep, het grijpt hem aan. Het zijn mededelingen van de levende God met Wie hij in gemeenschap leeft en waardoor hij een nog nauwere gemeenschap met Hem zoekt.

Het boek is ook profetisch in een nog andere betekenis van het woord. Profetie is niet alleen toekomstvoorzegging of het spreken van God over de toekomst, maar ook het spreken van God tot het hart en het geweten van Zijn volk met het oog op het leven hier-en-nu. Zo lezen we dat wie profeteert, spreekt “*[tot] opbouwning, vermaning en vertroosting*” (*1Ko 14:3*). Als wij het boek *Daniël* lezen met hetzelfde verlangen als Daniël om inzicht te krijgen in de toekomst, zal het gevolg zijn dat ons leven doorgelicht wordt. We zullen het in het ware perspectief gaan zien, dat van de toekomst.

Het gevolg daarvan zal zijn dat er motieven en elementen in ons aan het licht komen die we gaan veroordelen en veranderen omdat ze in het licht van de toekomst waardeloos of zelfs schadelijk en zondig zijn. Daardoor zal ons leven meer kunnen beantwoorden aan het doel dat God ermee heeft en dat is de verheerlijking van Zijn Zoon.

Het gaat in dit boek om het volk van Daniël, maar dat is het volk van de Messias Jezus. Er is geen volk van Daniël als Hij er niet is. Aan Hem dankt dit volk zijn bestaansrecht. Hij heeft het geroepen en verlost, beide zijn door Hem gebeurd. Door dit volk zal Hij op grond daarvan ten slotte verheerlijkt worden, als Hij al de beloften die Hij aan dit volk heeft gedaan, Zelf zal hebben vervuld.

Het is mijn gebed dat het bestuderen van dit bijbelboek als uitwerking heeft dat we Zijn verschijning meer zullen liefhebben (2Tm 4:8).

Overigens is voor mij de kroon van de gerechtigheid weggelegd, die de Heer, de rechtvaardige Rechter, mij in die dag zal geven; en niet alleen mij, maar ook <allen> die zijn verschijning hebben liefgehad. (2Tm 4:8)

Ger de Koning

Middelburg, november 2010, herzien 2017

Het boek Daniël

Inleiding

Dit boek spreekt over de eindtijd, dat wil zeggen over de tijd die direct voorafgaat aan de komst van de Heer Jezus om op aarde te regeren. Het is een belangrijk boek. Dat blijkt ook wel hieruit, dat de vijand het steeds weer aanvalt. Het is misschien wel het meest aangevallen boek van alle boeken van het Oude Testament. Dat komt omdat het boek veel profetieën bevat die al vervuld zijn in de tijd dat de Heer Jezus op aarde is.

Een voorbeeld daarvan zien we in het ontstaan van de elkaar opvolgende vier wereldrijken waarover Daniël heeft geprofeteerd. Het ongeloof kan niet accepteren dat een profeet dit zo nauwkeurig heeft voorgezegd. Daarom hebben bijbelcritici het boek veel later gedateerd. Het boek is volgens deze lieden geschreven na de vervulling van de voorspellingen en kan dus, zo beweren zij, niet van Daniël zijn.

Maar we hebben met een God te doen die van tevoren aangeeft hoe de geschiedenis zal verlopen en hoe de gebeurtenissen zullen plaatsvinden (*Js 46:10*). Tevens zien we in het boek zaken die pas later hebben plaatsgevonden en zaken die ook nu nog moeten gebeuren. Boven alles hebben we het duidelijke getuigenis van de Heer Jezus Zelf. Hij spreekt met nadruk over “*de profeet Daniël*” (*Mt 24:15*). Zijn getuigenis is het eind van alle tegenspraak.

Er is ook een getuigenis over de Heer Jezus in het boek *Daniël* en dat is Zijn titel ‘Zoon des mensen’. De Heer spreekt in de evangeliën meerdere keren over Zichzelf als ‘de Zoon des mensen’. Deze naam komt drie keer voor in het Oude Testament: twee keer in *Psalmen* (*Ps 8:5; 80:18*) en één keer in *Daniël* (*Dn 7:13*). Elke keer als Hij Zichzelf met deze naam aanduidt, is dat een bevestiging van de historiciteit van het boek *Daniël*, want Hij is die Zoon des mensen Die Daniël beschrijft, Die eenmaal zal komen om Zijn vrederijk op te richten (*Dn 7:13*).

In het boek *Ezechiël* treffen we ook nog een bewijs aan ten aanzien van Daniël. Ezechiël is een profeet tijdens de ballingschap en hij spreekt over

Daniël (Ez 14:14; 14:20). Daniël is dan dus al bekend. Dit is een extra argument dat het boek *Daniël* alleen in die tijd gedateerd kan worden en niet later.

Al zouden te midden ervan deze drie mannen zijn, Noach, Daniël en Job, [dan] zouden zij [alleen] door hun gerechtigheid hun [eigen] leven redden, spreekt de Heere HEERE. (Ez 14:14)

Het is nog van belang iets te weten van de geschiedkundige achtergrond van dit boek. De laatste Godvrezende koning in Juda is Josia. Josia sterft in de oorlog tegen de farao van Egypte, Necho, een oorlog die hij niet had moeten voeren, want de farao is op weg naar Assyrië en niet naar Juda (2Kr 35:21-24). Van de vier zonen die Josia heeft, neemt het volk de jongste zoon en maakt hem koning (2Kr 36:1). Hij regeert slechts drie maanden. De farao heeft de macht in Israël en neemt hem mee naar Egypte. Hij maakt de tweede zoon van Josia, Eljakim, koning en geeft hem de naam Jojakim. Jojakim is een goddeloze koning (2Kr 36:5-8). Deze koning Jojakim wordt in *Daniël* genoemd (Dn 1:1).

Babel is een wereldrijk geworden in het jaar 612 v.Chr. met macht over Assyrië en Israël. Nebukadnezar krijgt van zijn vader het gezag over deze landen. In het boek *Daniël* zijn we in het jaar 606 v.Chr. Vanaf dat tijdstip worden de zeventig jaren ballingschap gerekend (Dn 9:2). Nebukadnezar belegert Jeruzalem in het derde jaar van Jojakim. Deze belegering wordt niet vermeld in de ongewijde geschiedenis, maar hier schrijft de Schrift geschiedenis. Pas later, in het elfde jaar van Jojakim, neemt Nebukadnezar Jeruzalem in. Dan vindt de tweede wegvoering plaats. De eerste wegvoering vindt plaats bij de eerste belegering, hier in *Daniël* 1. De derde wegvoering is onder Zedekia. Bij de eerste wegvoering worden ook Daniël en zijn vrienden meegenomen en komen in Babel terecht.

Er is nog een aspect dat van belang is om aan te denken en dat is de scheiding van Gods volk in tien stammen en twee stammen. Die scheiding is veroorzaakt door de zonde van het volk en hun koningen, te beginnen bij Salomo (1Kn 11:11-13). Door het volharden in hun zonden heeft God ten slotte eerst de tien stammen uit het land moeten verwijderen. Daarvoor heeft Hij de Assyriërs gebruikt, die de bevolking van de tien stammen uit hun gebied hebben gedeporteerd en verstrooid over andere landen waarover de koning van Assyrië heeft geheerst (2Kn 17:3-6). De tien stammen bevinden zich nog steeds in de 'verstrooiing'.

De twee stammen hebben zich daardoor niet laten waarschuwen, maar zijn doorgestaan met zondigen en hebben zelfs nog erger gezondigd dan de tien stammen (Ez 23:11). God voltrekt het oordeel over hen door hen te geven in de hand van de koning van Babel (2Kr 36:11-21; Jr 52:28-30) voor een zeventig jaar durende ballingschap: *“Want zo zegt de HEERE: Voorzeker, pas wanneer zeventig jaren in Babel voorbij zijn, zal Ik naar u omzien en over u Mijn goede woord gestand doen, door u terug te brengen naar deze plaats”* (Jr 29:10).

Het boek *Daniël* speelt zich af in Babel. Babel betekent ‘verwarring’ en stelt de godsdienstige verwarring voor die zo kenmerkend is voor de christenheid. In dit boek laat God in de houding van Daniël en zijn vrienden zien wat in zulke omstandigheden de houding van de Zijnen moet zijn. Daniël en zijn vrienden hebben niet zelf gekozen voor hun verblijf in Babel en de loopbaan die ze hebben gekregen.

Daniël betekent ‘God is mijn Rechter’. Dat is voor hem een bemoediging en dat is het ook voor ons. Als wij in omstandigheden verkeren die vergelijkbaar zijn met die van Daniël en zijn vrienden, mogen we weten dat alleen de beoordeling van God telt.

Er zijn veel profetische boeken in het Oude Testament, maar *Daniël* is bijzonder. In alle profetische boeken is Israël nog Gods volk, is het volk nog in Gods land en bevindt zich daarin nog de troon van God. God erkent het volk nog. Er staan in die boeken ook profetieën aangaande de komst van de Messias. In het boek *Daniël* is het anders. Israël is daarin *niet* meer Gods volk, maar het is *“Lo-Ammi”*, dat betekent ‘niet Mijn volk’ (Hs 1:9). Het volk is ook niet meer in het land, maar het is weggevoerd naar Babel.

Hier beginnen wat de Heer Jezus noemt *“de tijden van de volken”* (Lk 21:24). Vanaf nu wordt de tijd gerekend naar de koningen van de wereldrijken. De troon van God staat niet meer in Jeruzalem. De heerlijkheid van God is weggegaan van de aarde. Dit is in fasen gebeurd (Ez 9:3a; 10:18-19; 11:22-23). God is niet meer de God van de aarde, maar van de hemel (Dn 2:28,37), waarheen Hij Zich heeft teruggetrokken. Zijn regering is niet meer verbonden met Jeruzalem.

Indeling van het boek

We kunnen het boek in twee delen verdelen:

1. *Daniël 1-6*: daarin hebben we de lotgevallen van Daniël en zijn vrienden;
2. *Daniël 7-12*: daarin worden ons toekomstige gebeurtenissen getoond door middel van visioenen die Daniël heeft gekregen.

Niet alleen het tweede deel van het boek is profetie, maar het hele boek, dus ook het eerste deel. We zullen zien dat ook wat met Daniël en zijn vrienden gebeurt, een toepassing op de toekomst heeft.

In het eerste deel staan visioenen en dromen die aan heidenen worden gegeven, maar die door Daniël moeten worden uitgelegd. Daniël vertegenwoordigt het gelovig en trouw overblijfsel van Israël in de eindtijd. Hij is een van de verstandigen over wie we in dit boek horen en die inzicht hebben in de gedachten van God. Ook worden in het eerste deel de omstandigheden van de heidense heersers in verbinding met hun gedrag beschreven.

In het tweede deel worden de mededelingen gedaan aan de trouwe profeet. Daar gaat het om gebeurtenissen die meer rechtstreeks in verband staan met het volk van God.

Daniël 1

Inleiding

Het onderwerp van dit hoofdstuk is het gedrag van hen die als gevolg van het oordeel van God over Zijn volk in het vreemde land zijn, waarbij de gunst van God op hen rust. De boodschap is dat gehoorzaamheid aan God inzicht in Zijn gedachten geeft en tevens de kracht om in overeenstemming ermee te handelen. Dit zien we verder uitgewerkt in de volgende hoofdstukken.

Daniël en zijn vrienden zijn een beeld van het gelovig overblijfsel van Israel in de eindtijd. Het is geen overblijfsel in het land van God, maar onder de volken. Zo zal het ook in de grote verdrukking zijn. De ware gelovigen nu zijn ook een overblijfsel voor God, zij leven ook in een eindtijd. Het gaat erom dat God in ons iets terugvindt van kenmerken die bij het hele volk gevonden zouden moeten worden. Dat zien we in *Daniël 1*.

Het persoonlijke gedrag van Daniël is de basis en introductie om inzicht te krijgen in het hele boek. Bij ons is het hetzelfde. Scheiding van de (christelijke) wereld – een pertinente afwijzing om deel te hebben aan wat deze aan te bieden heeft – plaatst ons in een positie om te ontvangen wat God ons wil meedelen.

De wegvoering naar Babel | verzen 1-2

1 In het derde jaar van de regering van Jojakim, de koning van Juda, kwam Nebukadnezar, de koning van Babel, naar Jeruzalem en belegerde het. 2 En de Heere gaf Jojakim, de koning van Juda, in zijn hand, en een deel van de voorwerpen van het huis van God. Hij bracht die naar het land Sinear, [naar] het huis van zijn god. Hij bracht de voorwerpen naar de schatkamer van zijn god.

Wat hier wordt beschreven, is door de profeet Jesaja voorzegd: “Zie, er komen dagen dat alles wat er in uw huis is en wat uw vadersen tot op deze dag hebben opgeslagen, naar Babel zal worden weggevoerd. Er zal niets overblijven, zegt de HEERE” (Jes 39:6). Deze voorzegging is het oordeel over wat Hizkia heeft gedaan met de schatten van het huis van de HEERE. Hij heeft ze

allemaal aan het gezantschap uit Babel laten zien: *“Er was niets in zijn huis en in heel zijn koninkrijk dat Hizkia hun niet liet zien”* (Js 39:2). Dat gezantschap heeft hem bezocht vanwege zijn ziekte en wonderbare genezing en ook vanwege het wonder van het teruggaan van de zoon (Js 39:1; 2Kr 32:31a).

Jojakim is een zoon van koning Josia. Josia heeft hem de naam Eljakim gegeven, maar farao Necho *“veranderde zijn naam in Jojakim”* (2Kn 23:34). De farao heeft daarvoor de macht omdat Israël door hem is veroverd. Hij maakt Jojakim koning. Jojakim is dan vijfentwintig jaar oud *“en hij regeerde elf jaar in Jeruzalem”* (2Kn 23:36). Tijdens zijn regering, in het derde jaar ervan, belegert Nebukadnezar Jeruzalem. Er is geen enkele mogelijkheid om zich aan zijn greep te onttrekken, want de HEERE staat achter deze belegering. Hij moet Zijn volk in de hand van de vijand geven, omdat alle voorgaande middelen om Zijn volk tot inkeer te brengen niets hebben uitgewerkt.

Nebukadnezar brengt het buitgemaakte tempelgerei *“naar het land Sinear, [naar] het huis van zijn god”*. Sinear is het gebied waar de steden van het Babylonische rijk liggen, met Babel als hoofdstad. Nimrod is de oprichter van dat rijk (Gn 10:8-10). De naam van de stad en tevens de oorsprong ervan vinden we bij de spraakverwarring (Gn 11:1-9). Babel betekent ‘verwarring’ of ‘verstrooiing’.

Twee keer wordt er gezegd dat Nebukadnezar de voorwerpen van het huis van God in het huis *“van zijn god”* brengt. Dit geeft wel aan hoe groot de ontrouw en de afval van het volk van God tegenover de HEERE zijn. Ze hebben nooit gedacht dat dit zou gebeuren. Ze hebben gemeend te kunnen rekenen op de eeuwige aanwezigheid van de HEERE in hun midden in de tempel. De tempel is hun nationale trots. Ze hebben zich erop beroemd (Jr 7:4). Maar een dergelijke hoogmoed moet de HEERE straffen met

In die tijd stuurde Merodach-Baladan, de zoon van Baladan, de koning van Babel, [gezanten met] brieven en een geschenk naar Hizkia, want hij had gehoord dat hij ziek geweest en hersteld was. (Js 39:1)

Maar het is zo, toen de afgezanten van de vorsten van Babel, die [een boodschap] aan hem gestuurd hadden om te vragen naar het wonderteken dat in het land gebeurd was, ... (2Kr 32:31a)

En Cusj verwekte Nimrod; die begon een geweldenaar op de aarde te worden. Hij was een geweldig jager voor het aangezicht van de HEERE; daarom wordt gezegd: Als Nimrod, een geweldig jager voor het aangezicht van de HEERE. Het begin van zijn koninkrijk bestond uit Babel, Erech, Akkad en Kalne in het land Sinear. (Gn 10:8-10)

Stel uw vertrouwen niet op bedrieglijke woorden: De tempel van de HEERE, de tempel van de HEERE, de tempel van de HEERE is dit! (Jr 7:4)

vernedering. Hij gaat weg uit Zijn volk en geeft Zijn tempel prijs aan de volken.

Onderwijs | verzen 3-4

3 Toen beval de koning aan Aspenaz, het hoofd van zijn hovelingen, dat hij [enigen] van de Israëlieten moest laten komen, namelijk uit het koninklijk geslacht en uit de edelen, 4 jongemannen zonder enig gebrek, knap van uiterlijk, bedreven in alle wijsheid, ervaren in wetenschap, helder van verstand, en die in staat waren dienst te doen in het paleis van de koning, en dat men hen moest onderwijzen in de geschriften en de taal van de Chaldeeën.

Nebukadnezar wil een aantal Judese jongemannen laten opleiden om ze aan zijn hof te laten dienen en in de regering van zijn land een belangrijke functie te geven. Hij handelt naar het beginsel 'wie de jeugd heeft, heeft de toekomst'. In de *verzen 3-4* wordt een profielschets van deze jongemannen gegeven. Onder hen die daaraan beantwoorden, bevinden zich Daniël en zijn drie vrienden.

Daniël behoort tot de Judese adel. Hij is bij de eerste wegvoering al naar Babel gebracht. De profeet Jesaja heeft de wegvoering van deze mannen naar Babel voorzeggd: "[Bovendien] zullen zij [een aantal] van uw zonen meenemen, die uit u zullen voortkomen, die u verwekken zult; zij zullen hovelingen worden in het paleis van de koning van Babel" (Js 39:7). Deze mannen worden uitgekozen om de heerlijkheid van Nebukadnezar groter te maken. Maar God gebruikt deze jongemannen uit Juda om een getuigenis voor Zichzelf in Babel bij de machtigste man op aarde te hebben.

Om hen helemaal van hun eigen denkwereld los te maken en binnen te voeren in de denkwereld van Babel moet een programma met drie hoofdpunten worden gevolgd. Het eerste punt is dat, om goed dienst te kunnen doen, "men hen moest onderwijzen in de geschriften en de taal van de Chaldeeën". Dit programmaonderdeel richt zich op hun geest, wat ze in hun geest tot zich moeten nemen en hoe ze de verkregen kennis in woorden aan anderen moeten doorgeven.

Dat staat tegenover het onderwezen worden in de "heilige Geschriften" (2Tm 3:15) en het spreken "wat de gezonde leer past" (Tt 2:1). Als actuele toepassing kunnen we eens kijken naar de bijbelvertaling die we gebruiken. Is het

een betrouwbare vertaling? We kunnen ook denken aan de liederen die we zingen. Het gebruik van deze middelen vormt onze geest en onze taal. Daarom is het goed ons af te vragen wat we lezen en zingen.

Eten en drinken | *vers 5*

5 De koning nu stelde een dagelijkse hoeveelheid van de gerechten van de koning voor hen vast, en van de wijn die hij dronk, om hen in drie jaar zo op te voeden dat zij aan het einde daarvan in dienst konden treden van de koning.

Het tweede programmapunt gaat over het voedsel. De weggevoerde prins en edelen krijgen ander voedsel. Ze moeten eten van de koninklijke tafel. De geestelijke betekenis is dat ze de kracht voor hun dienst moeten vinden in de producten van Babel ofwel de methoden van Babel. Wat hun wordt aangeboden, is aantrekkelijk voor hun natuurlijke smaak. Maar de list die erachter zit, is dat het Babylonische voedsel hen zal omvormen tot Babylonische mensen met een Babylonisch gedrag.

Het voedsel dat ze nuttigen, spreekt van wat ze in hun geest opnemen. Het gevolg daarvan zal zijn dat hun hele gedrag, hun hele houding, zal uitstralen wat de mens zonder God aanspreekt. In de toepassing kunnen we zeggen dat ze worden getraind in verkooptechnieken en management waarvan de bedoeling is dat Babel wordt gepromoot en groot gehouden. Het drinken van de wijn van de koning betekent dat zij hun vreugde moeten vinden in de dingen waarin hij zijn vreugde vindt. Het gevolg zal zijn dat hun geestelijk onderscheidingsvermogen zal verdwijnen.

Andere namen | *verzen 6-7*

6 Onder hen waren uit de Judeeërs: Daniël, Hananja, Misaël en Azarja. 7 Het hoofd van de hovelingen gaf hun [andere] namen. Daniël noemde hij Beltsazar, Hananja Sadrach, Misaël Mesach en Azarja Abed-Nego.

Hier worden de namen genoemd van vier van de weggevoerde jongemannen. Gods Geest richt de schijnwerper op hen, omdat in hen de karaktertrekken van het gelovig overblijfsel op duidelijke wijze zichtbaar worden. Nergens blijkt dat zij vanwege hun persoonlijke misdaden delen in het oordeel dat God over Zijn volk heeft gebracht. Maar ook blijkt nergens dat

zij zich daarom tegen dit oordeel hebben verzet. We zien juist hoe zij zich buigen onder het oordeel dat het hele volk, inclusief henzelf, treft.

Tegelijk zien we hoe zij trouw blijven aan de HEERE en Zijn inzettingen, van Wie en waarvan zij niet zijn afgeweken. Hun opvoeding in Israël – Daniël is, zo wordt geschat, op dit moment tussen de veertien en twintig jaar oud – wordt door hen in het land van hun ballingschap niet verloochend.

Het derde programmapunt in de omscholing betreft hun namen. Van deze vier jonge mannen worden zowel hun oude, Hebreeuwse, namen genoemd als de nieuwe, Babylonische, namen die zij krijgen.

1. Daniël betekent: God is rechter,
2. Hananja: Jahweh is genade,
3. Misaël: Wie is als God? en
4. Azarja: Jahweh is hulp.

De nieuwe namen staan in verbinding met de goden van Babel. De betekenis van die namen is niet altijd even duidelijk.

1. Beltsazar: (mogelijke betekenis) ‘vorst van Bel’, de god van Babel,
2. Sadrach: mogelijk ontleend aan ‘Rach’, een zonnegod,
3. Mesach: (mogelijke betekenis) ‘hij die aan de godin Sesach behoort’,
4. Abed-Nego: ‘slaaf van Nego’ ook een god van Babel.

Deze naamsverandering moeten ze accepteren en dat hebben ze gedaan. Ze komen daartegen niet in verweer.

In de verandering van hun namen kunnen we een proces van ‘hersenspoeling’ zien. In hun Hebreeuwse naam komt bij ieder van hen de naam van God of van de HEERE voor. Dit is te zien aan de lettergreep *el* of *jah*. *El* betekent ‘God’ en ‘Jah’ is ‘Jahweh’ wat vertaald is met ‘HEERE’. Elke herinnering aan hun afkomst moet plaatsmaken voor hun nieuwe status. Als dit maar lang genoeg consequent gebeurt, zullen ze na verloop van tijd hun afkomst wel vergeten zijn en volledig de leef- en denkwijze van Babel hebben overgenomen.

Een voornemen van het hart | verzen 8-9

8 Daniël nu nam zich in zijn hart voor zich niet te besmetten met de gerechten van de koning of met de wijn die hij dronk. Daarom verzocht hij het hoofd van

de hovelingen of hij zich niet zou hoeven te verontreinigen. 9 God gaf Daniël genade en barmhartigheid bij het hoofd van de hovelingen.

Het veranderen van hun namen hebben ze niet geweigerd, maar het voedsel dat hun wordt voorgezet, nemen ze niet tot zich. Daniël neemt zich voor om zich daarmee niet te verontreinigen. De HEERE heeft vooruit gezegd dat Zijn volk zich zal verontreinigen met het eten van het voedsel van de volken als Hij hen zal hebben laten wegvoeren (*Hs 9:3*).

Daniël zal die profetie hebben gekend. Maar hij gebruikt geen nuttigheidsredeneringen om zich aan te passen. Hij zegt niet, om het even op onszelf toe te passen: 'Je moet met je tijd meegaan.' Of: 'De Bijbel is tijdgebonden.' Ook zoekt hij geen excuses in de omstandigheden. Voor hem is Gods Woord ook in Babel, als hij ver van huis is, norm, en onderwerpt hij zich aan het gezag ervan.

Hij neemt een besluit "in zijn hart" om zich niet te verontreinigen. Het hart is het centrum van het leven. Daar worden alle beslissingen genomen: "Bescherm je hart boven alles wat te behoeden is, want daaruit zijn de uitingen van het leven" (*Sp 4:23*). Omdat Daniël zich dat in zijn hart voorneemt, kan God hem gebruiken.

Hij kan niet weigeren om zijn vorming te ondergaan, maar hij kan wel vragen of hij zich als Jood niet hoeft te verontreinigen. Hij komt ervoor uit wat hij is. Hij protesteert niet, maar dient een verzoek in. Hij heeft niet tegen de naamsverandering geprotesteerd, maar het eten van wat verontreinigt, is een andere zaak. Dan moet men God "meer gehoorzamen dan mensen" (*Hd 5:29*). Hij eist echter niet, maar vraagt.

Als jonge mensen in een andere omgeving komen, bijvoorbeeld om te studeren, wordt duidelijk wat hun opvoeding met hen heeft gedaan. Waar het in zo'n situatie op aankomt, is het voornemen van het hart. Daniël "nam zich in zijn hart voor zich niet te verontreinigen". Dit uitgangspunt is voor iedere jongere die de Heer Jezus kent van groot belang. Het gaat niet om een christelijk gedrag, het uiterlijk, maar om wat in het hart is.

Daniël heeft zich nooit door de wetenschap van Babel laten beheersen, omdat hij zijn hart op God heeft gericht. Hij heeft de HEERE in alles, ook in de kleinste dingen, willen gehoorzamen. Het gaat erom waarmee wij ons voeden, wat wij geestelijk tot ons nemen, want dat vormt ons. Dat

bepaalt ook het antwoord op de vraag of iemand zich aanpast aan de omstandigheden of dat hij zich laat leiden door zijn omgang met de Heer.

Babel stelt overigens niet zozeer de goddeloze wereld voor, maar de christelijke wereld. Staande blijven in Babel betekent voor ons dat wij in de christelijke verwarring – Babel betekent, zoals gezegd, ‘verwarring’ – blijven staan voor de beginselen van God.

Als we met een voornemen van het hart bij de Heer blijven (*Hd 11:23*), zullen we niet meegaan met de trend van een gemakkelijk christendom dat is gebaseerd op een lichtvoetig evangelie.

Toen hij daar aankwam en de genade van God zag, verblijdde hij zich en vermaande allen met het voornemen van hun hart bij de Heer te blijven. (Hd 11:23)

Er zijn in verbinding met Babel enkele lessen voor ons. We lezen over het vertrek van een overblijfsel uit Babel dat naar Jeruzalem terugkeert (*Ea 1:2-3,5*). Dat stelt ons het aspect van afzondering binnen de christenheid voor. We moeten ons onttrekken aan de verwarring en op zoek gaan naar de plaats waar de Heer Jezus in het midden is, waar Hij nu de gemeente laat samenkomen. Een ander aspect is dat we ons tegelijkertijd ook nog in ‘Babel’ bevinden, want we kunnen de christenheid niet verlaten. Als we onszelf in dat aspect van Babel bezien, is de les dat we een bepaalde en besliste houding moeten tonen. Die houding zien we in Daniël.

Zo zegt Kores, de koning van Perzië: Alle koninkrijken van de aarde heeft de HEERE, de God van de hemel, aan mij gegeven, en Hij is het Die mij heeft opgedragen om een huis voor Hem te bouwen in Jeruzalem, dat in Juda ligt. Wie er onder u ook maar tot al Zijn volk behoort -- zijn God zij met hem -- laat hij optrekken naar Jeruzalem, dat in Juda ligt, en laat hij het huis van de HEERE, de God van Israël, bouwen; Hij is de God Die in Jeruzalem [woont]. ... Toen stonden de familiehoofden van Juda en Benjamin, en de priesters en de Levieten op, allen bij wie God de geest had opgewekt om op te trekken om het huis van de HEERE te bouwen, Die in Jeruzalem [woont]. (Ea 1:2-3,5)

We maken deel uit van de christenheid. Iets anders is dat we ons niet mogen laten beïnvloeden door de beginselen die daar heersen. Die beginselen zijn aantrekkelijk voor het vlees. We zijn, net als Daniël, van koninklijke bloede, we zijn “een koninklijk priesterdom” (*1Pt 2:9*). Daar spreekt de christenheid ons op aan en vaak met vleierende taal. Maar het programma dat ze heeft klaarliggen, is erop gericht dat we onze afkomst en het doel van ons leven vergeten en ons gaan inzetten voor het vormen van een macht op aarde. Zeker, we hebben aardse verantwoordelijkheden, maar die behoren

we te bezien in het licht van ons burgerschap dat in de hemelen is (Fp 3:20).

Want ons burgerschap is in [de] hemelen, waaruit wij ook [de] Heer Jezus Christus als Heiland verwachten, ... (Fp 3:20)

Daniël richt zich op correcte wijze tot het hoofd van de hovelingen. Hij benadert hem met de verschuldigde eerbied, zich bewust van zijn onderdanige positie. God zegent het voornemen én de houding van Daniël en geeft hem “*genade en barmhartigheid*” bij het hoofd. Hij werkt in het hart van het hoofd van de hovelingen dat hij naar Daniël luistert.

Bezwaren | vers 10

10 Want het hoofd van de hovelingen zei tegen Daniël: Ik ben bevreesd voor mijn heer de koning, die uw eten en uw drinken heeft vastgesteld. Want waarom zou hij zien dat uw gezichten er slechter uitzien dan die van de [andere] jongemannen van uw groep? U zou bij de koning mijn hoofd met schuld beladen.

Het hoofd van de hovelingen begrijpt niet wat Daniël zegt en is ook bang voor zijn positie. Volgens hem kan wat Daniël voorstelt nooit beter zijn dan wat hij hun wil voorzetten. Dat is immers van de best denkbare kwaliteit? Zo begrijpt de mens van de wereld niets van waarmee de christen zich bezighoudt, waarmee hij zich voedt.

De wereld voedt zich met wat voor God is bestemd. De mens zonder God gebruikt zijn tijd en kracht voor zichzelf en is bezig met wat aan de afgoden is geofferd. Hij meent dat dit ook het beste resultaat oplevert. Maar wat voor de wereld voedsel is, kan voor de gelovige geen voedsel zijn.

Een proefperiode | verzen 11-13

11 Toen zei Daniël tegen de kamerheer, die het hoofd van de hovelingen had aangesteld over Daniël, Hananja, Misaël en Azarja: 12 Stel uw dienaren toch tien dagen op de proef, en laat men ons plantaardig voedsel geven, zodat wij [dat] eten, en water, zodat we [dat] drinken. 13 En laat [dan] in uw tegenwoordigheid ons uiterlijk en het uiterlijk van de [andere] jongemannen, die de gerechten van de koning eten, bezien worden, en doe [dan] met uw dienaren naar wat u ziet.

Daniël verklaart de zaak. Hij stelt een proefperiode van tien dagen voor. Tien is het getal van verantwoordelijkheid; we zien dat onder andere in

de *tien* geboden. Jonge mensen worden altijd op de proef gesteld als zij op zichzelf komen te staan. Je kunt, net als Daniël hier doet, erom vragen dat je op de proef gesteld wordt om te laten zien voor Wie je leeft. Je kunt ook jezelf erin wagen en denken dat je het wel redt.

Daniël waagt niets, maar handelt in geloof, vanuit een relatie met God. Hij kiest niet voor de wijn, die op zich goed is (*Ri 9:13; Ps 104:15*), maar voor het water. Voor ons is de keus: de wijn, dat wil zeggen de aardse vreugden, of het water, dat wil zeggen het levende water.

Daniël spreekt niet in hoogmoed, maar met de zekerheid van het geloof. Hij vertrouwt op de uitkomst, dat die door God zal worden bestuurd. Na de proefperiode moet de test worden genomen.

Na de proefperiode | *verzen 14-17*

14 Hij luisterde naar hen in deze zaak. Tien dagen stelde hij hen op de proef. 15 Aan het einde van [die] tien dagen zag men dat hun uiterlijk knapper was en [zagen] zij er gezonder [uit] dan al de jongemannen die van de gerechten van de koning aten. 16 Toen gebeurde het dat de kamerheer hun gerechten, en de wijn die zij moesten drinken, wegnam en dat hij hun plantaardig voedsel gaf. 17 Aan deze vier jongemannen nu gaf God kennis en verstand van allerlei geschriften, en wijsheid, en Daniël gaf Hij inzicht in allerlei visioenen en dromen.

Dat de kamerheer het tien dagen wil proberen, is het resultaat van Gods werk in hem. Na de proef van tien dagen blijkt de uitwerking van het voedsel dat Daniël en zijn vrienden hebben gegeten. Ze zijn knapper en gezonder dan alle andere jongemannen. Oprecht vertrouwen op God zal altijd door Hem worden beloond. God geeft de vier vrienden kennis, verstand en wijsheid – en aan Daniël daarbij ook nog inzicht in alle visioenen en dromen.

Het zal de wereld duidelijk worden waarmee wij ons voeden. Dat kan niet verborgen blijven. Dat geldt nu al. Het geldt ook als de tijd komt dat de mens van de wereld zal moeten erkennen dat wat de gelovigen heeft beziggehouden, werkelijke waarde heeft gehad, terwijl wat hen heeft beziggehouden, waardeloos zal blijken te zijn.

Omdat de test positief uitvalt, krijgen de jongemannen plantaardig voedsel in plaats van het voedsel van de tafel van de koning. God ontfermt Zich over de mannen omdat zij Hem trouw zijn gebleven. Hij zegent het onderwijs dat zij aan de 'universiteit' in Babel volgen. Zij krijgen in werkelijkheid geen les van de geleerden van Babel, maar van God, want Hij geeft hun inzicht.

Als iemand een studie volgt en zich daarin aan de Heer overgeeft, mag hij erop vertrouwen dat de Heer hem zal duidelijk maken wat hij moet weten. Als het hart op de Heer is gericht, blijft hij bewaard bij Hem. Veel van wat hij moet leren, klopt niet omdat het tegen de Schrift ingaat, maar de Heer zal ervoor zorgen dat hij daarin niet verstrikt raakt.

Bij Nebukadnezar | verzen 18-20

18 Aan het einde van de dagen waarvan de koning had gezegd dat men hen moest laten komen, liet het hoofd van de hovelingen hen bij koning Nebukadnezar komen. 19 De koning sprak met hen. Maar onder hen allen werd niemand gevonden als Daniël, Hananja, Misaël en Azarja. Zij traden in dienst van de koning. 20 [In] alle zaken [waar het aankomt op] een wijs inzicht, waarover de koning hen ondervroeg, vond hij hen tienmaal beter dan alle magiërs [en] bezweerders die er in heel zijn koninkrijk waren.

Na drie jaar komen de jongemannen bij Nebukadnezar. Zij kunnen hem op al zijn vragen antwoorden omdat ze zijn onderwezen door God. Ze zijn niet slechts een beetje beter dan de andere wijzen in het koninkrijk van Nebukadnezar, maar steken met kop en schouders boven hen uit. Ze zijn "tienmaal beter" dan alle wijzen van Babel. Dat komt omdat ze zich aan Gods Woord hebben gehouden (Ps 119:98-100). Zij hebben ervaren dat de vrees voor de HEERE het begin van de kennis en de wijsheid is (Sp 1:7a; 9:10a), terwijl de wijsheid van de wereld dwaasheid is.

*Uw geboden maken mij wijzer dan mijn vijanden,
want zij zijn voor eeuwig bij mij.
Ik ben verstandiger dan al mijn leraren,
want Uw getuigenissen zijn mij [tot] overdenking.
Ik heb meer inzicht dan de ouderen,
omdat ik Uw bevelen in acht genomen heb.
(Ps 119:98-100)*

*De vreeze des HEEREN is het beginsel van de kennis,
... (Sp 1:7a)*

*Het beginsel van wijsheid is de vreeze des HEEREN
... (Sp 9:10a)*

Hun wijsheid, kennis en inzicht maken hen niet trots, maar dienstbaar. Er is geen behoefte aan *intelligente* jonge mensen, maar aan *dienstbare* jonge mensen, wat trouwens ook voor ouderen geldt. God bestuurt alles zo, dat de mannen bij de koning in dienst komen. Salomo heeft gezegd: *“Hebt u iemand gezien die vaardig is in zijn werk? Hij zal ten dienste [letterlijk: voor het aangezicht] van koningen gesteld worden, [maar] ten dienste van onaanzienlijke lieden zal hij niet gesteld worden”* (Sp 22:29). Dat hebben de vrienden ervaren. Ook zien we hier in vervulling gaan, wat de HEERE tegen Eli zegt: *“Wie Mij eren, zal Ik eren”* (1Sm 2:30).

Zij krijgen deze hoge positie omdat zij zich in hun hart hebben voorgenomen gehoorzaam te zijn aan het Woord. In die positie hebben ze laten zien dat ze de HEERE vertrouwen en zich niet hebben verontreinigd met het verderf dat om hen heen heerst. Dat heeft de HEERE de ruimte gegeven om hen te vullen met de kennis van Zijn gedachten en hen te gebruiken als Zijn getuigen juist in die omgeving waar met Hem geen rekening wordt gehouden.

Duur van het verblijf in Babel | vers 21

| 21 En Daniël bleef tot het eerste jaar van koning Kores.

Daniël heeft de hele geschiedenis van het nieuw-Babylonische rijk meegemaakt. In *“het eerste jaar van koning Kores”* is hij ongeveer negentig jaar oud. Hij is dan ruim zeventig jaar in Babel. Deze vermelding aan het einde van dit hoofdstuk geeft aan dat Daniël de hele tijd die hij in Babel heeft doorgebracht dezelfde trouw aan God aan de dag heeft gelegd die we in dit hoofdstuk bij hem zien. Hij is een voorbeeld van het woord: *“Oefen de jongeman overeenkomstig zijn levensweg, ook als hij oud geworden is, zal hij daarvan niet afwijken”* (Sp 22:6).

Tevens wijst *“het eerste jaar van koning Kores”* op het einde van de ballingschap in Babel en de bevrijding van het volk van God daaruit (Ea 1:1; 2Kr 36:22; Ea 6:3).

In het eerste jaar nu van Kores, de koning van Perzië, wekte de HEERE de geest van Kores op, de koning van Perzië, opdat het woord van de HEERE, [dat Hij] bij monde van Jeremia [gesproken had], vervuld zou worden om door zijn hele koninkrijk een boodschap te laten gaan, ook in geschrifte: ... (Ea 1:1)

Daniël 2

Inleiding

In *Daniël 2* wordt in de droom van het statenbeeld aan Nebukadnezar de geschiedenis van de wereldrijken geopenbaard. *Daniël 7* geeft die geschiedenis ook, maar wordt daar in een droom aan Daniël geopenbaard en voorgesteld in dieren. Dieren zijn schepselen zonder inzicht en zonder bewuste verbinding met God. Het statenbeeld in de droom van Nebukadnezar beantwoordt aan *zijn* voorstelling van macht en heerschappij, hoe de *mens* die rijken ziet. De dieren in de droom van Daniël tonen aan hoe *God* over deze rijken denkt, hoe *Hij* ze ziet.

Daniël 2 is van fundamenteel belang voor het begrijpen van de profetie. Het bevat een sleutel voor veel andere profetieën. De droom van Nebukadnezar is zo veelzeggend, omdat hier in kort bestek de hele wereldgeschiedenis wordt voorgesteld met als sluitstuk – en daar gaat het om – de oprichting van het rijk van de Heer Jezus.

Nebukadnezar droomt | vers 1

1 In het tweede regeringsjaar van Nebukadnezar had Nebukadnezar dromen. Daardoor werd zijn geest verontrust en was het met zijn slaap gedaan.

In de droom die Nebukadnezar heeft, laat God hem de wereldgeschiedenis zien. De manier waarop die wordt bekendgemaakt, maakt duidelijk dat de machtigste man op aarde voor de uitleg ervan afhankelijk is van de profeet van God. Dit hoofdstuk toont drie kenmerken met betrekking tot Nebukadnezar:

1. hij heeft zijn gezag van boven gekregen;
2. hij heeft zijn gezag voor een bepaalde tijd gekregen;
3. voor inzicht is hij afhankelijk van trouwe mensen.

Nebukadnezar en zijn raadgevers | verzen 2-12

2 Toen zei de koning dat men de magiërs, de bezweerders, de tovenaars en de Chaldeeën moest roepen om de koning zijn dromen bekend te maken. Zij nu kwamen en gingen de koning staan. 3 De koning zei tegen hen: Ik heb een

droom gehad, en mijn geest is [zo] verontrust dat ik die droom wil weten. 4 Toen spraken de Chaldeeën tot de koning, [in het] Aramees: O koning, leef in eeuwigheid! Vertel uw dienaren de droom, dan zullen wij de uitleg [ervan] te kennen geven. 5 De koning antwoordde en zei tegen de Chaldeeën: De zaak staat wat mij betreft vast. Als u mij de droom en de uitleg ervan niet laat weten, zult u in stukken worden gehouwen, en zullen uw huizen tot een mesthoop worden gemaakt. 6 Maar als u de droom en de uitleg ervan [wel] te kennen geeft, zult u geschenken, een beloning en bijzondere eer van mij ontvangen. Daarom, geef mij de droom en de uitleg ervan te kennen. 7 Zij antwoordden voor de tweede keer en zeiden: Laat de koning aan zijn dienaren de droom vertellen, dan geven wij de uitleg [ervan] te kennen. 8 De koning antwoordde en zei: Ik weet zeker dat u tijd probeert te winnen, omdat u ziet dat de zaak wat mij betreft vaststaat. 9 Als u mij de droom niet laat weten, dan is er voor u [maar] één vonnis! U hebt met elkaar afgesproken om een leugenachtig en bedrieglijk woord tegen mij te zeggen, totdat de tijd zou veranderen. Daarom, vertel mij de droom, dan weet ik dat u mij [ook] de uitleg ervan te kennen kunt geven. 10 De Chaldeeën antwoordden in de tegenwoordigheid van de koning en zeiden: Er is geen mens op de aardbodem die de zaak van de koning te kennen zou kunnen geven. Daarom is er ook geen koning, hoe groot of machtig ook, die een zaak als deze gevraagd heeft van welke magiër, bezweerder of Chaldeeër dan ook. 11 Want de zaak waar de koning om vraagt, is te moeilijk. Er is niemand anders die het in de tegenwoordigheid van de koning te kennen kan geven dan de goden, die hun verblijf niet bij de schepselen hebben. 12 Hierdoor werd de koning woedend en zeer verbolgen, en hij beval dat men al de wijzen in Babel om moest brengen.

In deze verzen ontvouwt zich een tafereel dat de tragiek toont van het zoeken naar verklaringen over toekomstige dingen zonder te vragen naar God. We zien de geleerdheid van de raadgevers van Nebukadnezar en zijn eigen macht op ontluisterende wijze tot uiting komen. Zo gaat het altijd. Als de wijsheid en de macht van de wereld op de proef worden gesteld, blijkt de wijsheid aangematigd te zijn en de macht blijkt volledig tekort te schieten om het begeerde te verkrijgen. Eerst zal de mens proberen met alle middelen die hem ter beschikking staan de raadsels van het leven en de toekomst op te lossen. Pas als is gebleken dat op deze manier er geen bevredigend antwoord komt, is men geneigd naar God te luisteren. Het

falen van de mens baant de weg voor de openbaring van de wijsheid en de macht van God.

Nebukadnezar wil de betekenis van zijn droom weten. Hij laat zijn hele staf raadgevers aanrukken, allemaal specialisten op het gebied van droomverklaringen, ieder vanuit een eigen invalshoek. Laat de koning zijn droom maar vertellen en zij zullen hem de uitleg leveren. Uit de tekst wordt niet duidelijk of de koning de droom inderdaad vergeten is of dat hij hem gewoon niet wil vertellen. Van belang is dit ook niet. Het gaat erom dat Nebukadnezar hun de droom vertelt en dat zij daar wel een betekenis voor klaar hebben.

Het is niet ondenkbaar dat hij hun gedraai met uitleggingen kent en dat hij weet hoe ze de uitleg van zijn droom zullen manipuleren. Zolang hem dat zelf goed is uitgekomen, heeft hij hun gedraai en gemanipuleer verdragen. Maar omdat God aan het werk is, neemt hij ditmaal geen genoegen met een aannemelijke verklaring. Hij wil de juiste betekenis weten. Wie de droom kan vertellen, kan ook vertrouwd worden wat de uitleg betreft.

God gebruikt de eis van de koning om de dwaasheid en het onvermogen van diens raadslieden aan het licht te brengen. Ze antwoorden dat ze niet in staat zijn de koning zijn droom te vertellen. In de *verzen 10-11* geven ze onbewust het juiste antwoord: geen schepsel kan aan de eis van de koning voldoen. Daarmee erkennen ze hun afgang. Alleen de goden kunnen de droom te kennen geven, maar die laten het afweten. Dit keer kunnen de geleerden hun pretenties, dat zij met de hogere wereld in contact staan, niet waarmaken. Alleen de ware God kan deze droom bekendmaken omdat de droom van Hem komt. Door de ontmaskering van deze lieden maakt Hij daarvoor Zelf de weg vrij.

Niet alleen de geleerden van Nebukadnezar worden ontluisterd, maar ook Nebukadnezar zelf wordt in zijn macht ontluisterd. Zijn ergste dreigingen zijn machteloos als drukmiddel om te weten te komen wat hij absoluut wil weten. In machteloze woede laat hij zijn dreigementen uitvoeren. Hij geeft bevel al de wijzen in Babel om te brengen.

Reactie van Daniël | verzen 13-18

13 Het wet ging dan uit dat de wijzen ter dood gebracht moesten worden. En men zocht [ook] Daniël en zijn vrienden om ter dood gebracht te worden. 14 Toen wendde Daniël zich met raad en verstandige woorden tot Arioch, het hoofd van de lijfwacht van de koning, die was uitgetrokken om de wijzen van Babel ter dood te brengen. 15 Hij nam het woord en zei tegen Arioch, de bevelhebber van de koning: Waarom is [dit] bevel van de koning zo overhaast uit[gegaan]? Toen liet Arioch Daniël de zaak weten. 16 Toen trad Daniël binnen en verzocht de koning of hij hem een [bepaalde] tijd wilde gunnen om aan de koning de uitleg te kennen te geven. 17 Daarop vertrok Daniël naar zijn huis en liet hij de zaak aan zijn vrienden Hananja, Misaël en Azarja weten, 18 opdat zij het aangezicht van de God van de hemel zouden zoeken om barmhartigheid [te verkrijgen] met betrekking tot deze verborgenheid, zodat men Daniël en zijn vrienden niet met de rest van de wijzen van Babel zou doen omkomen.

Als Daniël hoort van de dreiging gedood te worden, gaat hij het probleem niet uit de weg. Hij informeert eerst wat er aan de hand is dat er zo overhaast te werk wordt gegaan. Daniël laat zich daardoor niet zelf tot een overhaast handelen verleiden. Hij gaat naar de koning en vraagt om uitstel. Dat is moedig, want de koning heeft al het bevel gegeven dat de wijzen moeten worden gedood.

De manier waarop Daniël zich tot de koning richt, getuigt van geloof. Hij zegt de koning toe dat hij hem de uitleg te kennen zal geven. In *vers 28* getuigt hij ervan dat de uitleg niet van hemzelf komt, maar dat *God* de uitleg bekendgemaakt heeft. Hier weet Daniël echter nog niets van de droom, maar hij is zich bewust dat er een God is Die “*diepe en verborgen dingen*” openbaart (*vers 22*). Omdat Daniël een levend geloof in God heeft en Hem onvoorwaardelijk vertrouwt, kan hij zo tot de koning spreken.

In zijn spreken klinkt geen aanmatiging door. Hij is niet zelfverzekerd, maar vraagt uitstel. Hij vraagt geen uitstel om allerlei spitsvondige mogelijkheden te onderzoeken en plannen te beramen om aan het dreigende gevaar te ontkomen. Hij gebruikt het uitstel om zijn nood met zijn vrienden te delen en daarvoor samen te bidden (*vgl. Hd 4:23-31*). Geloof brengt tot afhankelijkheid van God. In dit gebed, een gemeenschappelijk gebed, bidden ze tot “*de God van de hemel*”. Ze naderen God in de juiste

gezindheid, zonder de aanmatiging Zijn volk te zijn. Ze vragen van Hem barmhartigheid, opdat ze niet ter dood gebracht zullen worden.

Verhoring en lofprijzing | verzen 19-23

19 Toen werd aan Daniël in een nachtvisioen de verborgenheid geopenbaard. Daarop loofde Daniël de God van de hemel. 20 Daniël nam het woord en zei:

*De Naam van God zij geloofd
van eeuwigheid tot in eeuwigheid,
want van Hem is de wijsheid en de kracht.*

*21 Hij verandert de tijden en tijdstippen,
Hij zet koningen af en stelt koningen aan,
Hij geeft de wijsheid aan wijzen,
de kennis aan wie verstand hebben.*

*22 Hij openbaart diepe en verborgen dingen,
Hij weet wat in het duister is,
want het licht woont bij Hem.*

*23 U, God van mijn vaderen, dank en prijs ik,
omdat U mij wijsheid en kracht hebt gegeven,
en mij nu hebt laten weten wat wij van U hebben verzocht,
want U hebt ons de zaak van de koning laten weten.*

Het gebed van Daniël en zijn vrienden wordt op indrukwekkende wijze verhoord. Daniël krijgt in een nachtgezicht precies hetzelfde te zien wat Nebukadnezar in zijn droom heeft gezien. Tevens wordt hem de uitleg gegeven. Hier wordt het woord ervaren: *“Vertrouwelijk gaat de HEERE om met wie Hem vrezen, Zijn verbond maakt Hij hun bekend”* (Ps 25:14). Wat Daniël hier beleeft, komt in een aantal opzichten overeen met wat Jozef heeft meegemaakt, die ook meerdere keren een droom uitlegt (Gn 40:4-8,12,18; 41:15-16,25). Alleen krijgt Daniël ook de droom zelf geopenbaard en niet slechts de uitleg. Er bestaat bij Daniël en zijn vrienden geen twijfel over dit antwoord van God.

De eerste reactie van Daniël is niet dat hij spoorlags naar de koning gaat om hem de droom te vertellen, maar een dankzegging aan God. Hij roemt God om Wie Hij is en wat Hij doet en waartoe Hij in staat is. Alle verandering komt van Hem. Het is belangrijk dat te zien en te beseffen.

Alle gezag komt van Hem. Hij zet koningen af en stelt ze aan. Ook geeft Hij aan mensen wat ze nodig hebben aan wijsheid en kennis.

Daniël is niet trots dat de droom aan hem is geopenbaard en niet aan zijn vrienden. Hij spreekt over een antwoord van God aan hem en zijn vrienden (“ons”) op een gebed van hem en zijn vrienden (“wij”). Er is geen enkele waarheid die we ons privébezit kunnen noemen. Wat we hebben ontvangen, behoort toe aan allen die geloven. Dat zal ons ervoor bewaren ons te beroemen op wat we van de Heer aan inzicht hebben gekregen (vgl. 1Ko 4:7).

Want wie onderscheidt u? En wat hebt u, dat u niet hebt ontvangen? En als u het dan hebt ontvangen, waarom beroemt u zich, alsof u het niet had ontvangen? (1Ko 4:7)

Daniël voor de koning | verzen 24-30

24 Daarom trad Daniël binnen bij Arioch, die de koning had aangesteld om de wijzen van Babel om te brengen. Hij ging naar [hem] toe en zei het volgende tegen hem: Breng de wijzen van Babel niet om. Breng mij bij de koning, zodat ik de koning de uitleg te kennen kan geven. 25 Toen bracht Arioch Daniël met spoed bij de koning en zei het volgende tegen hem: Ik heb onder de ballingen uit Juda een man gevonden die de koning de uitleg zal laten weten. 26 De koning antwoordde en zei tegen Daniël – zijn naam was Beltsazar –: Bent u in staat mij de droom te laten weten die ik gezien heb, en de uitleg ervan? 27 Daniël antwoordde in de tegenwoordigheid van de koning en zei: De verborgenheid die de koning vraagt, kunnen wijzen, bezweerders, magiërs en toekomstvoorspellers de koning niet te kennen geven. 28 Maar er is een God in de hemel Die verborgenheden openbaart. Hij heeft koning Nebukadnezar laten weten wat er in later tijd gebeuren zal. Uw droom en de visioenen die u voor ogen kwamen op uw bed, zijn deze: 29 [Terwijl] u, o koning, op uw bed [lag], kwamen er gedachten [in] u op over wat hierna gebeuren zal. En Hij Die de verborgenheden openbaart, heeft u laten weten wat er gebeuren zal. 30 Mij nu, aan mij is deze verborgenheid geopenbaard, niet door een wijsheid die in mij is boven alle levenden, maar daarom dat men de koning de uitleg [ervan] zou laten weten en dat u de gedachten van uw hart zou weten.

De omstandigheden, die allemaal in Gods hand zijn, zorgen ervoor dat Daniël uitstel vraagt en krijgt. Hij gaat onverschrokken naar Arioch en zegt tegen hem dat hij de wijzen niet ter dood moet brengen. Dit keer lijkt het meer op een bevel dan op een verzoek. Als God iets heeft bekendge-

maakt, is elke aarzeling om dat te aanvaarden of te doen een smet op Zijn geloofwaardigheid. Als Daniël optreedt in de zekerheid van het geloof in wat God heeft bekendgemaakt, bevestigt God Zijn tegenwoordigheid door voor Daniël de weg tot de koning te banen. Arioch brengt Daniël met spoed naar de koning.

Arioch introduceert Daniël bij de koning als een van de *“ballingen uit Juda”*. Dat legt er de nadruk op dat alleen bij dat volk kennis van de ware God aanwezig is en dat God alleen aan de leden van dat volk Zijn gedachten openbaart. Het legt er ook de nadruk op dat het hoofd van de volken voor het kennen van de openbaring van God van dat volk afhankelijk is. De koning moet weten dat de wijsheid te vinden is bij de getrouwen van dat volk, die een overblijfsel vormen, hoezeer het volk als geheel ook heeft gefaald.

We zien hierin een algemeen beginsel dat ook vandaag geldt. De waarheid aangaande God geopenbaard in Christus is alleen in het christendom te vinden. Om de waarheid te leren kennen Wie God is, moet men bij *“[de] gemeente van [de] levende God”* zijn, want die is *“[de] pilaar en grondslag van de waarheid”* (1Tm 3:15), hoezeer de gemeente ook heeft gefaald. In de praktijk moet men zijn bij hen die erkennen gefaald te hebben en die als een overblijfsel trouw willen zijn aan Gods Woord. Buiten de gemeente van de levende God om kan men niet tot kennis van de waarheid komen. Dat stelt elke andere wereldgodsdienst als leugen aan de kaak.

Het gevaar is altijd groot dat een mens zich verheft op zijn kennis van wat God heeft bekendgemaakt. Daarom is de houding van Daniël zo waardevol en voorbeeldig. We zien bij hem dat werkelijke, diepe kennis van de wegen van God niet opblaast, maar nederig maakt. Hij schrijft zichzelf geen enkele eer toe. Hij verklaart dat hij niet slimmer is dan welk ander mens ook. Alles wat hij weet, komt van God en hij geeft Hem dan ook alle eer.

Het ware doel van wat God heeft laten zien, is Nebukadnezar bekend te maken *“wat in later tijd gebeuren zal”* en *“wat hierna gebeuren zal”* (verzen 28,29). Het gaat daarbij niet zozeer om gebeurtenissen in direct aanstaande dagen, maar vooral om wat er in de eindtijd zal plaatsvinden. Zeker zegt de droom ook iets over de voor Nebukadnezar nabijge toekomst. Maar het

gaat in het bijzonder om de eindtijd. Nebukadnezar ziet namelijk niet een beeld dat groeit, maar een kant-en-klaar beeld. En vervolgens ziet hij de vernietiging van het beeld door een steen. Die steen ziet hij groeien en tot een grote berg worden (*verzen 34,35,44,45*). De nadruk ligt op wat de steen doet en wordt. Als we aan de bespreking van de betreffende verzen toe zijn, zullen we de grote betekenis daarvan zien.

Het lijkt erop dat Nebukadnezar in zijn gedachten veel is bezig geweest met de toekomst van zijn rijk en dat God door de droom antwoord geeft op de gedachten van zijn hart (*vers 30; vgl. Pr 5:2a*). God heeft Nebukadnezar in de droom persoonlijk toegesproken: *“Hij heeft u laten weten”* (*vers 29*). In tegenstelling tot wat Elihu constateert over het negeren van Gods spreken door dromen (*Jb 33:14-15*), geeft Nebukadnezar wel acht op de droom en wil hij de betekenis ervan weten. Hij mag dan wel een heidense vorst zijn, hij is niet zoals zoveel mensen vandaag die zich om de toekomst en hun eigen toekomst niet bekommeren.

Want [zoals] de droom komt door veel bezigheid, ... (Pr 5:2a)

Want God spreekt één of twee keer, [maar] men slaat er geen acht op: in een droom, een visioen in de nacht, als een diepe slaap op de mensen valt, in de sluimer op de slaappleats. (Jb 33:14-15)

De droom van Nebukadnezar | vers 31

31 U, o koning, keek toe, en zie: een groot beeld. Dit beeld was hoog, de glans ervan uitzonderlijk. Het stond voor u. De aanblik ervan was schrikwekkend.

In zijn droom heeft Nebukadnezar een beeld gezien. Volgens de beschrijving die wordt gegeven, is het niet zomaar een beeld, maar een *“groot”* beeld. Verder is het een *“hoog”* beeld en is *“de glans ervan uitzonderlijk”*. Het heeft een buitengewone uitstraling. Het geheel is zowel imponerend door zijn schoonheid als angstaanjagend door zijn geweldige grootheid. Wie het ziet, komt er diep van onder de indruk. Er gaat een grote dreiging van het beeld uit.

Zo heeft *Nebukadnezar* het beeld gezien. Het beantwoordt aan zijn kijk op een wereldrijk. Zoals al in de inleiding is opgemerkt, is dat anders dan in *Daniël 7*. Daar worden de wereldrijken aan Daniël getoond. En hoe ziet hij ze? Als verscheurende dieren. Daniël ziet het karakter van de wereldrijken, zoals *God* dat ziet, terwijl Nebukadnezar alleen het uiterlijk ervan ziet.

Nebukadnezar ziet het beeld in de vorm van een standbeeld van de mens. Aan deze mens behoort de aarde toe, het is de aardse mens. In het beeld komt de zelfverheerlijking van de mens tot uitdrukking. Nebukadnezar krijgt de wereldrijken te zien zoals de mens daar graag naar kijkt. Daarin staat de mens centraal die zich beroemt op de resultaten van zijn eigen inspanningen.

De onderdelen van het beeld | *verzen 32-33*

32 Het hoofd van dit beeld was van goed goud, zijn borst en zijn armen waren van zilver, zijn buik en zijn dijen van brons, 33 zijn benen van ijzer, zijn voeten gedeeltelijk van ijzer, gedeeltelijk van leem.

Het beeld bestaat uit vier onderdelen van verschillend materiaal. Het stelt de geschiedenis van vier elkaar opvolgende wereldrijken voor. Toch is het maar één beeld. De rijken kunnen elkaar wel afwisselen, maar de hoofdgedachte is dat het gezag bij de volken berust, ongeacht het volk dat aan de macht is.

De beschrijving van het beeld begint bij het hoofd en eindigt bij de voeten. De materialen waaruit de lichaamsdelen bestaan, nemen in waarde af. Ze lopen van het duurste tot het goedkoopste materiaal: van goud via zilver en koper naar ijzer, waarbij dit ijzer ten slotte wordt vermengd met leem. Dat ze aflopen in waarde, wil niet zeggen dat ze afnemen in omvang, maar in macht. Dat zullen we bij de uitleg zien.

Het is opmerkelijk dat het laatste rijk niet alleen in de benen van ijzer wordt voorgesteld, maar dat het nog lager, in de voeten, wordt gezien, die zijn samengesteld uit ijzer en leem. Dit betekent dat het vierde rijk aan het einde van zijn bestaan ("*zijn voeten*") een ander karakter zal hebben dan aan het begin ("*zijn benen*"). In het begin is het alleen ijzer, dat wil zeggen dat er een samenhangend geheel is dat hard is als ijzer. Het einde echter zal onsamenhangend zijn, zoals we zien in de voeten.

Bij de verklaring van het beeld horen we plotseling ook nog over "*de tenen van de voeten*" (*verzen 41-42*). Dan wordt duidelijk dat de laatste verschijningsvorm van dit rijk uit tien rijken zal bestaan die tot één rijk verbonden zijn, zoals de tenen aan de voeten zijn verbonden.

Het einde van het beeld | verzen 34-35

34 [Hier] keek u naar, totdat er, niet door [mensen]handen, een steen werd afgehouden. Die trof dat beeld aan zijn voeten van ijzer en leem, en verbrijzelde die. 35 Toen werden het ijzer, het leem, het brons, het zilver en het goud tegelijk verbrijzeld. Ze werden als kaf op een zomerdorsvloer. De wind voerde ze weg, zodat er geen spoor van [terug]gevonden werd. Maar de steen die het beeld getroffen had, werd tot een grote berg en vulde de hele aarde.

Het hele beeld rust op een constructie van ijzer en leem. Dat geeft aan hoe onstabiel het is. Het bewijs daarvan wordt geleverd als onder het toezien oog van Nebukadnezar een steen losraakt die het beeld aan de voeten treft. Van de afgehouden steen wordt als bijzonder kenmerk gegeven dat hij *“niet door [mensen]handen”* wordt *“afgehouden”*. Dat wil zeggen dat hier geen mens of menselijke inspanning aan te pas komt, maar dat God Zelf deze steen afhoudt en dit resultaat bewerkt (vgl. Jb 34:20; Ko 2:11).

Als gevolg van de botsing van de steen met het beeld valt het beeld niet slechts om, nee, het hele beeld wordt door de steen verbrijzeld, er blijft niets van over. Alle materialen worden door de wind weggeblazen alsof het om kaf op een dorsvloer gaat. Het beeld wordt zo grondig verbrijzeld, dat er geen spoortje meer van terug te vinden is.

Als laatste onderdeel van zijn droom ziet Nebukadnezar de enorme tegenstelling tussen het spoorloos verdwijnen van het beeld en wat er met de steen gebeurt. De steen groeit zozeer, dat hij ten slotte de hele aarde vult. Wat met het beeld gebeurt, vindt zijn vervulling vlak voor de oprichting van het vreedrijk waar Christus duizend jaar zal regeren. Vlak voor het aanbreken van de eeuwigheid vindt iets dergelijks plaats. Dan vluchten namelijk de hemel en de aarde weg voor het aangezicht van Christus, Die op de grote, witte troon zit, *“en geen plaats werd voor hen gevonden”* (Op 20:11).

De verwoesting van het beeld houdt ook nog een les in. Wanneer aan het einde van de tijd, in de laatste dagen, het beeld wordt verwoest, betreft deze verwoesting het *hele* beeld, dus alle rijken, en niet slechts het laatste rijk. Elk rijk dat het voorgaande rijk heeft veroverd, heeft van het veroverde rijk elementen in zich opgenomen. Daardoor is er, na de verwoesting,

toch iets van blijven voortbestaan. Daarom worden alle wereldrijken in wat ervan is overgebleven, tegelijk vernietigd.

Wat er ook van de steen is gezegd, welke verklaring men er ook voor heeft gegeven, het is duidelijk dat deze steen nog nooit de hele aarde heeft gevuld en dat deze steen de aarde nog steeds niet vult. De verdelging van de wereldrijken moet nog gebeuren. Dat betekent – en dat is de les – dat wij nog altijd in de geschiedenis van de vier wereldrijken leven.

We zijn nu aan de uitleg toe. Daarbij is het goed te bedenken dat we niet de geschiedenis nodig hebben om te verklaren wat we in Gods Woord lezen, maar dat het omgekeerd is. We hebben Gods Woord nodig om de geschiedenis te verklaren. Achteraf blijkt de geschiedenis altijd te bevestigen wat God van tevoren in Zijn Woord heeft gezegd over hoe het zal gaan.

Het eerste rijk | verzen 36-38

36 Dit is de droom. [Nu] zullen wij de uitleg ervan in de tegenwoordigheid van de koning vertellen: 37 U, o koning, bent een koning der koningen, want de God van de hemel heeft u het koningschap, macht, sterkte en eer gegeven. 38 Overal waar de mensenkinderen wonen, heeft Hij de dieren van het veld en de vogels in de lucht in uw hand gegeven. Hij heeft u aangesteld tot heerser over dit alles. U bent dat gouden hoofd.

Daniël heeft de droom nauwkeurig weergegeven. Daarmee is aan de eerste voorwaarde van Nebukadnezar voldaan. Nu kan hij ook gerust zijn wat betreft de uitleg. Daniël begint met het gouden hoofd. Met de verschuldigde eerbied spreekt hij Nebukadnezar aan. Dan zegt hij dat de machthebber in de droom te zien heeft gekregen Wie hem zijn macht heeft gegeven. Alles wat hij is en bezit, heeft hij slechts aan God te danken.

Daniël laat er geen twijfel over bestaan wie het gouden hoofd voorstelt. Hij zegt tegen Nebukadnezar: *“U bent dat gouden hoofd.”* God maakt, door de uitleg die Daniël geeft, bekend dat Hij aan Nebukadnezar als hoofd van de volken de heerschappij heeft overgedragen.

Met de aanstelling van Nebukadnezar als hoofd van de volken zijn *“[de] tijden van [de] volken”* (Lk 21:24) aangebroken. Israël is niet meer in het land, God woont er niet meer, de tempel is leeg. Israël is vanaf het moment dat de heerlijkheid van de HEERE de tempel en het land heeft verlaten niet

langer het centrum van de aarde en de geschiedenis. Een heel nieuwe periode is begonnen, waarin het volk “*Lo-Ammi*”, dat betekent ‘niet-Mijn volk’ (*Hs 1:9*), is geworden.

God heeft vervolgens Zijn gezag aan het hoofd van de volken gegeven. God gaat de geschiedenis rekenen naar de hoofden van de volken. Het rijk van Nebukadnezar is het eerste grote wereldrijk nadat Israël terzijde is gesteld. Het grote verschil met de tijd dat Assyrië en Egypte wereldrijken zijn, is dat Israël in die tijd nog door God wordt erkend als Zijn volk.

Maar hoewel God Israël niet meer als Zijn volk kan erkennen, staat Hij nog wel in verbinding met een overblijfsel. Het eerste kenmerk van dit overblijfsel is trouw. En wie trouw is, krijgt inzicht in de gedachten van God, in Zijn verborgenheid. Alleen bij hen die bij het Woord van God willen leven, is kennis van Gods gedachten te vinden.

Het licht dat zij bezitten, is ook niet van henzelf, maar is hun door God geschonken. De wereld kan Gods gedachten alleen vinden bij hen die trouw aan Zijn Woord vasthouden. God maakt door de droom via de uitleg van Daniël duidelijk hoe de geschiedenis van de wereld zal verlopen na de terzijdestelling van Israël.

Het tweede en het derde rijk | vers 39

39 Na u zal een ander koninkrijk opkomen, lager [in waarde] dan het uwe. Daarna [nog] een ander, het derde koninkrijk, van brons, dat heersen zal over de hele aarde.

Nebukadnezar wordt ook te verstaan gegeven dat zijn macht slechts voor een bepaalde tijd geldt. Jeremia stelt de duur van zijn koninkrijk vast: drie generaties zullen regeren (*Jr 27:7*). Daarna zal zijn rijk door andere rijken worden opgevolgd. Ook die andere rijken zullen aan hun einde komen.

Alle volken zullen hem, zijn zoon, en zijn kleinzoon dienen, totdat ook voor zijn land de tijd komt dat machtige volken en grote koningen zich door hem laten dienen. (Jr 27:7)

Alleen het laatste rijk, het vijfde, zal een eeuwig rijk zijn. Dat is dan ook een bijzonder rijk.

Het eerste rijk is dus Babel, vertegenwoordigd in Nebukadnezar. Maar er volgen nog drie rijken. Als Nebukadnezar zichzelf al geveleid heeft met de gedachte dat zijn rijk tot in eeuwigheid zal bestaan, iets wat iedere heer-

ser in zich heeft, dan wordt hij door zijn droom uit die droom geholpen. Zijn rijk zal worden opgevolgd door een rijk dat “lager [van waarde]” dan het zijne is, zoals zilver een lagere waarde heeft dan goud. Met het zilver wordt het Medisch-Perzische rijk bedoeld (Dn 5:28). Het is een dubbel rijk, wat wordt weergegeven in de twee armen.

Maar ook aan het Medisch-Perzische rijk zal een einde komen. Er zal een derde wereldmacht opstaan die de tweede wereldmacht zal overmeesteren. De strijd tussen deze beide wereldrijken wordt beschreven in *Daniël* 8. Daar vernemen we ook dat dit derde wereldrijk het Griekse rijk is (Dn 8:21). In slechts enkele jaren verovert Alexander de Grote het reusachtige voorgaande rijk en nog meer. Van dit derde rijk wordt extra vermeld dat het een rijk is “dat zal heersen over de hele aarde”. Alexander moet geklaagd hebben dat er geen andere wereld meer te veroveren is. Als hij drieëndertig jaar is, sterft hij. Daarna hebben zijn vier generaals het rijk onder elkaar gedeeld.

In het afnemen van de waarde van de metalen wordt symbolisch het afnemen van de macht van de elkaar opvolgende koningen weergegeven. Deze gang van zaken strookt niet met wat de mens beweert. Volgens de mens wordt het allemaal steeds beter. Maar de Schrift zegt dat er neergang is. Die neergang zit hem, zoals gezegd, niet in de grootte van de rijken, maar in de uit te oefenen macht door de heersers van die rijken:

1. Nebukadnezar is een absolute dictator. Hij is heerser over alles (*vers 38; Jr 28:14; 27:5-6*).
Want zo zegt de HEERE van de legermachten, de God van Israël: Ik heb een juk van ijzer gelegd op de nek van al deze volken, om Nebukadnezar, de koning van Babel te dienen, en zij zullen hem dienen, ja, Ik heb hem ook de dieren van het veld gegeven. (Jr 28:14)
2. Bij de Meden en Perzen is het gezag van de koning niet absoluut. De heersers zijn zelf gebonden aan de wetten van dat rijk (*Dn 6:9,16*).
3. Bij het derde rijk is het gezag van de heerser nog minder. Alexander is afhankelijk van de steun van zijn generaals.
4. Het vierde rijk, het Romeinse, is het minst absoluut in zijn heerschappij. De keizers regeren bij de gratie van het volk. Hoe belangrijk de stem van het volk is, zien we in de angst van Pilatus dat het volk dreigt om hem bij de keizer aan te klagen (*Jh 19:12-13*).

Het vierde rijk | verzen 40-43

40 En het vierde koninkrijk zal sterk zijn als ijzer, want het ijzer verbrijzelt en vergruist alles. Juist zoals het ijzer alles verplettert, zo verbrijzelt en verplettert dit [koninkrijk] alles. 41 Dat u verder de voeten en de tenen, gedeeltelijk van leem van een pottenbakker en gedeeltelijk van ijzer, gezien hebt – dat zal een verdeeld koninkrijk zijn. Het zal [iets] hebben van de hardheid van ijzer – juist daarom zag u ijzer vermengd met modderig leem. 42 En de tenen van de voeten, gedeeltelijk van ijzer en gedeeltelijk van leem – dat koninkrijk zal gedeeltelijk sterk zijn en gedeeltelijk broos. 43 Dat u gezien hebt ijzer vermengd met modderig leem – ze zullen zich door menselijk zaad vermengen, maar ze zullen zich niet aan elkaar hechten, zoals ijzer zich niet vermengt met leem.

Het vierde rijk is het Romeinse rijk

Het bewijs dat het vierde rijk het Romeinse rijk is, vinden we vooral in *Openbaring 17*. We zullen daar zo dadelijk nader op ingaan. Eerst moeten we de aandacht vestigen op een ander bewijs. Dat bewijs ligt in de verhouding waarin de wereldrijken tot Israël staan. Opmerkelijk genoeg heeft elk van de drie tot nu toe genoemde wereldrijken over Israël geheerst. Dat is feitelijk ook de reden dat ze genoemd worden. Een volk heeft alleen een plaats in de Bijbel als het op de een of andere manier betrokken is bij de geschiedenis van Gods volk.

De Schrift bevestigt dat ook het vierde rijk, het Romeinse rijk, over Israël heeft geheerst. We lezen over de regering van de Romeinse keizer Augustus over Judéa (*Lk 2:1*) en over de regering van de Romeinse keizer Tiberius (*Lk 3:1*). Ook andere plaatsen in de evangeliën bewijzen de heerschappij van Rome over

Het gebeurde nu in die dagen dat er een bevel uitging van keizer Augustus dat het hele aardrijk moest worden ingeschreven. (Lk 2:1)

In het vijftiende jaar nu van de regering van keizer Tiberius, toen Pontius Pilatus stadhouder was over Judéa ... (Lk 3:1)

het land Israël (*Lk 20:22-24; Jh 11:48; 19:10,11,15*). Het hoeft ons niet te verbazen dat we dit terugvinden in de geschiedenis. In het jaar 63 v.Chr. heeft Pompejus Judéa veroverd dat daarna een Romeinse provincie wordt.

De drie voorgaande rijken worden betrekkelijk kort beschreven. De beschrijving van het Romeinse rijk is daarbij vergeleken uitvoerig. Deze beschrijving met de uitleg geeft enkele bijzonderheden die aantonen dat juist

dit rijk buitengewoon belangwekkend is. En als we zien dat ons in dit rijk de geschiedenis van Europa wordt gegeven, boeien de gegevens ons des te meer.

Twee fasen

In de ontwikkeling van Romeinse rijk zijn twee fasen te onderscheiden die verband houden met de verdeling van het rijk in een oostelijk en een westelijk deel. Het West-Romeinse rijk houdt op te bestaan als in het jaar 476 Rome wordt verwoest. Pas in het jaar 1453 komt er een einde aan het Oost-Romeinse rijk, wanneer de Turken het veroveren. Van deze twee rijken valt het West-Romeinse rijk binnen het kader van de profetie.

Dit brengt ons tot de bespreking van een probleem waarmee we ons eerst moeten bezighouden, voordat we verdergaan: Hoe kan de steen het beeld aan de voeten, dus het Romeinse rijk, treffen, als het niet meer bestaat? Als oplossing daarvoor is wel bedacht dat de steen het christendom, dat door Christus is ontstaan, voorstelt. Dan moet met de komst van het christendom de droom van Nebukadnezar in vervulling zijn gegaan.

Maar de komst van Christus, en met Hem het christendom, heeft het rijk niet verwoest. Wat Christus betreft, is het tegendeel het geval. Dat rijk heeft Christus omgebracht. Maar ook het christendom kan niet de vervulling zijn. De droom toont de vergruizeling van het beeld als een plotselinge zaak, waarna de steen de hele aarde vult. Wie durft te beweren dat het christendom het Romeinse rijk plotseling heeft overvallen en daarna een algehele heerschappij over de wereld heeft gekregen?

Het vierde rijk komt nog

Dit betekent dat dit vierde rijk nog altijd moet komen. Maar hoe is dat mogelijk? Het heeft toch al bestaan en nu bestaat het toch niet meer? De oplossing van dit probleem vinden we in het al genoemde *Openbaring 17*. Daar lezen we van het beest, dat het Romeinse rijk voorstelt (*Dn 7:7-8; Op 13:1-11*): het "was, en is niet en zal uit de afgrond opstijgen" (*Op 17:8*). Niet alleen het rijk zelf is in twee delen verdeeld, oost en west, ook de geschiedenis van het rijk bestaat uit twee delen, dat wil zeggen twee fasen. De eerste fase van

het rijk is verleden tijd, het “was”. En nu bestaat het rijk niet, “en is niet”. De tweede fase is nog toekomst, “en zal uit de afgrond opstijgen”.

Het mag duidelijk zijn dat er voor de vervulling van de profetie een herstel van het eens verdwenen West-Romeinse rijk moet plaatsvinden. Dit herstel is nog steeds toekomst, maar die toekomst is wel heel dichtbij gekomen! In de loop van de geschiedenis hebben verschillende personen geprobeerd dit rijk in zijn oude glorie te herstellen. Machtige heersers als Karel de Grote, Karel de Vijfde, Napoleon en Hitler hebben allen door geweld getracht dit rijk te doen herleven. Het is niet gelukt. Het rijk zal dan ook niet door geweld en verovering worden opgericht, maar doordat tien koningen hun macht vrijwillig aan een alleenheerser zullen geven (Op 17:12-13).

En de tien horens die u hebt gezien, zijn tien koningen, die nog geen koninkrijk ontvangen hebben, maar één uur gezag als koningen ontvangen met het beest. Dezen hebben enerlei bedoeling en geven hun macht en gezag aan het beest. (Op 17:12-13)

De benen, de voeten en de tenen

Die tien koningen vinden we al symbolisch in het beeld aangeduid. Als we nog even naar het deel van het beeld kijken dat het Romeinse rijk voorstelt, de benen en de voeten, kunnen we in de twee benen en de twee voeten met de tien tenen de twee fasen van het Romeinse rijk zien. De twee benen zijn een beeld van de twee delen van het *vroegere* Romeinse rijk, dat is het West-Romeinse rijk en het Oost-Romeinse rijk. De tien tenen stellen de indeling van het rijk in de *toekomst* voor.

Het wijst erop dat dit rijk in zijn eindfase een samenstelling van tien rijken, naar de tien tenen, zal zijn (vgl. Dn 7:24). Het toekomstige rijk zal uit tien delen bestaan met elk een koning, een situatie die het rijk in zijn vroegere bestaan nooit heeft gekend. Als deze tien delen van Europa zich vrijwillig hebben aaneengesloten, zal dat rijk vernietigd worden door de komst van Christus, want Hij, en niemand anders, wordt voorgesteld in de steen die van de berg rolt.

De tenen bestaan niet alleen uit ijzer, maar uit ijzer en leem. Dit duidt op een verbinding van iets wat hard is als ijzer met iets wat broos is als leem. Ijzer en leem zijn twee elementen die naar hun aard niet met elkaar te vermengen zijn. Ze behouden beide hun eigen kenmerken. Het is een hard en tevens broos koninkrijk. Het optreden is hard, maar het is geen compacte

eenheid. We kunnen denken aan het democratische beginsel dat onverenigbaar is met autoritaire staatsmacht die met militaire kracht wil optreden. Deze dingen zien we terug in het huidige streven naar één Europa.

Leem of klei stelt ook de mens voor, waarbij we dan kunnen denken aan het individualisme, het eigenbelang, de persoonlijke vrijheid en medezeggenschap. Dat zien we ook duidelijk aanwezig in Europa. We zien enerzijds de macht van het grote geheel en anderzijds het handhaven van nationale belangen.

Historie

Overigens is het verval en ten slotte de val van het eens zo machtige Romeinse rijk onderwerp van bestudering van heel wat historici geweest. Hun verbazing ligt op een ander niveau dan dat van Johannes. Over een van de geopperde oorzaken van de val van het Romeinse rijk, het christendom, hebben we het al gehad. Enkele andere oorzaken worden genoemd in een boekje geredigeerd door Donald Kagan, 'Decline and Fall of the Roman Empire *Why Did it Collapse?*' ('Verval en Val van het Romeinse rijk *Waarom stortte het in?*'). Daarin komt een aantal historici aan het woord. Ieder komt na onderzoek tot een eigen conclusie. En die conclusies zijn zeer divers.

De een wijt de ondergang aan een klassenstrijd, een strijd van de slaven tegen de heersende klasse. Een ander meent dat klimatologische omstandigheden de oorzaak ervan zijn. Daardoor zou er een zekere periode geen regen zijn gevallen met als gevolg misoogsten en het wegtrekken van de bevolking. Dat zou dan ook weer effect hebben gehad op de kracht van het leger, want de aanwas van rekruten is gestaakt door het wegtrekken van de bevolking. Weer een ander acht het mogelijk dat rassenvermenging het verval heeft bewerkt. (Tegen dit laatste aspect heeft Hitler zich misschien wel willen wapenen als we zijn maatregelen in ogenschouw nemen voor de handhaving en bevordering van een zuiver Germaans of Arisch ras. Het idee van het kweken van een superras is van Heinrich Himmler gekomen, een naaste medewerker van Hitler.)

Al deze historici zitten er met hun veronderstellingen naast. De Schrift is de enige betrouwbare bron voor de geschiedenis. De Schrift beschrijft de geschiedenis ook als alles nog moet gebeuren. Dat is omdat de Schrift het

spreken van God is (*Rm 9:17*) en God verkondigt vanaf het begin het einde (*Js 46:10*).

Het vijfde rijk | verzen 44-45

44 *In de dagen van die koningen zal de God van de hemel echter een Koninkrijk doen opkomen dat voor eeuwig niet te gronde zal gaan en waarvan de heerschappij niet op een ander volk zal overgaan. Het zal al die [andere] koninkrijken verbrijzelen en tenietdoen, maar zelf zal het voor eeuwig standhouden.*
 45 *Daarom hebt u gezien dat, niet door [mensen]handen, uit de berg een steen werd afgehouden, die het ijzer, brons, leem, zilver en goud verbrijzelde. De grote God heeft de koning laten weten wat er hierna geschieden zal. De droom is waar en de uitleg ervan betrouwbaar.*

Hoewel Daniël het getal tien niet noemt – dat doet Johannes (*Op 17:13*) –, spreekt hij wel van “koningen” (*vers 44*). Aan de rijken van al die koningen komt een einde, doordat “de God van de hemel” een koninkrijk opricht dat eeuwig is. Dit vijfde rijk is een totale vervanging van het vierde en zal niet worden opgevolgd. De vorige rijken hebben steeds een einde gevonden. Dit rijk kent geen einde. Het maakt een einde aan alle voorgaande rijken en blijft zelf eeuwig bestaan. Niets en niemand is in staat dit rijk te overwinnen. Het behoort niet tot het beeld en neemt niets ervan in zich op, zoals de vorige rijken wel deden met de door hen veroverde rijken.

De steen, het laatste rijk, vernietigt het beeld volkomen en groeit dan uit tot een berg. Dit rijk wordt niet door een mens, “niet door [mensen]handen”, maar door God opgericht (*vgl. Hb 9:24a; 2Ko 5:1*). Dit rijk vindt zijn oorsprong bij God in de hemel. Als Jezus Christus Zijn rijk vestigt, zal Hij eerst alle macht van de mens oordelen. De steen is een beeld van Christus (*Lk 20:17-18*). In *Daniël 7* zullen we zien dat het afhouden van de steen overeenkomt met de wederkomst van Jezus Christus.

Hij zag hen echter aan en zei: Wat betekent dan dit, dat geschreven staat: ‘[De] steen die de bouwlieden hebben verworpen, die is geworden tot een hoeksteen’? Ieder die op die steen valt, zal verbrijzeld worden; en op wie hij valt, die zal hij verpletteren. (Lk 20:17-18)

Keer op keer gebruikt Daniël in zijn uitleg de woorden “daarom hebt u gezien”. Hiermee herinnert hij de koning aan wat deze met eigen ogen heeft aanschouwd. Het is een extra beklemtoning van de waarheid van de droom en de uitleg. Daniël sluit zijn uitleg af met te wijzen op “de grote

God” als de Oorsprong van de droom en met de verklaring dat de “droom waar en de uitleg betrouwbaar” is. Alles wat van God komt, geeft houvast, daar kun je op vertrouwen.

Eerbetoon van Nebukadnezar | verzen 46-49

46 Toen wierp koning Nebukadnezar zich met het gezicht [ter aarde] en hij aanbad Daniël. En hij beval dat men hem een offergave en aangenaam [reukwerk] zou brengen. 47 De koning antwoordde Daniël en zei: Waarlijk, uw God is de God der goden en de Heere der koningen. Hij openbaart verborgenheden, zodat u déze verborgenheid kon openbaren. 48 Toen bevorderde de koning Daniël. Hij gaf hem vele grote geschenken en stelde hem aan als heerser over heel het gewest Babel en als hoofd van alle machthebbers over alle wijzen van Babel. 49 Omdat Daniël de koning [daarom] verzocht, stelde hij Sadrach, Mesach en Abed-Nego aan over het bestuur van het gewest Babel. Daniël [bleef] echter in de poort van de koning.

Nebukadnezar is diep onder de indruk van de uitleg door Daniël. Hij heeft hem zonder hem te onderbreken laten uitspreken. Er is geen enkele twijfel bij hem over de juistheid ervan. Hij voelt dat hij met een macht te maken heeft die zijn macht volledig in de schaduw stelt. De grote, machtige koning valt voor Daniël neer en aanbidt hem. Het gouden hoofd bewijst een arme banneling goddelijke eer!

Het is niet voor te stellen dat Daniël die goddelijke erbetuiging heeft aangenomen, evenmin als de offers. Dat is in strijd met zijn karakter en zijn vroomheid. Petrus weigert die eer ook wanneer Cornelius hem huldigt, evenals Paulus en Barnabas wanneer de menigten aan hen willen offeren alsof zij goden zijn (Hd 10:25-26; 14:14-15).

Door wat Nebukadnezar over God zegt, zien we dat hij niet waarlijk innerlijk tot berouw en bekering is gekomen. Hij prijst de God van Daniël. Dat die God ook zijn God is geworden, blijkt helaas niet.

Toen het nu gebeurde dat Petrus binnenkwam ging Cornelius hem tegemoet, viel aan zijn voeten en huldigde hem. Petrus echter richtte hem op en zei: Sta op, ik ben zelf ook een mens. (Hd 10:25-26)

Toen echter de apostelen Barnabas en Paulus dit hoorden, scheurden zij hun kleren, sprongen naar voren tussen de menigte en schreeuwden aldus: Mannen, waarom doet u dit? Ook wij zijn mensen van gelijke natuur als u en verkondigen u dat u zich van deze nietige [goden] moet bekeren tot [de] levende God, die de hemel, de aarde, de zee en alles wat daarin is, heeft gemaakt. (Hd 14:14-15)

Hij bewijst Daniël grote eer en overlaadt hem met geschenken. Daniël laat zijn vrienden in de eer delen. Hij heeft hun gevraagd om voor en met hem te bidden om uitkomst met betrekking tot de droom van Nebukadnezar. Nu hij door Nebukadnezar tot hoofd over alle wijzen is gemaakt, maakt hij van zijn positie gebruik om ook zijn vrienden van bepaalde voorrechten te voorzien. Geloof deelt in nood en in voorspoed (vgl. 1Ko 12:26).

En als één lid lijdt, lijden alle leden mee; en als <één> lid wordt verheerlijkt, verblijden alle leden zich mee. (1Ko 12:26)

Daniël 3

Inleiding

In het boek *Daniël* worden twee thema's behandeld. Het eerste thema is de geschiedenis van de vier wereldrijken tijdens "de tijden van de volken" (Lk 21:24). Deze tijden zijn begonnen toen Israël niet meer het volk van God was. Ze duren tot het moment dat Israël weer Gods volk zal zijn. Over die tijd wordt gesproken in *Daniël 2* en *Daniël 7*. Dat is de tijd van het vijfde wereldrijk, het rijk waarover de Zoon des mensen, de Heer Jezus zal regeren. Dan zal Israël het middelpunt van de aarde zijn, dat is in het vreedrijk.

Het tweede thema is wat het volk van God zal doormaken in de tijd dat God Zijn volk niet openlijk als Zijn volk kan erkennen. In die tijd hebben de volken de heerschappij over Zijn volk en wordt het door de volken verdrukt. Dat zal in de grote verdrukking op de hevigste wijze gebeuren (Mt 24:21). Het gelovig overblijfsel van Israël zal dan gelouterd worden, terwijl de goddeloze massa van het volk geoordeeld zal worden. In *Daniël* en zijn vrienden zien we het gelovig overblijfsel. Dat zien we vooral in *Daniël 3-6*. Daarin hebben we niet alleen met geschiedenis te doen, maar ook met profetische gebeurtenissen van de eindtijd tijdens het vierde wereldrijk.

We kunnen zeggen dat ook wij in de eindtijd leven. De karakters van de heersers van de wereldrijken laten kenmerken zien die we steeds meer om ons heen zien bij de leiders van de wereld en bij de mens in het algemeen. Vanaf het begin dat God de heerschappij in de handen van de volken heeft gelegd, is duidelijk dat de mens geen rekening met Hem houdt en faalt in de verantwoordelijkheid die God hem heeft gegeven.

We zien de toename van goddeloosheid in *Daniël 3-6*.

1. In *Daniël 3* zien we afgoderij en het aan de kant schuiven van God.
2. In *Daniël 4* zien we de verheerlijking van de mens.
3. In *Daniël 5* komt het bespottelijk maken van God naar voren.
4. In *Daniël 6* wordt het toppunt bereikt als de mens de plaats van God inneemt.

We worden door deze geschiedenissen met hun profetische strekking gewaarschuwd dat we in tijden van opperste boosheid leven. Alle door God gegeven grenzen worden overschreden en uitgewist. Niets is meer heilig. De mens heeft de plaats van God ingenomen. Het is tegelijk de tijd dat duidelijker dan ooit getoond kan worden wat Gods rechten zijn. Wie dat doet, kan van de kant van de mens minstens op onbegrip, maar vaak meer op meedogenloze haat rekenen. Wie dat doet, mag echter nog veel meer rekenen op de waardering en bijstand van God. Hij wil Zichzelf verheerlijken in hen die als een klein en trouw overblijfsel Hem erkennen tegenover de afvallige massa.

Kort gezegd hebben we in

1. *Daniël 1* de gehoorzaamheid van het overblijfsel.
2. *Daniël 2* het inzicht van het overblijfsel.
3. *Daniël 3* het lijden en de vervolging van het overblijfsel in de grote verdrukking.
4. *Daniël 4* het oordeel over de heerser.
5. *Daniël 5* het einde van het Babylonische rijk.
6. *Daniël 6* de bewaring van het overblijfsel voor de macht van de duivel.

Het gouden beeld | vers 1

1 Koning Nebukadnezar maakte een gouden beeld, waarvan de hoogte zestig el was, [en] zijn breedte zes el. Hij richtte het op in het dal Dura, in het gewest Babel.

Nebukadnezar maakt een beeld van goud, mogelijk daartoe geïnspireerd door zijn droom. In zijn droom heeft hij zichzelf als een gouden hoofd gezien. Nu ziet hij niet meer alleen een gouden hoofd, hij ziet alleen zichzelf. Met een verlies van zijn rijk houdt hij geen rekening. Daarom is het een beeld helemaal van goud. Hij maakt dit beeld om daardoor één voorwerp van aanbidding te hebben voor zijn hele rijk met zoveel verschillende culturen en godsdiensten.

Er is niets wat verhoudingen tussen families en volken zo verstoort en vernietigt dan een verschil in godsdienst. Tegelijk is ook het omgekeerde waar: het beste middel dat mensen samenbindt, is een gemeenschappelijke

godsdienst. Godsdienstige eenheid bewerkt ook politieke eenheid. Zo krijgt de eenheid van Europa mede gestalte door een gemeenschappelijke afgodendienst, die van de antichrist, waarin de wereldheerser zelf wordt verheerlijkt (Op 13:12).

En het oefent al het gezag van het eerste beest uit in diens tegenwoordigheid; en het maakt dat de aarde en zij die erop wonen, het eerste beest aanbidden, van wie de dodelijke wond genezen was. (Op 13:12)

De maten van het beeld draaien om het getal zes. Het getal zes is kenmerkend voor dit beeld. Het getal zes is ook kenmerkend voor de mens. In de geschiedenis van de mens zijn er drie absolute heersers geweest. Ze worden alle drie gekenmerkt door het getal zes. Adam is de eerste. Hij is geschapen op de zesde dag. De tweede is Nebukadnezar. Hij wordt hier verbonden aan de getallen zestig en zes. De derde zal de dictator van het herstelde West-Romeinse rijk zijn, het beest dat uit de zee opstijgt. *“Het getal van zijn naam” is “het getal van het beest”, dat is het “getal van een mens, en zijn getal is zeshonderd zesenzestig” (Op 13:17-18).*

De inwijding van het beeld | verzen 2-7

2 En koning Nebukadnezar stuurde [een boodschap] om de stadhouders, de machthebbers, de landvoogden, de raadsheren, de schatbewaarders, de rechters, de magistraten en al de autoriteiten van de gewesten te verzamelen, om naar de inwijding van het beeld te komen dat koning Nebukadnezar had opgericht. 3 Toen verzamelden zich de stadhouders, de machthebbers, de landvoogden, de raadsheren, de schatbewaarders, de rechters, de magistraten en al de autoriteiten van de gewesten bijeen voor de inwijding van het beeld dat koning Nebukadnezar had laten oprichten. En zij stonden voor het beeld dat Nebukadnezar had opgericht. 4 En een heraut riep met kracht: Men zegt u aan, volken, natiën en talen: 5 Op het moment dat u het geluid hoort van de hoorn, fluit, citer, luit, lier, panfluit, en allerlei muziekinstrumenten, moet u neervallen en het gouden beeld aanbidden dat koning Nebukadnezar heeft opgericht. 6 Wie niet neervalt en aanbidt, zal op hetzelfde ogenblik midden in de brandende vuuroven worden geworpen. 7 Daarom, zodra al de volken het geluid hoorden van de hoorn, fluit, citer, luit, lier, en allerlei muziekinstrumenten, vielen op datzelfde tijdstip alle volken, natiën en talen neer, [en] aanbaden het gouden beeld dat koning Nebukadnezar had opgericht.

Allen die verantwoordelijkheid dragen in het rijk, worden opgeroepen naar de inwijding van het beeld te komen. Al deze verschillende gezagsdragers vertegenwoordigen de volken waar ze vandaan komen. Zo worden ze ook aangesproken (*vers 4*). We lezen dat “*alle volken*” zich voor het beeld neerwerpen (*vers 7*), terwijl dat in werkelijkheid alleen door de aanwezige gezagsdragers gebeurt.

Wat Nebukadnezar heeft bedacht, is dé godsdienst van de mens. Het is tegelijk een wereldgodsdienst, waardoor hij alle mensen over wie hij regeert, tot een eenheid wil samensmelten. Hij plaatst een schitterend gouden beeld voor de aandacht van de mens en geeft opdracht dit beeld te aanbidden.

Om het geheel nog aantrekkelijker te maken wordt de inwijding opgeluisterd met een muzikale bijdrage waarvoor een keur aan muziekinstrumenten wordt gebruikt. Een bijzonder offer of een geldelijke bijdrage wordt niet gevraagd. De godsdienst van Nebukadnezar is gemakkelijk en aangenaam voor het vlees. Je hoeft niets te doen, alleen maar neervallen en aanbidden. Het hoeft niet lang te duren en gebeurt onder het geluid van oorverdovende muziek.

Dat de muziek een belangrijke rol in dit hele gebeuren speelt, is wel duidelijk. Liefst vier keer wordt het hele orkest genoemd (*verzen 5,7,10,15*). Muziek werkt op de emotie. Oorverdovende muziek brengt mensen in een toestand van trance en willoosheid. Het verstand en het geweten worden uitgeschakeld. Zo zijn mensen een gemakkelijke prooi voor de duivel, voor wie ze in werkelijkheid neervallen.

Het aanbidden van het beeld is overigens geen vrijwillige zaak, maar wordt afgedwongen. Wie niet neervalt en aanbidt, zal zonder vorm van proces en zonder enig voorarrest in de vuuroven worden geworpen. Daarom zien we dat alle volken, gerepresenteerd in hun leiders, neervallen en het beeld aanbidden.

De drie vrienden aangeklaagd | *verzen 8-12*

8 *Daarom kwamen op datzelfde tijdstip Chaldeeuwse mannen naar voren, die de Joden openlijk beschuldigden.* 9 *Zij namen het woord en zeiden tegen koning Nebukadnezar: O koning, leef in eeuwigheid!* 10 *U, o koning, hebt zelf be-*

vel gegeven dat iedereen die het geluid zou horen van de hoorn, fluit, citer, luit, lier, panfluit, en allerlei muziekinstrumenten, moest neervallen en het gouden beeld aanbidden, 11 en dat wie niet zou neervallen en aanbidden, midden in de brandende vuuroven zou worden geworpen. 12 [Nu] zijn er Joodse mannen die u over het bestuur van het gewest Babel hebt aangesteld, [namelijk] Sadrach, Mesach en Abed-Nego. Deze mannen hebben op uw bevel, o koning, geen acht geslagen. Uw goden vereren zij niet, en het gouden beeld dat u hebt opgericht, aanbidden zij niet.

Er zijn drie mannen die blijven staan als allen zijn neergevallen. Enkele toezichthouders van Nebukadnezar zien dat en brengen een openlijke beschuldiging bij de koning tegen hen in. De vrienden worden aangeklaagd omdat zij de goden van Nebukadnezar niet vereren. Hun aanklacht is tegelijk een prachtig getuigenis over de drie vrienden. Zij vereren alleen de ware God, de God van Israël, en geen enkele andere god.

Het ultimatum | verzen 13-15

13 Toen beval Nebukadnezar in woede en grimmigheid dat men Sadrach, Mesach en Abed-Nego moest halen. Vervolgens werden deze mannen bij de koning gebracht. 14 Nebukadnezar antwoordde en zei tegen hen: Is het waar, Sadrach, Mesach en Abed-Nego, dat u mijn goden niet vereert en het gouden beeld dat ik heb opgericht, niet aanbidt? 15 Nu dan, als u bereid bent op het moment dat u het geluid van de hoorn, fluit, citer, luit, lier, panfluit, en allerlei muziekinstrumenten hoort, neer te vallen en het beeld te aanbidden dat ik gemaakt heb, [dan is het goed], maar als u het niet aanbidt, dan zult u op hetzelfde ogenblik midden in de brandende vuuroven worden geworpen. En wie is [dan] de god die u uit mijn handen kan verlossen?

Nebukadnezar ziet zich beledigd in zijn absolute autoriteit. Hij laat de vrienden bij zich komen en geeft hun nog een kans zich aan hem te onderwerpen door zijn bevel te gehoorzamen. Als ze dat niet doen, gaan ze onverbidlijk en direct de brandende vuuroven in. Hij voegt er nog snoevend aan toe wie dan wel de god mag zijn die hen uit zijn handen zal verlossen.

Voor hem is de God van de drie vrienden niet meer dan een afgod. Zijn eerdere belijdenis (*Dn 2:47*) blijkt slechts van tijdelijke aard te zijn geweest.

Hij is even onder de indruk geweest, maar die indruk is vervaagd en verdwenen. Dat is het geval als het geweten niet is geraakt en er geen waarachtige bekering is geweest.

Onbevreesd getuigenis | verzen 16-18

16 Sadrach, Mesach en Abed-Nego antwoordden en zeiden tegen koning Nebukadnezar: Wij hoeven u hierop geen antwoord te geven. 17 Als het moet, kan onze God, Die wij vereren, ons verlossen uit de brandende vuuroven, en Hij zal ons, o koning, uit uw hand verlossen. 18 En zo niet, het zij u bekend, o koning, dat wij uw goden niet zullen vereren en het gouden beeld dat u hebt opgericht, niet zullen aanbidden.

De jonge mannen worden voor de keus gesteld: buigen voor het beeld of sterven. Het zou niet moeilijk zijn bij zichzelf te overleggen: 'Iedereen doet het, laten we geen uitzondering zijn.' Of: 'Laten we het voor de schijn doen, maar niet in ons hart, want God ziet toch het hart aan.' Of: 'Wij kunnen niets aan deze situatie doen, wij zijn hier als gevolg van de ontrouw van onze voorouders, we moeten wel buigen.' We lezen echter niets van dergelijke overwegingen, die gemakkelijk bij ons opkomen in vaak veel minder moeilijke situaties.

De vrienden verdedigen zich niet, maar leggen een korte, duidelijke verklaring af: 'Wij zullen niet buigen.' Hun getuigenis is indrukwekkend. Wij kennen de afloop, maar zij kennen die niet. Ze twijfelen er niet aan dat God hen kan redden. Ze weten alleen niet of Hij dat zal doen door hen *ervóór* te bewaren of hen *erdoorheen* te bewaren. Het geloof vertrouwt dat God ervoor kan zorgen dat ze niet in de vuuroven komen, maar ook dat Hij hen uit de vuuroven kan redden.

Hoe het ook is, voor hen is het duidelijk dat Hij hen uit de hand van de koning zal verlossen. Ze zijn niet in de hand van Nebukadnezar, maar in de hand van God. Wat hen betreft, is de uitkomst zeker. Daarom zullen ze niet buigen voor het beeld, ook niet voor de vorm, en het niet aanbidden. Hun houding is een prachtige illustratie van "*de volharding en het geloof van de heiligen*" (Op 13:10b).

Er is bij hen geen enkele rebellie tegen de koning te bespeuren. Ze erkennen hem in zijn waardigheid als koning. Maar ze kunnen geen gehoor

geven aan zijn bevel zijn goden te vereren. Hierin moeten en willen ze “God meer gehoorzamen dan mensen” (Hd 5:29). Ze spreken in de geest van de discipel van de Heer, want ze zijn “niet bang voor hen die het lichaam doden en daarna niets meer kunnen doen” (Lk 12:4). Voor de christen is het niet aan de orde hoe de koning regeert, maar wat de koning vraagt en hoe hij zich daartegenover als christen moet gedragen (Rm 13:1-7).

Midden in het vuur geworpen | verzen 19-22

19 Toen werd Nebukadnezar met grimmigheid vervuld, en zijn gelaatsuitdrukking tegenover Sadrach, Mesach en Abed-Nego veranderde. Hij nam het woord en zei dat men de oven zevenmaal heter moest stoken dan men gewoon was hem te stoken. 20 [Enkele] mannen, de sterkste mannen uit zijn leger, beval hij dat zij Sadrach, Mesach en Abed-Nego moesten binden om hen in de brandende vuuroven te werpen. 21 Toen werden deze mannen gebonden in hun mantels, hun broeken, hun mutsen en hun [andere] kleren, en zij wierpen hen midden in de brandende vuuroven. 22 Omdat het woord van de koning [zo] dwingend was en de oven uitzonderlijk heet [gestookt] was, hebben de vlammen van het vuur deze mannen die Sadrach, Mesach en Abed-Nego naar boven brachten, gedood.

Hun gehoorzaamheid aan God heeft niet tot gevolg dat ze niet in de oven worden geworpen. Integendeel. Nebukadnezar is zo woedend, dat hij de oven zevenmaal heter laat stoken. Dit maakt het wonder van de redding echter alleen maar zevenmaal groter.

Hun geloof ‘blust’ – niet het vuur, maar – “[de] kracht van [het] vuur” (Hb 11:34). De kracht van het vuur is zo groot, dat Nebukadnezar de sterkste mannen uit leger opdraagt de drie vrienden in de oven te werpen. Maar al worden ze nog zo sterk geacht, zij leggen het af tegen de kracht van het vuur. Terwijl de sterkste mannen de vrienden in de oven werpen, worden deze krachtpatsers door het vuur gedood.

De vrienden blussen de kracht van het vuur niet pas als ze zich in de vurige oven bevinden en het vuur hen niet aantast. Ze hebben de kracht van het vuur al geblust als ze voor Nebukadnezar staan en hij hen op de vuuroven wijst. Hij heeft gedreigd hen daarin te werpen als ze niet voor zijn beeld zouden knielen. Met de vuuroven voor ogen hebben de vrienden in

geloof gezegd dat zij op God vertrouwen voor de uitkomst en zijn bij hun weigering gebleven om voor het beeld te knielen.

Op die manier hebben velen die als martelaar op de brandstapel in het vuur zijn omgekomen, de kracht van het vuur geblust. Ze hebben hun belijdenis van de ware God niet herroepen en zijn trouw gebleven aan Hem, ondanks het vuur. De dreiging van het vuur heeft op hen geen vat gehad. Zij hebben *“het schild van het geloof opgenomen”* en daarmee *“de brandende pijlen van de boze”* uitgeblust (Ef 6:16).

De vierde Man in het vuur | verzen 23-25

23 Maar [toen] deze drie mannen – Sadrach, Mesach en Abed-Nego – gebonden midden in de brandende vuuroven gevallen waren, 24 sloeg koning Nebukadnezar de schrik om het hart. Haastig stond hij op, nam het woord en zei tegen zijn raadslieden: Hebben wij niet drie mannen gebonden midden in het vuur geworpen? Zij antwoordden en zeiden tegen de koning: Jazeker, o koning! 25 Hij antwoordde en zei: Zie, ik zie vier mannen midden in het vuur vrij rondlopen! Zij hebben geen letsel en de aanblik van de vierde lijkt op [die van] een zoon van de goden.

Zodra de mannen midden in de brandende vuuroven zijn gevallen, ziet Nebukadnezar iets, waar hij enorm van schrikt. Hij krijgt iets te zien wat een mens normaal niet te zien krijgt: hij ziet een vierde man die *“lijkt op [die van] een zoon van de goden”*. Dit is de Zoon van God Die bij de vrienden in de oven is (vgl. Js 63:9). Het resultaat van het handelen van Nebukadnezar is dat hij de drie vrienden in het gezelschap van de Zoon van God brengt.

*In al hun benauwdheid
was Hij benauwd;
de Engel van Zijn aangezicht heeft hen verlost.
Door Zijn liefde en door Zijn genade
heeft Hij hen bevrijd;
Hij hief hen op en droeg hen
al de dagen van weleer. (Js 63:9)*

Voordat hij tot zijn uitroep komt, lezen we dat hij haastig opstaat. Dat wil zeggen dat hij van zijn troon komt. Als toepassing kan worden gezegd dat als iemand oog in oog komt te staan met de Heer Jezus, hij van zijn troon af moet komen. De mens zonder God zit zelf op de troon. Daar zal hij van afkomen zodra de Heer Jezus Zich aan hem vertoont.

Het kan nu nog vrijwillig gebeuren dat iemand van zijn eigen troon afkomt, opdat de Heer Jezus op de troon van zijn leven plaats kan nemen. Als Hij op de troon zit, wil dat zeggen dat Hij het gezag heeft. Geven we hem dat, ook als we Hem al mogen kennen?

De mannen zijn gebonden geworpen in het midden van het vuur van de oven. De beschrijving *“midden in de brandende vuuroven”* bepaalt ons nog eens extra bij de enorme beproeving voor deze mannen. Ze bevinden zich in het centrum van het vuur. Nebukadnezar is verbijsterd over wat hij ziet en vraagt in zijn vertwijfeling of het wel gebeurd is, zoals hij heeft bevolen. Na het bevestigende antwoord vertelt hij wat hij ziet. Hij ziet de mannen die gebonden in de oven waren geworpen, nu vrij rondlopen.

Hij heeft hen door het vuur willen doden, maar God heeft het vuur een wending gegeven. Wat door Nebukadnezar ten kwade is bedoeld, wordt door God ten goede gebruikt. De enige uitwerking van het vuur is dat de banden van de mannen verteren en dat ze nu vrij rondlopen. Hij merkt ook op dat er geen letsel aan hen is. Ten slotte vertelt hij dat hij een vierde Persoon ziet en waar Deze op lijkt. Zoals gezegd, gaat het om een verschijning van de Heer Jezus.

We zien in dit tafereel iets bemoedigends voor ieder die in beproeving is. Wie in zware omstandigheden verkeert, mag weten dat God niet vanuit de hoge toekijkt bij het lijden van de Zijnen, maar in dat lijden bij hen komt. Hij is niet onverschillig, maar is bij hen in de beproeving (*Js 43:5a; 43:2*). De Heer Jezus is bij de discipelen in het schip wanneer dat in de storm is (*Mk 4:35-41*).

*Wees niet bevreesd, want Ik ben met u.
(Js 43:5a)*

We zien het ook in het tafereel van de brandende doornstruik, waar de HEERE aan Mozes verschijnt *“in een vuurovlam uit het midden van een doornstruik”* (*Ex 3:2*). God is bij Zijn volk in de doornstruik, Hij woont daar, Hij is er niet slechts op bezoek. De braamstruik is een beeld van Israël dat Hem ontrouw is en daarom brandt. Het vuur is om zo te zeggen nodig om de doornen te verwijderen. Tegelijk verteert de braamstruik niet, want God is altijd bij Zijn volk als het lijdt, zelfs als het lijdt vanwege hun eigen zonden.

Het vuur van de beproeving dient om het geloof te louteren (1Pt 1:7; 4:12). God laat het toe of zendt het zelfs. Het is om weg te nemen wat niet tot Zijn eer is. Het vuur reinigt. Bij de vrienden van Daniël gaat het niet om iets weg te reinigen, maar om het geloof naar buiten toe te tonen. Het geloof wordt aan het licht gebracht door deze beproeving. Het maakt duidelijk wat God in de Zijnen kan bewerken aan toewijding en beslistheid.

..., opdat de beproefdheid van uw geloof, veel kostbaarder dan die van goud, dat vergankelijk is en door vuur beproefd wordt, blijkt te zijn tot lofen heerlijkheid en eer bij [de] openbaring van Jezus Christus. (1Pt 1:7)

Geliefden, laat de vuurgloed in uw midden die tot uw beproeving dient, u niet bevreemden alsof u iets vreemds overkwam; ... (1Pt 4:12)

Meestal neemt God het vuur van de beproeving in het leven van een gelovige niet weg. Hij neemt het lijden niet weg, maar voegt er iets aan toe en dat is Zijn eigen tegenwoordigheid. In de Geest komt God de Zoon bij ons. De Geest van de Zoon is bij ons en ondersteunt ons als wij beproefd worden. Het resultaat van het vuur van de beproeving is een wandel in vrijheid. Dat neemt Nebukadnezar in letterlijke zin waar bij de drie vrienden. Het beeld van het vuur met betrekking tot Gods aardse volk zien we ook in *Zacharia 13:7-9*:

- 7 *Zwaard, ontwaak tegen Mijn Herder
en tegen de Man Die Mijn Metgezel is,
spreekt de HEERE van de legermachten.
Sla die Herder
en de schapen zullen overal verspreid worden.
[Maar] Ik zal Mijn hand tot de kleinen wenden.*
- 8 *Het zal gebeuren, spreekt de HEERE, dat in heel het land
twee [derde] ervan uitgeroeid zal worden [en] de geest zal geven,
en een derde ervan zal overblijven.*
- 9 *Ik zal dat derde [deel] in het vuur brengen
en het louteren, zoals men zilver loutert.
Ik zal het beproeven, zoals men goud beproeft.
Het zal Mijn Naam aanroepen
en Ik zal het verhoren.
Ik zal zeggen: Dit is Mijn volk;
en zij zullen zeggen: De HEERE is mijn God."*

We lezen eerst in *vers 7* over het kruis, waar God met het zwaard van Zijn gerechtigheid Zijn Messias slaat. Daarna gaat het over het overblijfsel, “*de kleinen*” die als gevolg van de verwerping van de Messias verstrooid worden, maar tot wie Hij Zich wendt. Vervolgens wordt er in de *verzen 8-9* een sprong gemaakt naar de toekomst. In de eindtijd zal “*twee [derde] ervan uitgeroeid worden*”. Het overblijfsel, “*een derde ervan*”, wordt in het vuur gelouterd. Van hen zegt God “*dit is Mijn volk*” en uit hen bouwt Hij Zijn volk in het vrederijk.

Uit het vuur | *verzen 26-27*

26 Toen kwam Nebukadnezar in de nabijheid van de deur van de brandende vuuroven. Hij nam het woord en zei: Sadrach, Mesach en Abed-Nego, dienaren van de allerhoogste God, ga naar buiten en kom [hier]! Daarop gingen Sadrach, Mesach en Abed-Nego uit het midden van het vuur. 27 Toen kwamen de stadhouders, de machthebbers, de landvoogden en de raadslieden van de koning bijeen. Zij zagen aan deze mannen dat het vuur geen vat had gekregen op hun lichaam: het haar van hun hoofd was niet geschroeid, en hun mantels waren niet verteerd, ja, er hing [zelfs] geen brandlucht aan hen.

Nebukadnezar is al opgestaan van zijn troon, maar komt nu verder in beweging. Hij gaat zo dicht mogelijk naar de opening van de brandende vuuroven om de jonge mannen toe te spreken. Hij begint ermee hun namen te noemen. Het is opvallend hoe vaak de namen van de vrienden in deze geschiedenis worden genoemd. De Geest van God vindt er Zijn vreugde steeds de namen te noemen van mensen die God hebben groot gemaakt. Hij eert hen die Hem eren.

Vervolgens spreekt Nebukadnezar hen aan als “*dienaren van de allerhoogste God*”. Dit is een openlijk getuigenis van de trouw van de vrienden. Allen die in de loop van de eeuwen tot aan de voleinding van de tijd ooit de gelovigen hebben vervolgd, zullen gedwongen worden dit getuigenis te geven (*vgl. Op 3:9*). Vervolgde gelovigen die trouw zijn gebleven aan hun belijdenis van de levende God, dwingen dit getuigenis af.

Nebukadnezar beveelt hun naar buiten te komen. Ze zouden al eerder door de opening naar buiten hebben kunnen wandelen en om zich triomfantelijk voor de koning te plaatsen. Ze verlaten de oven echter pas op

het bevel van de koning. Daarbij zal ook komen dat het gezelschap van de Zoon van God hen zozeer met vreugde en vrede heeft vervuld, dat ze graag bij Hem in het midden van het vuur zijn gebleven.

Maar op bevel van de koning komen ze uit de oven en gaan voor hem staan. Daar staan ze voor Nebukadnezar, even trouw aan hem nadat ze in de vurige oven zijn geweest als ervoor. Het vuur heeft niets veranderd aan hun uiterlijk, maar ook niet aan hun gedrag.

Dan komen allen die hen bij Nebukadnezar hebben aangeklaagd bij de koning. Ze komen niet met een nieuwe aanklacht. Dat kan ook niet, want het vonnis is voltrokken. Wat ze constateren, is dat het vuur geen enkele vat op de jongemannen heeft gehad, ja, dat er zelfs geen brandlucht aan hen te ruiken is.

Hier is ook een belangrijke toepassing te maken. Gelovigen die in zware beproeving zijn geweest vanwege hun trouw aan de Heer, zullen van hun uitredding daaruit geen ophef maken. Ze zullen er niet mee te koop lopen en er grootse verhalen over rondstrooien. Er zal geen zelfverheerlijking zijn. Als ze er al iets over vertellen, zal dat alleen zijn om de Heer groot te maken, maar aan henzelf zal 'geen brandlucht hangen'. Hun trouw aan de Heer zal na de beproeving even groot zijn als ervoor.

Het getuigenis van Nebukadnezar | verzen 28-30

28 Nebukadnezar nam het woord en zei: Geloofd zij de God van Sadrach, Mesach en Abed-Nego, Die Zijn engel heeft gezonden en Zijn dienaren heeft verlost, die op Hem hebben vertrouwd, het bevel van de koning hebben weerstaan en hun lichaam hebben overgegeven, omdat zij geen enkele god wilden vereren of aanbidden dan hún God. 29 Daarom wordt door mij een bevel uitgevaardigd dat elk volk, [elke] natie of taal, die lasterlijke dingen zegt over de God van Sadrach, Mesach en Abed-Nego, in stukken zal worden gehouden en dat zijn huis tot een mesthoop zal worden gemaakt, want er is geen andere god die zo redden kan. 30 Toen maakte de koning Sadrach, Mesach en Abed-Nego voorspoedig in het gewest Babel.

Het getuigenis van de vrienden brengt Nebukadnezar tot een lofprijzing van God, Die hij "de God van Sadrach, Mesach en Abed-Nego" noemt. God verheugt Zich erover als de Zijnen op deze wijze met Hem worden ver-

bonden door de wereld en “schaamt Zich niet voor hen hun God genoemd te worden” (Hb 11:16b). Het gedrag van de vrienden heeft laten zien Wie God is.

De koning erkent de verlossing door God. Hij erkent dat zij op Hem hebben vertrouwd en dat zij in hun vertrouwen niet beschaamd zijn geworden. Zij hebben zijn woord, het woord van hem als koning, de machtigste man op aarde, weerstaan, uit trouw aan God. Hij heeft gezien dat hun trouw aan hun God zo groot is, dat zij zelfs hun lichamen hebben overgegeven. De grootste dreiging en zelfs de uitvoering van het vonnis hebben hen niet kunnen bewegen tot ontrouw aan hun God door een andere god te vereren of te aanbidden. Ze hebben alleen hun God vereerd en aangebeden.

Na deze opmerkelijke verklaring gaat Nebukadnezar nog verder. Hij laat een bevel door zijn hele rijk gaan dat er een algemeen respect moet zijn voor de God van Sadrach, Mesach en Abed-Nego. Wie iets lasterlijks over Hem zegt, zal daarvoor persoonlijk zwaar worden gestraft, terwijl ook zijn huis het zal moeten ontgelden. Zijn huis is de plaats waar de lastering heeft kunnen gebeuren, waardoor die plaats onrein is geworden en niet meer mag worden bewoond. Dat huis wordt een gedenkteken tot waarschuwing.

Dit oordeel is het deel van ieder die lastert. Lasteren is tegen beter weten in kwaad spreken. Wie na dit duidelijke bewijs van God dat Hij een verlossende God is, kwaad van Hem spreekt, is niet te verontschuldigen. En iedereen in het hele rijk van Nebukadnezar zal ervan horen. Alle gezagsdragers hebben het aandachtig bekeken (*vers 27*) en zullen van deze grote verlossing kunnen getuigen in de landen waaruit ze zijn gekomen en waarnaar ze straks weer zullen terugkeren.

Nebukadnezar verbiedt alleen het zeggen van lasterlijke dingen over God. Hij gaat helaas niet zover dat hij zijn volk oproept die God te vereren en te dienen. Hij moet een nog diepere les leren. Dat laat het volgende hoofdstuk zien.

Daniël 4

Inleiding

In *Daniël 4* horen we niets over het gelovig overblijfsel. Het gaat in dit hoofdstuk over de heerser van het wereldrijk. Het sluit wel aan op *Daniël 3*, waar we, in wat de drie vrienden van Daniël is overkomen, de lotgevallen van het overblijfsel zien. Een 'gelovig overblijfsel' is dat waarin God het ware geloof vindt; de kenmerken van het hele volk worden daar gevonden. Samen met *Daniël 3* beschrijft dit hoofdstuk de lotgevallen van de twee hoofdrolspelers in de eindtijd, het gelovig overblijfsel en de wereldheerser.

Zoals al eerder is opgemerkt, is er met het aantreden van Nebukadnezar een keerpunt in Gods handelen met Zijn volk en de volken gekomen. God heeft de heerschappij over de wereld, die Hij aanvankelijk aan Israël heeft toebedeeld, gelegd in de handen van een heidense vorst en een heidens rijk. Hiermee zijn "*de tijden van de volken*" begonnen (*Lk 21:24*). Aan die tijden van de volken komt een einde bij de bevrijding van Jeruzalem. Die bevrijding komt vanwege de verzoening door en de komst van de Messias. We zullen dat zien in *Daniël 9*.

Dat God de heerschappij in handen van een heidense heerser heeft gelegd en Zijn handen van Zijn volk heeft afgetrokken, betekent niet dat Hij de wereld aan zichzelf overlaat. In zekere zin is dat wel het geval, want de wereld gaat zijn eigen gang en daarmee zijn ondergang tegemoet. Tegelijk is het zo, dat God het opperbestuur houdt. Dat zien we in wat met Nebukadnezar gebeurt.

Het onderwerp van *Daniël 4* is de hoogmoed van de heerser en hoe God daarmee handelt. Hoogmoed is de oerzonde (*1Tm 3:6*). Elke andere zonde vloeit daaruit voort. Tegen deze zonde wordt vaak gewaarschuwd en ook wij moeten in ons leven oog hebben voor het gevaar van hoogmoed (*Jk 4:6; 1Pt 5:5; Sp 3:34; 16:18; 18:12*).

– geen pasbekeerde, opdat hij niet, hoogmoedig geworden, in [hetzelfde] oordeel als de duivel valt. (1Tm 3:6)

Aanhef van de proclamatie | vers 1

1 *Koning Nebukadnezar aan alle volken, natiën en talen die op de hele aarde wonen: Moge uw vrede toenemen.*

Het is wel opmerkelijk dat het getuigenis over de vernedering van Nebukadnezar niet uit de mond van Daniël, maar uit de mond van Nebukadnezar zelf komt. Net zo opmerkelijk is dat hij zijn ervaringen niet ergens in een binnenkamertje aan enkele vertrouwelingen vertelt, maar dat hij wat er met hem is gebeurd aan alle volken meedeelt.

We hebben hier een voorbeeld van een heidens man die onder de werking van Gods Geest dingen meedeelt die hij van nature nooit zou vertellen. Maar als God wil dat deze machtige vorst tegenover de hele wereld getuigenis aflegt van het feit dat Hij de Allerhoogste is en dat Nebukadnezar als machtige vorst niets tegen Hem heeft in te brengen, dan gebeurt dat ook.

Zo zal het ook in de eindtijd gebeuren. Alle volken en vooral hun koningen zullen zich voor de Heer Jezus buigen. Hij, de Messias, is allerhoogste God (*Dn 4:2*). Dat zal worden erkend door allen *“die op de hele aarde wonen”*. Zij ‘die op de aarde wonen’, zijn zij die hun ziel en zaligheid aan de aarde verbonden hebben. Zij kijken niet verder dan de aarde en leven alleen daarvoor (*Op 3:10; 6:10; 8:13; 11:10; 13:8,12,14; 14:6; 17:2,8*). Met *“de hele aarde”* wordt hier bedoeld het deel van de aarde dat bekend is en waarover Nebukadnezar regeert (*vgl. Dn 2:39; Lk 2:1*).

Het is niet duidelijk wanneer Nebukadnezar deze proclamatie heeft uitgesproken. Het lijkt erop dat hij op het toppunt van zijn macht is en er vrede in zijn rijk heerst (*vers 4*). Als goed heerser en bestuurder wenst hij al zijn onderdanen vergroting van de vrede toe. Ook mensen die geen rekening houden met God, zien vaak de grote zegen van vrede en wensen dat anderen toe.

Nebukadnezar eert God | verzen 2-3

2 *Het behaagt mij de tekenen en wonderen die de allerhoogste God aan mij gedaan heeft, te kennen te geven.*

3 *Hoe groot zijn Zijn tekenen
en hoe machtig Zijn wonderen!*

*Zijn Koninkrijk is een eeuwig Koninkrijk
en Zijn heerschappij is van generatie op generatie.*

Door te beginnen met *“het behaagt mij”*, maakt hij duidelijk dat hij als hoofd van zijn rijk niet handelt op bevel van iemand anders. Hij zegt niet dat hij zijn getuigenis geeft omdat God hem daartoe de opdracht heeft gegeven. Hij vindt het goed om dat te doen en daarom doet hij het ook. Dat God hem ertoe aanzet, is hij zich niet bewust.

Hij spreekt echter wel over God als Degene Die door *“tekenen en wonderen”* met hem heeft gehandeld. Tekenen en wonderen worden vaker in de Schrift samen genoemd (*Ex 7:3; Dt 4:34; 13:1; 34:11; Js 8:18; Jr 32:20*). Niet elk teken is een wonder, maar elk wonder is wel een teken. Tekenen zijn gebeurtenissen of dingen met een bepaalde betekenis.

Maar Ik zal het hart van de farao verharden en Mijn tekenen en Mijn wonderen in het land Egypte talrijk maken. (Ex 7:3)

Een teken hoeft niet iets buitengewoons of bovennatuurlijks te zijn. Als de Heer Jezus geboren is, wordt tegen de herders gezegd dat dit *“het teken”* voor hen zal zijn: *“U zult een Kindje vinden in doeken gewikkeld en liggend in een kribbe”* (*Lk 2:12*). Een kind in een kribbe en in doeken gewikkeld is geen wonder, het is niets buitengewoons. Maar *dit* Kind en de wijze waarop Hij in de wereld is gekomen, is wel een teken. Zijn komst op aarde heeft een diepe betekenis.

In een teken toont God Zijn aanwezigheid en macht. Een wonder is iets wat grote verbazing bewerkt, vanwege het onbegrijpelijke en onnavolgbare voor de mens. Een wonder toont Gods aanwezigheid en macht in een bovennatuurlijk handelen met de bedoeling dat de mens tot de erkenning komt dat *God* handelt.

Nebukadnezar noemt God hier *“de allerhoogste God”*. Daarmee erkent hij dat God boven alle dingen staat en ook boven zijn eigen goden. Tot deze conclusie komt hij, nadat hij door God op de diepste wijze is vernederd. Een mens erkent pas Gods verhevenheid boven alle dingen als hij heeft ervaren hoe gering hij zelf is. Die ervaring moet God de mens laten opdoen omdat hij zich verheft en beroemt op zijn eigen persoon en werken.

Nebukadnezar is diep onder de indruk van de tekenen en wonderen die de Allerhoogste aan hem heeft gedaan. Hij geeft uiting aan zijn verbazing

daarover door te spreken over “hoe groot” en “hoe machtig” ze zijn. Dat houdt in dat hij die tekenen en wonderen ziet als niet te omvatten of te beschrijven of uit te leggen. Ze zijn uniek en met niets te vergelijken. In het leven van Nebukadnezar is dat zichtbaar geworden zowel in zijn vernedering tot de staat van een dier als in zijn herstel, waarbij hij zelfs meer grootheid en heerlijkheid krijgt dan hij vóór zijn vernedering heeft (*vers 36*).

Opmerkelijk is zijn belijdenis dat het koninkrijk van God “een eeuwig Koninkrijk” is (*Dn 2:44; 7:14,27; Ps 145:13*). Het betekent dat hij zijn eigen koninkrijk als voorbijgaand beziet. Zijn hoge dunk is weg en hij geeft God alle eer, zowel in Zijn Persoon als in Zijn koninkrijk. Met dat koninkrijk verbindt Nebukadnezar een heerschappij die is “van generatie tot generatie”. Dat houdt in dat hij het opperbestuur van God erkent door de tijden heen, van het begin van de schepping tot nu toe en ook verder.

Ook voor ons is het belangrijk daaraan vast te houden. De heerschappij van de Heer Jezus in de hele geschiedenis van de mensheid mag ons bevoedigen door eraan te denken dat Hij ook alle heerschappij heeft in ons persoonlijk leven. Er loopt Hem niets uit de hand. Nebukadnezar wordt tot die erkenning gedwongen. Soms moet dat ook wel eens in ons leven gebeuren. Maar het resultaat van die erkenning is dat we ons leven met een gerust hart en met vreugde aan Hem toevertrouwen.

Nebukadnezar krijgt een droom | *verzen 4-5*

4 Ik, Nebukadnezar, leefde zorgeloos in mijn huis en in welstand in mijn paleis. 5 Ik zag [echter] een droom die mij bevreesd maakte, en de gedachten die ik op mijn bed kreeg en de visioenen die mij voor ogen kwamen, verschrikten mij.

Na zijn inleidende proclamatie over de grootheid van God vertelt Nebukadnezar vertellen er met hem is gebeurd. Hij gaat terug naar het moment dat hij zorgeloos in zijn huis en in welstand in zijn paleis leeft. Hij lijkt alles onder controle te hebben. Van zijn vijanden heeft hij niets te vrezen, want die zijn overwonnen. In zijn paleis, dat wil zeggen zijn regering, loopt alles voorspoedig. Ook intern is alles in orde. Zijn heerschappij is goed gevestigd. Hij is op het hoogtepunt van zijn macht.

Tegelijk is een toestand van rust een gevaarlijke toestand (*vgl. Ez 16:49a; 2Sm 11:1-4*) als

Zie, dit was de ongerechtigheid van uw zuster Sodom: trots, overvloed van voedsel en zorgeloze rust had zij met haar dochters. (Ez 16:49a)

die rust wordt toegekend aan eigen inspanning. Dan moet God laten zien dat Hij er is. Dat doet Hij door een droom. Nebukadnezar wordt in zijn zorgeloze rust en voorspoed gestoord. Dat gebeurt niet door een vijand van buiten die hij over het hoofd heeft gezien of door een vertrouweling die een paleisrevolutie ontketent, maar door Iemand met Wie hij helemaal geen rekening heeft gehouden.

Een mens kan alles onder controle hebben, maar op zijn geest in onbewuste toestand heeft hij noch een ander mens vat. De Enige Die de geest van een mens tegen diens wil in kan benaderen, is God. Hij kan dat op verschillende manieren doen. Hier doet Hij dat door een droom. Vaak is het zo, dat *“de droom komt door veel bezigheid”* (Pr 5:2). Dat is hier niet het geval. God komt opnieuw door een droom zijn leven binnen. De vorige droom, die in *Daniël 2*, gaat over zijn rijk. De droom die hij nu krijgt, gaat over hem persoonlijk.

De man die voor geen kleintje vervaard is, wordt bevangen door schrik vanwege de visioenen die hij voor ogen krijgt. Op zijn zachte bed, dat wel goed bewaakt zal zijn, dringt Iemand tot hem door Die hem iets te vertellen heeft. Als God een mens wil benaderen, dringt Hij door tot het meest innerlijke van de mens, hoezeer die mens zich ook heeft voorzien van afweermechanismen om te voorkomen dat God hem ‘lastig valt’.

Wie weet de uitleg van de droom? | verzen 6-9

6 Daarom werd door mij bevel gegeven al de wijzen van Babel bij mij te brengen, opdat zij mij de uitleg van de droom zouden laten weten. 7 Toen traden de magiërs, de bezweerders, de Chaldeeën en de toekomstvoorspellers binnen, en ik vertelde de droom in hun tegenwoordigheid, maar zij konden mij de uitleg ervan niet laten weten. 8 Totdat ten slotte Daniël – zijn naam is Beltsazar, naar de naam van mijn god – bij mij binnentrad, in wie de geest van de heilige goden is. Ik vertelde in tegenwoordigheid van hem de droom: 9 Beltsazar, hoofd van de magiërs, aangezien ik zelf weet dat de geest van de heilige goden in u is en dat geen enkele verborgenheid voor u te moeilijk is, vertel mij de visioenen van mijn droom, die ik gezien heb, te weten de uitleg ervan.

Evenals bij de eerste droom is het bij deze tweede droom voor Nebukadnezar duidelijk dat het niet zomaar een droom is. Hij beseft dat het een

droom met een boodschap is. Die boodschap wil hij weten. Om achter de betekenis van de droom te komen laat hij alle wijzen van Babel aantreden. Ze staan als een grote groep om hem heen. In tegenstelling tot de eerste droom (*Dn 2*), die hij mogelijk werkelijk vergeten was, vertelt hij nu wel wat hij heeft gedroomd.

Maar al zijn geleerden schieten tekort; ze kunnen hem de uitleg niet vertellen. Toen ze waren geroepen naar aanleiding van zijn eerste droom, hebben ze nog beweerd dat Nebukadnezar de droom maar hoefde te vertellen en dat zij hem dan de uitleg zouden vertellen (*Dn 2:4,7*). Het is duidelijk waarom ze ook nu de droom niet kunnen uitleggen al heeft hij die nu wel verteld. De droom is namelijk van God afkomstig en alleen God kan dan ook de uitleg geven, want niemand kent het innerlijk van God dan de Geest van God (*1Ko 2:11*).

Want wie van de mensen kent het innerlijk van de mens, dan de geest van de mens die in hem is? Zo kent ook niemand het innerlijk van God, dan de Geest van God. (1Ko 2:11)

Ten slotte komt Daniël. Is hij Daniël vergeten? Of is het zijn eer te na om weer door een Joodse balling geholpen te moeten worden? In elk geval kan hij niet om hem heen. Daniël verschijnt op het toneel als alle wereldse wijsheid heeft gefaald en geen oplossing heeft kunnen geven. Na zijn eerdere ervaring met het uitleggen van dromen zou het begrijpelijk zijn geweest als de koning het eerst aan Daniël had gedacht. Maar zo snel vergeet de mens, en zeker de mens die niet met God leeft, het vroegere handelen van God in zijn leven. De les moet opnieuw worden geleerd.

De laatsten aan wie de wereld denkt, zullen de eersten zijn die door God worden erkend. We zien dat ook bij de vrouw die voor haar ziekte alles heeft uitgegeven aan dokters. Als er niemand is die haar heeft kunnen helpen, als alle hulpbronnen die zij heeft aangeboord, geen resultaat hebben opgeleverd, gaat ze ten slotte naar de Heer Jezus. Bij Hem vindt ze de zo lang gezochte en begeerde genezing (*Mk 5:25-34*). Zo nemen veel mensen pas hun toevlucht tot de Bijbel als alle andere boeken niet hebben gegeven wat ze zochten. Gods Woord is de laatste toevlucht.

Als Nebukadnezar over Daniël spreekt en ook als hij hem aanspreekt, blijkt hij nog steeds een afgodendienaar te zijn. Hij verbindt Daniël met zijn god, ziet Daniël als iemand in wie de geest van de heilige goden is en spreekt hem aan als "*hoofd van de magiërs*". Hij twijfelt er niet aan dat

Daniël inzicht heeft in de meest verborgen dingen. Vol vertrouwen in de ‘vakkundigheid’ van Daniël om dromen uit te leggen, vertelt hij hem zijn droom.

De boom | verzen 10-12

10 *De visioenen nu die mij op mijn bed voor ogen kwamen, waren [deze]:*

*Ik keek toe,
en zie, een boom,
midden op de aarde,
groot was zijn hoogte.*

11 *De boom werd groot en sterk,
zijn hoogte reikte tot de hemel
en hij was te zien tot aan het einde van heel de aarde.*

12 *Zijn loof was prachtig en zijn vruchten waren talrijk,
er zat voedsel aan voor allen.*

*Onder hem vonden de dieren van het veld schaduw
en de vogels in de lucht verbleven in zijn takken.
Alle vlees werd door hem gevoed.*

Nebukadnezar ziet een boom. Eerst noemt hij de plaats waar deze boom staat, “*midden op de aarde*”. Dan spreekt hij over de hoogte ervan, het is een boom van grote hoogte. Maar er zit ook nog groei in de boom. Hij neemt toe in grootte en sterkte. Hij wordt zo hoog, dat hij tot de hemel reikt. Vanwege zijn enorme hoogte is hij “*te zien tot aan het einde van heel de aarde*”. Overall waar mensen wonen, kunnen ze de boom zien.

Het is ook nog eens een prachtige boom om te zien. Tevens levert de boom talrijke vruchten die als “*voedsel ... voor allen*” dienen. Ten slotte blijkt de boom schaduw voor de dieren op aarde en een woonplaats voor de vogels in de lucht te bieden. Zo is deze boom voor alle schepselen een weldaad.

In de uitleg wordt duidelijk dat deze boom Nebukadnezar voorstelt. Bomen worden wel vaker gebruikt als een beeld van een mens (Ez 17:22-23; 31:3,18; Ps 1:3; 92:13). In het beeld dat hem in de boom wordt geschetst, zien we Nebukadnezar als het centrum van de aarde. Hij is de wereldheerser. Zijn macht neemt nog meer toe. Tegelijk zien we dat zijn macht tot de he-

mel reikt, wat aangeeft dat hij zijn macht zelfs tot in de hemel wil uitbreiden.

Het herinnert aan de torenbouw van Babel (Gn 11:4). Die toren moet ook tot aan de hemel reiken en over de hele aarde zichtbaar zijn. Het is een uiting van de hoogmoed van de mens en van zijn opstand tegen God. We

En zij zeiden: Kom, laten wij voor ons een stad bouwen, en een toren waarvan de top in de hemel reikt, en laten we voor ons een naam maken, anders worden wij over heel de aarde verspreid! (Gn 11:4)

zien dat ook hier bij Nebukadnezar, de koning van Babel. Babel is het zinnebeeld van hoogmoed en ongehoorzaamheid gekoppeld aan afgoderij.

De heerschappij van Nebukadnezar heeft voor zijn rijk aanzien gebracht en ook een goed leven voor al zijn onderdanen die zich naar zijn heerschappij schikken. Tegelijk echter zien we hoe er in zijn rijk ook plaats is voor allerlei gedierte, zowel voor dieren op aarde als dieren die in het luchtruim leven, de vogels. De vogels van de lucht stellen vaak demonische machten en invloeden voor die een verderfelijke invloed op de geest van de mens uitoefenen (Op 18:2; Mt 13:32).

En hij riep met krachtige stem de woorden: Gevallen, gevallen is het grote Babylon, en het is een woonplaats van demonen en een bewaarplaats van elke onreine geest en een bewaarplaats van elke onreine en gehate vogel geworden. (Op 18:2)

Wat met de boom gebeurt | verzen 13-16

13 In de visioenen die mij op mijn bed voor ogen kwamen, keek ik toe, en zie, een wachter, namelijk een heilige, daalde neer uit de hemel. 14 Hij riep met kracht en zei het volgende:

*Houw die boom om, kap zijn takken,
stroop zijn loof af, verstrooi zijn vruchten,
zodat de dieren er vanonder wegluchten
en de vogels van zijn takken.*

15 Maar laat de stam

*[met] zijn wortels in de aarde,
en [wel] in een ijzeren en bronzen band,
in het jonge gras van het veld.*

*Laat hem bevochtigd worden door de dauw van de hemel
en laat zijn deel, samen met de dieren, in het gras van de aarde zijn.*

16 Laat zijn hart worden veranderd, zodat het niet meer dat van een mens is,
laat hem het hart van een dier worden gegeven.
Laten er zeven tijden over hem voorbijgaan.

Het is alsof Nebukadnezar na de beschrijving van de boom even adem haalt. Er komt nog meer. Er zal namelijk iets met de boom gebeuren. Dat wordt hem bekendgemaakt in het vervolg van zijn visioen of droom. Hij vertelt Daniël dat hij in zijn droom ziet dat *“een wachter, namelijk een heilige”*, uit de hemel neerdaalt. Het lijkt erop dat we hierbij aan een engel moeten denken. De engel zegt wat met de boom moet gebeuren. Dat gebeurt niet met zachte stem, maar met een krachtige uitroep.

De kracht waarmee wordt gesproken, past bij de inhoud van wat wordt gezegd. Er moet met kracht met de boom worden afgerekend. De boom moet worden omgehouden, en aan elke zegen die aan de boom is verbonden, moet een einde worden gemaakt. Er mag niets meer overblijven van zijn indrukwekkende gestalte die overal op aarde zichtbaar is. Alles wat de boom biedt aan schaduw, woonplaats en voedsel, moet verdwijnen. Zo zal het met alle voorspoed gaan waarop de mens vertrouwt.

Maar het afhouden van de boom betekent niet het definitieve einde van de boom. Dat blijkt uit het bevel dat de stam met zijn wortels in de aarde moeten blijven. Hierin ligt de belofte opgesloten van een toekomstig herstel (vgl. Jb 14:7-9; Js 6:13; 11:1). Tot die tijd wordt de stam door een *“ijzeren en koperen band”* in bedwang gehouden om voortijdige opbloei te voorkomen. Tot dat ogenblik staat de stam *“in het jonge gras van het veld”*. Van de boom die zich ver boven het gras verheft, is niets meer over. Hij is gelijk geworden aan het gras en voor de voorzetting van het leven net zo afhankelijk van de dauw als het tere, vergankelijke gras.

De stam is daarmee teruggebracht tot zijn oorspronkelijke nietigheid. *“Alle vlees is als gras en al zijn heerlijkheid als een bloem van [het] gras. Het gras verdort en de bloem valt af, maar het Woord van [de] Heer blijft tot in eeuwigheid”* (1Pt 1:24-25). Dat maakt de overstap in vers 16 van het beeld van de boom

*Want voor een boom is er, als hij omgehakt wordt, [nog] hoop dat hij zich weer vernieuwt,
en zijn jonge loten niet ophouden [uit te lopen].
Al wordt zijn wortel in de aarde oud,
en sterft zijn stronk in het stof,
bij het ruiken van water zal hij [weer] uitlopen,
en maakt hij [weer] een twijg, zoals een plant. (Jb 14:7-9)*

naar een mens en een dier minder vreemd. De boom, die de mens Nebukadnezar voorstelt, heeft een hart. Maar omdat zijn hart niet op God is gericht, moet zijn hart veranderen in het hart van een dier.

De omgehouden boom, waarvan alleen de stam is overgebleven, is vergelijkbaar met een dier. Een boom is verbonden met de aarde. Een boom heeft ook geen enkel besef van God. Zo is het ook met een dier. Een dier is verbonden met de aarde en heeft geen enkel besef van God. Dat moet Nebukadnezar aan den lijve gaan ervaren (*Pr 3:18*).

Wat de mensenkinderen betreft, zei ik in mijn hart dat God hen zal toetsen, en dat zij zullen inzien dat zij voor zichzelf [als] de dieren zijn. (Pr 3:18)

In die situatie zal hij zeven tijden, mogelijk zeven jaren, blijven. Er zal een volkomen – het getal zeven is het getal van volkomenheid – periode verstrijken, voordat Nebukadnezar weer hersteld zal zijn. De tucht van God moet een volkomen uitwerking hebben.

Doel van het bevel | *vers 17*

17 Dit bevel berust op het besluit van de wachters en dit verzoek op het woord van de heiligen,

opdat de levenden erkennen dat de Allerhoogste Heerser is over het koningschap van mensen en dat geeft aan wie Hij wil, en daarover zelfs de laagste onder de mensen aanstelt.

De droom eindigt met de vermelding dat het besluit vastligt in de hemel. Engelen stemmen ermee in. Elk besluit dat God neemt, krijgt altijd de instemming van alle hemelingen. Wat met Nebukadnezar zal gebeuren, is de inwilliging van een “*verzoek op het woord van de heiligen*”. Het kan zijn dat hier met andere woorden hetzelfde wordt gezegd als in het eerste deel van de zin. Een aanwijzing daarvoor zien we in het gebruik van het woord “*wachters*” in het eerste deel van de zin en het gebruik van het woord “*heiligen*” in het tweede deel van de zin. In *vers 13* is sprake van “*een wachter, namelijk een heilige*” waaruit duidelijk blijkt dat met ‘wachter’ en ‘heilige’ een en dezelfde persoon worden bedoeld. Nog een aanwijzing dat het om hemelse wezens lijkt te gaan, is het contrast met “*de levenden*” die in de volgende zin worden genoemd. Daarmee worden alle op aarde levende mensen bedoeld.

Het doel van Gods handelen met Nebukadnezar is dat alle mensen op aarde tot de erkenning komen dat Hij regeert. Dat geldt niet alleen voor de mensen in het algemeen, maar zeker ook voor alle hooggeplaatsten (vgl. 1Tm 2:1-2). Het gaat hier immers over Nebukadnezar en het koningschap dat God geeft aan wie Hij wil. Voor Gods kinderen is dit een bemoediging, omdat zij vaak te maken hebben met regeringen die zich niets van God aantrekken en hun verbieden naar Gods wil te leven. Regeerders kunnen alleen macht uitoefenen binnen de ruimte die God hun daarvoor geeft. Het is zelfs zo, dat Hij bepaalt aan wie Hij regeringsmacht geeft (Dn 2:21; Rm 13:1b). Hij kan “zelfs de laagste onder de mensen” een positie van eer geven (1Sm 2:8a; Jb 5:11; Ps 113:7-8; 75:7-8). David, die de laagste onder zijn broers is, is daarvan een mooi voorbeeld.

...; want er is geen overheid dan door God, en die er zijn, zijn door God ingesteld. (Rm 13:1b)

Hij verheft de geringe uit het stof; uit het vuil verhoogt Hij de arme om [hen] bij edelen te doen zitten, om hen een erezetel te laten verkrijgen. (1Sm 2:8a)

Daniël moet de droom uitleggen | verzen 18-19

18 Deze droom heb ik, koning Nebukadnezar, gezien. En u, Beltsazar, vertel de uitleg ervan, omdat geen van al de wijzen van mijn koninkrijk mij de uitleg [ervan] heeft kunnen laten weten. U bent er [wel] toe in staat, want de geest van de heilige goden is in u. 19 Toen stond Daniël – zijn naam is Beltsazar – een ogenblik verbijsterd. Zijn gedachten verschrikten hem. De koning antwoordde en zei: Beltsazar, laten de droom en de uitleg ervan u niet verschrikken. Beltsazar antwoordde en zei: Mijn heer, moge de droom [overkomen] wie u haten en de uitleg ervan uw tegenstanders.

Nadat Nebukadnezar de droom heeft verteld die hij heeft gezien, zegt hij tegen Daniël hem de uitleg ervan te vertellen. Hij zegt erbij dat al zijn wijzen in gebreke zijn gebleven hem de uitleg te vertellen. Enerzijds is Daniël zijn laatste hoop, anderzijds twijfelt hij er niet aan dat Daniël hem de uitleg zal geven. Hij schrijft dat weer toe aan de heilige goden. Tegelijk beseft hij dat het niet zijn goden zijn.

Als Daniël de droom heeft gehoord, weet hij direct de uitleg. Daarover raakt hij verbijsterd. Hoe lang die verbijstering duurt, waardoor hij niet in staat is een woord te spreken, is niet duidelijk. Het is in elk geval zo lang,

dat de koning aan hem ziet dat de uitleg van de droom Daniël verschrikt en dat hij hem moet aansporen de uitleg te vertellen.

Het kan ons misschien verbazen dat Daniël van de droom is geschrokken. De droom maakt toch bekend dat Nebukadnezar een geduchte les te leren krijgt? Zou hij niet juist blij mogen zijn? Dit is even een mooie gelegenheid om Nebukadnezar sarcastisch te vertellen wat er met hem zou gebeuren. Die man heeft immers zijn volk, dat is Gods volk, zoveel kwaad gedaan. En hij is zelf door hem uit het land van God weggevoerd. Maar van enig wraakgevoel of leedvermaak is geen spoor te vinden. Integendeel, Daniël schrikt van het oordeel dat over de koning zal komen.

Dat brengt ons wel tot de vraag hoe het is met onze bewogenheid over al die mensen die regelrecht naar de hel op weg zijn en daar ook zullen komen als ze zich niet bekeren. In zijn algemeenheid hebben we die bewogenheid misschien wel en roepen wij, gedrongen door de liefde van Christus, de mensen op om zich te bekeren. Maar is die bewogenheid er ook voor hen onder wie wij lijden, die ons het leven moeilijk of misschien wel bijna ondraaglijk maken?

Door Gods genade voelt Daniël geen haat tegen Nebukadnezar, maar medelijden. Paulus roept op om te bidden voor alle mensen en speciaal voor hen die in hoogheid zijn, zoals de wrede keizer van Rome (1Tm 2:1-2). Als we harten hebben als Daniël en Paulus, zullen we voor zulke heersers bidden. We zullen hun niet de hel toewensen, maar voor hen wensen dat ze behouden worden (Hd 26:29).

Paulus echter zei: Ik zou God wel willen bidden dat én straks én voor lange tijd niet alleen u, maar ook allen die mij vandaag horen, zodanig werden zoals ook ik ben, uitgezonderd deze boeien. (Hd 26:29)

De uitleg van de droom | verzen 20-26

20 De boom die u gezien hebt – hij was groot en sterk geworden, zijn hoogte reikte tot aan de hemel en hij was te zien over heel de aarde, 21 zijn loof was prachtig en zijn vruchten talrijk, er zat voedsel aan voor allen, de dieren van het veld verbleven eronder en de vogels in de lucht nestelden in zijn takken – 22 dat bent u, o koning, u die groot en sterk bent geworden. Want uw grootheid is [zo] toegenomen dat ze reikt tot de hemel, en uw heerschappij [reikt] tot het einde van de aarde. 23 Dat nu de koning een wachter, namelijk een heilige,

heeft zien neerdalen uit de hemel, die zei: Houw deze boom om, vernietig hem, maar laat de stam [met] zijn wortels in de aarde, en [wel] met een ijzeren en bronzen band in het jonge gras van het veld; laat hem bevochtigd worden door de dauw van de hemel en laat zijn deel met de dieren van het veld zijn, totdat er zeven tijden over hem voorbij zijn gegaan – 24 dit is de uitleg [ervan], o koning, en het is een besluit van de Allerhoogste dat mijn heer de koning overkomt: 25 Men zal u namelijk uit de mensen[wereld] verstoten, en u zult uw verblijf hebben bij de dieren van het veld. Men zal u gras te eten geven, zoals [aan] runderen, en u zult bevochtigd worden door de dauw van de hemel. Zeven tijden zullen over u voorbijgaan, totdat u erkent dat de Allerhoogste Heerser is over het koningschap van de mensen en dat geeft aan wie Hij wil. 26 Dat er ook gezegd is dat men de stam [met] de wortels van de boom moest laten [staan] – uw koningschap zal bestendig zijn nadat u erkend zult hebben dat de [God van] de hemel de Heerser is.

In zijn uitleg van de droom begint Daniël met een bijna woordelijke herhaling van het eerste deel van de droom. Hierdoor laat hij Nebukadnezar merken dat hij de droom goed heeft gehoord en begrepen. Door de droom nog eens te herhalen zal de koning nog sterker de toepassing ervan ondergaan. Direct na zijn herhaling van dit deel van de droom zegt Daniël van de boom: *“Dat bent u, o koning.”*

Zo heeft hij het Daniël bij de uitleg van de eerste droom ook horen zeggen: *“U bent dat gouden hoofd”* (Dn 2:38). Dat zal hem hebben geleid. Ook de toepassing van de boom op hem zou hij met genoegen hebben gehoord als er niet meer zou volgen. Zijn grootheid is overweldigend, zowel in de hoogte – die *“reikte tot aan de hemel”* – als in de breedte – *“hij was te zien over heel de aarde”*.

Dan herhaalt Daniël het gedeelte van de droom dat over de wachter gaat en wat deze heeft gezegd. Hij doet dat in wat sterkere bewoordingen dan in de weergave van Nebukadnezar. Zo spreekt Daniël over *“vernietig hem”*. In wat de wachter zegt, zien we wat de hemel denkt over deze geweldige boom, over deze geweldige Nebukadnezar, die van zichzelf onder de indruk is en van wie mensen onder de indruk zijn.

De hemel zegt: *“Wat hoog is bij mensen, is een gruwel voor God”* (Lk 16:15). Daarom klinkt de stem uit de hemel: ‘Omhouwen die zaak, en van alle

uiterlijke schijn mag niets overblijven.’ Van de boom moet echter de stam blijven staan. Er wordt geen definitief einde aan het leven van Nebukadnezar gemaakt. Dat wordt aangegeven door het woord *“totdat”*. Het betreft een tijdelijke vernedering en wel voor de duur van zeven tijden.

Na de herhaling van het tweede deel van de droom legt Daniël uit wat de betekenis is. Hij leidt de uitleg in met de ernstige verzekering dat wat Nebukadnezar volgens de uitleg overkomt, *“een besluit van de Allerhoogste is”*. Hiermee plaatst hij de koning, die hij met gepaste eerbied aanspreekt met *“mijn heer de koning”*, in de tegenwoordigheid van God als de Allerhoogste. Het gaat erom dat Nebukadnezar wordt overtuigd van Zijn bestaan en Zijn soevereiniteit. Wat hem zal overkomen, is een besluit van de Allerhoogste en daarom niet door een mens aan te passen of te negeren.

De inhoud van het besluit is dat Nebukadnezar uit het woongebied van de mensen zal worden verstoten en te midden van de dieren zal verblijven. Zijn plaats tussen de mensen zal hij kwijtraken en hij zal zich begeven in het gezelschap van de dieren en zich gedragen als een van hen. Zijn woning, zijn voedsel, zijn kleding, zijn waardigheid, alles wat zijn grootheid als mens uitmaakt, verliest hij. In plaats daarvan zal hij in het open veld zijn, zonder bedekking, en zal hij gras eten als een rund. Hij zal zijn dorst niet meer lessen met uitgelezen wijnen, maar genoeg moeten nemen met de dauw van de hemel.

De vernedering is voltooid en eindigt als hij *“erkent dat de Allerhoogste Heerser is over het koningschap van de mensen en dat geeft aan wie Hij wil”*. Voordat hij zover is, zullen er zeven tijden zijn voorbijgegaan, een volkomen periode. Dat er een einde aan die periode van vernedering komt, ligt opgesloten in de woorden *“dat men de stam [met] de wortels van de boom moest laten [staan]”*, woorden die Nebukadnezar ook heeft gehoord. Daniël voegt eraan toe dat na zijn erkenning *“dat [de God] van de hemel de Heerser is”*, zijn koningschap bestendig zal zijn.

Voor ieder mens geldt dat er pas een verbinding met God kan komen, wanneer hij erkent dat God de Allerhoogste Heerser is over alles. God is soeverein. Het erkennen daarvan geeft rust aan het gemoed. Dat moeten wij ook als gelovigen regelmatig leren in ons leven, waarin zoveel dingen kunnen gebeuren waaruit blijkt dat we dit vergeten zijn.

Raad van Daniël | vers 27

27 Daarom, o koning, laat mijn raad u welgevallig zijn: breek met uw zonden door gerechtigheid [te betrachten] en met uw ongerechtigheden door genade te bewijzen aan de ellendigen. Misschien zal er [dan] verlenging van uw voorspoed zijn.

Als Daniël de droom heeft uitgelegd, voegt hij er nog een persoonlijk woord aan toe. Hij geeft Nebukadnezar ongevraagd, maar uit pure bewogenheid, de raad om met zijn zonden te breken. De heerschappij van Nebukadnezar die door allen die zich aan hem onderwerpen als een weldaad wordt ervaren, betekent niet dat hij geen zondaar is en geen ongerechtigheden doet. Zijn heerschappij is geen rechtvaardige heerschappij. Hij leeft voor zichzelf. Daniël wijst hem erop dat hij de ellendigen geen genade bewijst. Wil hij verlenging van zijn voorspoed, dan moet hij daar verandering in aanbrengen. Dat kan alleen als hij zich bekeert en met zijn hart God als de Heerser over alles erkent.

Wat Daniël zegt, betekent niet dat Nebukadnezar door nu rechtvaardig te gaan handelen en genade te gaan bewijzen, zijn zonden ongedaan kan maken. Het is niet mogelijk op grond van goede werken van zonden gereinigd te worden. Een mens raakt zijn zonden alleen kwijt door ze te belijden en te geloven in het verzoenend sterven van Christus. In de tijd dat de Heer Jezus nog niet is gekomen, kan God zonden vergeven met het oog op het offer dat Christus zal brengen (*Rm 3:23-26*). Voor de mens is er voor en na het kruis niets veranderd. God vergeeft zonden alleen op grond van belijdenis (*1Jh 1:9*), waarbij de grondslag voor de vergeving het offer van Christus is (*Hb 9:22b*).

Als wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig om ons de zonden te vergeven en ons te reinigen van alle ongerechtigheid. (1Jh 1:9)

..., en zonder bloedstorting is er geen vergeving. (Hb 9:22b)

Vervulling van de droom | verzen 28-33

28 Dit alles overkwam koning Nebukadnezar. 29 Na verloop van twaalf maanden was hij aan het wandelen op [het dak van] het koninklijk paleis van Babel. 30 De koning nam het woord en zei: Is dit niet het grote Babel dat ik als een huis voor het koninkrijk gebouwd heb, door mijn sterke macht en ter ere van mijn majesteit? 31 Dit woord was nog in de mond van de koning [of] er klonk

een stem vanuit de hemel: U, koning Nebukadnezar, wordt aangezegd: Het koningschap is van u weggegaan! 32 Men zal u uit de mensen[wereld] verstoten en u zult uw verblijf hebben bij de dieren van het veld. Men zal u gras te eten geven zoals aan de runderen, en er zullen zeven tijden over u voorbijgaan, totdat u erkent dat de Allerhoogste Heerser is over het koningschap van de mensen en dat geeft aan wie Hij wil. 33 Op hetzelfde ogenblik werd dat woord over Nebukadnezar voltrokken. Hij werd uit de mensen[wereld] verstoten, hij at gras zoals runderen, en zijn lichaam werd bevochtigd door de dauw van de hemel, totdat zijn haar zo lang werd als [de veren] van arenden en zijn nagels als [die] van vogels.

Het besluit staat vast, zo heeft Nebukadnezar te horen gekregen. Maar hij heeft ook de raad van Daniël te horen gekregen. Als het besluit van God vaststaat dat een zondaar naar de hel gaat, maar de zondaar laat zich waarschuwen, dan komt er een keer in zijn lot. Zo had ook het voorzegde niet over Nebukadnezar hoeven te komen als hij zich had laten waarschuwen. Hij heeft de waarschuwing echter niet ter harte genomen. Na verloop van tijd, dat wil zeggen na een jaar, wordt openbaar wat er in het hart van Nebukadnezar is en gebeurt er wat hem is aangezegd in zijn droom die hem is uitgelegd door Daniël.

Hij wandelt in grote zelfvoldaanheid op het dak van zijn paleis en kijkt naar Babel. Zijn hart zwelt op van trots. Hij geeft uiting aan zijn trots door het woord te nemen en zichzelf te eren. Alles wat hij ziet, is aan hem te danken, hij heeft het eigenmachtig, in eigen kracht gedaan en hem komt daarvoor alle eer toe.

Er is bij hem geen enkele gedachte aan God, hij negeert God eenvoudig, noemt Hem niet, rekent niet met Hem. Hij erkent niet dat hij zijn macht aan God te danken heeft. Al zijn bouwwerken verkondigen zijn heerlijkheid. Hij ziet zijn eigen naam op alles wat Babel is. Hier zien we een staaltje van hoogmoed. De hoogmoed is de zonde van de duivel (1Tm 3:6). Het is de eerste zonde in de schepping.

Heel wat mensen hebben een eigen koninkrijkje, bijvoorbeeld in een bedrijf met verschillende afdelingen waar iedere chef zijn afdeling bestuurt als een eigen koninkrijk. Het kan ook opgaan voor een vader die zijn gezin als een eigen koninkrijk beziet en alles wat er aan fraais wordt gevonden

aan zijn eigen verdienste toeschrijft. Misschien hebben we zelf wel iets waarvan we vinden dat we daarin net wat beter zijn dan een ander. Als we ons daarop beroemen, is dat hoogmoed.

We moeten leren dat het woord waar is: *“Wat hebt u, dat u niet hebt ontvangen? En als u het dan hebt ontvangen, waarom beroemt u zich, alsof u het niet had ontvangen?”* (1Ko 4:7). De Heer Jezus is onder Zijn discipelen als Eén Die dient. Hij heeft nooit ergens over opgeschept. Integendeel, Hij heeft Zichzelf vernederd. Nebukadnezar ervaart de waarheid van het woord: *“God weerstaat hoogmoedigen”* (Jk 4:6). Dat zullen wij ook ervaren als we hoogmoedig zijn.

De koning is nog niet uitgesproken, de klank van de woorden is nog niet weggestorven, of er klinkt een andere stem, een stem uit de hemel. Die stem laat een proclamatie horen: *“Het koningschap is van u weggegaan!”* Vanaf het ogenblik dat hij zich beroemt op zijn prestaties, is hij zijn koningschap kwijt. Een gelovige die zich op eigen werken beroemt, verliest ook zijn koninklijke waardigheid en krijgt de hemel tegen zich. Wat een contrast met de Heer Jezus. Boven Hem klinkt uit de hemel de stem van *“God [de] Vader”* Die van Hem getuigt: *“Deze is Mijn geliefde Zoon, in Wie Ik welbehagen heb gevonden”* (2Pt 1:17).

Alles wat over Nebukadnezar is gezegd, komt over hem. Hij wordt op hetzelfde ogenblik van zijn verstand beroofd. Hij is plotseling krankzinnig en wordt in zijn gedrag gelijk *“aan de dieren, [die] vergaan”* (Ps 49:21). Zoals is aangekondigd, wordt hij door de mensen verstoten en neemt als een rund zijn plaats in tussen de runderen. Daar staat hij in het open veld en eet gras. Zo gaan zeven tijden over hem heen.

Aan de beschrijving van de droom door Nebukadnezar en de herhaling daarvan door Daniël wordt nu nog toegevoegd dat zijn haar en zijn nagels al die tijd doorgroeien. Van enige lichamelijke verzorging is geen sprake. Het beeld van de eens zo machtige heerser vervaagt steeds meer.

Zo nietig is zelfs de machtigste man op aarde als hij zich verheft tegen God door zichzelf op de plaats van God te stellen. Een dier heeft geen bewustzijn van zijn Schepper. Als een mens de verbinding met God opzegt, wordt hij gelijk aan een dier. Dit is de situatie van ieder mens die niet God, maar slechts zichzelf voor ogen heeft.

Nebukadnezar krijgt zijn verstand terug | verzen 34-37

34 *Na verloop van die dagen sloeg ik, Nebukadnezar, mijn ogen op naar de hemel, want mijn verstand kwam in mij terug, en ik loofde de Allerhoogste en prees en verheerlijkte [Hem] Die eeuwig leeft,*

*Zijn heerschappij is immers een eeuwige heerschappij,
en Zijn Koninkrijk is van generatie op generatie.*

35 *Al de bewoners van de aarde worden als niets geacht.*

*Hij doet naar Zijn wil met de leger[macht] in de hemel
en de bewoners van de aarde.*

*Er is niemand die Zijn hand kan wegslaan
of tegen Hem kan zeggen: Wat doet U?*

36 *Op datzelfde tijdstip kwam mijn verstand weer in mij terug. Ook kwamen, tot eer van mijn koninkrijk, mijn majesteit en mijn waardigheid weer op mij terug. Mijn raadslieden en machthebbers maakten hun opwachting bij mij. Ik ben in mijn koningschap hersteld. Mij werd [zelfs] uitzonderlijke grootheid verleend. 37 Ik, Nebukadnezar, prijs, roem en verheerlijk nu de Hemelkoning, omdat al Zijn daden waarheid zijn en Zijn paden gerechtigheid: Hij is in staat te vernederen wie in hoogmoed [hun weg] gaan.*

Als de dagen dat Nebukadnezar een dier is, voorbij zijn, slaat hij zijn ogen op naar de hemel. Een dier kijkt alleen naar de aarde en heeft geen bewustzijn van de Schepper. Als Nebukadnezar opkijkt naar de hemel, is dat omdat hij weer bij zijn verstand is. God heeft hem het verstand ontnomen en geeft het hem weer terug. Hij heeft met Zijn tucht Zijn doel bereikt. Dat blijkt uit de eerste woorden die Nebukadnezar uitspreekt. Het zijn woorden van lof en prijs aan het adres van de Allerhoogste. Hem verheerlijkt hij.

De naam 'Allerhoogste' is de naam van God in het vrederijk. De eerste keer komt die naam voor als Melchizedek Abraham tegemoet gaat die door strijd zijn neef Lot heeft bevrijd uit de macht van enkele koningen. Melchizedek is een priester van "God, de Allerhoogste" en zegent Abraham namens "God, de Allerhoogste" (Gn 14:18-20). Die situatie doet denken aan de bevrijding door de Heer Jezus van het gelovig overblijfsel van Israël in de toekomst. Na Zijn overwinning is Hij de ware Melchizedek Die brood en wijn uitdeelt tot versterking en tot vreugde. Daarvan zal het vrederijk vol zijn.

Nebukadnezar erkent God ook als de eeuwig Levende Wiens regering eeuwig is. Hij regeert niet alleen tot in alle eeuwigheid, Hij regeert ook vanaf het moment dat er iets is om over te regeren, dat is vanaf het moment dat Hij iets heeft geschapen. Er is nooit een tijd geweest dat Hij niet de heerschappij heeft gehad en zo'n tijd zal er ook nooit komen.

Tegenover die grootheid erkent Nebukadnezar de nietigheid van de mens, niet alleen als individu, maar als totale mensheid. Alle mensen samen vermogen niets tegen Hem. Ook alle hemelbewoners staan onder Zijn gezag, net als alle aardbewoners. Niemand is sterk genoeg om Zijn hand weg te slaan en zich daarmee aan Zijn gezag te onttrekken. Welk mens is zo vermetel het woord tegen Hem op te nemen en Hem ter verantwoording te roepen (*vgl. Rm 9:20*)? Wie dit doet, zondigt tegen zijn leven.

Ja maar, mens, wie bent u, dat u tegen God het woord opneemt? Zal het maaksel tot zijn maker zeggen: Waarom hebt u mij zo gemaakt? (Rm 9:20)

Na deze erkenning, die het gevolg is van het terugkeren van zijn verstand, krijgt hij ook het koningschap weer terug. Zijn machthebbers zoeken hem weer op. Hij krijgt daarbij meer grootheid dan hij voor die tijd heeft bezeten (*Sp 29:23*). Vaak is het zo, dat we meer verliezen dan winnen wanneer we een weg gaan die niet goed is. Maar het is ook wel eens zo, dat God meer geeft dan we hadden.

De hoogmoed van een mens zal hem vernederen, maar de nederige van geest zal de eer vasthouden. (Sp 29:23)

We zien dat bij Petrus. Na zijn herstel krijgt hij een grote taak onder de gelovigen. Zijn twee brieven zijn daarvan een bewijs. Iemand die waarachtig tot berouw is gekomen over een verkeerde weg of een verkeerde daad, oogst soms meer lof dan in het leven dat hij voor die tijd heeft geleefd.

Nebukadnezar besluit zijn proclamatie met een nieuwe lofprijzing. Hij noemt God de "Hemelkoning", Hij Die alle gezag in de hemel heeft. Met die positie verbindt hij Zijn daden en paden op aarde. Alles wat Hij doet, is waarheid en in overeenstemming met de hemel waar alles waarheid is. Elke weg die Hij gaat, hetzij met een mens, hetzij met een volk, is een weg in gerechtigheid, dat is de gerechtigheid van de hemel. Alles in de hemel beantwoordt aan Zijn Wezen van waarheid en gerechtigheid. De uitvloei-sels daarvan zien we op aarde.

Als de Heer Jezus op aarde regeert, zijn alle daden en paden op aarde een weerspiegeling van de hemel. Hij Die in de hemel regeert, Wiens troon in de hemel staat, zal dan op aarde regeren en Zijn troon zal op aarde staan. Dan zal de bede in vervulling gaan: *“Moge ... Uw wil gebeuren, zoals in de hemel, zo ook op aarde”* (Mt 6:10). Met het oog op die tijd mag het ons gebed zijn dat dit nu al in ons persoonlijk leven zichtbaar wordt.

Daniël 5

Inleiding

De gebeurtenissen in de voorgaande hoofdstukken vonden plaats onder het koningschap van Nebukadnezar. Onder hem groeide het Babylonische rijk en werd het een grote eenheid. Nebukadnezar stierf in het jaar 562 v.Chr. na een regering van drieënveertig jaar. De daarop volgende jaren, tot aan de verovering van Babel door Kores in het jaar 539 v.Chr., werd dit rijk gekenmerkt door een steeds groter verval en moord. Nebukadnezar werd opgevolgd door zijn zoon Evil-Merodach (*2Kn 25:27-30; Jr 52:31-34*), die slechts twee jaar regeerde, van 562-560 v.Chr. Aan zijn regering kwam een einde omdat hij werd vermoord door de schoonzoon van Nebukadnezar, Nergal-Sarezer (*Jr 39:3,13*). Deze man regeerde vier jaar.

Volgens de ongewijde geschiedenis werd hij opgevolgd door zijn zoon die na enkele maanden regering werd vermoord. Nabonidus wordt dan koning over Babel. Hij regeerde zeventien jaar, van 556-539 v.Chr. Belsazar was zijn oudste zoon. Hij was de mederegent van zijn vader. Dat verklaart waarom hij in het eerste vers van *Daniël 5* 'koning' wordt genoemd en koninklijke autoriteit uitoefent, terwijl Nabonidus de eigenlijke koning is. (Dit overzicht van de geschiedenis van Babel is ontleend aan 'DAS ALTE TESTAMENT erklärt und ausgelegt' van John F. Walvoord en Roy B. Zuck, Band 3.)

Over Nabonidus wordt nog verhaald dat hij mogelijk enkele jaren in ballingschap is geweest. Belsazar is dan niet slechts mederegent geweest, maar feitelijk ook koning. Naar verluidt, was Nabonidus getrouwd met een dochter van Nebukadnezar. Dat betekent dat Belsazar de kleinzoon van Nebukadnezar is en verklaart waarom over Nebukadnezar wordt gesproken als "zijn vader" (vers 2) en waarom Belsazar over Nebukadnezar spreekt als "mijn vader" (vers 13; vgl. *Jr 27:7*).

Alle volken zullen hem, zijn zoon, en zijn kleinzoon dienen, totdat ook voor zijn land de tijd komt dat machtige volken en grote koningen zich door hem laten dienen. (Jr 27:7)

Geschiedkundig hebben we in dit hoofdstuk het einde van het Babylonische rijk. Profetisch zien we in dit hoofdstuk een beeld van het einde van

het Romeinse rijk bij de komst van de Heer Jezus. Ook zien we in de persoon Daniël een type van het gelovig overblijfsel van Israël in de eindtijd, bij wie wijsheid en verstand zijn. Wij hebben hierin het voorbeeld dat wij moeten worden gekenmerkt door wijsheid en verstand, want wij leven ook in een eindtijd. Daarin bevinden we ons als enkelingen, een overblijfsel, die trouw willen blijven aan Gods Woord en daarop steunen. Wij kunnen, als het goed is, dat Woord ook uitleggen aan hen die vragen over de eindtijd hebben.

Het feestmaal van Belsazar | *verzen 1-4*

1 Koning Belsazar richtte een groot feestmaal aan voor zijn duizend machthebbers, en in tegenwoordigheid van die duizend dronk hij wijn. 2 Onder invloed van de wijn beval Belsazar dat men de gouden en zilveren voorwerpen moest halen die zijn vader Nebukadnezar had weggehaald uit de tempel in Jeruzalem, opdat de koning, zijn machthebbers, zijn vrouwen en bijvrouwen eruit zouden drinken. 3 Toen haalde men de gouden voorwerpen die men uit de tempel, het huis van God, in Jeruzalem had weggehaald, en de koning, zijn machthebbers, zijn vrouwen en bijvrouwen dronken eruit. 4 Zij dronken wijn en prezen [hun] goden van goud, zilver, koper, ijzer, hout en steen.

De neergang van het Babylonische wereldrijk vindt in dit hoofdstuk zijn dieptepunt. Dit dieptepunt hangt samen met het hoogtepunt van opstand tegen God. We vinden in dit hoofdstuk een ongekende vorm van lastering en tarding van God. Daarbij komt dat Babel is omsingeld door de legers van de Meden en Perzen die op het punt staan de stad in te nemen. In het zicht van die doodsdreiging organiseert Belsazar een enorm feest. Hij spot met God en met de dood. Het is de houding van *“laten wij eten en drinken, want morgen sterven wij!”* (1Ko 15:32b; Js 22:12-13).

De hele houding van Belsazar toont een diepe minachting voor God. Hij sleept daarin zijn hele rijk met zich mee naar de ondergang. Tot meerdere glorie van zichzelf omringt hij zich met een groot aantal machthebbers om juist aan hen te laten zien tot welke waaghalzerij hij in staat is. Hij is de gangmaker in het holle plezier, hij is de grootste lolbroek. Iedereen moet hem volgen en doen als hij. Dat verandert niets aan het feit dat zijn machthebbers allen zelf verantwoordelijk zijn voor hun gedrag. Ze laten zich samen met Belsazar gaan in hun losbandigheid.

Het door de zonde verduisterde verstand van Belsazar komt in nog diepere duisternis door het gebruik van de wijn. In deze totale verduistering wordt de zonde tot een dieptepunt gevoerd. Belsazar gaat zich vergrijpen aan de heilige dingen van God op een manier dat het heilige op de schandelijkste wijze wordt ontheilgd. De heilige vaten die door God bedoeld zijn om Hem te eren, moeten worden opgehaald om te dienen tot bevrediging van de eigen lusten. Bewust kiest hij uit alle buitgemaakte voorwerpen de voorwerpen die komen uit de tempel in Jeruzalem. Hiermee grieft hij en grieven al zijn medefeestgangers God op het diepst. Het is een ongekende belediging.

Het heilige wordt hier door de honden genomen (vgl. Mt 7:6). Daardoor wordt niet alleen het hart van God diep gegriefd. Het gaat ook als een zwaard door de ziel van Zijn volk. Het hart van Zijn volk is zeer gehecht aan deze heilige vaten (Jr 27:18). Als binnenkort de ballingen toestemming krijgen om terug te keren naar hun land, is hun voornaamste zorg dat zij het tempelgerei meenemen (Ea 1:7).

Voor ons is dat ook zo. Voelen we niet een diepe pijn en verontwaardiging als mensen spotten met de Heer Jezus, de Heilige van God? Snijdt het niet door ons heen als een heilige instelling als het huwelijk tussen man en vrouw met de seksualiteit die daarbij hoort door mensen wordt verlaagd tot een walgelijke verbintenis tussen mensen van gelijk geslacht, waarbij de seksualiteit verwordt tot niets anders dan bevrediging van de lusten?

Dit soort praktijken wordt geroemd en gepropageerd. Men schrijft het toe aan de god van de vrijheid. Vrijheid moet er op alle terreinen zijn. Elk terrein heeft weer zijn eigen god. Allerlei goden hebben grip gekregen op het denken van de mens die is losgeslagen van God en God van zich afslaat. De denkbeelden die opkomen in de door en door vervuilde geesten van mensen moeten ruimte krijgen om in het leven uitgeleefd te worden.

Geeft het heilige niet aan de honden ... (Mt 7:6)

Maar als zij profeten zijn en als het woord van de HEERE bij hen is, laten zij toch bij de HEERE van de legermachten erop aandringen dat de voorwerpen die in het huis van de HEERE, in het huis van de koning van Juda en in Jeruzalem zijn overgebleven, niet in Babel terechtkomen. (Jr 27:18)

Ook liet koning Kores de voorwerpen van het huis van de HEERE halen, die Nebukadnezar uit Jeruzalem had gehaald en in het huis van zijn goden had geplaatst. (Ea 1:7)

Beleef je ideaal! Maak waar wat je wilt en voelt! Je leeft nu. Leef daarom het leven dat je wilt leven. Gebruik daarvoor gerust anderen, al gaan ze er ook aan kapot. Misbruik wat voor anderen dierbaar is, ook al kwets je ze daarmee diep. Het gaat toch om jouw 'geluk', jouw 'recht' op geluk?

Op het feest van Belsazar doet iedereen mee met het minachten van wat van God is. Al de machthebbers en ook de vrouwen en bijvrouwen van de koning doen als hij. We herkennen dit in de wereld van vandaag. Heel wat vooraanstaande mensen, vaak met belangrijke posities in de maatschappij, zijn in de ban van mensen die nog net wat machtiger zijn dan zij. Ze sluiten zich aan bij wat zulke mensen organiseren en wagen te doen. Ze zien wat die machtige en invloedrijke figuren doen en vinden dat prachtig. Dat willen ze ook, indruk maken op anderen. Alles wat enigszins eerbaar is, moet eraan geloven. Brallende, vulgaire taal wordt geuit, de seksuele moraal wordt vermorzeld door een liederlijk, weerzinwekkend gedrag.

Door "[hun] goden van goud, zilver, koper, ijzer, hout en steen" alle lof toe te zwaaien maakt Belsazar er een zaak tussen God en de afgoden van. Het gaat niet meer 'slechts' om een voldoen aan vleselijke lusten, het gaat nu om een verering van demonen die achter deze materiële goden schuilgaan. Hij schrijft hun de overwinning toe die zij behaald zouden hebben op de enige ware God aan Wiens voorwerpen hij zich aan het vergrijpen is.

We moeten daarbij bedenken dat een strijd tussen demonen en God geen strijd is tussen goede en boze machten die aan elkaar gewaagd zouden zijn. Demonen kunnen zich slechts bewegen binnen de grenzen die God voor hen bepaalt. Aan demonen een macht toedichten die aan de macht van God gelijk zou zijn, is al dwaasheid, laat staan hun een macht toedichten die groter zou zijn dan die van God.

Op het moment dat de feestvierders hun goden roemen, komt God op verheven wijze en in de geringste vorm bij hen binnen en zegt het oordeel aan. Zijn verschijning is verpletterend en dooft alle feestvreugde.

De schrijvende vingers | vers 5

5 Op hetzelfde ogenblik kwamen er vingers van een mensenhand tevoorschijn, die op het pleisterwerk van de wand van het koninklijk paleis schreven, tegenover de kandelaar, en de koning zag het gedeelte van de hand die schreef.

Als Belsazar en het hele feestvierende gezelschap de bekers laten rondgaan, verschijnen er plotseling vingers van een mensenhand die iets op de muur schrijven. Het zal doodstil geworden zijn. De doodse stilte is niet het gevolg van een oorverdovende donderslag of een verblindende bliksem-schicht. Er verschijnt ook geen engel met een zwaard om allen te verdelgen. Het zijn slechts *“de vingers van een mensenhand”* die iets op de gepleisterde muur schrijven, *“tegenover de kandelaar”*, dat wil zeggen in het volle licht, zodat allen het kunnen lezen.

De vinger waarmee God voor Zijn volk de twee tafelen van de wet heeft geschreven (*Ex 31:18; Dt 9:10*), schrijft nu het vonnis van Babel en Belsazar op de wand van het koninklijk paleis. Gods geschreven Woord is voldoende om de meest trotse en opstandige zondaars doodsangsten aan te jagen.

En toen [de HEERE] geëindigd had met hem te spreken op de berg Sinai, gaf Hij Mozes de twee tafelen van de getuigenis, tafelen van steen, beschreven met de vinger van God. (Ex 31:18)

De koning ziet het gedeelte van de hand die schrijft, maar hij ziet niet van Wie de hand is, wat het tafereel nog schrikwekkender maakt. We kunnen zeggen dat wij in de schepping een deel van Gods hand zien. Om het met Job te zeggen, zien wij *“[nog maar] de uiteinden van Zijn wegen; wat hebben wij [slechts] een fluisterend woord van Hem gehoord!”* (*Jb 26:14*). De vinger van God is de vinger van macht.

We zien Zijn macht in de schepping als we naar de hemel kijken die door David wordt genoemd *“het werk van Uw vingers”* (*Ps 8:4*). We zien Gods macht ook in het oordeel als Mozes namens God de derde plaag over Egypte brengt. Hij slaat met zijn staf het stof van de aarde dat daardoor tot muggen wordt in het hele land Egypte. De magiërs zeggen daarvan tot de farao: *“Dit is de vinger van God!”* (*Ex 8:19*). *“Door [de] vinger van God”* drijft de Heer Jezus de demonen uit (*Lk 11:20*). Met de vinger van God wordt de Heilige Geest bedoeld (*Mt 12:28*).

Terecht is opgemerkt dat, als dit allemaal kenmerken van Gods *vinger* zijn, wat zal er dan gebeuren als Hij Zijn *hand* en ook Zijn *arm* in beweging brengt? Zullen we dan niet nog meer onder de indruk komen van Zijn handelen? En als we al zo onder de indruk komen van een klein deel van Zijn Wezen, hoe groot moet Hij dan zijn in Zijn Persoon?

Reactie van Belsazar | verzen 6-9

6 Toen veranderde de gelaatskleur van de koning, zijn gedachten verschrikten hem, zijn heupgewrichten verslaptten en zijn knieën knikten. 7 [En] de koning riep met kracht dat men de bezweerders, de Chaldeeën en de toekomstvoorspellers moest laten binnentreden. De koning nam het woord en zei tegen de wijzen van Babel: Iedereen die dit schrift kan lezen en mij de uitleg ervan te kennen kan geven, zal gekleed worden in purper, met een gouden keten om zijn hals, en hij zal als derde in het koninkrijk heersen. 8 Toen traden al de wijzen van de koning binnen, maar zij waren niet in staat het schrift te lezen of de uitleg ervan aan de koning te laten weten. 9 Toen werd koning Belsazar zeer verschrikt, en zijn gelaatskleur veranderde. Ook zijn machthebbers raakten in verwarring.

Als de koning de vingers ziet, is het ogenblikkelijk gedaan met zijn roes. De joelende menigte, die misschien wel met veel hoerageroep aan het drinken is op de ondergang van Kores en zijn leger, is ineens met stomheid geslagen. De uitzinnige vrolijkheid verandert in uiterste ontzetting. De muziek houdt op met spelen, de danseressen staan bewegingloos, de kelners die met hun bladen vol drank heen en weer rennen tussen de bar en de diverse tafels, verzetten geen stap meer. Ze staren allemaal naar de wand.

Belsazar wordt doodsbang. Waarom eigenlijk? Hij kan niet eens lezen wat er staat, laat staan de betekenis ervan weten. Waarom ziet hij het bijvoorbeeld niet als een gunstig voorteken? Het komt omdat hij geen rustig geweten heeft. Dit is een gebeuren dat volkomen buiten zijn bereik ligt. Hij heeft te doen met een macht waarop hij geen enkele vat heeft. Zijn gezicht verschiet van kleur, wat wel betekent dat alle kleur eruit wegtrekt en het lijkleek wordt.

Tegelijk verschrikken zijn gedachten hem. Hij wordt direct in zijn geweten aangesproken. Hij weet zich geplaatst tegenover een ver boven hem staande macht met Wie hij nooit rekening heeft willen houden, maar aan Wie hij verantwoording schuldig is. Verderop in dit hoofdstuk houdt Daniël hem voor dat hij een gewaarschuwd man is, maar die de waarschuwingen in de wind heeft geslagen (*vers 22*).

Wat hij ziet, heeft ook een reactie op zijn lichaam. Niet alleen trekt de kleur uit zijn gezicht weg, ook alle kracht om te gaan en te staan is verdwenen.

Al die snoevers die nu nog met een grote mond durven beweren dat ze God wel eens zullen zeggen wat ze ervan vinden als ze voor Hem staan, zal het zo vergaan.

Als hij enigszins is hersteld van de eerste schrik, heeft hij de controle over zijn stem weer terug. Hij roept al zijn demonendienaren bij zich. Hij roept met kracht, omdat de zaak haast heeft. Zij moeten hem vertellen wat er op de wand staat en wat het betekent. Hij stelt een rijke beloning in het vooruitzicht als ze hem de uitleg geven. Dat de uitlegger de derde in het koninkrijk zal zijn, betekent de derde na Nabonidus als koning en Belsazar als mederegent. Dat Belsazar deze hoge post als beloning in het vooruitzicht stelt, laat wel zien hoezeer hij erop gebrand is de uitleg te weten.

Maar het is net als met de twee dromen van Nebukadnezar (*Dn 2:2-11; 4:7*): wat van God komt, kan niet door afgodendienars worden uitgelegd. Al de wijzen weten niet wat het schrift betekent. Als zijn wijzen het antwoord niet weten, is dat oorzaak van nieuwe verschrikking en verschieten van kleur. Ook bij de machthebbers slaat de paniek toe. Hun grote aantal – ze zijn met duizend man – geeft hun geen enkele hoop op een overwinning. Voor de macht waar ze zich tegenover geplaagd zien, zijn getallen niets. Wat betekenen aantallen voor Hem door Wie *“de volken worden beschouwd als een druppel aan een emmer, als een stofje op de weegschaal”* (*Js 40:15*)?

De koningin herinnert aan Daniël | verzen 10-12

10 Naar aanleiding van de woorden van de koning en zijn machthebbers trad de koningin het huis binnen [waar] de maaltijd [plaatsvond]. De koningin antwoordde en zei: O koning, leef in eeuwigheid. Laten uw gedachten u niet verschrikken en laat uw gelaatskleur niet veranderen. 11 Er is een man in uw koninkrijk in wie de geest van de heilige goden is, want in de dagen van uw vader is bij hem licht, verstand en wijsheid gevonden, zoals de wijsheid van goden. Daarom stelde koning Nebukadnezar, uw vader, hem aan als hoofd van de magiërs, de bezweerders, de Chaldeeën [en] de toekomstvoorspellers – uw [eigen] vader, o koning! 12 Want er werden een uitzonderlijke geest, kennis en verstand om dromen uit te leggen, onthulling van raadsels en ontwaarring van knopen in hem gevonden, [namelijk] in Daniël, die de koning de naam Beltsazar had gegeven. Laat nu Daniël geroepen worden, zodat hij de uitleg [ervan] te kennen zal geven.

De verschrikking van de koning en zijn machthebbers dringt door tot de koningin, waarschijnlijk de koningin-moeder. Zij is in elk geval niet een van zijn vrouwen, want die zijn allemaal in de feestzaal aanwezig (vers 2). Als we horen hoe zij Belsazar aanspreekt, versterkt het de gedachte dat we met de koningin-moeder te maken hebben. Alleen zij kan de koning aanspreken zoals ze doet. Ze is waarschijnlijk de dochter van Nebukadnezar.

Zij begroet hem met de gebruikelijke groet. De begroeting *“leef in eeuwigheid”* klinkt hier wel extra wrang. Belsazar heeft immers nog slechts enkele uren te leven. Vervolgens stelt ze hem gerust. Hij hoeft niet bang te zijn, want zij kent iemand die hem kan helpen. Dan vertelt ze over Daniël en hoe deze van groot nut is geweest voor Nebukadnezar. Ze vertelt hem ook van de achting die Nebukadnezar voor hem had. Als Nebukadnezar zo’n waardering voor Daniël had, dan is dat toch wel een bijzondere aanbeveling hem te laten halen.

Vervolgens geeft ze een indrukwekkend getuigenis van de bijzondere kwaliteiten van Daniël. Het is voor iedereen duidelijk geworden dat in hem *“een uitzonderlijke geest, kennis en verstand om dromen uit te leggen”* aanwezig zijn. Deze kwaliteiten kun je niet zien, maar moeten blijken uit wat iemand zegt of doet. Hij is een man die raadsels kan onthullen en knopen kan ontwarren.

Alles wat ze van Daniël zegt, is niet overdreven. Daniël heeft een uitmuntende staat van dienst. Ze kan hem alleen maar van harte bij de koning aanbevelen. Als hij deze man laat halen, zal deze hem de uitleg van het schrift te kennen geven. Ze twijfelt er niet aan, maar stelt het als een zekerheid. Daarvoor kent ze hem te goed.

Het getuigenis dat de koningin van Daniël geeft, heeft ons wel iets te zeggen. Kennen de mensen die in de wereld leven en in paniek zijn over bepaalde gebeurtenissen ons als gelovigen die aan de hand van Gods Woord die gebeurtenissen kunnen uitleggen? Kan men mensen naar ons verwijzen? Zolang er mensen als Daniël zijn, hoeven anderen niet te wanhoppen. Wij kennen Gods gedachten en kunnen die bekendmaken. In alle wanhoop kunnen wij op God wijzen en we kunnen vertellen hoe het zal gaan in de wereld. Zolang er mensen als Daniël in de wereld zijn, is er hoop voor de enkeling.

Belsazar laat Daniël komen | verzen 13-16

13 Toen werd Daniël bij de koning gebracht. De koning nam het woord en zei tegen Daniël: Bent u die Daniël, een van de ballingen uit Juda, die de koning, mijn vader, uit Juda [hierheen] heeft gebracht? 14 Ik heb namelijk over u gehoord dat de geest van goden in u is, en dat in u licht, verstand en uitzonderlijke wijsheid gevonden worden. 15 Welnu, de wijzen [en] de bezweerdere zijn bij mij gebracht om dit schrift te lezen en mij de uitleg ervan te laten weten, maar zij zijn niet in staat de uitleg van deze woorden te kennen te geven. 16 Ik echter, ik heb over u gehoord dat u uitleggingen kunt geven en knopen kunt ontwarren. Nu, als u het schrift kunt lezen en mij de uitleg ervan laat weten, zult u gekleed worden in purper, een gouden keten om uw hals [krijgen], en zult u als derde heersen in het koninkrijk.

Belsazar volgt de raad van zijn moeder op en laat Daniël halen. Daniël moet hier tegen de negentig jaar oud zijn. Als een eerbiedwaardige grijsaard verschijnt hij voor de koning. Het lijkt erop dat deze hem voor het eerst ontmoet. We horen geen begroeting uit de mond van Daniël. Hij staat daar zwijgend voor de koning. Dan neemt de koning het woord en vraagt hem of hij de Daniël is die door Nebukadnezar uit Juda naar Babel is gebracht. Zonder dat we een bevestiging uit de mond van Daniël horen – misschien heeft hij ‘ja’ geknikt –, gaat de koning verder en vertelt wat hij over Daniël heeft gehoord.

Met een “welnu” begint Belsazar te verklaren waarom hij Daniël heeft laten halen. Eerder zijn de wijzen en bezweerdere bij hem gebracht om “dit schrift” – mogelijk wijst hij daarbij naar de wand waarop het schrift staat – te lezen en hem de uitleg ervan te laten weten. Maar, zo moet hij bekennen, ze waren er niet toe in staat. Nu heeft hij echter gehoord dat Daniël het wel kan. Daarom heeft hij hem laten halen. Als het waar is wat hij heeft gehoord en Daniël leest het schrift en legt het uit, zal hij de beloning krijgen die hij eerder aan zijn wijzen heeft beloofd.

Daniël wijst Belsazar op Nebukadnezar | verzen 17-21

17 Toen antwoordde Daniël en zei in de tegenwoordigheid van de koning: Houd uw geschenken voor uzelf, en geef uw beloningen aan een ander. Toch zal ik [nu] het schrift voor de koning lezen en de uitleg [ervan] zal ik hem laten

weten. 18 Wat u, o koning, betreft, de allerhoogste God heeft uw vader Nebukadnezar het koningschap, grootheid, eer en majesteit gegeven. 19 Vanwege de grootheid die Hij hem had gegeven, beefden en sidderden alle volken, natiën en talen voor hem. Hij doodde wie hij wilde en hij liet in leven wie hij wilde. Hij verhoogde wie hij wilde en hij vernederde wie hij wilde. 20 Maar toen zijn hart zich verhief en zijn geest zich verhardde in hoogmoed, werd hij van zijn koninklijke troon gestoten en heeft men hem [zijn] eer ontnomen. 21 Hij werd uit de mensen[wereld] verstoten, zijn hart werd gelijk aan dat van de dieren, zijn verblijf was bij de wilde ezels, men gaf hem gras te eten zoals [aan] runderen, zijn lichaam werd bevochtigd door de dauw van de hemel, totdat hij erkende dat God, de Allerhoogste, Heerser is over het koningschap van de mensen en daarover aanstelt wie Hij wil.

De houding die Daniël tegenover Belsazar aanneemt, is heel gereserveerd. Hij heeft ook niet het respect voor deze man dat hij voor Nebukadnezar had. Nebukadnezar was immers het gouden hoofd. Van Belsazar weigert hij alle eerbetoon, terwijl hij dat wel van Nebukadnezar heeft aangenomen. Het zou trouwens ook geen zin hebben enige belofte van Belsazar te aanvaarden. Diens rijk zal binnen enkele uren veroverd zijn, terwijl hij zelf zal worden gedood. Belsazar kan het bevel voor de beloning nog wel uitspreken (*vers 30*), maar van de realisering ervan komt niets terecht. Daarbij komt ook nog dat Daniël zelf een leeftijd heeft bereikt die een lang genot van een eventuele beloning niet waarschijnlijk maakt.

De manier waarop Daniël de beloning afwijst, houdt een les voor ons in. Op deze manier zouden wij ook alle beloningen van de wereld moeten afwijzen als deze ons worden aangeboden omdat de wereld iets van ons verwacht. Laat de wereld de wereld maar betalen voor prestaties die de wereld iets waard zijn. Wij moeten onomkoopbaar zijn en op de goede, dat wil zeggen geestelijke manier kunnen inschatten wat de wereld aanbiedt. We mogen erop vertrouwen dat we een Heer in de hemel hebben die elke trouwe dienst die voor Hem gebeurt, rijk zal belonen (*Ko 3:23-24*).

Wat u ook doet, doet het van harte, als voor de Heer en niet voor mensen, daar u weet dat u van [de] Heer als vergelding de erfenis zult ontvangen: u dient de Heer Christus.
(*Ko 3:23-24*)

Toch is Daniël genegen het schrift voor de koning te lezen en hem de uitleg ervan te laten weten. Hij wil zijn plicht tegenover deze man vervullen. Maar voordat hij dat doet, heeft hij een woord van vermaning voor de ko-

ning. Wat hij tegen hem zegt, is tegelijk de inleiding op de verklaring van het schrift waarin het oordeel over Belsazar wordt gegeven. Wat Daniël als inleiding zegt, is dus feitelijk de aanklacht, terwijl de uitleg van het schrift de veroordeling is.

Hij begint zijn aanklacht met Belsazar te herinneren aan zijn voorvader Nebukadnezar. Daarbij wijst hij er in de eerste plaats op dat Nebukadnezar zijn koningschap en wat daarbij hoort niet aan zichzelf maar aan *“de allerhoogste God”* te danken had. Zijn algemene heerschappij, met zelfs macht over het leven, deed zijn onderdanen in vrees en beven voor hem leven. Zijn macht was absoluut.

Maar Nebukadnezar mocht nog zo machtig zijn, God stond boven hem en dat is ook gebleken. Toen hij namelijk vergat aan Wie hij zijn macht te danken had en zijn heerlijkheid als eigen verdienste beschouwde, verhieft zijn hart zich en werd hij hoogmoedig. Hij waande zich God. Als gevolg daarvan werd hij van de troon gestoten. Hij raakte zijn koningschap en de daarbij behorende eer kwijt (*Dn 4:29-33*).

Daarbij bleef het niet. Daniël schildert Belsazar de diepe vernedering voor ogen die Nebukadnezar moest ondergaan: Nebukadnezar werd zelfs uit de gemeenschap van de mensen verstoten en werd het gezelschap van dieren, terwijl zijn hart veranderd werd in dat van een dier.

Daniël zegt dat de dieren die zijn gezelschap vormden, wilde ezels waren. De wilde ezel is het treffende beeld van de mens die eigenwillig handelt en zich van God niets aantrekt. Van Ismaël wordt gezegd dat hij *“een wilde ezel [van een] mens”* (*Gn 16:12*) zou zijn. Deze toestand van dier-zijn van Nebukadnezar duurde, zo besluit Daniël zijn verhaal over Nebukadnezar, *“totdat hij erkende dat God, de Allerhoogste, Heerser is over het koningschap van de mensen en daarover aanstelt wie Hij wil”*.

De aanklacht tegen Belsazar | verzen 22-24

22 Wat u, Belsazar, zijn zoon, betreft, u hebt uw hart niet vernederd, hoewel u dit alles wist. 23 U hebt zich verheven tegen de Heere van de hemel, want de voorwerpen van Zijn huis heeft men bij u gebracht. En u, uw machthebbers, uw vrouwen en bijrouwen hebben wijn eruit gedronken, en u hebt [uw] goden van zilver en goud, koper, ijzer, hout en steen geprezen, die niet kunnen

zien en niet kunnen horen en geen kennis hebben. U hebt echter de God in Wiens hand uw adem is en aan Wie al uw paden toebehoren, niet verheerlijkt. 24 Daarom is door Hem het gedeelte van de hand gezonden en dit schrift geschreven.

Als Daniël het voorbeeld van Nebukadnezar aan Belsazar heeft voorgehouden, richt hij zich direct en confronterend tot hem. We zien als het ware dat zijn vinger in de richting van de koning priemt en horen hoe zijn stem zich verheft. De boodschap die hij tot Belsazar spreekt, liegt er niet om. Met zijn verhaal over Nebukadnezar heeft hij Belsazar niets nieuws verteld. Hij zegt tegen hem: *“Hoewel u dit alles wist.”*

Zo zal ieder mens die zich niet heeft bekeerd, het oordeel horen uit de mond van de Heer Jezus. Ieder mens heeft geweten dat hij zich moest bekeren, dat hij zich moest vernederen onder de krachtige hand van God. Wie zich niet laat waarschuwen, maar *“na bestraffingen halsstarrig is, zal opeens gebroken worden, en er zal geen genezing [meer] zijn”* (Sp 29:1).

In plaats van zich te vernederen heeft hij zich verheven tegen *“de Heere van de hemel”*. Zijn opstand tegen Hem is gebleken uit het gebruik van de voorwerpen uit Gods huis om er *“de Heere van de hemel”* – *“Heere”* is *Adonai*, dat is ‘Gebieder’, ‘Heerser’ – mee te bespotten en de toast uit te brengen op zijn afgoden, die geen goden zijn. Daniël sneert met zijn woorden over de waardeloosheid van de goden die door Belsazar zijn geprezen. Met de enig ware God aan wie hij zijn leven te danken heeft, heeft hij geen rekening gehouden en Hem geen eer bewezen.

Dat zijn adem in Gods hand is, wil zeggen dat hij voor elke ademtocht volkomen afhankelijk is van God. Als God Zijn hand terugtrekt, houdt het leven van een mens op. Belsazar heeft die hand als het ware weggeslagen. Dat is wat in feite ieder mens doet die niets met God te maken wil hebben. Wie echter Gods trekkende hand weglaat, krijgt met Zijn hand in oordeel te maken.

God maakt Zich bekend in Zijn werken, ook in werken van oordeel. Dat oordeel komt ook omdat Belsazar zijn eigen weg is gegaan, zonder eraan te denken dat zijn wegen Hem, de Heere van de hemel, toebehoren. De mens is geschapen om voor God te leven en Zijn wil te doen. Als hij God echter aan de kant zet als Iemand Die er niet toe doet, Hem als het ware

voor dood verklaart en zijn leven naar eigen believen inricht, komt het moment van de afrekening. Zo iemand moet het oordeel worden aangezegd, met de oproep dat hij zich moet bekeren om aan het oordeel te ontkomen.

God heeft Belsazar het oordeel aangezegd door het gedeelte van de hand te zenden en dit schrift te schrijven. We horen Daniël niet tegen hem zeggen dat hij zich moet bekeren, zoals hij dat wel tegen Nebukadnezar heeft gezegd (*Dn 4:27*). Voor Belsazar is de tijd voorbij. Hij heeft zich tegen beter weten in vergrepen aan de heilige dingen van God om Hem te tarten. Dan komt het oordeel zonder mogelijkheid tot bekering. *“Vreselijk is het te vallen in [de] handen van [de] levende God” (Hb 10:31).*

Het schrift en de betekenis ervan | verzen 25-28

25 Dit is het schrift dat werd geschreven: MENE, MENE, TEKEL, UFARSIN. 26 Dit is de uitleg van deze woorden. MENE: God heeft [de dagen van] uw koningschap geteld en Hij heeft er een einde aan gemaakt. 27 TEKEL: u bent gewogen in de weegschaal en u bent te licht bevonden. 28 PERES: uw koninkrijk is verdeeld en het is aan de Meden en de Perzen gegeven.

Daniël is eraan toe te vertellen wat er op de wand geschreven staat. Er staan vier woorden die de wijzen niet konden lezen, die hij voor de koning uitspreekt. De vertaling van de woorden is: ‘geteld’, ‘geteld’, ‘gewogen’, ‘en gebroken’ (of: ‘en gedeeld’). Het laatste woord is ‘farsin’. De beginletter ‘u’ betekent ‘en’. Zelfs als de wijzen de woorden hadden kunnen uitspreken en de vertaling ervan hadden gekend, zouden ze nog niet hebben geweten welke betekenis die woorden hebben. Deze woorden hebben namelijk een betekenis, niet in de zin van een vertaling, maar in de zin van een boodschap. Wat die betekenis is, gaat Daniël uitleggen.

“Mene” bevat de boodschap dat God de dagen van het koningschap van Belsazar geteld heeft, dat wil zeggen het aantal ervan heeft bepaald. De dagen van Belsazar zitten erop. Zijn dagen zijn om. Door het woord *“mene”* te herhalen worden de zekerheid en de ernst van dit gegeven onderstreept. Zo worden de dagen van het leven van ieder mens door God geteld, zowel van ongelovigen als gelovigen. Voor ieder mens komt onherroepelijk de laatste dag, waarbij de gelovige mag uitzien naar de komst van de Heer Jezus die elk moment kan plaatsvinden en hij door Hem wordt opgenomen

om bij Hem te zijn. God weet als de Alwetende van ieder mens de dag en het uur van zijn dood.

Toch is er ook een andere kant en dat is de kant van de verantwoordelijkheid van de mens. De mens kan de dag van zijn dood bespoedigen door bijvoorbeeld ongezond te leven of met zijn leven te spotten door gevaarlijke dingen te doen. Ook het tarten van God, zoals Belsazar heeft gedaan, kan hem een vroegtijdige en ook voortijdige dood bezorgen.

De uitleg van “tekel”, ‘gewogen’, is dat God het leven van Belsazar heeft gewogen, in de zin van beoordeeld, en dat Hij het te licht heeft bevonden, dat wil zeggen dat Belsazar heeft gefaald. Het gaat niet om het afwegen van goede daden aan de ene kant tegen kwade daden aan de andere kant, maar om de persoon. Daniël heeft het over de persoon, hij spreekt over “u”. Het gaat om de persoon en hoe het hart is tegenover God. Niet alleen de vruchten worden beoordeeld, ook de boom wordt beoordeeld. Te licht bevonden wil zeggen dat zijn leven ijdel was, leeg, zonder gewicht, er was niets in voor God.

In de uitleg verandert Daniël het laatste woord ‘farsin’ in ‘peres’. Volgens kenners is dat geen verandering van de betekenis van het woord, maar een verandering van meervoud (‘farsin’) in enkelvoud (‘peres’). “Peres” betekent ‘gebroken’. Deze verandering lijkt Daniël te doen vanwege een woordspeling. Het woord ‘peres’ doet denken aan Perzië. In zijn uitleg zegt Daniël dat het koninkrijk van Belsazar verdeeld of gebroken is en dat het gegeven is aan de Meden en Perzen.

Dit moet Belsazar als het laatste oordeel in de oren hebben geklonken. Hij is helemaal terug in de realiteit. Mocht hij nog enige gedachte hebben gehad aan dit oordeel te ontkomen of het eenvoudig hebben willen loochenen, dan hoort hij het nu duidelijk uitspreken. De Meden en Perzen liggen voor de stad om een einde aan zijn koninkrijk te maken.

Belsazar gedood | *verzen 29-30*

29 Toen gaf Belsazar bevel dat zij Daniël in purper moesten kleden, met een gouden keten om zijn hals, en dat zij van hem moesten uitroepen dat hij als derde in het koninkrijk zou heersen. 30 In diezelfde nacht werd Belsazar, de koning van de Chaldeeën, gedood.

Als Daniël is uitgesproken, doet Belsazar wat hij heeft beloofd, maar het is in hoogmoed. Hij lijkt niet onder de indruk te zijn gekomen van wat hij heeft gehoord en vernedert zich niet. Hij houdt de eer aan zichzelf. De beloning is slechts voor enkele uren en betreft alleen de versierselen.

Kort en krachtig staat er dat Belsazar in diezelfde nacht wordt gedood. We vernemen in dit bericht van zijn dood niets over de manier waarop het gebeurt. Het wordt eenvoudig als een mededeling gegeven. Wie hem doodt, doet niet ter zake. Het is een werktuig in Gods hand dat Zijn oordeel uitvoert (vgl. Dn 8:25). Hij, de koning van de Chaldeeën, hoe groot en hoog ook, wordt gedood. Zo komen ook de laatste wereldheersers aan hun einde. Zonder dat er een strijd wordt beschreven, worden zij door de Heer Jezus zonder vorm van proces in de poel van vuur geworpen (Op 19:19-20).

En ik zag het beest en de koningen van de aarde en hun legers verzameld om oorlog te voeren tegen Hem die op het paard zat en tegen zijn leger. En het beest werd gegrepen en met hem de valse profeet die de tekenen in diens tegenwoordigheid had gedaan, waardoor hij hen misleidde die het merkteken van het beest ontvingen en die zijn beeld aanbaden. Levend werden deze twee geworpen in de poel van vuur die van zwavel brandt. (Op 19:19-20)

De ongewijde geschiedenis vertelt dat in de nacht dat Belsazar wordt gedood, Babel door Kores wordt veroverd. Om toegang tot de stad te krijgen hebben de Meden en Perzen de rivier die om de stad loopt en als een natuurlijke bescherming dient, omgeleid. Zodoende is een deel van de rivier droog komen te liggen. Door de droge rivierbedding zijn de legers de stad binnengedrongen die ze zonder strijd hebben innemen.

Daniël 6

Inleiding

Daniël 6 is het laatste hoofdstuk van het geschiedkundige deel van het boek. Het is een hoogtepunt in de profetische uitleg. *Daniël 1-5* spelen zich af in het Babylonische rijk. *Daniël 6* speelt zich af onder de heerschappij van de Meden en Perzen. Het Babylonische rijk heeft ongeveer zeventig jaar bestaan, dat van de Meden en Perzen zal ongeveer tweehonderdtien jaar bestaan.

In *Daniël 3-6* worden in diverse geschiedenissen de morele kenmerken van de regerende heidense machten getoond. We zien daarin een toenemende vijandige houding tegenover God.

- In *Daniël 3* kleineert Nebukadnezar God door Hem weg te zetten als een God Die niet kan verlossen (*Dn 3:15b*).
- In *Daniël 4* negeert Nebukadnezar God en beroemt zich op zijn werken als het resultaat van eigen inspanning en verdienste (*Dn 4:30*).
- In *Daniël 5* tart en beledigt Belsazar God door te spotten met voorwerpen uit Gods huis en zijn eigen goden te verheerlijken (*Dn 5:23*).
- In *Daniël 6* hebben we het toppunt van de vijandschap tegen God. Hier zien we een heerser, een mens, die God van de troon stoot en de plaats van God inneemt (*Dn 6:8-10*).

Deze afval van God wordt ons in het Nieuwe Testament voorgesteld als het kenmerk van het einde van de tijden van de volken. In de *tweede brief aan de Thessaloniërs* voorzegt Paulus de komende afval en brengt die in verband met de openbaring van “*de mens van de zonde ... , de zoon van het verderf, die zich verzet en zich verheft tegen al wat God heet of een voorwerp van verering is, zodat hij in de tempel van God gaat zitten en zichzelf vertoont dat hij God is*” (*2Th 2:3-4*). Uit *Openbaring 13* leren we dat deze mens van de zonde het tweede beest is, het beest uit de aarde (*Op 13:12,15*). Het bevelschrift van Darius om elk verzoek al-

En het oefent al het gezag van het eerste beest uit in diens tegenwoordigheid; en het maakt dat de aarde en zij die erop wonen, het eerste beest aanbidden, van wie de dodelijke wond genezen was. (Op 13:12)

En het werd hem gegeven aan het beeld van het beest adem te geven, opdat het beeld van het beest ook zou spreken en maken dat allen die het beeld van het beest niet aanbaden, gedood zouden worden. (Op 13:15)

leen aan hem te richten is een voorafschaduwning van de handelingen van deze door en door boosaardige mens.

Overigens is het goed om op te merken dat het alleen het bevelschrift betreft en niet de persoon van Darius. Darius als persoon lijkt een beter karakter te hebben gehad dan de losbandige en eigenwillige Belsazar die we in het vorige hoofdstuk voor ons hebben gehad. In dit hoofdstuk komt hij in zijn houding tegenover Daniël sympathiek over. Het lijkt geen twijfel dat hij oprechte bewondering voor Daniël heeft. Hij heeft zelfs een slapeloze nacht om hem en is zeer verheugd als hij ontdekt dat Daniël nog leeft. Hij komt, net als Nebukadnezar, uiteindelijk tot de erkenning dat er maar één God is en dat is de God van Daniël.

Toch is ook een waarschuwing op zijn plaats. We moeten namelijk oppassen dat we niet al te zeer onder de indruk komen van bepaalde karaktertrekken die ons wel aangenaam overkomen. Het zal geen verbazing hoeven te wekken als blijkt dat ook de mens van de zonde een buitengewoon innemende man zal zijn met een zeer aantrekkelijke uitstraling, iemand die sympathiek overkomt. De verdorvenheid zit in het hart.

Het rijk van de Meden en Perzen | vers 1

1 Darius, de Meder, ontving het koningschap toen hij ongeveer tweeënzestig jaar oud was.

Darius is uit de Meden, niet uit de Perzen. In vers 29 van dit hoofdstuk wordt gesproken over “het koningschap van Darius” en “het koningschap van Kores, de Pers”. Medië en Perzië zijn twee verschillende rijken die wel samen de heerschappij hebben. We hebben dat gezien in de twee armen van zilver van het statenbeeld (Dn 2:32). We zien het ook in Daniël 7 in de beide zijden van de beer, waar de ene zijde sterker is dan de andere (Dn 7:5) en in Daniël 8 in de ram met de twee horens (Dn 8:20). De machtigste man is Kores, de Pers. Hij heeft de algehele heerschappij. Vanwege de grootte van zijn rijk heeft hij aan Darius, de Meder, het koningschap over het rijk van de Chaldeeën, dus het Babylonische deel van het Medisch-Perzische rijk, gegeven (Dn 9:1). Darius is verbonden aan hetzelfde gebied en dezelfde stad waar Daniël altijd al heeft gewoond.

Darius wil Daniël promoveren | verzen 2-4

2 Het behaagde Darius om over het koninkrijk honderdtwintig stadhouders aan te stellen, die over heel het koninkrijk [verdeeld] zouden zijn, 3 en over hen drie rijksbestuurders, van wie Daniël er een was. Aan hen moesten die stadhouders verantwoording afleggen, opdat de koning niet benadeeld werd. 4 Toen overtrof deze Daniël de rijksbestuurders en de stadhouders, omdat er een uitzonderlijke geest in hem was. De koning overwoog hem over heel het koninkrijk aan te stellen.

De openingsverzen zijn de inleiding op het bevelschrift dat Darius laat uitvaardigen. We vinden hierin indirect dat jaloersheid de aanleiding is tot het uitvaardigen van zijn koninklijk besluit. Het gebied waarover Darius de scepter zwaait, is zó groot, dat hij het koninkrijk, dat is het oorspronkelijke Babylonische rijk, verdeelt in honderdtwintig districten met elk een stadhouder. Boven deze honderdtwintig stadhouders plaatst hij drie rijksbestuurders aan wie de stadhouders verantwoording moeten afleggen. De rijksbestuurders moeten wel vertrouwelingen van de koning zijn, want zij moeten erop toezien dat de koning niet wordt benadeeld. Een dergelijke taak kan hij alleen geven aan mensen die hij kan vertrouwen. Daniël is een van de rijksbestuurders.

Darius heeft er oog voor, of misschien is het hem verteld, dat Daniël een uitzonderlijke geest bezit. Hij ziet in Daniël iemand die van de grootste betekenis voor zijn rijk is. Hij denkt er dan ook over hem als een soort onderkoning aan te stellen. Gezien de reactie daarop zal de koning zijn gedachte hebben uitgesproken. Het zal voor de stadhouders al moeite hebben gekost om aan deze balling uit Juda verantwoording te moeten afleggen. Maar nu de koning van plan is Daniël ook nog eens boven zijn collega rijksbestuurders te stellen, zullen die ook met de nodige jaloersheid vervuld zijn geraakt (vgl. Pr 4:4a).

Als iemand bevangen is door afgunst, is geen middel te slecht en te wreed om zich daarvan te bedienen (Sp 27:4). Gedreven door

Verder zag ik [van] al het zwoegen en alle bekwaamheid bij het werk, dat het iemand afgunst [oplevert] van zijn naaste. (Pr 4:4a)

Woede en een overmaat aan toorn zijn wreedheden, maar wie zal standhouden tegen afgunst? (Sp 27:4)

afgunst gaan ze met zijn allen op zoek naar een mogelijkheid om zich van Daniël te ontdoen.

Op zoek naar een aanklacht | verzen 5-6

5 Daarop gingen de rijksbestuurders en de stadhouders zoeken naar een grond voor een aanklacht tegen Daniël inzake het koninkrijk, maar zij konden geen enkele grond voor een aanklacht, of iets verkeers vinden, omdat hij betrouwbaar was en er geen nalatigheid of iets verkeers bij hem te vinden was. 6 Toen zeiden deze mannen: Wij zullen tegen deze Daniël geen enkele grond voor een aanklacht vinden, tenzij wij [iets] tegen hem vinden in de wet van zijn God.

In hun zoektocht naar een aanklacht die ze tegen Daniël bij de koning zouden kunnen inbrengen, vinden ze niets. Integendeel, ze ontdekken dat hij betrouwbaar is, zonder nalatigheid of iets verkeers. Ze zijn ertoe gedwongen toe te geven dat Daniël op geen enkele fout te betrappen is omdat hij die niet maakt. Dat is in die kringen inderdaad een zeer opmerkelijk gegeven. Juist daar bedient men zich vaak van ongeoorloofde middelen om nog meer binnen te halen dan men al heeft.

De mensen van de wereld nemen ook ons leven als christenen onder de loep, met de bedoeling kwaad van ons te kunnen spreken. Ze zullen hoe dan ook kwaad van ons spreken. Als er echter geen gegronde aanleiding is, zullen ze beschaamd worden als ze onze goede wandel in Christus smaden (1Pt 3:15-16). Zoals Daniël toen, zijn ook wij vandaag vreemde elementen in de wereld. We worden aangespoord om “alles zonder mopperen en tegenspreken” te doen, “opdat u onberispelijk en rein bent, onbesproken kinderen van God te midden van een krom en verdraaid geslacht, waaronder u schijnt als lichten in de wereld, terwijl u [het] Woord van [het] leven vertoont” (Ep 2:14-16a). We mogen ons wel afvragen: ‘Hoe doen wij ons werk? Hoe gedragen wij ons tegenover onze burens?’

..., maar heiligt Christus als Heer in uw harten, altijd bereid tot verantwoording aan ieder die u rekenschap vraagt van de hoop die in u is, maar met zachtmoedigheid en vrees, en met een goed geweten, opdat in wat van u kwaad gesproken wordt <als van boosdoeners>, zij die uw goede wandel in Christus smaden, beschaamd worden. (1Pt 3:15-16)

De enige mogelijkheid die ze nog zien, is iets tegen hem te vinden in de wet van zijn God. Om van deze optie gebruik te kunnen maken moeten ze bekend zijn geweest met de godsdienstige gewoonten van Daniël. Maar ook daar is niets te vinden. Daniël is trouw aan de koning en hij is trouw aan zijn God. Toch zien ze nu wel een gelegenheid om van hem af te komen. Ze moeten iets verzinnen, waardoor hij zijn God ontrouw zal wor-

den. Ze gaan op zoek naar iets in zijn dienst aan God dat hun een wapen in handen geeft om hem uit te schakelen.

Met zulke zaken krijgen ook wij steeds meer te maken. Er komen steeds meer wetten die antichristelijk zijn. Niet dat elke wet ons tot een handelen moet brengen dat tegen Gods Woord ingaat. Zo hebben wij een wet die abortus toestaat, maar worden vrouwen hier (nog) niet verplicht om een abortus te laten plegen. Maar als we met een wet te maken krijgen die ons verbiedt om homoseksuele relaties zonde te noemen, komen we wel op het terrein dat iets van ons geëist wordt, waarin we niet kunnen meegaan. Wetten die ons verplichten iets te doen wat tegen het Woord van God ingaat, kunnen we niet gehoorzamen.

Darius als God erkennen | verzen 7-10

7 Zo kwamen deze rijksbestuurders en stadhouders eensgezind bij de koning en zeiden het volgende tegen hem: Koning Darius, leef in eeuwigheid! 8 Al de rijksbestuurders van het koninkrijk, de machthebbers, de stadhouders, de raadslieden en de landvoogden, zijn na onderling beraad van mening dat er een koninklijk besluit moet worden opgesteld en een verbod moet worden bekrachtigd, dat al wie binnen dertig dagen een verzoek zal richten aan welke god of mens ook, behalve aan u, o koning, in de leeuwenkuil zal worden geworpen. 9 Nu [dan], koning, stel het verbod op en onderteken het bevelschrift, dat niet veranderd mag worden, volgens de wet van Meden en Perzen, die niet mag worden herroepen. 10 Daarop ondertekende koning Darius het bevelschrift en verbod.

De huichelaars gaan eensgezind in het kwaad naar de koning. Ze begroeten hem met de gebruikelijke begroeting. Dan komen ze met hun voorstel, een voorstel dat een grote vleierij is van de koning. De enige reden die we kunnen bedenken dat dit voorstel kans van slagen heeft, is de hoogmoed van de koning. Deze lieden moeten die hebben gekend en daarop spelen ze handig in. Het wetsvoorstel dat zij indienen, vergt geen lange bespreking. Zonder enige navraag naar het waarom wordt het wetsvoorstel ongewijzigd door de koning ondertekend, inclusief de sanctie bij overtreding.

De echte reden om uitvaardiging van deze wet te vragen is Daniël uit te schakelen. De wet als zodanig is onzinnig. Zo worden er ook vandaag wet-

ten gemaakt met geen ander doel dan het uitschakelen van de christenen. We moeten beseffen dat alle antichristelijke wetten alleen bedoeld zijn om christenen uit de weg te ruimen of in elk geval de christelijke invloed de kop in te drukken. Alles is uiteindelijk erop gericht om elke gedachte aan Christus uit te bannen. De vijandschap betreft Hem.

Het betreft altijd wetten die onzinnig zijn. Met elke wet die is bedoeld om christelijke invloeden te elimineren, begaat de indiener een zelfmoordaanslag. Christelijke invloeden zijn altijd heilzaam geweest voor alle terreinen van het leven. Het wegwerken daarvan is dwaas en zet de deur open voor allerlei boosaardige elementen die de samenleving in plaats van goed alleen maar kwaad doen. Zulke wetten blijken in plaats van het geluk te verhogen de samenleving alleen maar steeds meer plagen te bezorgen die de mensen teisteren en kwellen.

Een voorbeeld daarvan kreeg ik, terwijl ik bovenstaande regels schreef, onder ogen op de opiniesite Habakuk.nu. Het is een opiniestuk over seksueel grensoverschrijdend gedrag. De schrijver wijst erop dat de veelgeprezen wettelijk verkregen vrijheden de grenzen, die God als bescherming heeft gegeven, laten vervagen en verdwijnen. Hij noemt als voorbeeld de door God gegeven grenzen met betrekking tot seksualiteit. Neem die weg en het volgende wordt geconstateerd, niet door een christelijke instelling, maar door een seculiere onderzoeksgroep:

Seksueel grensoverschrijdend gedrag, 84 procent van de jongens en 66 procent van de meisjes tussen 15 en 25 jaar heeft ermee te maken. Hoe jonger je seksueel actief bent en naarmate je meer wisselende contacten hebt, hoe groter het risico. En dan hebben we het bijna altijd over een vorm van fysiek of psychisch afgedwongen seks, al of niet onder invloed van alcohol. *En ondanks alle verworven vrijheden van de seksuele revolutie is het resultaat nog altijd boosheid, angst, schuld of een verwrongen houding ten opzichte van seksualiteit.* (Einde citaat; cursivering van mij, GdK.)

Bij Darius zien we dat hij zich laat vangen in de strik van vleierij om zich dertig dagen lang als de enige God te laten vereren. Hierdoor wordt hij een slaaf van zijn onderdanen. Wat hij doet, is een wet uitvaardigen waarbij

hij zichzelf in de plaats van God stelt (vgl. Js 14:13-14). Hij is dertig dagen lang de enige god tot wie een mens zich mag richten. Het is de opperste vorm van opstand tegen God: de vergoddelijking van de mens.

*En ú zei in uw hart:
Ik zal opstijgen naar de hemel;
tot boven Gods sterren
zal ik mijn troon verheffen,
ik zal zetelen op de berg van de ontmoeting
aan de noordzijde.
Ik zal opstijgen boven de wolkenhoogten,
ik zal mij gelijkstellen met de Allerhoogste.
(Js 14:13-14)*

Daniël bidt tot zijn God | vers 11

11 Toen Daniël te weten kwam dat dit bevelschrift ondertekend was, ging hij zijn huis binnen. Nu had hij in zijn bovenvertrek open vensters in de richting van Jeruzalem. [Op] drie tijdstippen per dag ging hij op zijn knieën, bad hij en dankte hij voor het aangezicht van zijn God, precies zoals hij voordien had gedaan.

Als Daniël van het bevelschrift hoort, wordt hij niet bang. Hij dient geen verzoek tot ontheffing bij de koning in. Hij zoekt ook niet het gesprek met zijn tegenstanders. Hij gaat direct naar huis. Thuisgekomen gaat hij naar zijn bovenvertrek om naar zijn gewoonte te bidden, terwijl hij de gevolgen aan God overlaat. Bidden is voor hem niet iets bijzonders, het hoort bij zijn leven. Het is voor hem net zo vanzelfsprekend als ademen. Bidden is niet iets voor bijzondere gebeurtenissen, een ontsnappingsventiel voor als de druk te hoog wordt. Het is niet een spontane godsdienstige oprisping als er plotseling een moeilijkheid opduikt. Als Daniël hier in gebed gaat, is dat de voortzetting van iets wat hij gewend is.

Voor ons is het ook belangrijk om van bidden een gewoonte te maken die we ons niet laten ontroven of verbieden. Deze benadering van het gebed is totaal anders dan bidden uit sleur. Er wordt ons geen voorschrift gegeven hoe vaak we moeten bidden. Wel wordt ons verschillende keren gezegd dat we moeten volharden in het gebed (Lk 18:1; Ef 6:18; Ko 4:2; 1Th 5:17). Ook een gebedshouding wordt ons niet voorgeschreven. We vinden wel aanwijzingen. We kunnen knielen, of staan of ook liggen. Onze houding zal passen bij wat er in ons hart is om voor te bidden. Als we in grote nood zijn, is het voor te stellen dat we geknield of zelfs uitgestrekt op de grond liggen. Als er dankbaarheid is en lofprijzing aan God zal dat meer stand gebeuren.

Hij nu sprak ook een gelijkenis tot hen, met het oog daarop dat zij altijd moesten bidden en niet moedeloos worden, ... (Lk 18:1)

Welke houding het ook is, het zal een eerbiedige houding zijn. We naderen immers tot de heilige God. Zeker, we mogen Hem Vader noemen, dicht bij Hem zijn en vertrouwelijk met Hem spreken. Maar dat betekent nog niet dat we op een populaire wijze met Hem omgaan. Vertrouwelijkheid sluit respect niet uit.

Daniël bidt niet alleen, hij dankt ook. Hij vindt redenen om te danken, ondanks de zeer bedreigende situatie. Naar het gebed van Salomo bidt hij, met de vensters open, in de richting van Jeruzalem (1Kn 8:48). Hij is gewend met open vensters te bidden en sluit ze voor deze gelegenheid niet. Hij wil als het ware zijn heldere kijk op de hemel behouden, hij wil ook in praktisch opzicht de verbinding met de hemel openhouden.

..., en [als] zij zich in het land van hun vijanden die hen als gevangenen weggevoerd hebben, tot U bekeren met heel hun hart en met heel hun ziel, en tot U bidden in de richting van hun land, dat U aan hun vaderen gegeven hebt, [en] van de stad die U verkozen hebt, en van het huis dat ik voor Uw Naam gebouwd heb, ... (1Kn 8:48)

Door zijn omgang met God komt Daniël ertoe te doen wat hem verboden is. Hier kan hij de overheid niet gehoorzaam zijn. Hij wil *“God meer gehoorzamen dan mensen”* (Hd 5:29). Hij weigert zich tot Darius te richten in plaats van tot God, omdat God gezegd heeft dat Hij Zijn eer aan geen ander geeft. Het eerste gebod luidt immers: *“U zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben”* (Ex 20:3). Daar heeft Daniël in de eerste plaats mee te maken en gehoorzaam aan te zijn en daarom weigert hij het bevelschrift van de koning.

Ook ons persoonlijk gebed mag een openlijke, voor iedereen waarneembare aangelegenheid te zijn. We hoeven dat niet stiekem te doen. Het gebed voor het eten in een restaurant of op het werk is een getuigenis. Ook bij een zakenreis is het belangrijk openlijk te laten zien dat je anders bent dan de rest. Dat blijkt niet alleen uit het niet meedoen aan verkeerde praat en activiteiten of niet meegaan naar verkeerde plaatsen, maar ook uit het bidden en lezen van Gods Woord. Daniël weigerde voor zichzelf elk compromis en dat moeten wij ook.

Daniël gaat op zijn knieën. Zijn houding is in overeenstemming met wat hij doet. Hij had het ook staande of lopend kunnen doen, zodat het niet was opgevallen dat hij bad. Hij past zijn gebedshouding niet aan om niet

op te vallen. Ook past hij de tijden van zijn bidden niet aan. Zoals altijd bidt hij ook nu drie keer per dag, misschien naar het voorbeeld van David (Ps 55:18). Hij gaat die dertig dagen bijvoorbeeld niet 's nacht bidden, om maar niet gezien te worden.

*'s Avonds, en 's morgens, en 's middags
zal ik klagen en kermen,
en Hij zal mijn stem horen.
(Ps 55:18)*

Er is nog een belangrijk aspect aan het bidden van Daniël en dat is dat hij niet voor het oog van de mensen bidt, maar voor het oog van God. Mensen mogen hem wel zien bidden. Hij doet het echter niet voor de mensen, maar voor God. Bij de farizeeën is dat anders. Zij bidden om door de mensen gezien te worden (Mt 6:5), terwijl ze eraan voorbijgaan dat God niet op hun gebed let, ja, hun gebed is zelfs een gruwel voor Hem. Daniël krijgt in plaats van lof van mensen te maken met de vijandschap van mensen. Dat bewijst de echtheid van zijn gebed. Elke huichelachtigheid is er vreemd aan. Ons dienen van God wordt ook pas als echt bewezen als het gebeurt onder de druk van vijandschap.

*En wanneer u bidt, zult u niet zijn
zoals de huichelaars; want zij houden
ervan in de synagogen en op de hoe-
ken van de straten te staan bidden,
om zich aan de mensen te vertonen.
(Mt 6:5)*

Aangeklaagd | verzen 12-14

12 Toen kwamen deze mannen eensgezind [zijn huis] en troffen Daniël aan, terwijl hij bad en smeekte om genade voor het aangezicht van zijn God. 13 Meteen kwamen zij naar voren en zeiden in de tegenwoordigheid van de koning over het verbod van de koning: Hebt u niet een verbod ondertekend dat iedereen die binnen dertig dagen een verzoek zou richten aan welke god of mens ook, behalve aan u, o koning, in de leeuwenkuil zou worden geworpen? De koning antwoordde en zei: Dat woord staat vast volgens de wet van Meden en Perzen, die niet mag worden herroepen. 14 Toen antwoordden en zeiden zij in de tegenwoordigheid van de koning: Daniël, een van de ballingen uit Juda, heeft op u, o koning, en op het verbod dat u ondertekend hebt, geen acht geslagen, maar [op] drie tijdstippen per dag doet hij zijn gebed.

De mannen kennen de gewoonte van Daniël en de tijdstippen waarop hij bidt. Ze kennen ook zijn karakter dat hij daarin trouw zal blijven, wat de gevolgen ook zijn. Eensgezind in hun boosaardige plan gaan ze naar het huis van Daniël. Ze gaan als het ware op de loer liggen en nemen waar

wat ze verwachten. Daar treffen ze een biddende en smekende Daniël aan. Nu hebben ze wat ze willen: een overtreding van de uitgevaardigde wet, want hij richt zich wel tot Iemand anders dan tot Darius. Nu kunnen ze hem aanklagen en veroordelen. De aanklacht is echter niet het gevolg van een tekortschieten in zijn dienst aan God, maar is juist het gevolg van zijn trouw dienen van zijn God. Hun complot slaagt omdat ze terecht rekenen op de consequente houding van Daniël in het dienen van zijn God.

Misschien hebben ze hem wel horen bidden en smeken om genade. Als Daniël zich er al bewust van is geweest dat deze lieden hem zien en horen, zal dat zijn gebed en smeking alleen maar vuriger hebben gemaakt. Hij smeekt *“om genade voor het aangezicht van zijn God”*. Wat mensen ook tegen hem kunnen beramen, boven hen uit ziet hij het aangezicht van God. Dat hij om genade smeekt, houdt in dat hij geen enkele mogelijkheid tot uitredding van zichzelf verwacht. Ook doet hij geen beroep op enige voortreffelijkheid die in hem zou zijn. Smeken om genade betekent dat hij alles alleen van God verwacht, zonder dat er sprake is van iets van eigen verdienste. Smeken om genade sluit elk *recht* op verhoring uit.

Als de mannen hebben geconstateerd dat Daniël gewoon is doorgegaan met bidden, gaan ze *“meteen”* naar de koning om hem aan te klagen. Ze laten er geen gras over groeien. Als ze bij Darius zijn, herinneren ze hem door middel van een vraag eerst aan de door hem uitgevaardigde wet. Tevens wijzen ze op de straf die op de overtreding staat. De koning zegt dat hij die wet heeft uitgevaardigd en voegt eraan toe dat de wet onherroepelijk is.

Welnu, ze hebben een overtreder. Triomfantelijk noemen ze de naam: Daniël. Ze voegen eraan toe dat hij *“een van de ballingen uit Juda”* is. Daarmee uiten ze hun minachting voor allen die uit Juda als ballingen onder hen zijn. Als beschuldiging zeggen ze tegen Darius, dat Daniël geen acht heeft geslagen op hem, de koning, en ook niet op het door hem ondertekende verbod. Zo proberen ze op zijn eergevoel te werken (vgl. Dn 3:12).

In de leeuwenkuil geworpen | verzen 15-19

15 Toen de koning dit woord hoorde, nam hij het zichzelf zeer kwalijk en hij zette [zijn] hart erop om Daniël te verlossen. Tot zonsondergang spande hij

zich in om hem te redden. 16 Toen kwamen deze mannen [weer] eensgezind bij de koning en zeiden tegen de koning: Weet, o koning, dat het een wet van Meden en Perzen is dat geen enkel verbod of besluit dat de koning heeft opgesteld, veranderd mag worden. 17 Toen gaf de koning bevel en men haalde Daniël en wierp [hem] in de leeuwenkuil. De koning nam het woord en zei tegen Daniël: Uw God, Die u voortdurend vereert – Hij zal u verlossen. 18 Er werd een steen gebracht en op de opening van de kuil gelegd. De koning verzegelde die met zijn ring en de ring van zijn machthebbers, zodat de maatregel met betrekking tot Daniël niet veranderd kon worden. 19 Toen vertrok de koning naar zijn paleis. De nacht bracht hij vastend door. Geen [enkele vorm van] vermaak liet hij bij zich brengen. Zijn slaap was ver van hem geweken.

Als Darius doorkrijgt wat er gebeurt, hoe hij in een val is gelopen, maakt hij zichzelf verwijten. Hij pijnigt zijn hersens om iets te bedenken waardoor hij Daniël zou kunnen verlossen. Het gaat om iets wat hem vrij kan maken van zijn eigen wetten. Maar dat is onbegonnen werk. Hoe langer hij nadenkt, des te meer wordt duidelijk hoezeer hij een slaaf is van zijn eigen wetten. Dat maakt de grote man tegelijk uiterst zwak. Bij Nebukadnezar heeft zulke wetten niet gehad.

De mannen, met enige minachting “deze mannen” genoemd, houden niet alleen Daniël in de gaten, ze letten ook goed op Darius. Ze kennen zijn voorliefde voor Daniël. Ze merken hoezeer de koning naar mogelijkheden zoekt om Daniël van de leeuwen te verlossen. Maar dat zal niet gebeuren. Huichelachtig herinneren ze hem eraan dat aan een wet van Meden en Perzen niets mag worden veranderd. Dan kan Darius niets anders doen dan Daniël in de leeuwenkuil werpen. Voordat hij hem daarin laat werpen, spreekt hij zijn vertrouwen uit dat de God Die door Daniël voortdurend of volhardend wordt geëerd, hem wel zal verlossen. Tegelijk bevestigt Darius hiermee dat Daniël niets heeft gedaan waardoor hij de leeuwenkuil verdient. Hij rechtvaardigt Daniël hiermee tegenover zijn aanklagers.

Als Daniël in de kuil is geworpen, wordt daarop een steen gelegd die wordt verzegeld met de ring van de koning en de ring van zijn machthebbers. Het lot van Daniël is in meerdere opzichten bezegeld en ligt onveranderlijk vast. Bevrijding van buitenaf is onmogelijk en van binnen is de dood in al zijn verschrikking aanwezig. Na deze handeling begeeft de koning zich naar zijn paleis. De man die heeft vastgelegd dat hij dertig dagen als god

moet functioneren, heeft geen rust. Dat is niet omdat hij zoveel verzoeken van mensen krijgt, maar omdat zijn geweten hem plaagt. Afleiding wil hij niet en slapen kan hij niet. Zo verstrijkt voor hem de nacht.

Er is wel een parallel te trekken tussen Darius en Pilatus. Zoals Darius is gemanipuleerd door zijn stadhouders en rijksgroten om Daniël te doden, zo hebben de Joden Pilatus gemanipuleerd om de Heer Jezus te veroordelen en te doden (*Jh 19:12-16*). Net zoals Darius de steen op de kuil verzegelt, de kuil die voor Daniël een graf is, zo laat Pilatus het graf van de Heer Jezus beveiligen en verzegelen (*Mt 27:65-66*). Dat Pilatus zijn handen in onschuld wast (*Mt 27:24*), wast zijn zonde niet weg. Van Pilatus lezen we niet dat hij er een slapeloze nacht van heeft gehad, maar zijn vrouw heeft dat wel. Darius heeft die nacht geen rust, net als de vrouw van Pilatus (*Mt 27:19*).

Uit de leeuwenkuil | verzen 20-24

20 Vroeg in de morgen, toen het licht werd, stond de koning op. Haastig vertrok hij naar de leeuwenkuil. 21 Toen hij in de nabijheid van de kuil gekomen was, riep hij naar Daniël, met droeve stem. De koning nam het woord en zei tegen Daniël: Daniël, dienaar van de levende God, heeft uw God, Die u voortdurend vereert, u van de leeuwen kunnen verlossen? 22 Toen sprak Daniël tot de koning: O koning, leef in eeuwigheid! 23 Mijn God heeft Zijn engel gezonden en Hij heeft de muil van de leeuwen toegesloten. Ze hebben mij geen letsel toegebracht, omdat ik voor Hem onschuldig ben bevonden. Ook tegen u, o koning, heb ik geen misdaad begaan. 24 Toen werd de koning zeer verheugd daarover, en hij beval Daniël uit de kuil te trekken. Toen Daniël uit de kuil was getrokken, werd er geen enkel letsel bij hem aangetroffen, omdat hij op zijn God had vertrouwd.

Als Darius vroeg in de morgen naar de kuil gaat, het graf van Daniël, blijkt dat Daniël nog leeft. Vroeg in de morgen ook blijkt dat de Heer Jezus leeft. Daniël is hier een beeld van de Heer Jezus in Zijn opstanding. Als de volken zich dat bewust worden, zullen ze erkennen dat Hij de heerschappij heeft. Bij Darius zien we dat in de *verzen 26-28*.

Dat Darius naar de kuil gaat en Daniël aanspreekt, is toch wel bijzonder. Normaal gesproken is er geen reden om aan te nemen dat Daniël nog in

leven zou zijn. De straf was niet voor niets geworpen te worden in de leeuwenkuil. Een zekerder dood was niet te bedenken. Toch moet Darius iets hebben aangevoeld van de macht van de God van Daniël. Die aanvoeling kan hij alleen hebben door zijn contact met Daniël en wat hij mogelijk via andere bronnen over hem te weten is gekomen. Hij spreekt Daniël enkele keren aan als vereerder en dienaar van God. Hij heeft in het leven van Daniël gezien Wie God is en waartoe Hij in staat is. Dan kan het niet anders of die God is ook wel in staat om Daniël van de leeuwen te verlossen.

Op de vraag van de koning getuigt Daniël ervan dat zijn God Zijn engel heeft gezonden die de muil van de leeuwen heeft toegesloten (vgl. Hd 12:11). Over de leeuwenmuil lezen we vaker in de Schrift. David heeft zijn schaap uit de muil van de leeuwen gered (1Sm 17:34-35). Dat is een beeld van de Heer Jezus Die Zijn schapen uit de leeuwenmuil redt, dat wil zeggen uit de macht van de duivel, want die *“gaat rond als een brullende leeuw, op zoek wie hij zou kunnen verslinden”* (1Pt 5:8). Hij bekommert Zich om hen (vgl. Am 3:12).

En Petrus, tot zichzelf gekomen, zei: Nu weet ik waarlijk, dat <de> Heer zijn engel heeft uitgezonden en mij heeft verlost uit [de] hand van Herodes en uit al de verwachting van het volk der Joden. (Hd 12:11)

Zo zegt de HEERE:

Zoals een herder uit de muil van de leeuw twee pootjes redt of een stukje van het oor, zo zullen de Israëlieten gered worden: ... (Am 3:12)

De Heer Jezus heeft de leeuwenmuil ervaren als Hij aan het kruis hangt en boze mensen Hem belasteren: *“Zij hebben hun muil tegen mij opengesperd [als] een verscheurende en brullende leeuw”* (Ps 22:14). Hij heeft Zijn God gevraagd daarvan verlost te worden: *“Verlos mij uit de muil van de leeuw”* (Ps 22:22a) en is verhoord: *“[Ja], U hebt mij verhoord”* (Ps 22:22c). *“Hij is verhoord om Zijn Godsvrucht”* (Hb 5:7). God heeft Hem verhoord door Hem uit de doden op te wekken. Dat blijkt uit het vervolg van *Psalms 22*.

Dat de Heer Jezus de leeuwenmuil heeft ervaren, betekent dat Hij is ingegaan in de omstandigheden van de Zijnen. Wat de Zijnen ervaren, heeft Hij ook ervaren en daarom kan Hij met hen meevoelen. Zijn houding daarin is ons tot voorbeeld, want Hij heeft, terwijl Hij de leeuwenmuil ervoer, op de HEERE vertrouwd, zoals ook hier van Daniël wordt gezegd (vers 24). Ook Paulus spreekt erover dat hij *“uit [de] leeuwenmuil gered”* is (2Tm 4:17). Hij staat voor de wereldheerser Nero, maar is zich bewust dat de Heer bij

hem staat. Wij hebben ook met wereldheersers te maken die steeds meer het karakter van verscheurende leeuwen vertonen.

Er is nog een ander aspect aan de redding van Daniël van de leeuwen. Dat andere aspect is zijn geloof. We lezen namelijk van een geloof waardoor gelovigen *“leeuwenmuilen toestopten”* (Hb 11:33). Te midden van de leeuwen heeft hij rust gehad in zijn vertrouwen op God. In *Psalm 57* horen we hoe David zijn ervaringen bezingt en het heeft over het neerliggen *“te midden van leeuwen”* (Ps 57:5). Dat geloof had Daniël en God heeft op dit geloof geantwoord door Zijn engel te zenden. Maar Daniël beroemt zich niet op zijn geloof tegenover Darius. Tegenover Darius eert hij God Die hem uit de leeuwenmuil heeft gered.

Daniël zegt dat zijn onschuld de reden is dat de leeuwen hem geen letsel hebben toegebracht. Dat wordt ook vastgesteld als hij uit de kuil is gehaald. Dit is hetzelfde als wat bij de drie vrienden is geconstateerd als zij uit de brandende oven komen (Dn 3:27). Hij heeft niets gedaan tegen de HEERE en ook niet tegen de koning. Dit getuigenis van onschuld en de bewaring voor elk letsel zal ook het gelovig overblijfsel van Israël kunnen geven. Dat kunnen ze geven, omdat Christus, de waarachtig Onschuldige, de schuld van het overblijfsel heeft gedragen.

Doordat Daniël in de leeuwenkuil is geweest, is aan de eis van de wet voldaan. Nu kan hij er weer uit worden bevrijd, eruit worden opgetrokken. Zoals gezegd, is dat een beeld van de opstanding van de Heer Jezus. Hij is opstaan omdat alles wat de wet van de mens eist, in Hem en door Hem is vervuld in Zijn dood. Daarom kon Hij door God worden opgewekt.

De vijanden in de leeuwenkuil | vers 25

25 Vervolgens beval de koning en men haalde die mannen die Daniël openlijk hadden beschuldigd, en men wierp hen, hun kinderen en hun vrouwen, in de leeuwenkuil. Zij hadden de bodem van de kuil nog niet bereikt, of de leeuwen maakten zich van hen meester en verbrijzelden al hun beenderen.

Als Daniël uit de kuil is bevrijd, is het tijd voor het oordeel over zijn vijanden. Zij hebben willens en wetens zijn ondergang gezocht. Nu zullen zij hun rechtvaardige straf krijgen. Ze worden in de kuil geworpen die ze voor een ander hadden bedoeld. Hier wordt het woord waarheid: *“De recht-*

vaardige wordt uit benauwdheid gered, maar de goddeloze komt in zijn plaats" (Sp 11:8; 21:18). Met de aanklagers worden ook hun vrouwen en kinderen voor de leeuwen gegooid. Een zonde heeft vaak niet alleen gevolgen voor de pleger, maar ook voor zijn gezin en familie. In de wet staat dat kinderen niet ter dood mogen worden gebracht om de vaders (Dt 24:16; 2Kr 25:4; Ez 18:20). Het betreft hier echter geen geval in Israël, maar in een heidens land. Als in Israël kinderen toch sterven met hun zondigende vader, zoals bij Achan (Jz 7:24-25), lijkt het erop dat zij op de een of andere manier de zonde hebben gesteund, waardoor zij hetzelfde oordeel verdienen. Maar de vader is de hoofdverantwoordelijke persoon en is door zijn zonde de oorzaak van het oordeel dat over andere familieleden komt.

Zodra deze mensen in de leeuwenkuil geworpen worden, vallen de leeuwen hen aan en vermorzelen hen. Dat gebeurt al zelfs voordat ze de grond hebben geraakt. Het is door wat hier gebeurt wel duidelijk dat de leeuwen Daniël niet hebben gespaard omdat ze geen honger hadden. De pure vraatzucht van de leeuwen maakt het wonder dat ze Daniël geen enkel letsel hebben toegebracht alleen maar groter. Van zijn vijanden laten de leeuwen geen been heel. Ze verbrijzelen al hun beenderen.

Het gezegde dat wie een kuil graaft voor een ander er zelf in valt (Ps 57:7b; 7:16; Sp 26:27; Pr 10:8), geldt niet alleen voor personen, maar ook voor volken.

..., zij hebben een kuil voor mij gegraven, [maar] zij zijn er [zelf] middenin gevallen. (Ps 57:7b)

Voor hen klinkt het profetisch in Psalm 9: "De heidenvolken zonken in het graf [dat] zij maakten; hun voet raakte gevangen in het net dat zij heimelijk [spannen]. De HEERE is bekend geworden, Hij heeft recht gedaan. De goddeloze raakt verstrikt in het werk van zijn [eigen] handen" (Ps 9:16-17). Deze psalm spreekt over de bevrijding van het Godvrezende overblijfsel in de eindtijd. Dan wordt de toorn van God uitgestort over de vijanden en komen zij om in de groeve die zij gemaakt hebben. In het laatst aangehaalde vers gaat het ook over "de goddeloze", dat is de antichrist. Hij komt ook om in zijn eigen boze werken.

Bevel van Darius | verzen 26-28

26 Toen schreef koning Darius aan alle volken, natiën en talen die op heel de aarde woonden: Moge uw vrede toenemen! 27 Er wordt door mij bevel gegeven

dat men in heel het machtsgebied van mijn koninkrijk zal beven en sidderen voor het aangezicht van de God van Daniël,

*want Hij is de levende God,
en houdt voor eeuwig stand.*

*Zijn Koninkrijk gaat niet te gronde,
en Zijn heerschappij duurt tot het einde.*

28 *Hij verlost en redt,*

*Hij doet tekenen en wonderen
in de hemel en op de aarde,*

Hij, Die Daniël heeft verlost uit de klauwen van de leeuwen.

Het getuigenis dat Darius laat uitgaan over God en Zijn macht, gaat verder dan Nebukadnezar ooit heeft getuigd. Nebukadnezar getuigt persoonlijk van Hem (*Dn 2:47; 4:1-2*) en heeft aan zijn volk slechts het bevel gegeven dat over God geen lasterlijke dingen gezegd mochten worden (*Dn 3:29*). Maar Darius gebiedt dat iedereen in zijn rijk voor God moet beven en sidderen, dat betekent dat iedereen rekening met Hem moet houden in zijn leven. Het is een passend getuigenis aan het eind van de historische hoofdstukken. Wat Darius zegt, is duidelijk van toepassing op het vrederijk. Hij vertegenwoordigt en is de mond van de volken die er in het vrederijk zullen zijn. Zij zullen Gods roem, eer en majesteit verkondigen en bezingen. Grote eerbied past tegenover die grote en machtige en geduchte God.

Weer noemt hij God *“de God van Daniël”*. Daniël is een beeld van het gelovig overblijfsel van Israël dat ook door een tijd van grote benauwdheid zal gaan en daaruit verlost zal worden door God. De volken en naties zullen daarvan getuigen zijn, ze zullen erkennen dat Hij de verlossende en reddende God is, *“Hij, Die Daniël heeft verlost uit de klauwen van de leeuwen”*. Darius noemt God ook *“de levende God”*. Dat is ook een uitdrukking die voor een heidense vorst ver gaat. Vaak wordt God zo genoemd om het contrast met de dode afgoden aan te geven.

Hij erkent ook dat het Wezen van God en Zijn koningschap onveranderlijk en eeuwig onaantastbaar zijn. Geen enkele macht van buiten kan enige invloed op Zijn Wezen of Zijn heerschappij uitoefenen. Zijn macht is zo groot, dat Hij het hele wereldbestuur draagt en leidt. Daarbij verliest Hij

niemand van de Zijnen uit het oog, ook niet de kleinen en enkelingen, maar verlost en redt hen.

Dat doet Hij met middelen die als tekenen en wonderen naar Hem verwijzen. Hij doet die tekenen en wonderen zowel in de hemel als op aarde. Hij is de soevereine Heer aan Wie alle dingen toebehoren en Die over alles kan beschikken om het te gebruiken voor Zijn doel. Dat deze dingen zo zijn, heeft Hij laten zien in het verlossen van Daniël uit de klauwen van de leeuwen. Het eerste waar een prooi mee te maken krijgt, zijn de klauwen van de leeuw, pas daarna komt de muil van de leeuw aan bod.

Voorspoed van Daniël | vers 29

29 En het ging deze Daniël voorspoedig onder het koningschap van Darius en onder het koningschap van Kores, de Pers.

Het laatste bericht in de geschiedkundige hoofdstukken over Daniël is dat hij voorspoedig is onder de heersers van het tweede wereldrijk. Maar ook hierin zit een profetische schildering. Het is meer dan alleen een mededeling over de voorspoed van Daniël. We hebben in de vorige verzen gezien dat Darius in zijn getuigenis van de God van Daniël, de levende God, het hart van de volken vertegenwoordigt in het vrederijk.

Het noemen van Kores breidt dat beeld nog verder uit. We kunnen Kores namelijk zien als een beeld van de Heer Jezus. Wat van hem wordt gezegd door de profeet Jesaja, doet daar in elk geval toch wel sterk aan denken. We lezen dat de HEERE van hem zegt:

*Die over Kores zegt: Hij is Mijn herder,
en hij zal al Mijn welbehagen volbrengen,
door tegen Jeruzalem te zeggen: Word gebouwd,
en [tegen] de tempel: Word gegrondvest. (Js 44:28)*

Ook het volgende vers dat over Kores gaat, bepaalt ons toch wel sterk bij de Heer Jezus:

*Zo zegt de HEERE tegen Zijn gezalfde,
tegen Kores, die Ik vastgrijp bij zijn rechterhand,
om de volken vóór hem neer te werpen,
en de lendenen van koningen zal Ik ontgorden;*

*om deuren voor hem te openen,
poorten zullen niet gesloten worden. (Js 45:1)*

Kores wordt in deze verzen “Mijn herder” en “Zijn gezalfde” genoemd, namen waarbij we toch direct aan de Heer Jezus denken. Daar komt bij dat Kores het werktuig in Gods hand is geweest om Zijn volk te bevrijden uit de hand van Babel. Al met al lijkt het gerechtvaardigd om in dit laatste vers een beeld van het vrederijk te zien, waar het gelovig overblijfsel in vrede en voorspoed onder de zegenrijke regering van de Messias zal leven. De volken zullen zich in hun vrede en voorspoed verheugen en daarin delen. Voor alles zal de eer en heerlijkheid naar God gaan. Hij is de Bewerker en Handhaver ervan.

Daniël 7

Inleiding

Daniël 7 is het eerste hoofdstuk van het tweede deel van het boek. De geschiedenis wordt ook niet voortgezet, want we keren terug naar het eerste jaar van Belsazar (*vers 1*). In dit tweede deel hebben we vier gezichten of visioenen, het eerste in *Daniël 7*, het tweede in *Daniël 8*, het derde in het laatste deel van *Daniël 9* en het vierde in *Daniël 10-12*. Ze zijn allemaal verschillend gedateerd. Ze gaan over de verdere geschiedenissen van de wereldrijken en wat het kleine volk van God daarin zal beleven. *Daniël 7* en *9* gaan over het westen, het wereldrijk van West-Europa, *Daniël 8* en *10-12* over het oosten.

De droom en visioenen van Daniël | vers 1

1 In het eerste jaar van Belsazar, de koning van Babel, [had] Daniël op zijn bed een droom en kreeg visioenen voor ogen. Toen schreef hij de droom op. De kern van de zaken omschreef hij [als volgt]:

Belsazar is de laatste koning van Babel, zoals we hebben gezien in *Daniël 5*. In het eerste jaar van diens regering krijgt Daniël een droom. In die droom ziet hij enkele visioenen. Daarin wordt hem getoond dat het rijk van Belsazar, het Babylonische rijk, ten onder zal gaan. Hij ziet ook een tweede, derde en zelfs een vierde rijk. Ook die rijken zullen allemaal ten onder gaan. Tevens wordt door de droom duidelijk dat het eeuwige rijk, dat van de Heer Jezus, niet komt tijdens het Babylonische of Medisch-Perzische rijk, ook niet tijdens het derde, maar tijdens het vierde rijk, het Romeinse.

Dat er vier rijken zullen zijn die allemaal ten onder zullen gaan, is hem ook al in *Daniël 2* duidelijk gemaakt in de droom van Nebukadnezar over het statenbeeld. Het gaat hier om dezelfde vier wereldrijken. Ze worden hier echter vanuit een ander perspectief gezien. Wat nieuw is, is dat het visioen niet aan Nebukadnezar wordt getoond, maar aan Daniël. Dit keer worden

de rijken ook niet getoond in de gestalte van een beeld dat grote indruk maakt, met prachtige metalen, zoals de mens die rijken graag ziet.

God toont hier de rijken, zoals Hij ze ziet, in hun verdorven karakter, als redeloze dieren. Dieren zijn wezens zonder enige erkenning van God, wezens die geen kennis en verstand hebben van de Goddelijke dingen. God laat ook zien wat deze rijken Zijn volk zullen aandoen als zij zich in hun gebrek aan verstand tegen de heiligen keren. God wil hierdoor tot ons hart spreken. Hij wil laten zien dat Hij de toekomst kent en dat Hij boven de rijken en hun streven staat. Hij weet ze te gebruiken voor Zijn doel: de loutering van Zijn volk.

Zoals gezegd, krijgt Daniël in dit hoofdstuk niet één, maar enkele visioenen te zien. Als we het hoofdstuk lezen, blijken het er drie te zijn. We zien dat drie verzen beginnen met de verwijzing naar een visioen (*verzen 2,7,13*) en dat er twee keer een uitleg volgt (*verzen 15,19*).

- Het eerste visioen, dat in *vers 2* begint, gaat over de eerste drie wereldrijken, voorgesteld door drie dieren.
- Het tweede visioen, vanaf *vers 7*, gaat over het vierde dier of wereldrijk.
- Het derde visioen vinden we in de *verzen 13-14* en gaat over het eeuwige koninkrijk ofwel het koninkrijk van de Zoon des mensen.
- Vanaf *vers 15* volgt een eerste uitleg en vanaf *vers 19* de tweede uitleg.

Daniël schrijft de droom op. Hij legt vast wat hij heeft gezien, dat wil zeggen, zoals hij dat zelf zegt, “*de kern van de zaken*”. Nadat hij zijn droom heeft gehad, heeft hij over de droom nagedacht en overwogen wat die betekent. Dat heeft de HEERE hem in zijn gedachten gegeven. Daardoor heeft hij alles wat van belang is en de betekenis duidelijk maakt, kunnen opschrijven. Zo is het bewaard gebleven voor de komende geslachten en ook voor ons.

De oorsprong van de dieren | *verzen 2-3*

2 Daniël nam het woord en zei: ‘s Nachts in mijn visioen keek ik toe, en zie, de vier winden van de hemel zweepten de grote zee op, 3 en vier grote dieren stegen op uit de zee, die van elkaar verschilden.

Daniël vertelt dat hij in zijn visioen vier grote dieren uit de grote zee zag opstijgen. De grote zee stelt de roerige volkenmassa voor (Js 17:12). Dit beeld laat zien dat uit de toenmalige volkenzee achtereenvolgens vier wereldrijken verrijzen. De vier winden duiden op de geestelijke machten achter dit woeden. Het zijn de geestelijke machten in de hemelse gewesten.

*Wee, het rumoer van vele volken,
ze razen als het razen van de zee;
en [wee], het gedruis van natiën,
zij maken een gedruis als het bruisen van geweldige wateren.
(Js 17:12)*

In de volgende verzen wordt de ontwikkeling van de vier wereldrijken beschreven. Aan de eerste drie rijken worden niet veel woorden gewijd. Het vierde rijk daarentegen wordt uitvoerig beschreven.

De eerste drie dieren | verzen 4-6

4 Het eerste was als een leeuw, met vleugels van een arend. Ik keek toe totdat zijn vleugels uitgerukt werden. Het werd van de aarde opgeheven, het werd als een mens op [zijn] voeten gezet en het werd een mensenhart gegeven. 5 En zie, een ander dier, het tweede, leek op een beer. Het richtte zich op naar één kant. Het had drie ribben in zijn muil, tussen zijn tanden. Men zei het volgende tegen het [dier]: Sta op, eet veel vlees. 6 Daarna zag ik, en zie, er was [nog] een ander [dier], als een luipaard. Het had vier vogelvleugels op zijn rug en het dier had vier koppen. En het werd heerschappij gegeven.

Het eerste rijk verschijnt in de gedaante van een leeuw. Dit stelt het Babylonische rijk voor (Jr 50:17; 4:6-7,13; 49:19,22). De leeuw

*Israël is een opgedreven schaaap,
leeuwen hebben [het] opgejaagd.
Eerst heeft de koning van Assyrië het verslonden,
en ten slotte heeft deze, Nebukadrezar, de koning van Babel,
zijn beenderen verbrijzeld. (Jr 50:17)*

heeft adelaarsvleugels. Dat ziet op de enorme snelheid waarmee het dier zijn prooi overvalt. Maar deze vleugels worden ook weer uitgerukt. Aan de snelle machtsuitbreiding komt een einde. Dat dit rijk daarna met een mens wordt vergeleken, laat zien dat dit rijk tot zijn ware nietige betekenis wordt teruggebracht. Het is voorbij met alle macht.

Het tweede rijk verschijnt in de gedaante van een beer. Dit stelt het Medisch-Perzische rijk voor. Het tweevoudige van dit rijk wordt aangegeven door de bijzonderheid “het richtte zich op naar één kant”. Dat betekent dat er

een overheersende partij in dit twee-partijen rijk is. Dat zijn de Perzen. Het is de Pers Kores die door zijn hele rijk een oproep laat gaan met betrekking tot de terugkeer van de Joden naar Jeruzalem (*Ea 1:1*). De drie ribben die de beer in zijn muil heeft, zien mogelijk op drie windrichtingen en de gebieden die daar liggen die door de Meden en Perzen worden ingenomen (*Dn 8:4*). Dit rijk heeft een onverzadigbare honger naar meer veroveringen. Het wordt daartoe door een macht van buiten aangespoord.

In het eerste jaar nu van Kores, de koning van Perzië, wekte de HEERE de geest van Kores op, de koning van Perzië, opdat het woord van de HEERE, [dat Hij] bij monde van Jeremia [gesproken had], vervuld zou worden om door zijn hele koninkrijk een boodschap te laten gaan, ook in geschrifte: ... (Ea 1:1)

Het derde rijk is het Grieks-Macedonische rijk en verschijnt in de gedaante van een luipaard. Een luipaard is een buitengewoon snel dier. Het symboliseert de snelheid waarmee de keizer van het Grieks-Macedonische rijk, Alexander de Grote, het voorgaande rijk overweldigt. Zijn regering heeft slechts acht jaar geduurd, van 331-323 v.Chr., maar in die korte tijd heeft hij het hele Medisch-Perzische rijk veroverd en nog veel meer daarbuiten. Hij is pas drieëndertig jaar als hij sterft.

Dit luipaard heeft vier vleugels en vier koppen. Dit lijkt aan te geven dat Alexander zijn snelle veroveringen heeft kunnen uitvoeren dank zij de steun van zijn vier generaals (vier vleugels). Na zijn dood hebben deze vier generaals zijn rijk onder elkaar verdeeld. De vier koppen stellen deze generaals voor als de heersers die ieder gezag krijgen over een kwart van het rijk. Alexander is wel zelf het hoofd van het rijk. Aan hem wordt de macht gegeven.

Het vierde dier | *verzen 7-8*

7 Daarna keek ik toe in de nachtovisioenen, en zie, het vierde dier was schrikwekkend, gruwelijk, en uitzonderlijk sterk. Het had grote ijzeren tanden. Het at en verbrijzelde, en de rest vertrapte het met zijn poten. Het verschilde van al de dieren die ervoor geweest waren. En het had tien hoorns. 8 Terwijl ik op de hoorns bleef letten, zie, een andere, kleine, hoorn rees daartussen op. Drie van de eerdere hoorns werden voor hem uitgerukt. En zie, in die hoorn waren ogen als mensenogen en een mond vol grootspraak.

Het vierde rijk ten slotte verschijnt in de gedaante van een schrikwekkend dier. Dit kenmerk van schrikwekkendheid wordt ook genoemd in verbinding met het ijzer van het beeld (*Dn 2:31*). Dit dier heeft geen naam. Het heeft geen gelijkenis met een van de door God geschapen dieren. Daniël kan het alleen maar omschrijven. De beschrijving wekt de indruk dat we te maken hebben met een machinerie die zonder enig mededogen alles verslindt wat binnen zijn bereik komt.

Het lijkt op een dier dat alleen in nachtmerries voorkomt, maar waaraan gewetenloze lieden vandaag de dag in diverse computerspellen vorm geven. Allen die hun vertier zoeken in spelletjes waarin een monster alles opslokt en verplettert, zullen steeds minder het schrikwekkende karakter onderkennen van het monster dat binnenkort op het wereldtoneel verschijnt.

Het monster heeft tien horens, dat wijst op de tiendeligheid van het rijk. Het eerste rijk is een eenheid, het tweede rijk bestaat uit twee delen en bij het derde rijk is sprake van een vierdeling. Het verschil tussen de eerste drie rijken en het vierde rijk is echter niet alleen getalsmatig. Het verschil is vooral, dat dit vierde rijk in zijn geschiedenis nooit uit tien delen heeft bestaan, zoals er bij de vorige rijken wel eenheid is of een bestaan uit twee of vier delen. Maar zoals we al in *Daniël 2* hebben gezien, zal die tiendeligheid in de (nabije) toekomst een feit worden. We zien de voortekenen ervan in de eenwording van Europa.

De aandacht van Daniël wordt getrokken door de horens. Terwijl hij er aandachtig naar kijkt, ziet hij hoe ten koste van drie horens een elfde, kleine, horen zich boven alle horens verheft. Als bijzonder kenmerk van deze kleine horen merkt hij op dat deze een mens voorstelt. Hij neemt ogen waar als mensenogen en een mond vol grootspraak. De persoon die in deze horen wordt voorgesteld, is buitengewoon scherpzinnig en tevens zeer verwaten in zijn taalgebruik, waarbij in het bijzonder God, Christus en de gelovigen het moeten ontgelden.

Een kijkje in Gods gerechtshof | *verzen 9-12*

9 *Ik keek toe
totdat er tronen werden geplaatst,
en de Oude van dagen Zich neerzette.*

*Zijn gewaad was wit als de sneeuw
en het haar van Zijn hoofd als zuivere wol.*

*Zijn troon bestond uit vuurvlammen
en de wielen ervan waren laaiend vuur.*

10 Een rivier van vuur stroomde
en ging voor Zijn aangezicht uit.

*Duizendmaal duizenden dienden Hem
en tienduizendmaal tienduizenden stonden voor Zijn aangezicht.*

*Het gerechtshof hield zitting
en de boeken werden geopend.*

11 Toen keek ik, vanwege het geluid van de grote woorden die de hoorn sprak. Ik keek toe totdat het dier gedood werd en zijn lichaam vernietigd werd, en aan het laaiend vuur werd prijsgegeven. 12 Ook de rest van de dieren ontnamen hun heerschappij, want verlenging van het leven was hun gegeven tot een bepaald tijdstip en een bepaalde tijd.

Daniël ziet verder dat “tronen” (let op het meervoud!) worden opgesteld. Een troon spreekt van regering, maar ook van rechtspraak. Aan Daniël als oudtestamentische gelovige kan op dat moment niet worden bekendgemaakt wie er op die tronen zullen plaatsnemen. Vaag worden zij aangeduid met de term “gerechtshof” (vers 10). In het licht van het Nieuwe Testament weten wij wie dit zullen zijn. Het boek *Openbaring* laat zien dat op die tronen de gelovigen uit het Oude Testament en uit het Nieuwe Testament zullen zitten, voorgesteld in vierentwintig oudsten (Op 4:4; 20:4).

...; en rondom de troon waren vierentwintig tronen, en op de tronen zaten vierentwintig oudsten, bekleed met witte kleren en op hun hoofden gouden kronen. (Op 4:4)

Daniël ziet wel dat op één bepaalde troon Iemand plaatsneemt en wel “de Oude van dagen”. ‘De Oude van dagen’ is God. Het uiterlijk en gedrag, voorgesteld in het “kleed” van deze Oude van dagen, geven aan dat Hij volmaakt rein en heilig is. Zijn Persoon straalt onberispelijke en krachtige eerbiedwaardigheid uit, wat een extra accent krijgt door “het haar van Zijn hoofd” dat er uitziet “als zuivere wol”. De beschrijving van de Oude van dagen komt overeen met die van de Heer Jezus als de Zoon des mensen (Op 1:13-15). Het is een van de vele bewijzen in de Schrift dat de Heer Jezus God is.

De kenmerken van de troon van de Oude van dagen duiden op een verterend oordeel dat wordt uitgeoefend zonder enige verzachting en zonder dat enige weerstand mogelijk is. Voor de uitvoering van het oordeel staan ontelbare engelen Hem ten dienste. Voordat het oordeel wordt uitgevoerd, worden de bewijzen van de rechtvaardigheid ervan geleverd. De boeken worden geopend. In die boeken staat feilloos genoteerd wat de aanklacht is (vgl. Op 20:12). Niemand die wordt geoordeeld, zal aanleiding hebben de reden van zijn veroordeling in twijfel te trekken en tegen te spreken. Niemand zal een weerwoord hebben (Mt 22:12).

En ik zag de doden, de groten en de kleinen, voor de troon staan; en er werden boeken geopend. En een ander boek werd geopend, namelijk dat van het leven. En de doden werden geoordeeld volgens wat in de boeken geschreven was, naar hun werken. (Op 20:12)

De rechtszaak spitst zich toe op “de horen” die “grote woorden” spreekt. Die grote woorden worden de reden van zijn veroordeling. Ze zijn de uiting van een totale verwerping en lastering van God. Daarom wordt het dier gedood. Let op de omschakeling van horen naar dier. Het dier en de horen stellen hetzelfde voor. De horen is de heerser, het dier is het Romeinse rijk. In de horen zien we de vertegenwoordiger van dat rijk. Nadat het dier is gedood, wordt zijn lichaam vernietigd en in de vuurzee geworpen. Dat zijn lichaam wordt vernietigd, betekent niet dat deze persoon ophoudt te bestaan. Als eerste levende wezen belandt het dier namelijk, samen met de valse profete, in de hel (Op 19:20).

En het beest werd gegrepen en met hem de valse profete die de tekenen in diens tegenwoordigheid had gedaan, waardoor hij hen misleidde die het merkteken van het beest ontvingen en die zijn beeld aanbaden. Levend werden deze twee geworpen in de poel van vuur die van zuavel brandt. (Op 19:20)

Tegelijk met dit oordeel over het dier en het vierde rijk wordt ook de heerschappij van de andere rijken weggenomen. De andere rijken bestonden niet meer als wereldrijk. Ze waren opgenomen in de volgende rijken. Dat wil zeggen dat ze niet volledig hadden opgehouden te bestaan. Ze bestonden nog als rijken, maar zonder (wereld)heerschappij. God heeft de tijd van elk rijk vastgesteld.

In de eindtijd, de tijd waarin wij leven, zien we dat deze rijken hun plaats weer op het wereldtoneel innemen. In het huidige Irak herleeft het vroegere Babylon, Iran is het vroegere Perzië en Griekenland spreekt voor zichzelf.

De Mensenzoon en Zijn heerschappij | verzen 13-14

- 13 *Ik keek toe in de nachtvisioenen,
en zie, er kwam met de wolken van de hemel Iemand
als een Mensenzoon.
Hij kwam tot de Oude van dagen
en men deed Hem voor Zijn aangezicht naderbij komen.*
- 14 *Hem werd gegeven heerschappij, eer en koningschap,
en alle volken, natiën en talen moesten Hem vereren.
Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die [Hem] niet ontnomen
zal worden,
en Zijn koningschap zal niet te gronde gaan.*

Gespannen blijft Daniël toekijken. Hij neemt een nieuw verschijnsel waar, of beter een nieuwe verschijning Die hij omschrijft als *“Iemand als een Mensenzoon”*. Deze Persoon is niemand anders dan de Heer Jezus. De Heer Jezus noemt Zichzelf in de evangeliën regelmatig ‘Zoon des mensen’. Als Hij tot de Raad zegt: *“Ik zeg u eventwel: van nu aan zult u de Zoon des mensen zien zitten aan de rechterhand van de kracht en zien komen op de wolken van de hemel”*, wordt dat voor de overpriesters en schriftgeleerden dé reden om Hem te veroordelen: *“Hij heeft gelasterd; waarom hebben wij nog getuigen nodig? ... Hij is [de] dood schuldig”* (Mt 26:64-66).

Deze verdorven leidslieden van het volk weten maar al te goed dat Hij Daniël 7:13 aanhaalt. Dat betekent voor hen – en dat is terecht! – dat Hij Zichzelf tot Gods Zoon verklaart. Maar hun verdorvenheid blijkt daaruit, dat ze Hem op grond van dit getuigenis veroordelen. Dat wil zeggen dat de Heer Jezus wordt veroordeeld vanwege het afleggen van het getuigenis aangaande de waarheid van Zijn eigen Persoon.

Dat in Daniël 7 met de Mensenzoon God Zelf wordt bedoeld, zien we ook in Zijn komst *“met de wolken van de hemel”*. Vaak gaat in het Oude Testament de komst van God tot Zijn volk, of tot een ander volk, gepaard met wolken (Ex 13:21; Dt 33:26; Js 19:1). Dat Hij Zich bedient van en omgeeft met wolken, vergroot de indruk van Zijn majesteit.

Als dan de Zoon des mensen God Zelf is, hoe kan Hij dan tot de Oude van dagen, Die toch ontegenzegglijk ook God is, komen en uit Zijn handen het koninkrijk ontvangen? God kan toch niet tot God komen om iets te

ontvangen? Hier hebben we een mysterie dat niet door menselijke logica te verklaren is. Dat heeft te maken met het onverklaarbare wonder van Christus in de heerlijkheid van Zijn Persoon sinds Hij Mens is geworden. Hij is Mens geworden, evenwel zonder op te houden God te zijn.

De evangeliën staan vol met bewijzen van de ondoorgrondelijkheid van Zijn Persoon. Een voorbeeld: Hij Die als waarachtig Mens vermoeid aan boord van een schip ligt te slapen, blijkt, als Hij wakker wordt gemaakt door bange discipelen, de waarachtige en almachtige God te zijn, Die de winden en golven met een machtwoord het zwijgen oplegt (*Mk 4:38-39*). De aandachtige lezer van de evangeliën zal dit voorbeeld met vele andere kunnen aanvullen. Wat dit wonder aangaande Zijn Persoon betreft, zegt de Heer Jezus: *“Niemand kent de Zoon dan de Vader”* (*Mt 11:27a*). Wat door mensen niet is te verklaren, kunnen we wel geloven en aanbidden.

Na het doden van de kleine horen, het vierde dier, en het beëindigen van de heerschappij van de andere dieren, is de weg vrij voor een totaal ander koninkrijk met een totaal andere Heerser. Het vijfde rijk en Hij Die daarover de leiding krijgt, worden aangekondigd. De Heerser over dat rijk wordt in onderscheid met alle eerdere heersers gekenmerkt door twee dingen. Hij is in de eerste plaats Iemand aan Wie God vanwege de *waardigheid* van Zijn Persoon heerschappij en eer en koninklijke macht geeft. Maar Hij is niet alleen *waardig*, Hij is in de tweede plaats ook *bekwaam* om over alle volken te regeren. God onderwerpt alle volken aan Hem (*Ps* *U doet hem heersen over de werken van Uw handen, U hebt alles onder zijn voeten gelegd: ... (Ps 8:7)* 8:7).

Niet alleen Zijn Persoon, maar ook Zijn heerschappij heeft kenmerken die zich volledig onderscheiden van eerdere heerschappijen. Zo is Zijn heerschappij niet beperkt tot slechts een deel van de aarde, hoe groot dat deel ook zou mogen zijn, maar Hij regeert over de hele aarde én in de hemel. Hem *“is gegeven alle macht in hemel en op <de> aarde”* (*Mt 28:18*). Een ander kenmerk van Zijn heerschappij is dat het een eeuwige heerschappij is. In de uitoefening van Zijn regering zal Hij niet falen. Niemand zal Zich tegen Hem verzetten. Daar zal ook geen enkele reden toe zijn. Zijn regering zal een weldaad zijn voor de hele wereld. In alle opzichten vormt Zijn regering een enorm contrast met elke voorgaande menselijke regering!

Daniël wil de juiste betekenis weten | verzen 15-16

15 Ik, Daniël, was tot in het diepst van mijn geest geraakt, en de visioenen die mij voor ogen kwamen, verschrikten mij. 16 Ik kwam in de nabijheid van een van hen die daar stonden, en vroeg hem naar de juiste betekenis van dit alles. Hij vertelde [die] mij en liet mij de uitleg van deze zaken weten:

Wat Daniël heeft gezien, heeft hem niet onberoerd gelaten. We mogen onszelf wel de vraag stellen: 'Doet het mij iets als de Heer me laat zien hoe het in de toekomst zal gaan?' Als Daniël niet eens de betekenis weet, maakt het al grote indruk. Als hij die ook nog weet, trekt alle kleur uit zijn gezicht weg (*vers 28*). De dingen van God spreken niet in de eerste plaats ons verstand aan, maar ons hart en geweten. God wil dat Zijn mededelingen iets in ons bewerken.

Daniël is aangesproken door wat hij heeft gezien. Hij begrijpt niet wat het allemaal betekent, maar wel dat het van God komt en dat het een betekenis heeft. Hij wil de ware zin weten. Van vragen stellen word je wijs, maar we krijgen alleen antwoord als we onze vragen in de juiste gezindheid stellen. God geeft geen antwoord, als we aan de juistheid van Zijn Woord twijfelen. We krijgen antwoord als we erkennen dat wij zelf niet in staat zijn de bedoeling van Zijn Woord te verklaren. Dit is de houding die we bij Daniël zien.

Daniël gaat tot iemand – het wordt vaag omschreven, maar het moet een engel zijn – om de uitleg te vragen. In de uitleg komt een element naar voren dat niet in het visioen aanwezig was en dat zijn de heiligen van de Allerhoogste. Gods volk wordt erin betrokken.

Een eerste uitleg | verzen 17-18

17 Die grote dieren, die vier [in getal] zijn, zijn vier koningen die uit de aarde zullen opstaan. 18 De heiligen van de Allerhoogste zullen echter het koningschap ontvangen. Zij zullen het koningschap in bezit nemen tot in eeuwigheid, ja, tot in der eeuwen eeuwigheid.

De verklaring van de vier dieren is eenvoudig. Ze stellen vier koningen voor die uit de aarde komen. In *vers 3* staat dat ze uit de zee komen. De uitleg bevestigt dat de zee de volkenzee voorstelt. Het gaat om volken op aarde die net als de zee in grote beroering zijn. Elke rust ontbreekt. De

engel spreekt over de aarde om de tegenstelling met de heiligen van de Allerhoogste die in de hemel zijn te laten uitkomen. Dat hier over de aarde wordt gesproken als de oorsprong van deze vier koningen of koninkrijken, maakt tevens het contrast met het vijfde koninkrijk duidelijk dat na die vier zal komen. Dat vijfde koninkrijk komt namelijk uit de hemel en wordt door een hemelse regering bestuurd.

In de uitdrukking *“heiligen van de Allerhoogste”* hebben we een aanwijzing met betrekking tot de heiligen van het Oude Testament in hun toestand na het sterven. Mogelijk dat Paulus aan deze heiligen denkt als hij in de *brief aan de Efeziërs* vijf keer over *“de hemelse [gewesten]”* spreekt (Ef 1:3,20; 2:6; 3:10; 6:12). Hij kan spreken over wat er in de hemel is. Er zijn heiligen in de hemelse plaatsen. Zij zullen opstaan bij de opname van de gemeente en bij de verschijning van de Heer Jezus met Hem duizend jaar regeren. Ze missen het rijk niet. Zij maken het mee van de hemelse zijde.

In de verklaring krijgt Daniël vervolgens iets te horen wat niet in directe zin op iets uit zijn droom slaat. In de droom heeft Daniël gezien hoe de Zoon des mensen de heerschappij ontvangt. Hier in de uitleg wordt dat niet gezegd. In plaats daarvan wordt gezegd dat de *“heiligen van de Allerhoogste”* het koningschap ontvangen. Deze heiligen zijn de gelovigen die hun hart aan de HEERE hebben toegewijd. Zij zullen veel moeten lijden, maar zij zullen ook het koninkrijk ontvangen, ze zullen er een deel in krijgen. Zij gaan het vreedrijk van de Messias binnen. Deze veelbetekenende toevoeging houdt in dat de Heer Jezus in Zijn toekomstige heerschappij mederegeerders zal hebben.

Het is ook mooi er nog eens op te wijzen dat de naam *“Allerhoogste”* die we hier regelmatig tegenkomen, bij uitstek de Naam van de Heer Jezus is, die Zijn heerschappij over alle dingen in het duizendjarig vreedrijk aangeeft. Dit wordt prachtig weergegeven door David in *Psalm 7* en *8*. In *Psalm 7* ziet David zich omgeven door boosheid en ongerechtigheid. Maar hij eindigt de psalm met de mededeling dat hij *“de Naam van de HEERE, de Allerhoogste, psalmen zingen”* zal (Ps 7:18). Dat doet hij in de volgende psalm, waarin hij op voortreffelijke wijze de heerschappij van de Zoon des mensen bezingt. Die psalm begint en eindigt met *“hoe machtig is Uw Naam op de hele aarde”* (Ps 8:2a,10). Dit is het resultaat van de regering van de Zoon des mensen als de Allerhoogste over al de werken van de Allerhoogste.

Wat is de betekenis van het vierde dier | *verzen 19-22*

19 Toen wilde ik de ware betekenis weten van het vierde dier, dat verschilde van al de andere – uitzonderlijk schrikwekkend, zijn tanden waren van ijzer, zijn klauwen van brons, het at, verbrijzelde en de rest vertrapte het met zijn poten – 20 en van de tien hoorns die op zijn kop zaten en van die andere, die oprees en waarvoor er drie afgefallen waren, namelijk die hoorn die ogen had en een mond vol grootspraak en waarvan de verschijning groter was dan [die] van zijn metgezellen. 21 Ik had [namelijk] toegekeken [en gezien] dat die hoorn oorlog voerde tegen de heiligen en dat hij hen overwon, 22 totdat de Oude van dagen kwam, de heiligen van de Allerhoogste recht verschaft werd en het tijdstip was bereikt dat de heiligen het koningschap in bezit namen.

Voordat er meer over de regering van de heiligen wordt gezegd, wil Daniël de ware betekenis weten van het vierde dier, van de tien horens en van de kleine horen. Zijn volle belangstelling gaat uit naar deze buitengewone verschijningen met hun bijzondere kenmerken. Voor de drie andere dieren lijkt hij geen noemenswaardige aandacht te hebben. Maar wat hij in verbinding met het vierde dier heeft gezien, heeft diepe indruk op hem gemaakt. Hij noemt nog een keer uitvoerig de gruwelijke kenmerken ervan.

Het spreekt hem daarom zo aan, omdat hij ziet hoe de kleine horen strijd voert tegen de heiligen. Dit zijn de heiligen op aarde, natuurlijk niet die in de hemel. We hebben al bij de bespreking van de *verzen 7-8* gezien dat de kleine horen de machtige heerser van het herstelde Romeinse rijk voorstelt. Deze heerser richt zijn vijandschap tegen de heiligen van het volk van God. De heiligen zullen door de kleine horen worden gedood.

Maar zijn succes duurt net zolang als God het toelaat. Er is sprake van een “*toddat*”. De grens is bereikt als de Oude van dagen, dat is de Heer Jezus, komt. Hij komt om recht te doen aan “*de heiligen van de Allerhoogste*” die door de kleine horen zijn vervolgd en gedood. Toen leek het alsof zij de verliezers waren. Nu komt het moment van de waarheid. God maakt het recht openbaar. Het grote onrecht dat hun is aangedaan, wordt door God openlijk rechtgezet. De “*heiligen*” nemen het “*koningschap*” in bezit, dat betekent dat de vervolgd van toen, nu de regeerders worden. Zij ontvan-

gen een koninkrijk, dat wil zeggen dat zij koninklijke heerschappij krijgen en samen met de Heer Jezus in het vreedelijk regeren.

Dit lijkt in tegenspraak te zijn met de *verzen 13-14*. We hebben daar gezien dat het koningschap aan de Heer Jezus wordt gegeven, terwijl we hier horen dat het koningschap wordt gegeven aan de heiligen. De oplossing is dat de heiligen van de Allerhoogste verheerlijkte heiligen zijn die samen met de Heer Jezus over het heelal zullen regeren. Deze heiligen zijn de gelovigen van de gemeente, de gelovigen van het Oude Testament en de gelovigen die na de opname van de gemeente tijdens de zevende jaarweek op aarde zullen zijn.

Er is in die regering met Christus wel een onderscheid tussen de gelovigen van de gemeente en de andere gelovigen. De gelovigen van de gemeente zullen in de nauwste verbinding met Christus als Zijn lichaam regeren (*Ef 1:10,22-23*). De andere gelovigen zullen met koninklijk gezag op tronen zitten en de aarde besturen als vertegenwoordigers van de grote Koning (*Op 20:4*).

... aangaande [de] bedeling van de volheid der tijden, om alles wat in de hemelen en wat op de aarde is onder één hoofd samen te brengen in Christus; ... (Ef 1:10)

En Hij heeft alles aan zijn voeten onderworpen en Hem als hoofd over alles gegeven aan de gemeente, die zijn lichaam is, de volheid van Hem die alles in allen vervult. (Ef 1:22-23)

En ik zag tronen, en zij gingen daarop zitten, en het oordeel werd hun gegeven; en [ik zag] de zielen van hen die om het getuigenis van Jezus en om het woord van God onthoofd waren, en die het beest of zijn beeld niet hadden aanbeden en niet het merkteken aan hun voorhoofd en aan hun hand ontvangen hadden; en zij werden levend en regeerden met Christus duizend jaren. (Op 20:4)

De betekenis van het vierde dier | *verzen 23-26*

23 Hij zei het volgende:

*Het vierde dier zal het vierde koninkrijk op aarde zijn,
dat verschillen zal van al de [andere] koninkrijken.*

*Het zal heel de aarde verslinden,
het zal haar vertrappen en haar verbrijzelen.*

24 *En de tien horens [duiden aan dat]
uit dat koninkrijk tien koningen zullen opstaan,
en na hen zal een ander opstaan.*

*Die zal verschillen van die er eerder geweest waren.
Drie koningen zal hij vernederen.*

- 25 *Woorden tegen de Allerhoogste zal hij spreken,
de heiligen van de Allerhoogste zal hij te gronde richten.
Hij zal erop uit zijn
[bepaalde] tijden en de wet te veranderen,
en zij zullen in zijn hand worden overgegeven
voor een tijd, tijden en een halve tijd.*
- 26 *Daarna zal het gerechtshof zitting houden: men zal hem zijn heerschappij
ontnemen,
hem verdelgen en volledig vernietigen.*

In de uitleg worden eerst nog eens de kenmerken van het vierde dier opgesomd. Het vierde dier is het vierde koninkrijk, dat is het herstelde West-Romeinse rijk, ofwel het verenigd Europa. In de tien horens op zijn ene kop zien we enerzijds de eenheid van het rijk voorgesteld dat anderzijds uit tien afzonderlijke rijken bestaat. Geen rijk is zo gewelddadig als dit rijk.

Dan staat er nog een horen op. Zoals het vierde rijk verschilt van de voorgaande rijken, zo verschilt de laatste horen van de tien horens. De tien staten, voorgesteld in de tien horens, zullen al hun macht vrijwillig leggen in de hand van één enkele heerser, dat is de kleine horen. Dat is het verschil met de vorige rijken, die allemaal zijn ontstaan door onderwerping van de volken. Het verschil tussen de kleine horen en de tien is dat hij er drie zal uitschakelen en een ongekende macht zal bezitten die hij in ongeëvenaarde boosheid zal uitoefenen.

Met die macht zal hij zich op satanische wijze keren tegen God en Zijn volk dat dan op aarde is. Hij kan alleen met zijn mond iets tegen God doen. Omdat hij God met zijn daden niet kan bereiken, zal hij met satanisch genoeg allen die God toebehoren vervolgen om ze te verdelgen en daarmee ook God te tergen. Voor dit doel zal hij tijden en wetten veranderen op een wijze die de dienst aan de ware God onmogelijk zal maken. Hieruit blijkt overigens dat het niet over de gemeente gaat, want de dienst van de gemeente aan God wordt niet door tijden en wetten geregeld, maar is een dienst in geest en waarheid (*Jh 4:21-24*). De gemeente is dan trouwens ook al in de hemel.

Ook dit eindtijdelijke gegeven van de verandering van tijden en wetten werpt zijn schaduw vooruit. We kunnen het toepassen op de stemmen die in onze dagen steeds luider worden om alles wat aan God en Christus herinnert uit de samenleving te bannen. De onverdraagzaamheid tegen alles wat christelijk is, neemt meer en meer toe.

Omdat God het toelaat, zal de kleine horen zich kunnen keren tegen allen die hem in de weg staan, dat zijn vooral zij die God willen dienen. Daarvoor krijgt hij een zekere, maar afgebakende tijdspanne. God bepaalt de grens (vgl. Jb 1:12a; 2:6). Die wordt hier aangegeven met “een tijd, tijden en een halve tijd”. Deze periode, ook bekend als de tijd van de “grote verdrukking” (Mt 24:21; Op 7:14) of een “tijd van benauwdheid” (Jr 30:7; Dn 12:1), duurt drieënhalve jaar. Dat komt tot uiting in de gebruikte termen, waarbij ‘een tijd’ staat voor één jaar, ‘tijden’ voor twee jaar, en ‘een halve tijd’ voor een half jaar (vgl. Dn 9:27; 12:7; Op 11:2-3; 12:6,14; 13:5).

De HEERE zei tegen de satan: Zie, alles wat hij heeft, is in uw hand; alleen naar hemzelf mag u uw hand niet uitsteken. (Jb 1:12a)

En de HEERE zei tegen de satan: Zie, hij is in uw hand, maar spaar zijn leven. (Jb 2:6)

Ten slotte wordt aan Daniël met opmerkelijke helderheid en zonder omhaal van woorden het einde van de heerschappij van deze antigoddelijke persoon meegedeeld. Van al zijn snoeven en al zijn macht blijft niets over. Hiermee is de weg vrij voor de introductie van een rijk dat totaal anders is, zowel wat betreft zijn Heerser als wat betreft zijn heerschappij.

Het eeuwig koninkrijk | vers 27

27 Maar het koningschap en de heerschappij
en de grootheid van de koninkrijken onder heel de hemel
zullen gegeven worden aan het volk van de heiligen van de
Allerhoogste.
Zijn koninkrijk zal een eeuwig koninkrijk zijn,
en alles wat heerschappij heeft, zal Hem eren en gehoorzamen.

Het brallen van de aanmatigende kleine horen, de snoevende vierde wereldheerser, is verstomd. Nu is het de beurt van “het volk van de heiligen van de Allerhoogste”. Zij die zoveel hebben geleden en zolang hebben gewacht, krijgen “het koningschap en de heerschappij en de grootheid van de koninkrijken onder heel de hemel”. Wat een vergoeding voor al het geleden onrecht! Wat

een beloning voor het geduld. Wat een zegen van Godswege voor hun vertrouwen op Hem.

God maakt Zijn beloften waar. Hij lost elke toezegging in. Hij doet dat op een overweldigende manier. Zijn volk krijgt de beloofde heerschappij over de aarde. Zijn volk zal het centrum van zegen zijn en het middel waardoor de hele aarde gezegend zal worden. Alle volken zullen Zijn volk daarvoor eren. Alle verachting is voorbij en vergeten.

Zoals al is opgemerkt bij *vers 18*, horen we over de heerschappij van de heiligen en niet over die van de Zoon des mensen. Dat wil echter niet zeggen dat de heerschappij van de heiligen los staat van die van de Zoon des mensen. Aan het eind van dit vers wordt gesproken over *“Zijn koninkrijk”*, dat is het koninkrijk van de Heer Jezus. Alleen omdat het *Zijn* koninkrijk is, is het een eeuwig koninkrijk. Allen die van Hem heerschappij hebben gekregen, zullen Hem eren en gehoorzamen. Als Zijn volk regeert, is dat door Hem. Hij geeft Zijn aanwijzingen, Hij is de Opperbestuurder. Hij is de ware bron van zegen. Alles wat Zijn volk tot zegen aan anderen geeft, is het doorgeven van de zegen die van Hem komt. Hoe groot is Hij! Hij is alle eer en aanbidding waard.

Het is nog belangrijk erop te wijzen dat de volle betekenis van dit vers ons alleen in het licht van het Nieuwe Testament duidelijk wordt. Daar is sprake van een regering van Christus samen met *...; als wij verdragen, zullen wij ook met [Hem] regeren; ... (2Tm 2:12)*
 Zijn heiligen (2Tm 2:12; Op 2:26; 3:21; 5:10; 20:4).

Er is overigens geen enkele zegen te bedenken die een gelovige zal genieten los van Christus. Elke zegen die een gelovige bezit, heeft hij te danken aan Christus en kan hij alleen werkelijk genieten in gemeenschap met Hem.

Dit geldt op speciale wijze voor de gemeente. Zij is het nieuwtestamentische volk van God. Ieder lid van de gemeente is gezegend *“met alle geestelijke zegening in de hemelse [gewesten] in Christus” (Ef 1:3)*. De gemeente is een gemaakt met Christus zoals een hoofd en een lichaam een zijn (Ef 1:22-23). Een van haar bijzondere zegeningen, die voortvloeien uit haar eenmaking met Hem, is dat zij met Hem mag heersen (Ef 1:10-11). Als Hij regeert, re-

En Hij heeft alles aan zijn voeten onderworpen en Hem als hoofd over alles gegeven aan de gemeente, die zijn lichaam is, de volheid van Hem die alles in allen vervult. (Ef 1:22-23)

geert zij als het ware automatisch met Hem. Het kan ook niet anders. Hoe zou het Hoofd kunnen regeren, zonder dat het lichaam regeert?

De uitwerking van de uitleg | vers 28

28 Hier is het einde van [deze] woorden. Wat mij, Daniël, betreft – mijn gedachten verschrikten mij zeer, en mijn gelaatskleur veranderde. [Deze] woorden bewaarde ik echter in mijn hart.

Alles wat Daniël te weten is gekomen, bewaart hij in zijn hart. Het is voor hem geen theoretische kennis, geen wetenschappelijke aardigheid, maar hij is bij alles ten nauwste betrokken, het doordringt zijn wezen. Als het op Daniël al zo'n overstelpende indruk maakt waar het Gods aardse volk betreft, welke indruk zou het dan op ons moeten maken, die de Heer Jezus zoveel beter mogen kennen. De wereldgeschiedenis draait om Christus en Zijn volk. Zijn toekomst en onze verbinding met Hem daarin zou diepe indruk op ons moeten maken en bepalend moeten zijn voor onze visie op de wereldgeschiedenis en ons leven.

Het gaat erom dat wij deze dingen in ons hart bewaren en dat in ons leven zichtbaar wordt dat wij hebben begrepen wat God heeft laten zien over de toekomst van de wereld, van Zijn Zoon en van de Zijnen.

Daniël 8

Inleiding

Vanaf *Daniël 8* tot het einde van het boek is de beschrijving van de gebeurtenissen weer in de Hebreeuwse taal. Het gedeelte vanaf *Daniël 2:4* tot en met *Daniël 7* is geschreven in het Aramees, de taal van het eerste grote wereldrijk. Deze verandering zal te maken hebben met de inhoud van de komende hoofdstukken. In de beschrijving van die gebeurtenissen gaat het hoofdzakelijk om de gevolgen die deze gebeurtenissen hebben voor Israël, dat “*het sierlijke [land]*” (*Dn 8:9*) wordt genoemd. Ze betreffen ook God en “*Zijn heilige woning*”, dat is de tempel (*vers 11*). Israël is het land waarover Gods ogen dag en nacht open zijn (*Dt 11:12; 1Kn 9:3*).

[Het is] een land waar de HEERE, uw God, voor zorgt: voortdurend rusten de ogen van de HEERE, uw God, daarop, van het begin van het jaar tot het einde van het jaar. (Dt 11:12)

Ik heb uw gebed en uw smeekbede gehoord, die u voor Mijn aangezicht gesmeekt hebt. Ik heb dit huis dat u gebouwd hebt, geheiligd om Mijn Naam daar tot in eeuwigheid te vestigen. Alle dagen zullen Mijn ogen en Mijn hart daar zijn. (1Kn 9:3)

In *Daniël 8* gaat het om het tweede en derde wereldrijk, dat wil zeggen het wereldrijk van de Meden en Perzen en het Griekse wereldrijk. In *Daniël 7* worden deze rijken voorgesteld als een beer en een luipaard. Hier worden ze voorgesteld als een ram en een geitenbok. Beer en luipaard zijn roofdieren, zij verslinden, het zijn onreine dieren. Ram en geitenbok zijn reine dieren. Ze mochten in Israël gegeten worden en werden ook voor de offerdienst gebruikt.

De wereldrijken zijn onreine machten die gruwelijk verslinden. Toch is er ook een aspect in die wereldrijken waardoor ze met een ram en geitenbok kunnen worden vergeleken, wat aangeeft dat ze een welgevallen zijn voor God. Zij volbrengen namelijk het welgevallen van God door Zijn werk te doen. Dat werk bestaat uit het uitvoeren van Zijn oordeel, eerst en vooral over Zijn volk, maar dan ook over het volk dat Zijn oordeel heeft uitgevoerd, omdat dit volk verder is gegaan dan God wilde.

Kores, het hoofd van het Medisch-Perzische rijk, wordt de gezalfde van God genoemd (*Js*

Zo zegt de HEERE tegen Zijn gezalfde, tegen Kores, die Ik vastgrijp bij zijn rechterhand, ... (Js 45:1a)

45:1a). Hij oefent Gods tucht uit, en hij zorgt ook voor Zijn volk. We vinden dit ook in het boek *Zacharia* waar de zwarte paarden die naar het noorden trekken de Geest van God laten rusten, dat wil zeggen dat zij Zijn welgevallen doen (*Zc 6:6-8*). Zo is in dit hoofdstuk de geitenbok een welgevallen voor God als hij de ram vernietigt. Maar hij verliest dit welgevallen als hij zich verheft.

Tijd en plaats van het visioen | *verzen 1-2*

1 In het derde regeringsjaar van koning Belsazar verscheen mij een visioen, [te weten] aan mij, Daniël, na het visioen dat mij eerst verschenen was. 2 Ik zag in dat visioen – het gebeurde namelijk toen ik [het] zag dat ik in de burcht Susan was, die [zich] in het gewest Elam [bevindt] – ik zag nu in dat visioen dat ik bij het Ulaikanaal was.

Wanneer Daniël het visioen krijgt, bevindt hij zich nog onder de regering van de vorst van Babel, terwijl het gezicht gaat over het oordeel over de Meden en Perzen door middel van de Grieken. Hij ziet dus al van tevoren dat het tweede rijk door het derde rijk wordt veroverd. Het visioen dat hij krijgt, sluit aan op het vorige, dat van de vier wereldrijken in het vorige hoofdstuk. Dat is twee jaar geleden (*Dn 7:1*), maar hij weet het nog goed. Van die vier wereldrijken worden nu het tweede en het derde wereldrijk, dat zijn de wereldrijken van de Meden en Perzen en van Griekenland, nader belicht (*verzen 20-21*).

Als Daniël het visioen ziet, bevindt hij zich niet in Babel, maar in de burcht Susan, in het gewest Elam. Susan is de hoofdstad van het gewest Elam, dat moet hebben gelegen ten westen van Perzië, oostelijk van Babylon en ten zuiden van Medië. In het visioen bevindt Daniël zich bij het Ulaikanaal. Andere visioenen worden ook wel met een rivier verbonden (*Dn 10:4; Ez 1:1; Ps 137:1*). Hier is het Ulaikanaal de plaats waar Daniël de ram ziet staan.

De ram en zijn optreden | *verzen 3-4*

3 Ik sloeg mijn ogen op, en ik zag – en zie, er stond een ram voor het kanaal. Hij had twee hoorns. Die twee hoorns waren hoog, maar de ene was hoger dan de andere, en de hoogste kwam het laatst tevoorschijn. 4 Ik zag dat de ram [met de hoorns] naar het westen stootte, naar het noorden en naar het zuiden. Geen

enkel dier kon tegen hem standhouden, en er was niemand die uit zijn macht kon redden. Hij deed naar eigen goeddunken en maakte zich groot.

In het visioen is Daniël een aandachtige toeschouwer. Hij is niet passief, maar betrokken. Dat blijkt uit de opmerking *“ik sloeg mijn ogen op”*. Hij ziet een ram voor het kanaal staan met twee horens. Een hoorn is een beeld van macht. Als een hoorn verbroken wordt, betekent dat het einde van de macht. Hij ziet ook dat de beide horens hoog zijn, dat er onderscheid in hoogte is, en dat de hoogte van de een ten opzichte van de ander wisselt. We hebben dat ook gezien bij de beer, die zich op zijn ene zijde opricht (*Dn 7:5*).

We hoeven niet te gissen naar de betekenis van de ram. In *vers 20* staat de uitleg: de ram met de twee horens *“zijn de koningen van Medië en Perzië”*. Het is één ram met twee horens. Dat stelt voor dat het één rijk is, met twee onderscheiden machten. Over de verklaring van *“de ene was hoger dan de andere, en de hoogste kwam het laatst tevoorschijn”* ben ik in onzekerheid geweest. Ik heb Gerard Kramer gevraagd of hij me kon helpen. Ik ken hem als betrouwbaar en bekwaam bijbelleraar en historicus en ga vaker bij hem te rade. Uit zijn antwoord, dat mij de gevraagde duidelijkheid heeft gegeven, geef ik de verduidelijking graag door:

De Meden en de Perzen hebben eeuwenlang in hetzelfde gebied gewoond. Eerst overheersten de Meden dat gebied en later de Perzen. Maar beiden bleven er wonen; de rollen waren echter letterlijk omgedraaid. De laatste koning van de Meden, Astyages, had tot zijn verdriet alleen een dochter, genaamd Mandane. Die liet hij expres trouwen met een Pers, genaamd Cambyses, om te voorkomen dat een eventuele nakomeling (kleinzoon van hem) rechten zou kunnen laten gelden op de Medische troon. De nazaat kwam; het was de latere Cyrus – die eerst anders zou hebben geheten. Deze jongen gold als Pers – omdat zijn vader Cambyses een Pers was – en werd ook nog eens te vondeling gelegd, opdat hij niets zou weten van zijn koninklijke voorgeslacht. Toen hij echter volwassen was, kwam zijn identiteit aan het licht en kwam hij in opstand tegen zijn grootvader Astyages; hij won, en werd zo de eerste Perzische koning. Het Medische rijk was nu vervangen door het Perzische rijk.

In dit Perzische rijk, geregeerd door de Perzische koningen, konden door hen wel degelijk af en toe Medische vazalvorsten over bepaalde gebieden worden gesteld. Zo iemand was Darius de Meder. Hij 'ontving het koningschap' op 62-jarige leeftijd, zegt Dn6:1 – volgens sommigen wijst deze uitdrukking op het ontvangen van het koningschap uit handen van een hogere instantie – in dit geval dus de Perzische koning Cyrus (=Kores). Inderdaad regeerde hij, blijkens Dn9:1, over het Babylonische deel. Kores was echter niet eerst het machtigst, maar blijvend het machtigst: hij regeerde over het hele Perzische rijk, evenals zijn opvolgers dat bleven doen. Er is daarna geen Medisch rijk meer geweest. Aan het Perzische rijk is door Alexander de Grote een einde gemaakt.

Overigens hebben de Grieken, die 100 jaar voorafgaand aan Alexander de Grote tegen de Perzen hebben gevochten, die oorlogen altijd aangeduid als de Medische oorlogen, hoewel ze tegen twee Perzische koningen hebben gevochten; wij duiden die oorlogen echter als de Perzische oorlogen aan. Ik vertel dit alleen om te laten horen dat de Meden steeds een herkenbare constante bleven in het door de Perzen overheerste rijk.

Het komt er kort gezegd op neer dat op het moment dat de Meden en Perzen de wereldheerschappij krijgen, de Perzen aan de macht zijn, met Kores aan het hoofd (*Ea 1:2a*). Dat is het moment waarop, om het met *Daniël 7:5* te zeggen, de beer zich op zijn ene zijde opricht, of om het met *Daniël 8:3* te zeggen, de ene hoorn hoger wordt dan de andere.

Zo zegt Kores, de koning van Perzië: Alle koninkrijken van de aarde heeft de HEERE, de God van de hemel, aan mij gegeven, ... (Ea 1:2a)

De ram, het Medisch-Perzische rijk, was eerst heel machtig. Het oefende zijn macht uit tegen Babel, Syrië, Griekenland en Klein-Azië in het westen, tegen de Lydiërs, Armeniërs en Scythen in het noorden en tegen Israël, Arabië, Ethiopië en Egypte in het zuiden. Zelf kwam dit rijk uit het oosten (*Js 46:11a; 41:2*). Deze drie windrichtingen

Die een roofvoegel roept uit het oosten, een man van Mijn raad uit een ver land. (Js 46:11a)

met de daarin liggende gebieden zijn mogelijk de drie ribben in de muil van de beer (*Dn 7:5*). Zijn macht was zo groot, dat niemand kon standhouden of uit zijn macht kon bevrijden. Bij al zijn veroveringen was er geen

gedachte aan God. Hij handelde slechts uit eigenbelang en leek te slagen in zijn voornemen. Hij nam toe in macht.

De geitenbok en de ram | verzen 5-7

5 Ik bleef opletten – en zie, er kwam een geitenbok aan, vanuit het westen, over heel het aardoppervlak, zonder de aarde aan te raken. De bok had tussen zijn ogen een opvallende hoorn. 6 Hij kwam tot bij de ram met de twee hoorns, die ik had zien staan voor het kanaal, en schoot met zijn grimmige kracht op hem af. 7 Ik zag hoe hij, vlak bij de ram gekomen, zich tegen hem verbitterde, de ram een stoot gaf en zijn beide hoorns brak. In de ram was geen kracht om tegen hem stand te houden. [De bok] wierp hem tegen de grond en vertrapte hem, en er was niemand die de ram uit zijn macht kon redden.

Wat Daniël ziet, boeit hem zeer. Zijn aandacht verslapt niet. Hij blijft opletend toekijken en ziet een geitenbok komen. Hij merkt op dat de geitenbok uit het westen komt. Ook hier hoeven we niet te gissen wie de geitenbok voorstelt. Het is volgens vers 21 Griekenland. Griekenland ligt ten westen van Perzië. Vanuit het westen is Alexander met enorme snelheid op het machtige Medisch-Perzische rijk afgestormd. Het wordt hier voorgesteld dat hij als het ware met een reuzensprong, zonder de aarde aan te raken, het tweede wereldrijk overvalt. Zijn stootkracht is zo groot, dat hij de “beide horens” van dit rijk breekt. Dat betekent dat beide rijken van Meden en Perzen volledig krachteloos worden gemaakt. In deze krachteloze toestand vertrapte Griekenland dit rijk, zodat er niets van overblijft.

De macht die Griekenland onder aanvoering van Alexander uitoefent, is onweerstaanbaar. Er is niemand in het hele eens zo machtige tweede wereldrijk die krachtig genoeg is om een tegenoffensief in te zetten. Ook zijn er geen bevriende rijken of bondgenoten die hem te hulp kunnen komen. Alexander verplettert het Medisch-Perzische rijk in twee oorlogen. De macht van Griekenland is absoluut en wereldwijd. Hij voltrekt met het oordeel over het Medisch-Perzische rijk het welgevallen van God. De verwoester, het Medisch-Perzische rijk, wordt nu zelf verwoest (Js 33:1b).

Hebt u het verwoesten voltooid, dan zult u [zelf] verwoest worden; bent u gereed met trouweloos handelen, dan zal men tegen u trouweloos handelen. (Js 33:1b)

Alexander heeft er geen besef van, maar hij is een werktuig in de hand van God om het oordeel uit te oefenen.

De grote hoorn en de vier horens | vers 8

8 De geitenbok maakte zich uitermate groot. Maar toen hij machtig geworden was, brak de grote hoorn af en in plaats daarvan kwamen er vier opvallende op, overeenkomstig de vier wind[streken] van de hemel.

Als Griekenland de macht heeft, wordt dat rijk steeds groter. Dat betreft niet alleen de omvang van zijn gebied, maar ook zijn arrogantie. In zijn arrogantie laat hij de Griekse cultuur in de veroverde gebieden importeren, waaronder ook in Judéa. Dit invoeren van de Griekse cultuur in zijn hele rijk wordt wel ‘helleniseren’ genoemd, naar de formele naam voor Griekenland, Hellas.

Dan komt het moment dat “de grote hoorn”, dat is Alexander de Grote, wordt afgebroken. Dit betekent dat hij sterft. Uit de ongewijde geschiedenis is bekend dat hij op twintigjarige leeftijd met oorlogvoeren is begonnen. Als hij tweeëndertig of drieëndertig jaar is, is hij “uitermate groot” geworden. Hij is in de kracht van zijn leven en op het toppunt van zijn roem. Plotseling echter sterft Alexander. Hij wordt niet gedood in een oorlog. Men heeft zijn dood wel toegeschreven aan een plotselinge koorts.

Omdat Alexander geen zoon heeft, wordt zijn rijk verdeeld onder zijn vier generaals die allemaal de macht krijgen over een gedeelte van het grote rijk. Zij worden voorgesteld in de vier opvallende horens. Deze vier horens hebben dezelfde betekenis als de vier koppen van het luipaard in het visioen dat Daniël in het vorige hoofdstuk heeft gezien (*Dn 7:6; 11:4*).

De vier gebieden zijn als volgt onder de vier generaals verdeeld:

1. Seleucus kreeg Syrië in het oosten,
2. Lysimachus kreeg Klein-Azië in het noorden,
3. Ptolemaeus kreeg Egypte in het zuiden en
4. Cassander kreeg Macedonië in het westen.

De kleine hoorn | verzen 9-12

9 Uit één ervan kwam een kleine hoorn tevoorschijn, die uitzonderlijk groot werd, naar het zuiden toe, naar het oosten toe en naar het Sieraad[land] toe. 10 Hij werd groot, tot aan het leger van de hemel. Van dat leger, namelijk van de sterren, liet hij er [sommige] ter aarde vallen en vertrapte ze. 11 Hij maakte zich groot tot aan de Vorst van dat leger. Het steeds [terugkerende offer] werd

aan Deze ontnomen en Zijn heilige woning neergeworpen. 12 En het leger werd overgegeven vanwege de afvalligheid tegen het steeds [terugkerende offer], en hij wierp de waarheid ter aarde. Hij deed [het] en het gelukte.

De kleine hoorn die tevoorschijn komt, moeten we niet verwarren met de kleine hoorn uit het vorige hoofdstuk. De kleine hoorn hier hoort bij de geitenbok en komt dus uit het derde rijk; de kleine hoorn uit het vorige hoofdstuk komt uit het vierde rijk. Het is hier ook geen hoorn die een zelfstandige plaats krijgt door drie horens uit te roeien, maar deze hoorn ontstaat uit een van de vier horens. Dat wil zeggen dat een van de vier rijken zich boven de andere rijken verheft en macht naar zich toetrekt. Uit de ongewijde geschiedenis blijkt dat het om het Syrische deel van het rijk van Alexander de Grote gaat. Over het tijdstip waarop dit gebeurt, wordt niets gezegd. We zullen bij de kleine hoorn aan Antiochus Epiphanes moeten denken. Over hem is wel zoveel bekend in de geschiedenis, dat hierover geen twijfel lijkt te bestaan.

Deze Antiochus Epiphanes wordt uitzonderlijk groot. In zijn begeerte naar macht strekt hij zich uit naar het zuiden, Egypte, naar het oosten, Perzië, en naar *“het sierlijke [land]”*, Israël. Hier komen Gods land en Gods volk in beeld en daar gaat het in de profetie in het bijzonder om. De *“sterren”* zijn leiders en heersers van het volk. Van een van hen, Eleazar, een oud man, is bekend dat Antiochus hem ter dood brengt, omdat de oude man geen zwijnevlees wil eten. Zo vertrappt hij velen. Ook maakt hij zich groot tegen *“de Vorst van dat leger”*, dat is tegen God.

Hij toont zijn afschuw van God door het gedurig offer weg te nemen, dat wil zeggen het morgen- en het avondbrandoffer. God heeft geboden dat deze offers elke dag op Zijn altaar moeten worden geofferd en dat Hij op grond van die beide offers te midden van Zijn volk woont (*Ex 29:38-46*). Antiochus verbiedt die offers te brengen. In feite wordt God van het volk weggenomen. Ook wordt *“Zijn heilige woning neergeworpen”*. Antiochus verbrandt en verwoest de tempel niet, maar hij ontheiligt die door er een tempel voor Jupiter Olympius van te maken en diens beeld daarin te plaatsen. Tevens werpt hij de waarheid ter aarde, hij vertreedt het woord van de waarheid, dat is het boek van de wet. Hij doet wat hij kan om het geheel te vernietigen, opdat het voor altijd verloren en vergeten zal worden.

In alles wat de goddeloze Antiochus doet, heeft hij voorspoed. Het lukt hem. Daarmee lijkt de dienst van God geëindigd. Er kunnen geen offers meer worden gebracht, de tempel is ontwijd, het wetboek verworpen. God lijkt de verliezer te zijn. Maar Antiochus zou er nooit in zijn geslaagd, als God het niet had toegelaten. Hij zou geen macht tegen Israël hebben gehad, als het hem niet van boven was gegeven (vgl. Jh 19:11a). Het gebeurt alles onder de toelating en besturing van God.

Jezus antwoordde <hem>: U zou geen enkele macht tegen Mij hebben, als het u niet van boven was gegeven; ... (Jh 19:11a)

Antiochus wordt gebruikt om Gods volk in deze ellende te brengen “*vanwege de afvalligheid*”. Vanwege de opstand van Gods volk tegen God, vanwege de afvalligheid van Zijn volk van Hem, wordt een eigenmachtige offerdienst ingesteld als vervanging van de ware dienst aan de ware God. De ware dienst aan God is door het Joodse volk aan de kant geschoven. Nu komt het oordeel erover in de vervanging ervan door de godsdienst van de Griekse hoofdgod Zeus. Als het sierlijke land en al zijn sierlijke dingen verwoest zijn, moet worden erkend dat de oorzaak van deze verwoesting de zonde is. “*Wie heeft Jakob tot buit gegeven en Israël [overgeleverd] aan rovers? Is het niet de HEERE, Hij tegen Wie wij gezondigd hebben? Want zij wilden in Zijn wegen niet gaan en zij luisterden niet naar Zijn wet*” (Js 42:24).

De grote afval van de Joden na de ballingschap bestaat uit verachting en ontheiliging van de heilige dingen, een minachting van de dienst van God. Dat komt tot uiting door het kreupele en zieke als offer aan te bieden. Door deze handelwijze zeggen ze dat ze de tafel van de HEERE verachtelijk vinden (Mi 1:7-8). Daarom zendt God Antiochus om het steeds terugkerende offer weg te nemen en Zijn heilige woning neer te werpen. En daarom kan er worden gezegd: “*Hij deed [het] en het lukte.*”

Hoelang? | verzen 13-14

13 Toen hoorde ik een heilige spreken, en een heilige zei tegen de Ongenoemde Die sprak: Hoelang zal het visioen van het steeds [terugkerende offer] en de verwoestende afvalligheid [gelden, en hoelang] zal zowel het heiligdom als het leger overgegeven worden [om] vertrapt te worden? 14 Hij zei tegen mij: Tot tweeduizend driehonderd avonden [en] morgens. Dan zal het heiligdom in rechten [hersteld] worden.

Nadat Daniël het optreden van de geitenbok en vooral dat van de kleine hoorn heeft gezien, hoort hij “een heilige” spreken. Dit blijkt “de Ongenoemde” te zijn. Het lijkt erop dat we hier weer met de Heer Jezus te maken hebben. Wat Hij heeft gezegd, wordt ons niet meegedeeld. Dan horen we een andere heilige, waarschijnlijk een engel, Hem een vraag stellen. De vraag is “hoelang” de verwoestende activiteiten van de kleine hoorn zullen duren. De engel herhaalt de activiteiten die in de vorige verzen zijn genoemd. Deze vraag wordt gesteld vanwege het lijden dat de heiligen ondergaan doordat de dienst aan God is weggenomen. Hoelang zal het voortdurende offer weggenomen blijven, hoelang zal God Zijn dagelijks offer niet krijgen? Hoelang zal de afvalligheid duren?

Opmerkelijk is dat het antwoord niet aan de engel wordt gegeven, maar aan Daniël. Het is dan ook het antwoord op de vraag van zijn hart. Hij is het type van het gelovig overblijfsel van Israël dat die vraag in de eindtijd zal stellen als zij zuchten onder de verdrukking die de antichrist, van wie Antiochus in bepaalde opzichten een beeld is, over hen brengt.

De duur van het weggenomen offer wordt niet in dagen – elfhonderd vijftig dagen –, maar in avonden en morgens weergegeven. Dat heeft te maken met het dagelijks morgen- en avondbrandoffer (*Ex 29:38-41*), waarvan de geur voortdurend tot God moet opstijgen en op grond waarvan Hij te midden van Zijn volk kan wonen. God rekent naar de offers die Hem worden onthouden. De tweeduizend driehonderd avonden en morgens betekenen evenzoveel brandoffers die God worden onthouden.

God telt de tijd van de beproeving van Zijn volk in dagen. Zo spreekt de Heer Jezus, als Hij het over de grote verdrukking heeft, over “die dagen” (*Mt 24:21-22*; vgl. *Op 2:10*). Aan die dagen komt echter een einde. Na het verstrijken ervan zal het heiligdom gereinigd worden en zal het volk de voorgeschreven offers weer kunnen brengen. Hoewel God in Zijn gerechtigheid kan toelaten dat Zijn heiligdom een tijd lang ontheiligd wordt, zal Hij er ook voor zorgen dat Zijn heiligdom op Zijn tijd gereinigd wordt.

Want er zal dan een grote verdrukking zijn zoals er niet geweest is van [het] begin van [de] wereld af tot nu toe en er ook geenszins meer zal komen. En als die dagen niet werden verkort, zou geen enkel vlees behouden worden, maar terwille van de uitverkorenen zullen die dagen worden verkort. (Mt 24:21-22)

Begrijpen van het visioen | verzen 15-18

15 Het gebeurde toen ik het visioen zag – ik, Daniël – dat ik [het] probeerde te begrijpen. En zie, er stond [iemand] voor mij met het uiterlijk als van een man. 16 En ik hoorde een stem van een Mens tussen [de oevers] van de Ulai. Hij riep en zei: Gabriël, laat hem daar het visioen begrijpen! 17 Hij kwam naast [de plaats] waar ik stond. Toen hij kwam, werd ik door angst overvallen, en ik wierp me met het gezicht [ter aarde]. Toen zei hij tegen mij: Begrijp, mensenkind, dat het visioen betrekking heeft op de tijd van het einde. 18 Terwijl hij met mij sprak, viel ik in een diepe slaap, met mijn gezicht op de grond. Toen raakte hij mij aan en liet mij opstaan op de plaats waar ik gestaan had.

Daniël is niet alleen een toeschouwer. Wat hij ziet, beleeft hij mee. Hij probeert te begrijpen wat hij in het visioen ziet. Dan ziet hij iemand voor zich “met het uiterlijk als van een man” en hoort hij een stem. Het is de stem van een Mens. Hij hoort de stem “tussen [de oevers] van de Ullai”, waarbij het dus niet is, alsof de Persoon over het water zweeft. De Mens van Wie hij de stem hoort, is de Heer Jezus. Deze spreekt tot de engel Gabriël die Daniël voor zich ziet staan.

Gabriël krijgt van de Heer Jezus de opdracht Daniël het visioen te laten begrijpen. Gabriël verandert van plaats en gaat naast Daniël staan. Door die plaats in te nemen kijkt hij samen met Daniël in dezelfde richting. Vanuit die positie zal hij hem de betekenis van het visioen meedelen. Maar Daniël wordt eerst overmeesterd door angst en werpt zich op de grond met het gezicht naar beneden. Hij, als zondig en sterfelijk mens, kan de aanwezigheid van deze heilige en machtige engel die de tegenwoordigheid van God zo dicht bij hem brengt, niet verdragen.

Als Daniël zo op de grond ligt, zegt Gabriël tegen hem dat hij moet begrijpen “dat het visioen betrekking heeft op de tijd van het einde”. Gabriël spreekt Daniël aan als “mensenkind”, waardoor het mens-zijn van Daniël benadrukt wordt. Dat staat tegenover wat hij heeft gezien, want dat komt uit de hemel. Ook voor de verklaring ervan is hij afhankelijk van een gezant uit de hemel. De uitdrukking “de tijd van het einde” slaat op de laatste dagen vlak voor de komst van de Heer Jezus naar de aarde. De uitleg gaat verder dan het visioen. Het gaat niet alleen om wat voor ons al geschiedenis is, maar er is ook een profetische betekenis voor de toekomst.

Het wordt Daniël allemaal te veel. Hij valt in slaap. Dat is niet door gebrek aan belangstelling voor het visioen, of uit onverschilligheid, maar als gevolg van de zwakheid en verbijstering van zijn geest. Hij wil wel wakker blijven, maar kan het niet. Zijn krachten zijn op (vgl. Dn 10:9). Dan raakt Gabriël hem aan. Dat betekent dat hij Daniël kracht geeft om op te staan. Daarna geeft hij hem de plaats die hij eerst heeft ingenomen. Dat is de plaats waar Gabriël naast hem is gaan staan.

De uitleg van het visioen | verzen 19-25

19 En hij zei: Zie, ik laat u weten wat er zal gebeuren aan het einde van deze [periode van] gramschap, want op de vastgestelde tijd zal het einde er zijn. 20 De ram met de twee hoorns die u gezien hebt, [dat] zijn de koningen van Medië en Perzië. 21 En de harige geitenbok is de koning van Griekenland, en de grote hoorn die tussen zijn ogen zat, dat is de eerste koning. 22 En dat die afbrak en er vier voor in de plaats kwamen: vier koninkrijken zullen uit [dat] volk ontstaan, maar zonder de kracht ervan.

23 Aan het einde van hun koningschap,
wanneer de afvalligen [de maat] hebben volgemaakt,
zal er een meedogenloze koning opstaan,
bedreven in slinkse streken.

24 Zijn kracht zal groot worden, maar niet door eigen kracht.
Op wonderlijke wijze zal hij verderf aanrichten,
het zal [hem] gelukken, hij zal [het] doen.
Machtigen zal hij te gronde richten,
ook het heilige volk.

25 Door zijn sluwheid
zal hij het bedrog onder zijn hand doen slagen.
Hij zal zich in zijn hart verheffen.
In [hun] zorgeloze rust zal hij velen te gronde richten.
Ja, tegen de Vorst der vorsten zal hij opstaan,
maar zonder [mensen]hand zal hij gebroken worden.

Gabriël leidt zijn uitleg in met de toezegging dat hij Daniël zal laten weten “wat er zal gebeuren aan het einde van deze [periode van] gramschap”. Het gaat in de toepassing en uitleg dus om de eindtijd. Die wordt hier genoemd “deze [periode van] gramschap”. De uitdrukking “gramschap” wordt in Jesaja

gebruikt voor de gramschap van God over Zijn volk dat zich van Hem heeft afgewend, de antichrist achterna (*Js 10:25; 26:20*). Het is de tijd van de grote verdrukking.

Dat het over de eindtijd gaat, betekent dat de verklaring verder gaat dan de directe of nabije toekomst. De nabije toekomst gaat over de verovering door de Grieken van het rijk van de Meden en Perzen. Dat zien we aan de betekenis van de ram en de geitenbok. Wat die voorstellen, wordt duidelijk gezegd. Ook horen we over de ene grote hoorn en de vier horens die ervoor in de plaats komen. De eerste koning is Alexander. Bij zijn dood is zijn rijk verdeeld onder zijn vier generaals. Deze verdeling betekent tegelijk het einde van de kracht van het Griekse wereldrijk. Geen van de vier delen heeft de macht gehad die Alexander had.

Als de vier koningen aan het einde van hun macht zijn, zal er *“een meedogenloze koning”* ontstaan. Dat is de kleine hoorn, ofwel de eerder genoemde Antiochus Epiphanes. De reden van zijn opkomst is niet in de eerste plaats het naderende einde van het koningschap van de vier koningen, maar het gedrag van de afvalligen. Het betreft de afvalligen van Gods volk. Er komt een moment dat de ontaarde Joden de maat van hun ongerechtigheid vol hebben gemaakt (*vgl. Mt 23:32; Gn 15:16; 1Th*

2:16). Dat is het moment dat zij rijp zijn voor de verwoesting die God door middel van

Maakt ook u de maat van uw vaders vol! (Mt 23:32)

Antiochus als tuchtiging over hen zal brengen. Naast meedogenloos in zijn daden is deze koning ook *“bedreven in slinkse streken”*, wat duidt op de verdorvenheid van zijn karakter. Hij bereikt zijn doelen door het uitoefenen van een schrikbewind en het gebruik van leugen en bedrog.

De grote kracht die hij ontplooit, bezit hij niet uit zichzelf: *“Zijn kracht zal machtig worden, maar niet door eigen kracht.”* Hij dankt zijn kracht aan een andere macht. Door die andere macht is hij sterk en slaagt hij in zijn streven om verderf aan te richten. Het kan niet anders of iemand die er behagen in schept om verderf aan te richten is een instrument van de duivel. Ook de opmerking dat hij dit op *“wonderlijke wijze”* doet, laat dat zien. Iemand van wie je niet verwacht dat hij zo machtig is en het toch is, heeft hulp uit het rijk van de duisternis. Hij heeft zijn ziel verkocht aan de duivel die hem met ‘macht’ beloont. De duivel maakt daarvoor gebruik van Rusland, het machtige rijk in het uiterste noorden (*Ez 38:2-6,14-16; 39:1-2*).

Dat de drijvende kracht achter Antiochus de duivel is, blijkt ook uit het feit dat hij vooral onder Gods volk verderf wil aanrichten. Hij zal het doen en het zal hem lukken. Wij weten dat het is omdat hij – zonder het zich bewust te zijn – door God wordt gebruikt als tuchtmiddel in Zijn hand. Dat pleit hem echter niet vrij van zijn door en door verdorven handelen dat ook door God zal worden geoordeeld, zoals we aan het eind van *vers 25* lezen. God weet het boosaardige handelen van de mens, waarvoor deze ten volle zelf verantwoordelijk is, te gebruiken voor Zijn doel. Zijn doel is het welzijn van Zijn volk en de verheerlijking van Zijn Zoon door dat volk.

“De machtigen” die hij te gronde richt, zijn de leiders van Israël die het volk voorgaan in de afval. Hij zal ook *“het heilige volk”* te gronde richten. Ondanks de afvalligheid van het volk noemt Gods Geest dit volk hier *“het heilige volk”*. Dat is wat het volk had moeten zijn: een volk apart gesteld van alle volken om alleen aan God toegewijd te leven. Omdat zij Hem echter hebben verworpen en zich aan de afgoderij van de volken hebben overgegeven, worden ze door God overgegeven aan hun vijanden, hier in de persoon van de wrede, goddeloze Antiochus. Dit is geen nieuwe handelwijze van God. We zien in het boek *Richteren* verschillende keren dat God Zijn volk overgeeft in handen van hun vijanden als zij van Hem zijn afgeweken. Hij doet dat, opdat zij tot Hem zullen terugkeren. Als ze dan ook tot Hem gaan roepen, zendt Hij een bevrijder.

Ook in ons persoonlijk leven kan dat gebeuren. Als we van de Heer afwijken, moet Hij ons soms aan de macht van de zonde prijsgeven. Dan leren we door ondervinding de heerschappij van de zonde. Daardoor zullen we ons herinneren hoe goed het was, toen we de Heer volgden en Hem dienden. We horen dat ook de verloren zoon zeggen in de gelijkenis die de Heer Jezus uitspreekt (*Lk 15:17*). Het gevolg is dat we dan zullen opstaan met berouw over onze verkeerde weg. We mogen weten dat de Vader ons opwacht en ons in Zijn armen sluit als we bij Hem terugkomen.

Toen kwam hij tot zichzelf en zei: Hoeveel dagloners van mijn vader hebben overvloed aan broden, en ik verga hier van honger. (Lk 15:17)

In *vers 25* wordt nog eens de aandacht gevestigd op zijn sluwheid. Omdat hij sluw is, slaagt hij erin bedrieglijk te handelen. Hij kan zijn ware bedoeling goed verbergen en over anderen macht uitoefenen. Zijn succes zal hem hoogmoedig maken. Hij zal zich op zijn voorspoed beroemen. Op de

een of andere manier zal hij erin slagen voet aan de grond te krijgen in Israël. Als de Joden menen dat ze van hem niets te duchten hebben en ze in rust verkeren, zal hij toeslaan en velen doden. Hij zal het in zijn hoogmoed zelfs wagen tegen de Heer Jezus op te staan, alsof hij Die ook te gronde zou kunnen richten. Maar hij komt plotseling om door Gods hand

In een ogenblik sterven zij, zelfs midden in de nacht; een volk wordt heen en weer geschud en komt om; de machtige wordt weggenomen, [maar] niet door een [mensen]hand. (Jb 34:20)

De uitwerking op Daniël | verzen 26-27

26 *Wat betreft het visioen van de avond en de morgen, wat gezegd is, dat is de waarheid.*

En u, houd het visioen geheim, want er komen [nog] vele dagen vóór [het gebeuren zal].

27 *Ik, Daniël, kon niet meer en was [enige] dagen ziek. Daarna stond ik op en deed ik [weer mijn] werk voor de koning. Ik was verbijsterd over het visioen, maar niemand merkte het.*

Als wij dit visioen een naam zouden moeten geven, zouden we het wel ‘het visioen van de ram en de geitenbok’ kunnen noemen. Zo noemt Gods Geest dit visioen echter niet. Aan het eind van het visioen noemt de Geest van God het “*het visioen van de avond en de morgen*”. Wij denken dat het gaat om de strijd tussen de Grieken en de Meden en Perzen. Maar Gods Geest zegt dat het in werkelijkheid gaat om de tijd dat God Zijn tweemaal per dag herhaalde offer wordt onthouden. “*Dat is de waarheid.*” We hoeven er niet aan te twifelen.

Het gaat hier over het dagelijks brandoffer. Dat spreekt van de Heer Jezus in Zijn werk aan het kruis dat helemaal voor God was. Christus heeft God volmaakt en in alles verheerlijkt. God wil graag dat wij Hem vertellen wat de Heer Jezus voor Hem is geweest aan het kruis. We denken er vaak aan wat de Heer Jezus voor *ons* heeft gedaan, wat de gevolgen van Zijn werk voor *ons* zijn. Maar hoe vaak denken we eraan wat Zijn offer voor *God* betekent?

Daniël moet het visioen geheimhouden. Het is namelijk niet alleen van belang voor de directe toekomst in verbinding met de komst van het Griekse wereldrijk en met name van de kleine hoorn (Antiochus Epiphanes).

Waarom het uiteindelijk gaat, is de eindtijd. Dan zal wat dit visioen te zien heeft gegeven, zijn vervulling vinden in de grote verdrukking, wanneer vijanden zowel van buiten als van binnen Gods volk zullen benauwen. De (godsdienstige) hoofdvijand van binnen is de antichrist. De (politieke) vijand van buiten komt uit het noorden, Syrië, gesteund door de vijand uit het uiterste noorden, Rusland.

Als Daniël het visioen heeft gezien en de uitleg heeft gehoord, kan hij niet meer. Hij is er ziek van, zo diep heeft het hem allemaal geraakt. Voor ons ligt het wat anders. Het hoeft ons niet ziek te maken en zelfs niet te bevreemden dat er wereldheersers zijn die niets met God te maken willen hebben en Zijn volk vervolgen (1Pt 4:12).

Geliefden, laat de vuurgloed in uw midden die tot uw beproeving dient, u niet bevreemden alsof u iets vreemds overkwam; ... (1Pt 4:12)

Wat ons zou moeten raken, is hoe het geestelijk met de gelovigen gaat. Hebben we er oog voor dat er geestelijke machten zijn die onder Gods volk ingang krijgen om dit volk af te brengen van het dagelijks brengen van offers aan God? Valse broeders proberen binnen te sluipen en het geloof uit te hollen (Gl 2:4-5). Als een geest van wetticisme vat krijgt op de gelovigen, betekent dat het einde van het brengen van offers van lof en dank aan God. Dat dit kan gebeuren, zou ons ziek moeten maken.

Door alles wat op Daniël is afgekomen, is hij enkele dagen ziek. Hij heeft zich ziek moeten melden bij de koning. We zien hier dat profeten geen machines zijn die mechanisch een boodschap ontvangen en die zo weer afleveren. Profeten zijn heilige mensen van God die door de Heilige Geest worden gedreven (2Pt 1:21). Ze hebben niet alles begrepen wat hun is verteld en het nauwkeurig onderzocht. Veel is ook voor hen een verborgenheid gebleven, maar ze hebben geloofd wat is gezegd: “Over deze behoudenis hebben profeten onderzocht en nagevorst, die van de voor u [bestemde] genade geprofeteerd hebben, terwijl zij navorsten welke of wat voor een tijd de Geest van Christus Die in hen was, aanduidde, toen Hij tevoren getuigde van het lijden dat over Christus [zou komen] en van de heerlijkheden daarna. Aan hen werd openbaar dat zij niet voor zichzelf, maar voor u de dingen bedienden die u nu zijn aangekondigd door hen die u het evangelie hebben verkondigd door [de] Heilige

Want niet door [de] wil van een mens werd ooit profetie voortgebracht, maar <heilige> mensen van Godswege hebben, door [de] Heilige Geest gedreven, gesproken. (2Pt 1:21)

Geest Die van [de] hemel is gezonden; dingen waarin engelen begerig zijn een blik te werpen" (1Pt 1:10-12).

Bij Daniël zien we dat elk visioen diepe zielsoefeningen bij hem heeft bewerkt. Het heeft hem tot vasten en het lezen van Gods Woord gebracht. Hetzelfde is voor ons noodzakelijk. Wij kunnen niet groeien in de genade en de kennis van Gods Woord als we niet bidden en als er geen zielsoefeningen zijn. In het volgende hoofdstuk zullen we daarvan nog een prachtig voorbeeld zien. De vraag voor ons is ook: Wat doet het onderwijs van de Heer over toekomstige dingen bij ons?

Daniël 9

Aanleiding tot het gebed | verzen 1-2

1 In het eerste jaar van Darius, de zoon van Ahasveros, uit het geslacht van de Meden, die koning gemaakt was over het koninkrijk van de Chaldeeën, 2 in zijn eerste regeringsjaar, merkte ik, Daniël, in de boeken het aantal jaren op waarover het woord van de HEERE tot de profeet Jeremia gekomen was: zeventig jaar zouden na de verwoesting van Jeruzalem voorbij moeten gaan.

Aan de heerschappij van het Babylonische rijk is een einde gekomen. De regering is in handen van de Meden en Perzen, het tweede wereldrijk. We zijn hier in het eerste jaar dat Darius als koning “over het koninkrijk van de Chaldeeën”, het veroverde Babel, is aangesteld. Daniël is nu ruim zeventig jaar in ballingschap. Hij heeft de opkomst en de val van Babel meegemaakt. De Meden en Perzen zijn nu aan de macht. Zowel in het ene als in het andere wereldrijk heeft hij een hoge positie.

Maar alles wat hij heeft meegemaakt en de hoge positie die hij bekleedt, hebben zijn liefde voor God, Gods Woord en Gods volk niet kunnen verminderen. Voor hem is ten volle waar wat we lezen in *Psalm 137* die de gevoelens weergeeft van hen die in Babel in ballingschap zijn (*Ps 137:5-6*).

*Als ik u vergeet, Jeruzalem,
laat dan mijn rechterhand [zichzelf] vergeten.
Laat mijn tong vastkleven aan mijn gehemelte,
als ik niet aan u denk,
als ik Jeruzalem niet doe uitstijgen
boven mijn hoogste blijdschap. (Ps 137:5-6)*

Zijn liefde voor Jeruzalem leidt hem naar “de boeken”, dat zijn de Schriften van het Oude Testament, voor zover die hem ter beschikking staan. In een ervan, het boek van de profeet *Jeremia*, valt hem op dat er wordt gesproken over het aantal jaren dat de verwoesting van Jeruzalem zou duren (*Jr 25:11b; 29:10*). Daniël ziet dat het eerste deel van de profetie in vervulling is gegaan, dat is de ondergang van Babel. Hij gelooft ook het tweede deel, dat is het herstel van Jeruzalem.

Deze volken zullen de koning van Babel zeventig jaar dienen. (Jr 25:11b)

Hoewel Daniël zelf een bevoorrechte profeet is, die de gedachten van God ontvangt en doorgeeft, neemt hij tegelijk de plaats van een leerling in. Hij

wil graag leren van andere door God geïnspireerde profeten om daardoor Gods gedachten te leren kennen. Die houding is noodzakelijk om geestelijk te groeien en toe te nemen in wijsheid en kennis.

Daniël doet zijn ontdekking *“in het eerste jaar van Darius”*. De daadwerkelijke terugkeer zal niet lang op zich laten wachten. Op het moment dat Daniël over het einde van de zeventig jaren leest, zijn er echter nog geen aanwijzingen die de hoop op een terugkeer rechtvaardigen. Dat God voor Zijn volk een deur opent voor een terugkeer naar Zijn land, ontdekt hij in *“de boeken”*. Hij laat zich leiden door Gods Woord en niet door de omstandigheden. Hij vraagt ook geen speciale openbaring. Gods Woord is voldoende.

Dit is een belangrijke aanwijzing voor onze tijd. Er zijn misleide mensen die geloven dat God nog steeds openbaringen geeft en dat zij die krijgen. Maar God heeft een volledige openbaring van Zichzelf en Zijn gedachten over ons en de toekomst gegeven. Hij verwacht van ons dat wij Zijn complete openbaring, ons gegeven in Zijn Woord, bestuderen. Uit Zijn Woord leren we Zijn voornemen kennen en hoe we moeten leven in deze tijd. Het Woord van God geeft de juiste sleutel tot de profetie. We hoeven de profetie niet te verklaren door gebeurtenissen en we hoeven ook niet te wachten op de vervulling van de profetieën om ze te begrijpen.

Daniël bidt en belijdt | *verzen 3-4*

3 Ik richtte mijn gezicht tot de Heere God, [om Hem] te zoeken [in] gebed en [met] smeekbeden, met vasten, en [in] zak en as. 4 Ik bad tot de HEERE, mijn God, en deed belijdenis en zei: Och Heere, grote en ontzagwekkende God, Die Zich houdt aan het verbond en de goedertierenheid ten aanzien van hen die Hem liefhebben en Zijn geboden in acht nemen,

Wat Daniël heeft gelezen, zou hem heel blij hebben kunnen maken. Hij heeft immers gelezen dat de zeventig weken voorbij zijn en dat het herstel dus aanstaande is. Maar van vreugde is geen sprake bij Daniël. Wat hij heeft gelezen, brengt hem tot belijdenis. Hij kent God en weet dat God alleen barmhartigheid verleent als er belijdenis van zonden plaatsvindt. Zonder dat kan Hij niets doen.

Het directe gevolg van wat Daniël heeft gelezen, is dat hij zich tot God wendt. Hij gaat niet met het goede nieuws van zijn ontdekking naar zijn vrienden of medeballingen. Door zijn omgang met God ziet hij de lage geestelijke toestand van het volk. Hij ziet het ware karakter ervan en dat brengt hem tot belijdenis in plaats van tot vreugdegeroep. Alleen in die houding en in dat gevoel kan voorbede voor anderen worden gedaan.

Zij die geestelijk zijn, gaan voorop als het om belijdenis gaat. Zij voelen beter dan anderen aan hoezeer God oneer is aangedaan door Zijn volk. Dat maakt van de profeet een voorbidder. Kennis van de toekomst brengt in de eerste plaats tot voorbede, dat wil zeggen tot een spreken tot God ten behoeve van het volk en daarna pas kan er namens God tot het volk worden gesproken. God maakt de toekomst bekend om daarmee tot ons hart te spreken en niet om onze nieuwsgierigheid te bevredigen. Het gaat bij profetische mededelingen niet om het bewerken van sensatie, maar om een beleving naar Gods gedachten.

Daniël begint zijn belijdenis met God te eren in Zijn grootheid en ontzagwekkendheid. Daarvan is hij diep onder de indruk. Ieder die God kent en een relatie met Hem heeft, zal Hem met groot respect aanspreken – en ook met groot respect over Hem spreken. Dat is algemeen. Tegelijk geeft die machtige majesteit het grote vertrouwen dat Hij Zich houdt aan alles wat Hij heeft gezegd. Hij zegt niet alleen, Hij doet ook. Hij is in staat te doen wat Hij zegt en heeft beloofd.

Daniël herinnert God als het ware aan Zijn verbond en Zijn trouw daaraan. Daaraan verbindt Daniël ook Zijn goedertierenheid. Dat is Gods kant van het verbond. Er is echter ook de kant van de verantwoordelijkheid van de mens. Gods verbond en goedertierenheid gelden hen die Hem liefhebben en zich aan Zijn geboden houden. En daar is het helemaal misgegaan. Dat brengt Daniël tot zijn aangrijpende belijdenis.

Wij hebben gezondigd | *verzen 5-6*

5 wij hebben gezondigd, wij hebben onrecht gedaan, wij hebben goddeloos gehandeld, wij zijn in opstand gekomen door af te wijken van Uw geboden en bepalingen. 6 Wij hebben niet geluisterd naar Uw dienaren, de profeten, die

in Uw Naam spraken tot onze koningen, onze vorsten en onze vaders, en tot heel de bevolking van het land.

Daniël maakt zich een met het volk in hun afwijken van God en Zijn geboden door te spreken over “wij”. Hij doet belijdenis van de zonden van Gods volk. Het is opvallend dat hij zich daarin op allerlei manieren uitdrukt. Het is alsof zijn gevoelens al die woorden nodig hebben om een uitweg te krijgen voor de enorme last die zijn hart bezwaart. Hij maakt zich er niet van af met een snel, nietszeggend, algemeen ‘het spijt ons’, maar hij spreekt over “onrecht gedaan”, “goddeloos gehandeld”, “in opstand gekomen”.

De oorzaak van de ellende waarin Gods volk zich bevindt, is het afwijken van Gods geboden en bepalingen. Maar dat niet alleen. Toen het volk afweek, heeft God ook Zijn knechten, de profeten, tot Zijn volk gezonden. De boze toestand van het volk is toen des te meer gebleken. Die boze toestand was in alle geledingen van het volk aanwezig, bij koningen, vorsten, vaders, ja, heel de bevolking. Tot allen is door de profeten gesproken in de Naam van de HEERE. Maar wat zegt Daniël? “Maar wij hebben niet geluisterd.” Uit het verslag in *Kronieken* weten we hoezeer de HEERE Zich heeft ingespannen het volk tot Hem te laten terugkeren, maar dat ze Zijn profeten zelfs hebben veracht en gehoond (2Kr 36:15-16).

De HEERE, de God van hun vaders, zond hun vroeg en laat [waarschuwendende woorden] door de hand van Zijn boden, want Hij wilde Zijn volk en Zijn woning sparen. Maar zij spotten met de boden van God, verachtten Zijn woorden en maakten Zijn profeten belachelijk, tot de grimmgheid van de HEERE tegen Zijn volk [zo hoog] opsteeg dat er geen geneezing [meer mogelijk] was. (2Kr 36:15-16)

Deze belijdenis van de zonden van het volk door Daniël heeft ook ons iets te zeggen. Wij hebben eveneens niet alleen persoonlijk met God te doen, maar ook gemeenschappelijk. Als wij onszelf christenen noemen, dan dragen wij de schuld van de oneer die christenen de naam van Christus, naar Wiens naam wij ons noemen, hebben aangedaan. Ook al eren wij Christus als Heer in ons persoonlijke leven, dan schamen we ons en belijden we schuld voor het onrecht dat in de Naam van Christus is gebeurd. Wij hebben schuld met alle christenen samen.

Dit geldt ook voor de geloofsgemeenschap waarvan we deel uitmaken. Er is zwakheid en ontrouw, wereldsgezindheid, vleselijkheid, wetticisme. Er is niets om ons op te beroemen, alsof we betere christenen zouden zijn

als er in ‘onze’ geloofsgemeenschap bepaalde zonden niet voorkomen of door tucht worden weggedaan. Er zijn geloof en een geestelijke gezindheid voor nodig om tot een dergelijke belijdenis te komen. Die zijn er alleen als er kennis is van het eigen hart en als er besef is van de genade die ons steeds moet bewaren. Wie kan zeggen dat hij wel altijd heeft geluisterd naar Gods stem in Zijn Woord?

Het volk en de Heere | verzen 7-9

7 Bij U, Heere, is de gerechtigheid, maar bij ons de schaamte op het gezicht – zo is het heden ten dage bij de mannen van Juda, bij de inwoners van Jeruzalem en bij heel Israël, [bij hen] die dichtbij zijn en die ver weg zijn, in alle landen waarheen U hen verdreven hebt om hun trouwbreuk, die zij tegenover U gepleegd hebben. 8 Heere, bij ons [staat] de schaamte op het gezicht, bij onze koningen, bij onze vorsten, bij onze vaders, omdat wij tegen U gezondigd hebben. 9 De Heere, onze God, is vol barmhartigheid en menigvuldige vergeving, hoewel wij tegen Hem in opstand zijn gekomen.

Nadat Daniël de zonden van “heel de bevolking van het land” heeft beleden, rechtvaardigt hij God dat Hij het volk heeft geoordeeld (vgl. Kl 1:18). Hij is zich ervan bewust dat, wanneer verdeeldheid en verstrooiing plaatsvinden, deze kwade dingen moeten worden aangenomen uit de hand van God. Het zijn zeker ook de gevolgen van de kwade daden van de mens, maar bovenal moeten we zien dat God handelt in heilige tucht.

*Rechtvaardig is Hij, de HEERE,
want ik ben Zijn bevel ongehoorzaam geweest.
(Kl 1:18)*

We zien dit bijvoorbeeld ook duidelijk bij de grote scheuring van Israël, als het volk uiteenvalt in tien stammen en twee stammen. Rehabeam was de feitelijke veroorzaker van die scheuring. Maar als hij die scheuring eigenhandig en op eigen initiatief ongedaan wil maken, zegt God: “Deze zaak is bij Mij vandaan gekomen” (2Kr 11:4). Vierhonderdvijftig jaar later erkent Daniël dit voor de situatie waarin hij zich bevindt. Hij belijdt tegenover de Heere dat Hij Zijn volk verdreven heeft naar alle landen waarin ze nu zijn.

Daniël noemt geen namen en steekt niet beschuldigend een vinger naar een bepaalde persoon uit. Hij spreekt niet over Zedekia en zijn dwaasheden. Hij verwijst ook niet naar Nebukadnezar en diens brute optreden. Hij kijkt over de mensen en de omstandigheden heen naar boven en ziet

in de verdeeldheid en verstrooiing de hand van een rechtvaardige God. Zo spreekt de HEERE enige tijd later door de profeet Zacharia: *“Ik heb hen echter met een storm weggeblazen naar alle heidenvolken, die zij niet kenden”* (Zc 7:14).

En nog weer wat later herinnert Nehemia in zijn gebed aan de woorden van de HEERE, Die door Mozes heeft gezegd: *“[Als] u ontrouw bent, zal Ik u overal onder de volken verspreiden”* (Ne 1:7-8). We lezen niet dat deze mannen spreken over een ‘toestaan’ van de verstrooiing. Ze zeggen duidelijk dat Gód het volk heeft weggedreven en dit kwaad over hen heeft gebracht.

Tegenover het rechtvaardigen van God in Zijn handelen met hen spreekt Daniël over de schaamte op het gezicht van het volk. God heeft niet anders gedaan dan Hij heeft gezegd dat Hij zou doen als het volk ontrouw zou zijn. Het volk is ontrouw geworden, en het enige wat hun past, is schaamte vanwege hun zonden die zij tegen God hebben bedreven. Het enige waarop Daniël nog een beroep kan doen, is Gods barmhartigheid, want daarvan zijn ze afhankelijk.

Hij kent God als de rechtvaardige God, maar ook als de God *“vol barmhartigheid en menigvuldige vergeving”*. Dit is een prachtige uitdrukking, die overvloedig van hoop en vertrouwen. Er is niet een klein beetje barmhartigheid in God, nee, Hij is er vol van. Er is niet behoefte aan beetje vergeving voor een enkele zonde, nee, bij God is menigvuldige vergeving voor een veelheid aan zonden. God *“vergeeft veelvuldig”* (Js 55:7) en is *“mild om te vergeven”* (Ps 86:5). Nehemia kende God ook zo: *“Maar U bent een God [Die] menigvuldig vergeeft”* (Ne 9:17). Hieraan klemt Daniël zich vast als enige mogelijkheid, want de realiteit is dat *“wij tegen Hem in opstand zijn gekomen”*, waardoor elk recht op zegen is verdwenen.

Niet geluisterd | verzen 10-14

10 Wij hebben niet geluisterd naar de stem van de HEERE, onze God, om volgens Zijn wetten te wandelen, die Hij ons gegeven heeft door de hand van Zijn dienaren, de profeten. 11 Maar heel Israël heeft Uw wet overtreden en is afgeweken door niet te luisteren naar Uw stem. Daarom is over ons de vervolging en de eed uitgegoten die beschreven is in de wet van Mozes, de dienaar van God, want wij hebben tegen Hem gezondigd. 12 Hij heeft Zijn woorden gestand gedaan die Hij gesproken heeft tegen ons en tegen onze richters die

ons leiding gaven, door over ons een groot onheil te brengen, dat zich onder heel de hemel nergens heeft voorgedaan zoals dat zich in Jeruzalem voorgedaan heeft. 13 Zoals het beschreven is in de wet van Mozes, is al dat onheil over ons gekomen. Wij hebben het aangezicht van de HEERE, onze God, niet getracht gunstig te stemmen door ons af te keren van onze ongerechtigheden en verstandig met Uw waarheid om te gaan. 14 Daarom heeft de HEERE over het onheil gewaakt en heeft Hij het over ons gebracht. Want de HEERE, onze God, is rechtvaardig in al Zijn werken die Hij gedaan heeft, aangezien wij naar Zijn stem niet geluisterd hebben.

Opnieuw spreekt Daniël er in deze verzen over dat er niet is geluisterd naar de stem van God. Daarnaast is alle ellende die over het volk is gekomen te herleiden. Als we niet luisteren naar Gods Woord en de waarschuwingen niet ter harte nemen, zal God Zijn Woord aan ons vervullen, niet ten goede, maar ten kwade. We verspelen de beloofde zegeningen en ontvangen de beloofde vervloeking. Daniël erkent dat wat over het volk is gekomen niets anders is dan de vervulling van wat God heeft gezegd dat zou gebeuren als ze zouden afwijken. Dat heeft hij goed begrepen. We zien hoe Daniël keer op keer in zijn belijdenis benadrukt dat niemand anders dan God Zelf Zijn volk heeft verbroken (*verzen 7,12,14*). Dat is de basis van zijn smeekbede.

We zien ook dat het onheil ongeëvenaard is. Nooit is een stad zo geoordeeld als Jeruzalem. Dat komt omdat er nooit een stad is geweest die zo bevoorrecht is geweest. Het is de enige stad die God heeft uitverkoren om daar Zijn troon te vestigen en daar Zijn woonplaats, Zijn heilige tempel, te hebben. Van dat volk zegt Hij: *“Alleen u heb Ik gekend uit alle geslachten op de aarde. Daarom zal Ik u vergelden al uw ongerechtigheden”* (*Am 3:2*). Het oordeel is gekomen over hen die het dichtst bij Hem staan en in wie Hij Zichzelf heiligt (*Lv 10:1-3*). *“Het oordeel begint bij het huis van God”* (*1Pt 4:17a; Ez 9:4-7*).

Deze verzen houden ook een ernstige boodschap voor Gods volk in voor de dagen waarin wij leven. Het volk van God is verstrooid en verdeeld vanwege zijn zonden. Maar wie treurt daar nu over? We zien het en accepteren het gelaten of zien het zelfs als een ‘waardevolle veelkleurigheid’. Het toont aan dat de waarheid van God over de eenheid van de gemeente nauwelijks gekend wordt. Wat erger is, er is ook nauwelijks verlangen die waarheid te leren kennen.

Het is te wensen dat we geestelijk geoefend worden over de toestand van Gods volk. Dan zal dat ons uitdrijven tot gebed voor het aangezicht van de Heer, onze God. God zal Zijn Woord tot ons kunnen laten spreken en wij zullen verstandig met Gods waarheid leren omgaan. Dat laatste betekent dat we Gods waarheid zullen kennen, in ons opnemen en eraan zullen gehoorzamen. Verstandig met Gods waarheid omgaan betekent dat we elk woord ervan serieus nemen, zowel de beloften als de waarschuwingen.

Omdat Gods volk niet verstandig met Gods Woord is omgegaan, is het kwaad over het volk gekomen. God houdt Zich wel aan Zijn Woord. Hij waakt erover. Hij waakt ook over het onheil dat Hij daarin heeft aangekondigd, om dat te laten komen als de handelwijze van het volk erom vraagt. Zo heeft de HEERE dat ook tot Jeremia gezegd: *“Zie, Ik ga over hen waken ten kwade en niet ten goede”* (Jr 44:27) en ook: *“Dan zal het gebeuren, dat Ik ten aanzien van hen ... gewaakt heb om weg te rukken en af te breken, om omver te halen en te vernielen, en [hun] kwaad aan te doen, spreekt de HEERE”* (Jr 31:28).

We kunnen het begrijpen – en dat horen we ook graag – dat de HEERE over Zijn volk waakt om hen te beschermen. Maar hier vinden we dat Hij over hen waakt ten kwade en dat Daniël Hem daarin rechtvaardigt: *“Want de HEERE, onze God, is rechtvaardig in al Zijn werken, die Hij gedaan heeft, aangezien wij naar Zijn stem niet geluisterd hebben”* (vers 14).

Belijdenis en verzoek | verzen 15-16

15 Nu dan, Heere, onze God, [U,] Die Uw volk met sterke hand uit het land Egypte geleid hebt en U een Naam gemaakt hebt zoals hij heden ten dage is – wij hebben gezondigd, wij hebben goddeloos gehandeld. 16 Heere, laten toch Uw toorn en Uw grimmigheid zich afwenden van Uw stad Jeruzalem, Uw heilige berg, op grond van al Uw gerechtigheden, want om onze zonden en om de ongerechtigheden van onze vaders zijn Jeruzalem en Uw volk tot smaad geworden voor allen die ons omringen.

Na zijn belijdenis doet Daniël een beroep op de *“Heere, onze God”* als De-gene Die eens Zijn volk heeft verlost en Zich daardoor *“een Naam gemaakt”* heeft. Ook spreekt hij tot God over *“Uw volk”*. Zo ziet God het nog niet, want het volk is nog niet Zijn volk. Maar het geloof spreekt onder alle omstandigheden zo over Gods volk. De naam *“Heere”* is de vertaling van het Hebreeuwse *Adonai*, dat is de Heerser, de Gebieder, terwijl ‘HEERE’

de vertaling is van *Jahweh*, dat is de God van het verbond met Zijn volk. Daniël spreekt de Heere nu aan als de soevereine God Die in het verleden ten gunste van Zijn volk heeft gehandeld.

Tegelijk zegt hij tegen Hem dat Hij *“heden ten dage”* nog steeds die Naam draagt die Hij Zich toen heeft gemaakt. Hij smeekt de Heere dus eerst terug te denken aan Zijn verlossend werk dat Hij vroeger heeft gedaan door Zijn volk uit de slavernij te redden. Vervolgens doet hij een beroep op Hem die Naam nog eens waar te maken en nu omdat zij gezondigd en goddeloos gehandeld hebben.

De Naam van God wordt op een heerlijke wijze groot gemaakt als Hij genade bewijst, want Hij bewijst genade op grond van Zijn gerechtigheid. Omdat de Heer Jezus aan al Gods rechtvaardige eisen heeft voldaan, kan God de berouwvolle zondaar genade bewijzen. Daarmee heeft Hij Naam gemaakt tot in eeuwigheid. Als mensen ‘naam maken’, is dat door een bepaalde prestatie. Maar aan die prestatie kleven altijd onvolkomenheden. God heeft een Naam gemaakt door een verlossing die volmaakt is en dat tot in eeuwigheid blijft.

Na zijn belijdenis *“wij hebben gezondigd, wij hebben goddeloos gehandeld”*, pleit Daniël bij *“de Heere”* Zijn toorn en grimmigheid af te wenden van Jeruzalem. Hij spreekt tot de Heere over Jeruzalem als *“Uw stad”* en *“Uw heilige berg”*. Hij ziet en erkent in het geloof dat de Heere de Bezitter ervan is en niet de volken, hoewel de stad door God in handen van de volken is gegeven.

Ook vereenzelvigd hij de stad en de berg waarop de stad ligt, dat is de berg Sion, met elkaar. Het is een *“heilige berg”*. Het is de berg waarop lang geleden Abraham zijn zoon Izak heeft geofferd. Dat spreekt van het offer dat God de Vader heeft gebracht door Zijn Zoon te geven. Op grond van dat offer kon er een tempel zijn waarin God kon wonen. Zo is het ook met de gemeente waarin God nu woont en die ook een tempel wordt genoemd (1Ko 3:16; Ef 2:22). Voor het geloof is de gemeente de woonplaats van God in de Geest, hoezeer

Weet u niet, dat u Gods tempel bent en dat de Geest van God in u woont? (1Ko 3:16)

..., in Wie [het] hele gebouw, goed samengevoegd, opgroeit tot een heilige tempel in [de] Heer; in Wie ook u mee opgebouwd wordt tot een woonplaats van God in [de] Geest. (Ef 2:21-22)

de gemeente in de praktijk ook is verworden tot een oord waar mensen die de Geest niet hebben de dienst uitmaken.

Het treft Daniël diep dat Gods stad en Gods volk tot een smaad zijn geworden voor allen om hen heen. Hoe is dat met ons? Gaat het ons ook door alles heen dat de gemeente en het samenleven van Gods kinderen tot een smaad zijn geworden voor de wereld om ons heen? Wat mijn broeder en vriend John Bax beleefde toen hij het evangelie aan iemand vertelde, illustreert dat op pijnlijk duidelijke wijze. In een verslag daarvan schrijft hij het volgende:

Een wat oudere man kwam op mij af, toen ik luid riep: *“Laat u met God verzoenen”* en Joh. 3:16 *“Zo lief heeft God de wereld gehad”* etc. We kregen een gesprek over de Bijbel. Hij had veel kritiek en commentaar en ‘waaromvragen’. Hij snapte niet, dat als er toch een machtig God bestaat, Hij niet ingrijpt vanwege alle kwaad in deze wereld. Toen ik opmerkte: ‘En als God nu eens zou moeten ingrijpen vanwege al het kwaad in uw eigen leven?’, was hij niet meer zo open en klaagde hij over de christenen, wat ze ervan terecht hebben gebracht. Hij zei: ‘Hoeveel kerken stromen er tegenwoordig niet leeg? Wat voor een blijde boodschap wordt er dan gebracht als er mensen weglopen? Hoeveel scheuringen zijn er al niet geweest in de geschiedenis waar jullie het samen niet eens in kunnen worden? Kijk maar eens naar al de verschillende kerken en naampjes, die er tegenwoordig zijn. Jullie hebben in jullie kerken grote conflicten over het geloof. Als jullie samen iets kostbaars hadden, zouden jullie toch zeker moeten laten zien wat jullie bij elkaar houdt.’

Ik vertelde hem: ‘Als ik naar de mens moet kijken en naar de christenheid, moet ik u helaas gelijk geven. Wat wij ervan gemaakt hebben, is beschamend. Maar ik wil u over de persoon van de Heer Jezus vertellen, Die in mijn plaats gestorven is voor al mijn zonden. En voor een ieder die in hem gelooft.’ Ik wilde hem verder uitleggen over het evangelie, maar hij liep weg. Ik was daarna wel wat aangeslagen door dit gesprek, en bedroefd, omdat de wereld inderdaad op ons let en ziet hoe we met elkaar omgaan. En ook dat dit als een reden naar voren wordt gebracht om het kostbare evangelie af te

wijzen. Ik moest nog aan het Bijbelgedeelte denken: *“Hieraan zullen allen weten dat u Mijn discipelen bent, als u liefde onder elkaar hebt.”*

Ik hoef hier, denk ik, niets aan toe te voegen. Laten we het ter harte nemen en God smeken dat Hij ons in Zijn genade vergeeft en ons nog een mogelijkheid geeft om naar Zijn gedachten gemeente te zijn. Hij verlangt ernaar een woonplaats op aarde te hebben. Dat is daar, waar de Zijnen samenkomen en samenleven in onderworpenheid aan Zijn Woord en geleid door Zijn Geest.

De Heer Jezus heeft gezegd: *“Want waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, daar ben Ik in hun midden”* (Mt 18:20). God woont daar, waar Hij God kan zijn, dat wil zeggen waar Hij in Zijn rechten als God wordt erkend. Naar die plaats mogen we nog steeds vragen en zoeken. Als we daarbij Zijn Woord als gids gebruiken en de aanwijzingen van de Geest volgen, zal Hij ons daar zeker heen leiden.

Daniël smeekt God te luisteren | verzen 17-19

17 Nu dan, onze God, luister naar het gebed van Uw dienaar en naar zijn smeekbeden. Doe, omwille van de Heere, Uw aangezicht lichten over Uw heiligdom, dat verwoest is. 18 Neig Uw oor, mijn God, en hoor! Open Uw ogen, om onze verwoestingen en de stad te zien waarover Uw Naam is uitgeroepen, want wij werpen onze smeekbeden niet voor U neer op grond van onze gerechtigheden, maar op grond van Uw grote barmhartigheid. 19 Heere, luister. Heere, vergeef. Heere, sla er acht op en doe [het], wacht niet langer – omwille van Uzelf, mijn God. Over Uw stad en over Uw volk is immers Uw Naam uitgeroepen.

Daniël smeekt niet om beëindiging van de ballingschap of voor zijn persoonlijke belangen. Het onderwerp van Zijn smeking zijn de stad, de heilige berg, het heiligdom en het volk van God. Hij smeekt tot God dat Hij *“omwille van de Heere”* Zijn aangezicht over Zijn heiligdom doet lichten. Het gaat hem om de heerlijke Naam van de Heerser en Gebieder. Daniël vestigt Zijn aandacht erop dat Zijn heiligdom verwoest ligt. Hij roept het uit dat God dat toch niet zo kan laten?

Zo moeten ook wij leren smeken met het oog op wat nu Gods heiligdom is, Zijn gemeente, die *“een heilige tempel in [de] Heer”* is (Ef 2:21). Als we zien

wat daarvan in de praktijk van het christelijk geloof is overgebleven, moeten we ook zeggen dat die tempel verwoest is. Als we meer zouden delen in Gods gevoelens daarover, zouden we meer als een Daniël God smeken Zijn aangezicht daarover te laten lichten. Wat in Zijn licht komt, verlost en herstelt Hij (Ps 80:4). Zijn licht maakt openbaar wat er aan de hand is en laat te-

*O God, breng ons terug;
doe Uw aangezicht lichten, dan zullen wij verlost worden.
(Ps 80:4)*

vens de oplossing zien. Zonder Zijn licht blijft alles in de duisternis. Als wij ernaar verlangen dat Hij Zijn ontdekkend en herstellend licht over Zijn gemeente zal laten schijnen, zullen we het woord van Jesaja ter harte nemen en ernaar gaan doen: "Ja, geef Hem geen rust, totdat Hij Jeruzalem gegrondvest heeft en gesteld heeft tot een lof op aarde" (Js 62:7).

We zullen onophoudelijk, krachtig, op het onbeschaamde af, God smeken Zijn oor te openen en te horen en Zijn ogen te openen en te zien (Lk 11:5-12; 18:1-8). Daniël vermeldt er duidelijk bij dat hij zijn smeekbeden niet voor God *neerwerpt* – ook weer zo'n krachtige uitdrukking die past bij dit intense gebed – op grond van hun gerechtigheden, want die bezitten ze niet. Hij werpt ze neer op grond van Gods "grote barmhartigheid". Hoe dieper we daarvan doordrongen zijn, des te vrijmoediger zullen we God aanlopen, ja, op Hem aanstormen en Hem als het ware blijven bestoken met onze smekingen.

Dat doet Daniël dan ook met een drievoudig "Heere", waarbij hij indringend smeekt dat de Heere *luistert, vergeeft, er acht op slaat, doet en niet langer wacht*. Hij stoot zijn woorden in korte zinnen met kracht uit. De verschillende uitdrukkingen laten een hart zien dat volkomen overweldigd is door de zaak die voor zijn aandacht staat. Er spreekt een intense betrokkenheid uit. Ook smeekt Hij God om niet te wachten met Zijn handelen ten gunste van Zijn stad en Zijn volk. De zeventig jaren zijn immers voorbij, zo heeft hij gelezen in het boek van de profeet *Jeremia*.

Het gebed is dat van een profeet, een man van God, een man die zijn land liefheeft, een man die de heerlijkheid van God als het hoogste doel van zijn leven heeft. Hij heeft een innige, persoonlijke verbondenheid met God, Die hij in *vers 18* voor de eerste keer in zijn gebed "mijn God" noemt. Als zo iemand op deze intense manier voorbede doet en zonden belijdt en argumenten voor verhoring aanvoert, zal hij door God worden aanvaard.

Hij zegt deze dingen niet om God te onderwijzen en hij argumenteert niet om God te beïnvloeden. Dit is de manier waarop God aangeroepen wil worden, want het is de enige manier waarop onze gedachten in de juiste toestand kunnen worden gebracht. Als we de geest, het geloof, het berouw en de ernst van Daniël hebben, mogen we er zeker van zijn dat onze gebeden zullen worden verhoord, zoals ook zijn gebed wordt verhoord.

De grond waarop hij dit alles smeekt, is *“omwille van Uzelf”*. Hij zoekt in alles de eer van God. Het gaat om Zijn Naam. Die Naam is door Hemzelf onlosmakelijk verbonden aan Zijn stad en Zijn volk, want daarover is Zijn Naam uitgeroepen. Wat met Zijn stad en Zijn volk gebeurt, raakt Hemzelf. Dat is de pleitgrond voor Daniël. Die pleitgrond moeten wij ook hebben om God te smeken op te komen voor Zijn gemeente, *“die Hij Zich heeft verworven door het bloed van Zijn eigen [Zoon]”* (Hd 20:28).

Het antwoord komt | verzen 20-23

20 Terwijl ik nog sprak en bad, en belijdenis deed van mijn zonde en van de zonde van mijn volk Israël, en mijn smeekbede uitstortte voor het aangezicht van de HEERE, mijn God, omwille van de heilige berg van mijn God – 21 terwijl ik [mijn] gebed nog uitsprak, kwam de man Gabriël, die ik in het begin in het visioen gezien had, snel aangevlogen [en] raakte mij aan, omstreeks de tijd van het avondoffer. 22 Hij begon mij te onderwijzen en sprak met mij. Hij zei: Daniël, nu ben ik eropuit gegaan om u de betekenis te doen begrijpen. 23 Bij het begin van uw smeekbeden is er een woord uitgegaan en [nu] ben ik zelf gekomen om [u dat] te vertellen, want u bent zeer gewenst. Begrijp dan dit woord en krijg inzicht in het visioen.

Daniël doet de ervaring op dat God verhoort, terwijl hij nog spreekt en bidt (Js 65:24; 30:19b). Dat

En het zal geschieden dat voordat zij roepen, Ik zal antwoorden, terwijl zij nog spreken, Ik zal horen. (Js 65:24)

Hij zal u zeker genadig zijn op uw luide roepen: zodra Hij dat hoort, zal Hij u antwoorden. (Js 30:19b)

Daniël *“sprak en bad”*, lijkt erop te wijzen dat hij hardop heeft gebeden. Sprekend biddend is hij bezig belijdenis te doen van *“mijn zonde”*. Dit is wel heel persoonlijk. Hij heeft zichzelf er steeds bij betrokken door te spreken over ‘wij’ en ‘ons’. Maar nu zegt hij *“mijn”*.

We lezen van Daniël geen enkele zondige daad of een verkeerd woord. Toch is ook hij een mens van wie geldt wat Salomo zegt in zijn gebed: “*Er is immers geen mens die niet zondigt*” (1Kn 8:46). Gelovigen die het meest toegewijd aan de Heer leven, zijn zich het meest bewust van hun eigen zonden en tekorten. Daniël is zich er ook ten volle van bewust dat hij een is met het zondigende volk, dat hij “*mijn volk Israël*” noemt. Hij weet dat hij niet beter is dan zij.

Nadat hij eerder heeft gesproken over het *neerwerpen* van de smeekbeden voor God, spreekt hij nu over het *uitstorten* van zijn smeekbede voor het aangezicht van de HEERE, zijn God. Hij weet zich in Gods tegenwoordigheid. Dat bepaalt hem direct bij “*de heilige berg van mijn God*”. Die berg waar de stad van God en het huis van God zijn, is de aanleiding van zijn smeekbede. Hij houdt het persoonlijk door nog eens te spreken over “*mijn God*”. We zullen alleen in Gods gevoelens over Zijn woonplaats kunnen delen, als wij een dergelijke persoonlijke en diepgaande relatie met God hebben. Als we naar Gods gemeente kijken met Zijn ogen en als we Gods hart daarover kennen vanuit Zijn Woord, zal ons gebed voor Gods gemeente meer en meer gaan lijken op dat van Daniël voor Gods volk van toen.

In *vers 21* wordt nog een keer gezegd dat Daniël nog bezig is zijn gebed uit te spreken, waaraan nu wordt toegevoegd dat dit het moment is dat hij bezoek krijgt. Dat onderstreept de waarde van zijn gebed voor God. Dit gebed is een gebed naar Zijn wil. God is er snel bij om dat gebed te beantwoorden.

Ook het tijdstip waarop het antwoord komt, is veelzeggend en belangwekkend. Het is “*omstreeks de tijd van het avondoffer*”, dat wil zeggen de tijd waarop in Jeruzalem het dagelijkse brandoffer werd gebracht. Dat gebeurt op dat moment niet letterlijk, want er is geen tempel en geen tempeldienst meer. Maar het geloof denkt wel aan wat God toekomt en waarmee God rekening houdt. Daniël leeft erin en denkt daaraan. Voor ons geldt hetzelfde. Als God tussenbeide komt op grond van ons gebed, is dat altijd in verbinding met Zijn Zoon en Diens werk aan het kruis, waarvan de offers een afschaduwing zijn.

Er zijn enkele opmerkelijke gebeurtenissen in de Schrift verbonden aan deze “*tijd van het avondoffer*”. Zo is het op deze zelfde tijd dat Ezra de zonde van het volk belijdt (*Ea 9:4*). Het is het uur van het gebed, het uur waarop Cornelius antwoord krijgt op zijn gebed (*Hd 10:3; 3:1*). God verhoort graag op dat uur. De aanleiding daartoe is, dat Hij op dat uur Iemand anders *niet* heeft verhoord. Het negende uur is het uur dat de Heer Jezus niet is verhoord ter wille van ons (*Mt 27:45-46*).

Daniël is zozeer in gebed, dat Gabriël hem moet aanraken om hem te laten weten dat hij er is. Gabriël had zijn aanwezigheid ook kunnen laten weten door enkele woorden te spreken. Maar het aanraken laat zien dat de engel daadwerkelijk persoonlijk bij Daniël aanwezig is. De aanraking betekent het einde van het gebed van Daniël. Voor God is het zo voldoende. Hij kent de verlangens van zijn hart.

Gabriël zegt tegen Daniël dat zodra hij is begonnen met bidden, er in de hemel een woord van God is uitgegaan. Dat woord was gericht tot Gabriël en bevatte de opdracht om naar Daniël te gaan en hem te onderwijzen en hem inzicht te geven in wat hij heeft gehoord en heeft gezien in het visioen. We zien hier hoezeer God klaarstaat om een gebed van de Zijnen te verhoren. Soms kan de verhoring enige tijd worden tegengehouden, zoals we zullen zien in het volgende hoofdstuk (*Dn 10:12-14*). Dat betekent niet dat de verhoring niet plaatsvindt, maar dat de verhoring wordt uitgesteld. We mogen weten dat ook dat in Gods plan past.

Het is niet voldoende dat Daniël openbaringen heeft gekregen over toekomstige dingen. Wat hij ook nodig heeft, is inzicht in de betekenis ervan. Pas dan zal hij er nut van hebben. De Heer Jezus heeft ook de Schriften geopend en Hij heeft het verstand van de discipelen geopend om de Schriften te verstaan (*Lk 24:32,45*). Ook wij hebben een geopend verstand nodig, evenals een geopende Schrift. Zo zegt Paulus tegen Timotheüs: “*Let wel op wat ik zeg, want de Heer zal je inzicht geven in alle dingen*” (*2Tm 2:7*).

En zij zeiden tot elkaar: Was ons hart niet brandend <in ons>, toen Hij onderweg tot ons sprak, toen Hij ons de Schriften opende? (Lk 24:32)

Toen opende Hij hun verstand, opdat zij de Schriften verstonden, ... (Lk 24:45)

Als we de gedachten van God willen verstaan, moeten we ze overdenken. We moeten onze aandacht erop vestigen, ze overpeinzen en bijbelteksten

met elkaar vergelijken. Dat de geopenbaarde wil van God voor ons zo vaak onbekend is en dat wij ons daarin vergissen, komt doordat er bij ons zo vaak een gebrek aan echte aandacht en oplettendheid is.

Ons verstand wordt geopend en ons wordt inzicht gegeven in de betekenis van Gods Woord als ook tegen ons gezegd kan worden dat we “zeer gewenst” zijn. Al Gods kinderen mogen weten dat zij “gewenst” zijn. Ieder kind van God mag weten dat hij in Gods gunst staat (*Rm 5:1b-2a*). Dat is niet om wie hij in zichzelf is, maar omdat hij “begenadigd” is “in de Geliefde”, dat is de Heer Jezus (*Ef 1:6*).
... onze Heer Jezus Christus, door Wie wij ook de toegang verkregen hebben <door het geloof> tot deze genade waarin wij staan, ... (Rm 5:1b-2a)

Maar er zijn kinderen van God van wie Hij zegt dat ze “zeer” gewenst zijn. Dat zijn die kinderen die ernaar verlangen in alles te handelen en te wandelen naar Zijn wil en tot Zijn eer.

Het zal duidelijk zijn dat Hij daar met een groter welgevalen naar kijkt dan naar gelovigen die ontrouw zijn. Abraham en Lot zijn beiden gelovigen. God kan echter Zijn gedachten niet aan Lot meedelen, maar dat kan Hij wel aan Abraham (*Gn 18:17-19*). Daniël is iemand in wie vrees voor de HEERE is en met wie de HEERE daarom vertrouwelijk kan omgaan en bekend kan maken met wat er in Hem omgaat (*Ps 25:14*).
Vertrouwelijk gaat de HEERE om met wie Hem vrezen, Zijn verbond maakt Hij hun bekend. (Ps 25:14)

‘Het ABC’ van de profetie | verzen 24-27

De verzen waaraan we nu toe zijn, de verzen 24-27, zijn wel ‘het ABC’ van de profetie genoemd. Eerst een kort overzicht:

In *vers 24* lezen we over

1. de duur van de periode: zeventig weken,
2. over wie het gaat: uw volk en uw heilige stad, dat zijn Israël en Jeruzalem en
3. wat er in die periode gebeurt: overtreding beëindigen enz.

In *vers 25* leren we dat het eerste en grootste deel van de zeventig weken in twee perioden uiteenvalt: zeven weken en tweeënzestig weken, dat is samen negenenzestig weken. De gebeurtenissen in deze negenenzestig weken worden beschreven. Deze weken worden afgesloten met de vermelding van een persoon: Messias, de Vorst.

In *vers 26* wordt gezegd dat na de tweeënzestig weken, dus in totaal na negenenzestig weken, de Messias wordt uitgeroeid. Daarop volgt de mededeling dat Jeruzalem wordt verwoest.

In *vers 27* worden ons de gebeurtenissen meegedeeld die in de overgebleven week, de zeventigste, plaatsvinden. We lezen daar ook over de verdeling van deze week in twee helften met de vermelding wat er halverwege de week gebeurt en wat de gevolgen daarvan zijn voor de tweede helft van die week.

De zeventig weken | *vers 24*

*24 Zeventig weken zijn er bepaald
over uw volk en uw heilige stad,
om de overtreiding te beëindigen,
de zonden te verzegelen,
de ongerechtigheid te verzoenen,
om een eeuwige gerechtigheid [tot stand] te brengen,
om visioen en profeet te verzegelen,
en om de Heiligheid van heiligheden te zalven.*

De weken die hier worden genoemd, zijn geen weken van zeven dagen, maar perioden van zeven jaren. De zeventig weken zijn in totaal vierhonderdnegentig jaren. Dit aantal jaren zal verstrijken voordat voor “*uw volk en uw heilige stad*” de volle belofde zegen kan komen. Voordat het zover is, moeten er eerst enkele dingen gebeuren:

1. Eerst moet “*de overtreiding*” beëindigd zijn, dat wil zeggen dat volk en stad niet meer in opstand tegen God leven, maar Hem gehoorzaam zijn.
2. Ook moeten “*de zonden*” verzegeld zijn, dat wil zeggen dat ze niet meer gedaan worden.
3. Voor “*de ongerechtigheid*” geldt dat die moet zijn verzoend. God kan aan de ongerechtigheid van Zijn volk alleen voorbijgaan als er verzoening voor is gedaan.

Deze gebeurtenissen zijn negatief, ze hebben te maken met wat moet ophouden en worden weggedaan omdat het voor God niet kan bestaan. De

volgende gebeurtenissen zijn positief. Daarin zien we Gods werk ten gunste van Zijn volk en Zijn heilige stad.

1. Hij zal *“een eeuwige gerechtigheid”* tot stand brengen. Dat wijst op het vreedrijk, onder de regering van de Messias.
2. Het verzegelen van *“visioen en profeet”* betekent het onveranderlijk vastleggen van wat door en namens God in het visioen is getoond en door de profeet is gezegd. Zowel visioen als profeet draagt in zijn vervulling het stempel van Gods werk.
3. De laatste gebeurtenis is het zalven van *“de Heiligheid van heiligheden”*. Waar dat betrekking op heeft, is niet direct duidelijk. Er zijn verschillende mogelijkheden geopperd. Enkele mogelijkheden zijn dat het kan slaan op het allerheiligste van de tempel of op de hele tempel of op de stad Jeruzalem of op de Heer Jezus, de Messias. Het gaat in elk geval om iets wat door een speciale wijding voor God geheiligd is en in het vreedrijk een speciale plaats zal hebben, tot meerdere glorie van God.

Zeven weken en tweeënzestig weken | vers 25

25 *U moet weten en begrijpen:*

vanaf [de tijd dat] het woord uitgaat

om te laten terugkeren en om Jeruzalem te herbouwen

tot op Messias, de Vorst, [verstrijken] er zeven weken en tweeënzestig weken.

Plein en gracht zullen opnieuw gebouwd worden,

maar [wel] in benauwde tijden.

Nu krijgt Daniël – en krijgen wij – te horen wanneer we moeten beginnen met de telling van de zeventig weken, dat is de periode van vierhonderd-negentig jaar. Dat moeten we *“weten en begrijpen”*, want anders zullen we de betekenis missen. De telling moet beginnen op *“[de tijd dat] het woord uitgaat om te laten terugkeren en om Jeruzalem te herbouwen”*. Dit kan niet slaan op wat Kores heeft bevolen, want hij heeft geen bevel gegeven Jeruzalem te herbouwen, maar om de tempel te herbouwen (*Ea 1:2*). Pas honderd jaar later is de toestemming gekomen om de stad te herbouwen en daarover gaat het in dit vers. Arthasasta is de koning die Nehemia de toestemming

geeft om de stad weer op te bouwen, in het vierde jaar van zijn regering (*Ne 2:1*), dat is het jaar 445 v.Chr. Dan beginnen de vierhonderdnegentig jaar.

Dan wordt er een tussengebeurtenis gegeven en wel de komst van de Messias. Als Hij is gekomen, zijn er negenenzestig weken verstreken. Deze periode van negenenzestig weken wordt onderverdeeld in een periode van zeven weken en een periode van tweeënzestig weken. De eerste periode, die van zeven weken, dat is negenenveertig jaar, is de periode waarin het herstel van Jeruzalem plaatsvindt. Aan deze periode wordt in één adem de tweede periode van tweeënzestig weken gekoppeld. Het einde van die beide perioden – die van zeven weken (= negenenveertig jaar) en die van tweeënzestig weken (= vierhonderdvierendertig jaar), dat is samen vierhonderddrieëntachtig jaar – wordt verbonden met een persoon, “*tot op Messias, de Vorst*”.

Van deze tijd wordt een bepaald kenmerk gegeven: “*Plein en gracht zullen opnieuw gebouwd worden, maar [wel] in benauwde tijden.*” Dat laat zien dat Jeruzalem wel is herbouwd, maar dat het in die vierhonderddrieëntachtig jaar (negenenzestig jaarweken) steeds onder druk van vreemde volken staat.

De Messias uitgeroeid | vers 26

26 Na de tweeënzestig weken

zal de Messias uitgeroeid worden, maar het zal niet voor Hemzelf zijn.

Een volk van een vorst, [een volk] dat komen zal,

zal de stad en het heiligdom te gronde richten.

Het einde ervan zal zijn in de [overstromende] vloed

en tot het einde toe zal er oorlog zijn,

verwoestingen [waartoe] vast besloten is.

Het einde van de periode van in totaal negenenzestig weken wordt behalve aan de Persoon van de Messias ook verbonden aan een gebeurtenis. Deze gebeurtenis is het uitroeien van de Messias. “*En na de tweeënzestig weken zal de Messias worden uitgeroeid, maar het zal niet voor Hemzelf zijn.*” Zoals we aan het aantal verstreken weken kunnen zien, zijn er, sinds Nehemia Jeruzalem begon te herbouwen, op het moment van het uitroeien van de Messias vierhonderddrieëntachtig jaren verlopen.

Dan zijn we in de geschiedenis terechtgekomen in de tijd van de omwandeling van de Heer Jezus op aarde. Hij is die 'Messias' of 'Gezalfde'. Hij komt om de laatste week te vervullen en zo de periode van zeventig jaarweken vol te maken en het vreedrijk te vestigen. Maar wat gebeurt er? Zijn volk verwerpt en vermoordt Hem. Hij wordt onschuldig – 'terwijl er niets tegen Hem is', zoals ook kan worden vertaald – ter dood gebracht. Tegelijk is het ook "*niet voor Hemzelf*", maar voor Zijn volk, want Zijn kruisdood is de grondslag voor de vervulling van Gods plannen ten aanzien van Zijn volk.

Een eenvoudige berekening laat zien hoe nauwkeurig Gods Woord is. De jaren in de Bijbel zijn jaren van 360 dagen. De periode van 483 jaren zijn $483 \times 360 = 173.880$ dagen. Dat betekent dat we, gerekend vanaf de datum van het bevel tot herbouwen van de stad, uitkomen op de intocht van de Heer Jezus in Jeruzalem, de zondag vóór de vrijdag waarop Hij de kruisdood zal sterven. [Voor een exacte berekening zie 'Jeruzalem, obstakel voor de wereldvrede' van Roger Liebi, blz. 34-48.]

Zo eindigen de negenenzestig jaarweken. Doordat het volk zijn Messias verwerpt, kan die ene laatste, zeventigste, jaarweek niet direct aansluiten op de negenenzestig al verlopen jaarweken en kan het vreedrijk niet worden gevestigd. Zijn daarmee de plannen van God tenietgedaan? Nee, het wil zeggen dat die zeventigste jaarweek nog moet nog komen, want de bezegeling van de profetie (*vers 24*) betreft *zeventig* jaarweken en niet negenenzestig jaarweken. 'Bezegeling' wil zeggen dat alles, *inclusief de zeventigste jaarweek*, uitkomt en dat alles wordt vervuld wat in gezichten en door profeten is meegedeeld. Het betekent een uitstel van de vervulling, want dat de vervulling komt, is zeker.

Wat gebeurt er nu tussen de negenenzestigste en de zeventigste jaarweek? In die onbepaalde periode vinden belangrijke gebeurtenissen plaats. Ook daarover wordt Daniël, en worden dus ook wij, verder geïnformeerd door de engel. De negenenzestigste jaarweek sluit af met de dood van de Messias, zoals in het begin van *vers 26* staat. Hij wordt uitgeroeid "*en zal niets hebben*", zoals het ook vertaald kan worden. Daarmee wordt gezegd dat Hij heengaat zonder dat Hij het koninkrijk heeft ontvangen waarvoor Hij gekomen was.

Dan gaat de uitleg verder en spreekt Gabriël over “een volk van een vorst, [een volk] dat komen zal”. Hij zegt ook wat dat volk zal doen. De vorst “zal de stad en het heiligdom te gronde richten”. Ook het einde van het volk wordt door Gabriël bekendgemaakt: “Het einde ervan zal zijn in de [overstromende] vloed en tot het einde toe zal er oorlog zijn, verwoestingen [waartoe] vast besloten is.”

Hier wordt gesproken over een volk van een vorst die komen zal. Dat volk zijn de Romeinen. De Romeinse legers hebben in het jaar 70 onder aanvoering van Titus Jeruzalem verwoest, als tuchting van God voor de verwerping van de Messias. God geeft de stad prijs aan de volken. Daarover geeft Lukas in zijn verslag van de rede over de laatste dingen door de Heer Jezus nadere bijzonderheden (Lk 21:20-24). De Heer Jezus zegt daar: “En Jeruzalem zal door [de] volken worden vertrappt, totdat [de] tijden van [de] volken zijn vervuld” (Lk 21:24).

Als de tijden van de volken zijn vervuld, komt wat Gabriël hier noemt “het einde”. “Het einde” is de eindtijd, de wederkomst van Christus en de gebeurtenissen die daarmee verband houden. Midden in dit *vers* 26 wordt dus een grote sprong gemaakt van de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen in het jaar 70 naar de wederkomst van Christus in de eindtijd. De verwoesting is vast besloten, zowel van Jeruzalem als van het Romeinse rijk, zowel toen als in de eindtijd. Het volk, de Romeinen, is er geweest en is aan zijn einde gekomen. Germaanse stammen hebben het rijk laten neerstorten. Europa is in vele landen uiteengevallen.

Maar de *vorst* van dat volk moet nog komen. Hij zal ook komen. Over hem gaat het in *vers* 27. De gebeurtenissen van toen, in het jaar 70, zijn een voorafschaduwing van de gebeurtenissen in de eindtijd, gebeurtenissen die direct aan de vestiging van het duizendjarig vrederijk voorafgaan. De gebeurtenissen van de eindtijd zijn de gebeurtenissen van de zeventigste jaarweek. Die worden in *vers* 27 beschreven.

De zeventigste week | *vers* 27

27 Hij zal voor velen het verbond versterken,
één week [lang].

Halverwege de week

zal hij slachtoffer en graanoffer doen ophouden.

Over de gruwelijke vleugel zal een verwoester zijn, zelfs tot aan de voleinding, die, vast besloten, uitgegoten zal worden over de verwoeste.

Het tweede deel van *vers 26* geeft de overgang van de situatie in het jaar 70 naar de situatie in de eindtijd of de zeventigste jaarweek. Over die zeventigste jaarweek gaat het in *vers 27*. In die zeventigste jaarweek is Israël weer in zijn land. Dat blijkt uit het feit dat er weer offers worden gebracht. Er is weer een tempeldienst. De "hij" van dit vers is de vorst van het vorige vers die komen zal. Het is de heerser van het herstelde West-Romeinse rijk, het vierde wereldrijk, het verenigd Europa dat zijn macht heeft gelegd in de handen van één enkele dictator, het beest uit de zee (*Dn 7:3,7; Op 13:1-10*). Hier wordt gewezen op de tijd dat het Romeinse rijk er weer is en dat Israël er weer is en dat beide rijken een heerser hebben.

Het verbond dat hij versterkt, is het verbond dat hij, de alleenheerser van het verenigde West-Europa, zal sluiten met de ongelovige massa van de Joden (de "velen"), mogelijk onder leiding van de antichrist. Van Joodse zijde uit gezien is het een verdrag met de dood (*Js 28:15a,18*). De afvallige massa van de Israëlieten zal dit doen om zich te verdedigen en te beschermen tegen de hen omringende

Omdat u zegt: Wij hebben een verbond gesloten met de dood, en met het rijk van de dood zijn wij een verdrag aangegaan, ... (Js 28:15a)

Dan zal uw verbond met de dood nietgedaan worden, uw verdrag met het rijk van de dood zal geen stand houden. Trekt de [alles] wegspoelende gesel voorbij, dan zult u door hem afgeranseld worden. (Js 28:18)

vijanden, waarvan de grootste vijand Assyrië is. Onder Assyrië kunnen we verstaan Syrië in een bondgenootschap met enkele andere Arabische staten. Assyrië is zo sterk, omdat het gesteund wordt door het machtige Russische rijk dat noordelijk van hen ligt. Dat is wat het profetische woord voorstelt en wat we in de actualiteit bevestigd zien.

"Halverwege de week" vindt er echter een dramatische verandering plaats. Die verandering luidt de vreselijkste tijd in die de aarde ooit heeft meegeemaakt. Deze tijd wordt de "grote verdrukking" (*Mt 24:21*) genoemd en ook "een tijd van benauwdheid voor Jakob" (*Jr 30:7*) en ook "het uur van de verzoeking, dat over het hele aardrijk zal komen, om te verzoeken hen die op de aarde

wonen" (Op 3:10). Deze periode zal een halve jaarweek, dat is drieënhalf jaar, duren.

In die tijd zal een ongekend lijden de mensheid treffen. Wat mensen elkaar zullen aandoen, tart elke beschrijving. Oorlogsgeweld en natuurgeweld zullen ongeremd hun slachting aanrichten. De geestelijke kwellingen waaraan de mensen worden prijsgegeven, zullen hen tot waanzin drijven. Een indrukwekkende beschrijving ervan vinden we in *Openbaring 6-19*. De inleidende gebeurtenis is het werpen van de duivel uit de hemel op aarde, waarbij hij weet dat hij maar weinig tijd, drieënhalf jaar, heeft (Op 12:9,12b).

En de grote draak werd neergeworpen, de oude slang, die genoemd wordt duivel en de satan, die het hele aardrijk misleidt; hij werd neergeworpen op de aarde en zijn engelen werden met hem neergeworpen. (Op 12:9)

Zijn eerste activiteit is een einde maken aan de Joodse godsdienst, wat we zien in het verbod om te offeren. Door middel van zijn knecht, de Romeinse heerser, die daarbij door zijn bondgenoot de antichrist wordt gesteund, maakt hij een einde aan de eredienst in Jeruzalem. De Romeinse heerser en de antichrist richten hun eigen afgodische godsdienst op. De antichrist zal een afgodsbeeld van de Romeinse heerser, het beest uit de zee, oprichten in de tempel (2Th 2:3-4), waarbij we mischien moeten denken aan de voorhof van de tempel.

Laat niemand u op enigerlei wijze bedriegen, want [die komt niet] als niet eerst de afval gekomen is en de mens van de zonde geopenbaard is, de zoon van het verderf, die zich verzet en zich verheft tegen al wat God heet of een voorwerp van verering is, zodat hij in de tempel van God gaat zitten en zichzelf vertoont dat hij God is. (2Th 2:3-4)

Dit beeld is bedoeld als bescherming tegen de vijanden. De antichrist zal hierdoor propaganda maken voor het bondgenootschap met West-Europa. Hij zal de afvallige massa van de Joden ertoe bewegen hun redding van die grote macht te verwachten als ze bedreigd worden door Assyrië en alle Arabische landen. Hij zal ervoor zorgen dat de mensen het beeld aanbidden en hij zal het zelfs laten spreken. Wie zich aan die massapsychose onttrekt en het beest niet aanbidt, zal gedood worden (Op 13:15).

En het werd hem gegeven aan het beeld van het beest adem te geven, opdat het beeld van het beest ook zou spreken en maken dat allen die het beeld van het beest niet aanbaden, gedood zouden worden. (Op 13:15)

God noemt het “*de gruwelijke vleugel*”. Een vleugel duidt op bescherming en een gruwel is een aanduiding voor een afgodsbeeld (Mt 24:15a). Maar in plaats van bescherming zal deze gruwel verwoesting over Israël brengen. Er “*zal een verwoester zijn, zelfs tot aan de voleinding, die, vast besloten, uitgegoten zal worden over de verwoeste*”. Het is een gruwel die tot verwoesting zal leiden, dat is het oordeel van God over de afvalligen, over de afschuwelijkste afgoderij die ooit is geschied. Deze verwoesting gebeurt met de vastbeslotenheid van God.

Wanneer u dan de gruwel van de verwoesting, waarvan gesproken is door de profeet Daniël, zult zien staan in [de] heilige plaats, ... (Mt 24:15a)

De verwoester is de koning van het noorden, het oude Assyrische rijk, gesteund door Rusland. Dit is het begin van de laatste wereldoorlog. De verwoester zal zich razendsnel uitstorten “*over de verwoeste*”, dat is over Jeruzalem. Het zal zó snel gebeuren, dat het bondgenootschap geen enkele bescherming blijkt te bieden. Jeruzalem zal worden ingenomen en de inwoners zullen verschrikkelijk lijden (Zc 14:2a).

Dan zal Ik alle heidenvolken verzamelen voor de strijd tegen Jeruzalem. De stad zal ingenomen worden, de huizen zullen geplunderd, en de vrouwen zullen verkracht worden. (Zc 14:2a)

Daarmee is de engel aan het einde gekomen van zijn onderwijzing (vers 22). Het lijkt een abrupt einde, waarbij oordeel het laatste woord lijkt te zijn. Maar we moeten twee dingen bedenken. Dat de verklaring over de toekomst hier eindigt, betekent dat het niet gaat om het vervolg, maar om de uitwerking van wat is bekendgemaakt. Wat doet het mij dat ik weet hoe het zal gaan? Het andere is dat de engel al aan het begin van zijn verklaring heeft gezegd dat er een “*eeuwige gerechtigheid*” zal aanbreken als de zeventig weken verstreken zijn (vers 24). Na de oordelen volgt het heerlijke vreedrijk onder de regering van de Messias, de Vredevorst.

Daniël 10

Inleiding

De laatste drie hoofdstukken vormen een geheel. We vinden daarin historische feiten over de handelingen van heidense machten met Gods aardse volk vanaf de tijd van de heerschappij van de Meden en Perzen tot de uiteindelijke bevrijding onder de regering van Christus. Het sleutelvers is: *“Ik ben gekomen om u inzicht te laten krijgen in wat uw volk in later tijd zal overkomen, want er is nog een visioen voor die dagen”* (Dn 10:14). Hieruit blijkt dat het gaat om wat Israël *“in later tijd zal overkomen”*. We zullen zien dat die *“later tijd”* voor Daniël zowel de nabije als verre toekomst betreft.

1. *Daniël 10* is de inleiding. In dit hoofdstuk wordt ons verteld over de tijd waarin Daniël de mededelingen ontvangt, de omstandigheden waarin hij verkeert en wat de uitwerking ervan op hemzelf is, wat het met hem doet.
2. In *Daniël 11* wordt een profetische schets gegeven van de gebeurtenissen die plaatsvinden in verbinding met de koningen van de landen noordelijk en zuidelijk van het heilige land. De gebieden ten noorden en ten zuiden van Israël zijn de twee belangrijkste gebieden van de vier waarin het Grieks-Macedonische wereldrijk uiteen is gevallen.
3. *Daniël 12* laat Gods handelingen zien met een getrouw overblijfsel van de Joden in de tijd dat het volk door de grote verdrukking van drie-enhalf jaar gaat. Deze periode gaat direct aan de vestiging van het koninkrijk van Christus vooraf.

Een woord geopenbaard | vers 1

1 In het derde jaar van Kores, koning van Perzië, werd er een woord geopenbaard aan Daniël, aan wie de naam Beltsazar gegeven is. Dit woord was waarheid en [ging over] grote strijd. Hij begreep het woord en hij kreeg inzicht in het visioen.

We bevinden ons *“in het derde jaar van Kores, koning van Perzië”*, dat is het jaar 536 v.Chr. Het is de tijd dat een eerste gedeelte van het volk, een overblijfsel, is teruggekeerd naar het land. Dat is gebeurd in het eerste jaar van Kores (*Ea 1:1-3,5*). Daniël is echter niet meegegaan. Dat zal ongetwijfeld

zijn omdat God hem heeft opgedragen in Babel te blijven. Maar zijn hart is bij de teruggekeerden. Ondanks zijn hoge leeftijd is zijn belangstelling en betrokkenheid bij het wel en wee van Gods volk niet verdwenen, maar nog net zo groot als vroeger.

Aan hem wordt *“een woord geopenbaard”*. Bij de blijdschap die bij hem aanwezig geweest zal zijn over de terugkeer van (een klein deel van) het volk, is er bij hem ook inzicht in hoe het met het volk zal gaan. Hij weet dat de terugkeer niet de beloofde zegen voor het land zal brengen. Het herstel van altaar, tempel en stad zal slechts voor een klein deel van het volk gelden en ook slechts tijdelijk zijn.

De opmerking *“dit woord was waarheid”*, toont de diepe overtuiging dat het woord dat wordt geopenbaard absoluut zal gebeuren. Er is geen enkele twijfel in zijn gedachten dat dit zo is, hoewel de tijd van de vervulling lang op zich zal laten wachten en pas lang na zijn dood zal plaatsvinden. Deze zekerheid zal van groot nut zijn tot vertroosting van de Joden die door de voorzegde tijd van grote strijd die over het volk zal komen, heen moeten gaan.

Anders dan bij andere visioenen, waarover hij vragen heeft en die ook stelt, begrijpt hij wat hem nu wordt geopenbaard. Wat hem wordt voorgesteld, is duidelijk.

Daniël rouwt | *verzen 2-3*

2 In die dagen was ik, Daniël, drie volle weken aan het rouwen. 3 Smakelijk voedsel at ik niet, vlees of wijn kwam niet in mijn mond, en mijzelf zalven deed ik helemaal niet, totdat [die] drie volle weken voorbij waren.

Daniël krijgt deze openbaring van het woord, terwijl hij zich verootmoedigt (*vers 12*). Waarom doet hij dat? Is er geen reden om blij te zijn vanwege de gedeeltelijke terugkeer van Gods volk naar het beloofde land? Het betekent toch een nieuwe start in hun geestelijke geschiedenis? Zijn uitingen van vreugde en feestvieren niet meer op hun plaats? Maar de man van God voelt het zondige verleden en de tegenwoordige zwakheid en hij voorziet ook de grote ellende die in de toekomst nog over Gods volk zal komen.

Onder hen die zijn teruggekeerd, hebben de jongeren inderdaad hun vreugde geuit over het herbouwde altaar. Die vreugde is voor hen volledig op zijn plaats. Tegelijk huilen de ouderen, omdat zij de herinnering hebben aan de vroegere heerlijkheid van Gods huis, waarbij het herstelde altaar schril afsteekt (Ea 3:12; vgl. Hg 2:4).

Het is goed wanneer een opwekking die door Gods genade plaatsvindt, ruimte biedt aan beide gevoelsuitingen. De jongeren zullen een opwekking als een verkwikking beleven en de ouderen evenzo. Bij ouderen zal er echter het extra besef zijn dat de volmaaktheid van het eren en prijzen van God pas bij de komst van Christus werkelijkheid zal zijn. Zij zullen bij elke opwekking daarom ook meer worden gekenmerkt door gebed en belijdenis dan door vreugde, hoewel er ook bij hen plaats voor vreugde zal zijn.

De gevoelens van Daniël laten zien dat hij het volk kent. Hij kent ook het teruggekeerde volk en tevens wat dat volk nog zal meemaken. Dat heeft nu bij hem de overhand. Dat brengt hem tot rouwen. Zijn verootmoediging is niet alleen een zaak van zijn geest. Ook zijn lichaam deelt daarin. Drie weken lang neemt hij niets wat smakelijk is. Wij zouden zeggen, hij neemt niets wat lekker is. Hij neemt alleen het noodzakelijke. Zelfs de verzorging van zijn lichaam laat hij achterwege. Hij is zozeer bezig met Gods volk, waarmee hij zich zozeer verbonden voelt, dat al het aangename, toelaatbare en ook noodzakelijke van het leven naar de achtergrond wordt gedrongen.

Daniël ziet de Heer Jezus | verzen 4-6

4 Op de vierentwintigste dag van de eerste maand bevond ik mij aan de oever van de grote rivier, dat is de Tigris. 5 Ik sloeg mijn ogen op en zag, en zie, er was een Man, gekleed in linnen, Zijn heupen omgord met het fijne goud uit Ufaz. 6 Zijn lichaam was als turkoois, Zijn gezicht als het uiterlijk van de bliksem, Zijn ogen als vuurfakkels, Zijn armen en Zijn voeten als de glans van gepolijst koper en het geluid van Zijn woorden als het geluid van een menigte.

Maar velen van de priesters en de Levieten en de familiehoofden, [namelijk] de ouderen die het eerste huis op zijn fundering gezien hadden, huilden met luide stem toen [zij] dit huis voor hun ogen [zagen], terwijl vele [anderen] met gejuich [en] met blijdschap [hun] stem verhieven. (Ea 3:12)

Wie is er onder u overgebleven die dit huis in zijn eerste heerlijkheid gezien heeft? En hoe ziet u het nu?

Is het niet als niets in uw ogen? (Hg 2:4)

Door de gezindheid en houding die Daniël heeft, is hij in staat om mededelingen van God te ontvangen. Hij krijgt zelfs in een visioen een verschijning van de Heer Jezus te zien. De beschrijving die hier wordt gegeven, doet in elk geval aan Hem denken. Deze beschrijving lijkt namelijk op de beschrijving van de Zoon des mensen in *Openbaring 1* (Op 1:13-15). Om Hem gaat het in de profetie en Hij zal alles vervullen.

...; en in [het] midden van de kandelelaars [iemand, de] Zoon des mensen gelijk, bekleed met een gewaad tot de voeten en aan de borst omgord met een gouden gordel, en zijn hoofd en haar als witte wol, als sneeuw, en zijn ogen als een vuurolam en zijn voeten aan blinkend koper gelijk, als gloeiden zij in een oven, en zijn stem als een gedruis van vele wateren. (Op 1:13-15)

Zijn hele verschijning straalt overweldigende heerlijkheid, heiligheid, majesteit, kracht en gezag uit.

- Hij is *“gekleeft in linnen”*, wat spreekt van zuiverheid en reinheid, van volkomen gerechtigheid (vgl. Op 19:8).
- *“Zijn heupen”*, een beeld van de kracht van de wandel, zijn omgord *“met het fijnste goud”*, wat spreekt van Goddelijke heerlijkheid.

...; en haar is gegeven bekleed te zijn met blinkend, rein, fijn linnen, want het fijne linnen zijn de gerechtigheden van de heiligen. (Op 19:8)

De verschillende kenmerken van Zijn Persoon worden verder telkens met een element uit de natuur vergeleken, wat wordt aangegeven door het woord *“als”*.

- *“Zijn lichaam”*, Zijn gestalte, doet denken aan turkoois, een edelsteen met een goudgele, blauwe of groenblauwe kleur.
- *“Zijn gezicht”* en *“Zijn ogen”* hebben een uitstraling van bliksem en vuur. Het spreekt van Zijn allesdoordringende en oordelende vermogens, waarbij niets aan Zijn aandacht ontsnappen kan.
- *“Zijn armen en Zijn voeten”*, die spreken van Zijn handel en wandel, zijn als gepolijst koper, wat spreekt van een onkreukbare uitoefening van het recht. Zijn oordeel is volmaakt rechtvaardig.
- Ten slotte doet Zijn stem denken aan een menigte die spreekt. *“Zijn woorden”* die Hij uitspreekt, overstemmen elk ander geluid.

Krachteloos | verzen 7-11

7 Ik, Daniël, ik alleen zag dat visioen, maar de mannen die bij mij waren, zagen dat visioen niet. Er viel echter een grote verschrikking op hen en zij sloegen op

de vlucht om zich te verbergen. 8 Ik echter, ik bleef alleen achter. Toen ik dat grote visioen zag, bleef er in mij geen kracht over. Mijn [gezonde] uitstraling werd aan mij veranderd in verval en ik had geen kracht meer over. 9 Toen hoorde ik het geluid van Zijn woorden. En toen ik het geluid van Zijn woorden hoorde, viel ik in een diepe slaap op mijn gezicht, en met mijn gezicht op de grond. 10 En zie, een hand raakte mij aan en maakte dat ik bevend op [mijn] handen en knieën [steunde]. 11 Hij zei tegen mij: Daniël, zeer gewenste man, let op de woorden die ik tot u spreken zal en ga staan waar u stond, want nú ben ik tot u gezonden. Toen hij dat woord tot mij sprak, ging ik bevend staan.

Wat Daniël ziet, maakt grote indruk op hem en ontnemt hem zijn kracht. We zien iets dergelijks bij Johannes op Patmos En toen ik Hem zag, viel ik als dood aan zijn voeten; ... (Op 1:17a). Zo vertoont de Heer Zich ook aan ons als we ons met Zijn toekomst en die van Zijn volk bezighouden. Als we Hem zien in Zijn majesteit en we bedenken dat Hij de toekomst in Zijn hand heeft en bestuurt, zullen ook wij, vervuld van ontzag, voor Hem neervallen.

De verschijning van de Heer Jezus is aan Daniël persoonlijk. De mannen die bij hem zijn, zien Hem niet. Toch heeft Zijn verschijning aan Daniël ook op hen effect. Ze voelen de aanwezigheid van een indrukwekkende hemelse Gestalte, zonder dat ze iets kunnen tasten of zien of horen. Dat vervult hen met verschrikking. Ze slaan op de vlucht en verbergen zich. Het lijkt op wat Saulus en zijn metgezellen overkomt, wanneer de Heer Jezus aan Saulus verschijnt (*Hd 22:7-9*).

Daniël blijft alleen achter, terwijl alle kracht uit hem is weggevloeid. Hij voelt zich totaal zonder kracht. Het staat er twee keer. Ook is alle kleur uit zijn gezicht weggetrokken. Als hij het geluid van de woorden van de Heer Jezus hoort, valt hij in een diepe slaap. Hij is zo uitgeput, zowel lichame-lijk door het vasten als geestelijk door wat hij ziet en hoort, dat hij buiten bewustzijn raakt. Hij ligt met zijn gezicht op de grond, wat aangeeft dat hij niet op de gebruikelijke manier in slaap is gevallen.

We zien bij Daniël wat de uitwerking op een mens is als het Woord van God met kracht op hem afkomt en bij hem binnenkomt. De woorden van de Heer Jezus en Zijn verschijning hebben dezelfde uitwerking. Het Woord

van God en de Heer Jezus worden vereenzelvigd. Het spreken van de Heer Jezus openbaart Wie Hij is. Zijn woorden geven Zijn Persoon weer.

Dan raakt een hand Daniël aan. Dat is niet de hand van de Heer Jezus, maar van een engel. Uit het vervolg blijkt dat niet meer de Heer Jezus handelt en aan het woord is, maar een engel. Maar er is wel kracht in de aanraking, want daardoor komt Daniël, hoewel nog bevend, op handen en voeten overeind van zijn liggende houding. Vervolgens bemoedigt de engel hem door zijn naam te noemen en daaraan toe te voegen dat hij *“een zeer gewenste man”* is.

Dat zegt hem dat hij in de gunst van God staat (*Dn 9:23*). Hij is daardoor in staat te letten op de woorden die de engel zal spreken. Daarvoor moet hij gaan staan. De staande houding is de gepaste houding om aandachtig te kunnen luisteren naar wat de engel te zeggen heeft, want daarvoor was hij op dit moment gekomen. Daniël doet wat de engel zegt en gaat bevend staan. Hij is nog steeds onder de indruk van alles wat hij meemaakt.

Ook hier zien we dat profeten gewone mensen zijn. Ze zijn niet altijd direct hersteld van een schokkende ervaring, ook al worden ze nog zo bemoedigd. Het gaat niet om angst voor God, maar om de reactie van lichaam en geest op wat ze meemaken. Profeten zijn geen supermensen die onaangegeaan mededelingen ontvangen en doorgeven. Hun hele wezen is betrokken bij de dienst die ze doen.

Zo zal het ook bij ons zijn als we Gods Woord lezen en horen en als we in gebed zijn. Wat ons daarbij voor de aandacht komt, doet iets met ons als we er werkelijk naar verlangen de betekenis van Gods Woord te kennen en we het welzijn van Zijn volk, de gemeente, op het oog hebben.

De strijd achter de schermen | *verzen 12-13*

12 Toen zei hij tegen mij: Wees niet bevreesd, Daniël, want vanaf de eerste dag dat u zich met [heel] uw hart erop toeleigde om inzicht te krijgen en om u te verootmoedigen voor het aangezicht van uw God, zijn uw woorden gehoord, en omwille van uw woorden ben ik gekomen. 13 De vorst van het koninkrijk Perzië stond eenentwintig dagen tegenover mij, maar zie, Michaël, een van de voornaamste vorsten, kwam om mij te helpen toen ik daar achterbleef bij de koningen van Perzië.

Als speciale vertroosting wordt tegen Daniël gezegd dat hij niet bevreesd hoeft te zijn. De woorden *“wees niet bevreesd”*, zijn door de eeuwen heen voor veel gelovigen een grote bemoediging geweest in moeilijke omstandigheden. Het lijkt erop dat Daniël bevreesd is geworden dat zijn gebed niet zou worden gehoord. Dat valt op te maken uit het woord *“want”* dat erop volgt. Het duurde zolang voordat er antwoord kwam.

Maar zijn vrees is ongegrond, *“want”*, zo krijgt hij nu te horen, zijn gebed is al vanaf de eerste dag voor Gods aangezicht gekomen. Het heeft God ook direct tot handelen gebracht, want Hij heeft een engel gestuurd om op de woorden van Daniël in te gaan. Dat het toch zolang heeft geduurd voordat er antwoord kwam, heeft een andere oorzaak dan dat God zijn gebed niet gehoord zou hebben of er niet op zou willen antwoorden.

Wat hier tegen Daniël wordt gezegd, mag ook ons bemoedigen met betrekking tot onze gebeden. We mogen weten dat onze gebeden door God worden gehoord op hetzelfde moment dat we ze uitspreken. Ook als we moeten wachten op antwoord, mogen we weten dat ons gebed is ‘aangekomen’ bij God en van Hem de volle aandacht krijgt.

Als we moeten wachten, is dat een aansporing om volhardend voor een zaak bidden. Tegelijk mogen we weten dat al vanaf de eerste keer dat we voor een zaak bidden, God ermee bezig is ons een antwoord te geven. Het oponthoud in het antwoord is een test voor ons geloof en stelt onze volharding in het vertrouwen op Hem op de proef. Als de zaak waarvoor we bidden werkelijk op ons hart ligt, zullen we het woord ter harte nemen: *“Bidt onophoudelijk”* (1Th 5:17).

Voordat de engel Daniël het antwoord meedeelt dat hij komt brengen, licht de engel de sluier op van een gebeurtenis in de onzichtbare wereld. Wat hij daarover zegt, is uniek en buitengewoon leerrijk voor ons. We krijgen daardoor inzicht in de strijd die in de hemelse gewesten wordt gevoerd. We kijken hier achter de schermen. Door wat de engel zegt, wordt duidelijk dat achter de aardse machten geestelijke machten schuilgaan. Het is alsof Paulus tot ons spreekt over de werkelijke macht waarmee we te doen hebben. Dat is niet vlees en bloed, maar dat zijn de geestelijke machten, de

overheden, de wereldbeheersers in de hemelse oorden, dus niet op aarde, maar in de lucht (Ef 6:12).

Elke oorlog op aarde is het gevolg van een overeenkomst in de onzichtbare wereld tus-

Want onze strijd is niet tegen bloed en vlees, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers van deze duisternis, tegen de geestelijke [machten] van de boosheid in de hemelse [gewesten]. (Ef 6:12)

sen duivelse machten. In de onzichtbare wereld zijn de onderscheidingen tussen rivaliserende partijen er niet. De krachtsverhoudingen in de wereld bijvoorbeeld tussen oost en west worden niet bepaald door de partijen of landen op aarde, maar in de geestelijke wereld. In de geestelijke wereld zijn onder de machten van de duisternis geen tegenstellingen, daar is geen strijd, maar volkomen demonische eensgezindheid. De duistere machten werken samen om de mensheid te verderven, waarbij ze zich bovenal op Gods volk richten.

De vorst van het koninkrijk Perzië is niet de aardse vorst, maar een engenvorst. Een aardse vorst zou nooit tegenstand kunnen bieden tegen een engel die met een boodschap van God onderweg is naar een van de Zijnen. Demonische vorsten zijn echter zo machtig, dat zij zelfs in staat zijn om een engel van God zolang tegen te houden. Deze demonische vorst die speciaal het koninkrijk van Perzië beïnvloedt, is zo machtig, dat de aartsengel Michaël eraan te pas moet komen. Michaël is de vorst van Israël. In *vers 21* wordt tegen Daniël gezegd dat Michaël “uw vorst” is. Het volk van God heeft zijn eigen engel. Michaël wordt hier “een van de voornaamste vorsten” genoemd en in het laatste hoofdstuk wordt hij “de grote vorst” genoemd (*Dn 12:1*).

We weten dat engelen op een speciale manier door God worden gebruikt voor de bescherming van de Zijnen (*Hb 1:14*). Hier leren we verder dat zij de uitvoerders van de wil van

Zijn zij niet allen dienende geesten, die tot dienst uitgezonden worden ter wille van hen die [de] behoudenis zullen beërven? (Hb 1:14)

God zijn in Zijn voorzienige handelingen met mensen. Zij delen mee aan mensen wat God hun opdraagt. We zien hier ook dat uitverkoren engelen elkaar helpen in hun strijd tegen de afvallige engelen. Michaël is gezonden om de engel te helpen die naar Daniël was gestuurd. Deze was tegengehouden door de engenvorst van Perzië, waardoor hij zijn opdracht niet kon uitvoeren. Hij bleef achter en stond tegenover nog andere engenvor-

sten die Perzië onder hun invloedssfeer hadden. Deze boze machten ging het erom Gods werk in Perzië te boycotten.

De inhoud van de profetie | vers 14

14 Ik ben gekomen om u inzicht te laten krijgen in wat uw volk in later tijd zal overkomen, want er is nog een visioen voor die dagen.

Dit vers geeft ons een belangrijke aanwijzing over het voornaamste doel van de profetie. We kunnen het wel een sleutelvers noemen, want het opent de deur naar de inhoud en bedoeling van de profetie. De engel zegt dat hij is gekomen om Daniël *“inzicht te laten krijgen in wat uw volk in later tijd zal overkomen”*. Het gaat hier dus over het volk van Daniël, dat is het volk van de Joden. Alle plannen van God met de aarde staan in verband met Zijn aardse volk, de Joden. Ook het volgende hoofdstuk moeten we in dit licht zien. Dan worden we bewaard voor allerlei verkeerde verklaringen.

Het hoofddoel van deze profetie is te laten zien wat Gods aardse volk, Israël, in *“later tijd”* zal overkomen. Zoals aan het begin van dit hoofdstuk is opgemerkt, worden met *“later tijd”* zowel gebeurtenissen in de nabije toekomst als gebeurtenissen in de verre toekomst bedoeld. In het vervolg van de mededelingen die de engel daarover doet, zullen we gebeurtenissen voor de aandacht krijgen die zijn voorzeggd en die vrij spoedig daarna zijn vervuld. Er zijn echter andere gebeurtenissen die vooruit wijzen naar de verre toekomst en ook nu nog toekomst zijn. We moeten daarbij denken aan de openbaring van de antichrist en de grote verdrukking die over heel de aarde zal komen.

De gedachten en plannen van God hebben als doel en middelpunt Israël, en wel in verbinding met hun Messias, het ware middelpunt van al Gods plannen. Bij de volken gaat het in de eerste en enige plaats om Israël en niet om de koningen van het noorden of van het zuiden. Alle spelers op het eindtoneel zijn in zekere zin figuranten om alle licht op de hoofdrolspeler te laten vallen. Dan zal blijken dat de hoofdrolspeler, Israël, zal schitteren, omdat dit volk de schittering van de Regisseur weergeeft.

Daniël wordt gesterkt | verzen 15-19

15 Toen hij in deze bewoordingen met mij sprak, hield ik mijn gezicht naar de aarde gericht en verstomde. 16 Maar zie, [Iemand,] Die leek op de mensenkinderen, raakte mijn lippen aan. Toen opende ik mijn mond en ging spreken. Ik zei tegen Hem Die tegenover mij stond: Mijn Heere, vanwege het visioen hebben mij weeën overvallen, zodat ik geen kracht meer over heb. 17 Hoe kan de dienaar van deze mijn Heere dan spreken met U, mijn Heere? Want wat mij betreft, van nu af aan is er geen kracht [meer] in mij aanwezig en is er geen adem in mij overgebleven. 18 Toen raakte Hij Die het uiterlijk had als van een mens, mij opnieuw aan en Hij versterkte mij. 19 Hij zei: Wees niet bevreesd, zeer gewenste man! Vrede zij u. Wees sterk, ja, wees sterk. Terwijl Hij met mij sprak, werd ik versterkt en ik zei: Laat mijn Heere spreken, want U hebt mij versterkt.

Daniël is opnieuw overweldigd door wat hij heeft gehoord. Hij buigt zijn hoofd en kan geen woord meer uitbrengen. In het licht van de mededelingen die hem zijn gedaan, voelt hij zijn onwaardigheid en onmacht. Hij voelt als het ware het hele gewicht van de toekomst op zich rusten en weet niet wat hij moet zeggen. Het is alsof weeën hem zijn overvallen bij het zien van het visioen, zoals hij zegt nadat zijn lippen zijn aangeraakt en hij weer kan spreken.

Zijn lippen worden aangeraakt door “[Iemand,] Die leek op de mensenkinderen”. Dat lijkt iemand anders te zijn dan de engel die tot nu toe tot hem heeft gesproken. Als dat zo is, is er veel voor te zeggen dat we hier een verschijning van de Heer Jezus hebben. Hij raakt de lippen van Daniël aan, waardoor hij weer kan spreken (vgl. Js 6:6-7).

Maar het kan ook zijn dat het de engel is die met hem heeft gesproken. Daniël richt zich op

Maar een van de serafs vloog naar mij toe, en hij had een gloeiende kool in zijn hand, [die] hij met een tang van het altaar had genomen. [Daarmee] raakte hij mijn mond aan en zei:

Zie, deze heeft uw lippen aangeraakt.

*Zo is uw misdaad [van u] geweken en uw zonde verzoend.
(Js 6:6-7)*

Maar het kan ook zijn dat het de engel is die met hem heeft gesproken. Daniël richt zich op eerbiedige wijze tot hem en spreekt hem aan met “Heere”, dat is gebieder, heerser. Hij erkent in de engel zijn meerdere. Hij belijdt tegenover hem ook zijn krachteloosheid vanwege alles wat hij heeft gezien.

Dat alle kracht uit hem is weggevloeid, heeft als oorzaak dat Daniël zich volledig in het visioen heeft ingeleefd. Hij is er volledig bij betrokken geweest en het heeft hem al zijn kracht ontnomen. Hij heeft zelfs geen kracht meer over om te spreken met deze machtige engelenvorst. Een onderwerp waarbij iemands hele persoonlijkheid betrokken is, kan niet slechts intellectueel besproken worden. Ook de emoties worden aangesproken. Een onderwerp kan zo heftig zijn, dat iemand zich volkomen onbekwaam voelt daarover iets te zeggen. De adem kan iemand benomen worden als hij aan iets aangrijpends denkt en nog meer als hij eraan denkt er iets over te moeten zeggen.

Dan raakt het hemelse wezen Daniël voor de tweede keer aan en versterkt hem. Dit lijkt er weer op te duiden dat we toch te maken hebben met de engel die tot Daniël is gekomen. Toen de Heer Jezus in Gethsémané in zware gebedsstrijd was, verscheen er ook *“een engel uit [de] hemel die Hem [lichamelijk] sterkte”* (Lk 22:43). Weer hoort Daniël de bemoedigende woorden dat hij *“niet bevreesd”* hoeft te zijn (vers 12) en dat hij een *“zeer gewenste man”* is (vers 11). Vervolgens krijgt hij het prachtige woord *“vrede zij u”* te horen.

Er is niet veel wat groter is dan met de vrede van God in het hart te leven. Als de vrede van God in onze harten is, zullen we niet door de omstandigheden ontmoedigd raken omdat we weten dat God die in Zijn hand heeft. En wordt Hij ergens onrustig van? Is er iets in het heelal wat Hem Zijn vrede kan afnemen? Natuurlijk niet. Welnu, als de vrede die Hij heeft in ons is, zal dat onze harten en gedachten bewaren in Christus Jezus Die onze vrede is (Ep 4:6-7).

Weest in niets bezorgd, maar laat in alles, door gebed en smeking met dankzegging, uw verlangens bekend worden bij God. En de vrede van God, die alle verstand te boven gaat, zal uw harten en uw gedachten bewaren in Christus Jezus. (Ep 4:6-7)

Het gevolg is dat er kracht is om te doen wat van ons wordt gevraagd. Daarop wordt Daniël dan ook gewezen (vgl. Jz 1:9). Hij is al versterkt door de aanraking (vers 18). Door de vrede kan tegen hem worden gezegd dat hij sterk moet zijn (vers 19a), dat wil zeggen dat hij de verkregen kracht ook moet gebruiken. Nu wordt nog gezegd (vers 19b) dat hij versterkt wordt, terwijl tot hem wordt gesproken. Dat wijst op de uitwerking die goede woorden hebben. Goede woorden geven kracht. Als ons iets wordt verteld

Heb Ik het u niet geboden? Wees sterk en moedig, schrik niet en wees niet ontsteld, want de HEERE, uw God, is met u, overal waar u heen gaat. (Jz 1:9)

wat ons blij maakt, geeft dat nieuwe energie. Tegelijk is er het verlangen om meer van dergelijke versterkende woorden te horen. Dat verlangen spreekt Daniël uit.

Het boek van de waarheid | verzen 20-21

20 Toen zei hij: *Weet u waarom ik naar u toe ben gekomen? Nu zal ik terugkeren om tegen de vorst van Perzië te strijden. En zodra ik vertrokken ben, zie, dan zal de vorst van Griekenland komen. 21 Ik zal u echter vertellen wat is opgetekend in het boek van de waarheid – al maakt niet één zich met mij sterk tegen hen, behalve uw vorst Michaël.*

Vanaf dit punt wordt Daniël een luisteraar. De engel informeert hem dat hij binnenkort zal terugkeren om te strijden tegen de satanische engelenvorsten van Perzië en Griekenland. De strijd is altijd die tussen demonen en de engelen van God, met het gelovig overblijfsel als inzet van die strijd. De wisseling van macht op aarde is het gevolg van een strijd in de hemel. Om dat te zien moeten we geopende ogen krijgen (2Kn 6:15-17). Onze werkelijke tegenstanders zijn in de onzichtbare wereld. De werkelijke tegenstand is tegen het volk van God.

De dienaar van de man Gods stond heel vroeg op en ging naar buiten, en zie, een leger met paarden en strijdwaagens omringde de stad. Toen zei zijn knecht tegen hem: Ach, mijn heer! Wat moeten wij doen? Hij zei: Wees niet bevoesd, want die bij ons zijn, zijn méér dan die bij hen zijn. En Elisa bad en zei: HEERE, open toch zijn ogen, zodat hij ziet. En de HEERE opende de ogen van de knecht, zodat hij zag; en zie, de berg was vol paarden en strijdwaagens van vuur rondom Elisa. (2Kn 6:15-17)

Voordat de engel deze nieuwe strijd aanbindt met de geestelijke boosheden, zal hij Daniël vertellen wat in “het boek van de waarheid” is opgetekend. Het boek van de waarheid is wat bekend is bij God. God schrijft de geschiedenis en het verloop van de gebeurtenissen, dat wil zeggen dat het bij Hem vastligt, het staat in Zijn hemelse geschiedschrijving opgetekend. Wat daarin staat opgetekend met betrekking tot de latere tijd, gaat de engel in de twee volgende hoofdstukken vertellen. Voor ons is “het boek van de waarheid” het Woord van God. Daarin staat alles opgetekend. Daarom moeten wij dat boek lezen en bestuderen. Gods Geest wil ons daarin leiden en ons de betekenis duidelijk maken.

Daniël krijgt de verzekering dat “uw vorst Michaël” zich met deze engel sterk zal maken in de taak die de engel is opgedragen. De engel staat te-

genover een overmacht. Deze overmacht bestaat uit de vorsten van de wereldrijken Perzië en Griekenland, dat wil zeggen de demonische machten die deze rijken besturen. Deze boze geesten zijn er via deze wereldrijken op uit om Gods volk te verderven. Zij zullen er alles aan doen dat de engel niet aan zijn dienst ten opzichte van Daniël en Gods volk toekomt. Maar met de hulp van Michaël zal de engel zijn taak ten opzichte van Daniël en het volk van Daniël kunnen volbrengen.

Daniël 11

Inleiding

Voordat ik met de verklaring van dit hoofdstuk begin, wil ik eerst iets met de lezer delen. Er is mij altijd gezegd, en ik zeg dat zelf ook, dat de verklaring van een gedeelte door de Schrift zelf gegeven wordt. Om een gedeelte van Gods Woord te begrijpen ben ik afhankelijk van de Heilige Geest en moet ik ook de juiste gezindheid hebben. Verder heb ik nog de hulp nodig van andere Schriftverklaarders. Zo heeft de Heer Jezus het ook bedoeld en daarvoor heeft Hij Zijn gaven gegeven (*Ef 4:11; vgl. Hd 8:30-31*).

Is het niet een vorm van hoogmoed en misschien zelfs een verachten van de gaven van de Heer als we menen zelf wel de waarheid van een gedeelte te kunnen verstaan? Wel zullen we zelf moeten nadenken over wat anderen ons vertellen, om daarna voor Gods aangezicht tot het aanvaarden van een verklaring van een bepaald gedeelte te komen (*Hd 17:11*). Op die manier wordt de betekenis van een waarheid van de Schrift ons geestelijk eigendom en niet het napraten van iemand anders.

Bij het gedeelte dat we nu voor ons hebben, lijkt ik echter de verklaring niet te kunnen vinden binnen de Schrift, maar daarbuiten. Het gaat in het eerste deel van dit hoofdstuk namelijk om gebeurtenissen die voor Daniël toen nog toekomst waren, maar die nu al zijn vervuld. Ik kan die vervulling echter niet terugvinden in de Schrift. Wel wordt in allerlei verklaringen die ik ter beschikking heb en graag raadpleeg, aangehaald hoe in de loop van de geschiedenis de vervulling van dit eerste gedeelte heeft plaatsgevonden. Het betekent dat ik toch iets moet weten van de wereldgeschiedenis die buiten de Bijbel wordt beschreven. Dit probleem heb ik eens voorgelegd aan de al eerder genoemde bijbelleraar en historicus Gerard Kramer. Hij schreef mij als antwoord het volgende:

De ongewijde geschiedenis kan in ieder geval nooit in strijd zijn met de profetie. En waarom zou zij zelfs niet behulpzaam mogen zijn bij het uitleggen van profetie *die al in vervulling is gegaan en dus geschiedenis geworden is?* Bij *Daniël 11* blijkt de profetie zelfs zo in details correct te zijn en overeen te stemmen met de buiten-bijbelse bronnen, dat

ongelovige wetenschappers zeggen dat *Daniël 11* geschiedschrijving achteraf is, gehuld in het literaire genre van de profetie. Dat laatste zullen bijbelgetrouwe uitleggers nooit zeggen, natuurlijk. *Daniël 11* is tot en met *vers 34* inmiddels vervuld en dus geschiedenis. Ik heb er geen probleem mee de ongewijde geschiedenis af te struinen als ik in *Daniël 11:1-34* een detail niet helemaal begrijp of kan invullen. Interessant wordt het vanaf *vers 36*, want een aantal dingen dat daar wordt genoemd, is – blijkens de historische bronnen – zeker toe te schrijven aan Antiochus IV Epiphanes, maar dit gedeelte heeft duidelijk een eindtijdelijk perspectief, waardoor het ook spreekt van de toekomstige Antiochus, oftewel de koning van het noorden, en – merkwaardig genoeg – ook van de antichrist.

Dit antwoord bemoedigde mij om voor de verklaring van dit hoofdstuk een beroep te doen op de door mij betrouwbaar en bekwaam geachte bijbelleraar en historicus Roger Liebi uit Zwitserland. Hij geeft in zijn boek *Weltgeschichte im Visier des Propheten Daniël* (Wereldgeschiedenis vanuit het oogpunt van de profeet Daniël) een duidelijke en compacte verklaring van *Daniël 11:2-35*. Mijn verklaring van deze verzen zal dan ook hoofdzakelijk bestaan uit een vertaling van zijn verklaring. Sommige uitleggers geven bij sommige verzen wel eens een andere verklaring. Dat ik daar niet op inga, betekent niet dat ik beweer dat de verklaring van mijn voorkeur de enig juiste is. Het is voor mij de meest aannemelijke, maar het is aan de lezer hiernaar verder onderzoek te doen.

Nadat ik dit gedeelte aan de hand van het genoemde boek heb bestudeerd, ben ik nog meer onder de indruk gekomen van de waarheid van Gods Woord. Het is werkelijk verbluffend hoe elk detail dat in deze verzen wordt genoemd, in vervulling is gegaan. Dat geldt in elk geval van de details die mij duidelijk zijn geworden, want er zijn nog wel aspecten waar ik niet uit ben.

Ik wil er nog een keer op wijzen dat voor Daniël de gebeurtenissen die hij in het visioen heeft gezien allemaal nog toekomst waren. De exacte vervulling van wat ons wordt meegedeeld in de *verzen 2-35*, die we weten uit geschiedkundige feiten, is eens te meer een garantie dat alles wat nog geschiedenis moet worden, ook in vervulling zal gaan. Gods Woord is in al zijn onderdelen absoluut betrouwbaar!

Van Kores tot Xerxes I | verzen 1-2

1 En ik, ik stond in het eerste jaar van Darius, de Mediër, hem [terzijde] als steun en toeverlaat. 2 Nu zal ik u dan de waarheid bekendmaken. Zie, er zullen nog drie koningen in Perzië aan de macht komen, en de vierde zal grotere rijkdom verwerven dan alle [anderen]. Als hij sterk geworden is door zijn rijkdom, zal hij allen opzetten tegen het koninkrijk Griekenland.

Vers 1 van dit hoofdstuk hoort nog bij *Daniël 10* en is feitelijk het laatste vers van dat hoofdstuk. Nadat de engel heeft gezegd dat Michaël hem terzijde heeft gestaan, zegt hij dat hijzelf een keer Michaël “als steun en toeverlaat” terzijde heeft gestaan. Hij vermeldt er ook bij wanneer dat was. Het was in de tijd dat het Medisch-Perzische rijk het Babylonische rijk overde en daardoor ook zeggenschap over de Joden kreeg. Dat lijkt erop te wijzen dat de geestelijke oorlog is gevoerd met het oog op het vertrek van een overblijfsel naar het beloofde land. De satan zal zijn demonen hebben gemobiliseerd om dat tegen te houden.

De satan weet dat in Israël uit het volk van de Joden het beloofde Zaad, de Messias, de Zoon van God, geboren zal worden tot zegen van Gods volk. Dat zal hij ten koste van alles willen verhinderen. Om die geboorte te voorkomen is hij altijd uit geweest op de verwoesting van Gods volk. Hij kent niet alle plannen van God, maar hij weet wel dat de Messias de beloofde zegen zal brengen en dat daarmee zijn eigen heerschappij ten einde is en zijn lot bezegeld wordt.

In *vers 2* zegt de engel tegen Daniël dat hij hem de waarheid over de toekomstige gebeurtenissen bekend zal maken. Het is de waarheid, want wat de engel bekendmaakt, komt uit het “boek van de waarheid” (*Dn 10:21*) dat door God is geschreven. Zoals gezegd, schrijft God de geschiedenis en daarom zal die zo verlopen.

De engel vertelt Daniël dat er nog vier koningen in Perzië aan de macht zullen komen. Drie worden zonder verdere aanduiding vermeld. Van de vierde wordt gezegd dat hij rijk zal zijn en dat hij tegen Griekenland ten strijde zal trekken. Zoals we in *Daniël 10:1* hebben gelezen, krijgt Daniël in het derde jaar van Kores het woord geopenbaard met daarin de toekomstige gebeurtenissen die hier worden beschreven. Dat betekent dat de vier koningen die na Kores nog aan de macht zullen komen, de volgende zijn:

1. Cambyses (530-522 v.Chr.)
2. Gaumata (Pseudo-Smerdis) (522 v.Chr.)
3. Darius I Hystaspis (522-486 v.Chr.)
4. Xerxes I (486-465 v.Chr.)

Van Xerxes I is bekend dat hij een fabelachtige rijkdom heeft verworven. Door hem komt het rijk van de Perzen tot het toppunt van zijn macht. Xerxes wil ook buitengewoon graag Griekenland inlijven en onder zijn gezag brengen. Om dat te realiseren mobiliseert hij bijna het hele toenmalige Azië. In de beroemde zeeslag van Salamis (480 v.Chr.) lijdt hij echter een smadelijke en diep vernederende nederlaag. Deze oorlog bezorgt hem enorme verliezen, zowel aan mensenlevens als aan schatten.

[NB Op internet kan de geïnteresseerde lezer meer te weten komen over de vier genoemde koningen en ook over de volgende machthebbers.]

Alexander de Grote | vers 3

3 Daarna zal er een machtige koning aan de macht komen, die met grote heerschappij zal heersen en zal handelen naar eigen goeddunken.

De machtige koning die hier wordt bedoeld, is Alexander de Grote. In de geschiedenis maken we een sprong van ongeveer honderddertig jaar. Dat is de tijd tussen Xerxes I en Alexander de Grote. De Grieken mogen dan de Perzen een gevoelige nederlaag hebben bezorgd, de haat tegen de Perzen zit er bij de Grieken diep in. Alexander heeft zich op de Perzen gewroken en met grote heerschappij geheerst. Hij heeft zich niets van God of gebod aangetrokken en geheel naar eigen goeddunken gehandeld. Dat hij door het verbreken van de macht van Perzië heeft meegewerkt aan Gods plan, is dan ook uitsluitend een zaak van Gods soevereiniteit. God weet het hoogmoedige handelen van de mens in Zijn plannen in te passen.

Het Griekse rijk in vieren gedeeld | vers 4

4 Zodra hij echter aan de macht komt, zal zijn koninkrijk verbroken worden en opgedeeld worden naar de vier wind[streken] van de hemel, maar niet voor zijn nakomelingen en niet overeenkomstig de heerschappij waarmee hij had geheerst, want zijn koninkrijk zal uiteengerukt worden en zal zijn voor anderen dan voor hen.

De glorie-tijd van Alexander de Grote heeft slechts iets meer dan tien jaar geduurd. In het jaar 323 v.Chr. is hij – naar men aanneemt – aan malaria gestorven. Hij laat bij zijn dood een zoon, genaamd Hercules, na. Een tweede zoon wordt kort na zijn dood geboren. Ze worden allebei vermoord. Zijn vier generaals en hun opvolgers verdelen na een harde strijd zijn grote erfenis onder elkaar (vgl. Dn 8:8,22). De verdeling is als volgt:

1. Seleucus krijgt Syrië in het oosten,
2. Lysimachus krijgt Klein-Azië in het noorden,
3. Ptolemaeus krijgt Egypte in het zuiden en
4. Cassander krijgt Macedonië in het westen.

Zo wordt het Griekse wereldrijk “opgedeeld ... naar de vier wind[streken] van de hemel”, waarbij de windstreken worden gezien vanuit het Perzische rijk.

Twee koningen | vers 5

5 Dan zal de koning van het zuiden sterk worden, maar een van zijn vorsten zal sterker worden dan hij en heersen. Zijn heerschappij zal een grote heerschappij zijn.

Vanaf dit vers houdt de profetie van Daniël zich alleen nog bezig met de koning van het zuiden en de koning van het noorden. Het zijn de koningen die regeren over Egypte in het zuiden en Syrië in het noorden. Dat het verder alleen om deze landen gaat, is omdat deze beide landen in de geschiedenis van Israël een belangrijke plaats innemen. De windstreken ‘zuiden’ en ‘noorden’ moeten vanuit Israël worden gezien. Vanuit die gezichtshoek wordt met de koning van het zuiden de Griekse generaal die over Egypte heerst, Ptolemaeus, bedoeld, en met de koning van het noorden wordt Seleucus, de heerser over Syrië, bedoeld.

Een van de vorsten van Alexander, Seleucus, maakt zich van hem los en verkrijgt de heerschappij over Syrië. Zijn rijk wordt het grootste van de vier rijken die na de dood van Alexander de Grote zijn ontstaan. Zo wordt Seleucus de koning van het noorden.

Een overeenkomst | vers 6

6 Na verloop van jaren zullen zij een verbintenis met elkaar aangaan. De dochter van de koning van het zuiden zal naar de koning van het noorden komen om

een billijke [overeenkomst] aan te gaan. Zij zal echter geen kracht in haar arm meer over hebben, en [ook] hij zal niet standhouden, evenmin zijn arm. Zij zal overgeleverd worden, evenals zij die haar gebracht hebben, hij die haar verwekt heeft en hij die haar in die tijden versterkt heeft.

In *vers 6* gaat het niet meer om de in het vorige vers genoemde koningen, Ptolemaeus en Seleucus, maar om hun nakomelingen: Ptolemaeus II en Antiochus II. Deze overgang ligt opgesloten in de eerste woorden van dit vers *“na verloop van jaren”*. Om een einde te maken aan de jarenlange bloedige oorlogsconflicten tussen Egypte en Syrië wordt er een poging gedaan om de beide koningshuizen *“een billijke [overeenkomst]”* met elkaar te laten aangaan. Die overeenkomst bestaat uit een huwelijk. Rond 252 v.Chr. verstoot Antiochus II zijn vrouw Laodice en trouwt met Bernice, de dochter van de Egyptische koning Ptolemaeus II.

Deze poging om vrede te krijgen loopt echter op een catastrofe uit. Laodice laat uit wraak haar vroegere man Antiochus II enkele jaren na diens huwelijk met Bernice vergiften. Hetzelfde doet ze met de kleine zoon uit dat huwelijk. Daarna vlucht Bernice met enkele getrouwen naar een stad in de buurt van Antiochië. Seleucus II, de zoon van Laodice, volgt haar daarheen, neemt de stad in en brengt Bernice en haar gevolg om. In deze tijd sterft ook Ptolemaeus II, de vader van Bernice.

Nu we de geschiedenis kennen, kunnen we in *vers 6b* de volgende namen invullen:

Zij – Bernice – zal echter geen kracht in haar arm meer over hebben (dat wil zeggen dat ze moet vluchten), en [ook] hij – Antiochus II – zal niet standhouden, evenmin zijn arm (spreekt van zijn macht). Zij – Bernice – zal overgeleverd worden, evenals zij die haar gebracht hebben (de getrouwen die haar zijn gevolgd), hij die haar verwekt heeft – Ptolemaeus – en hij die haar in die tijden versterkt heeft – Antiochus II.

De koning van het zuiden | verzen 7-14

7 Maar uit de loot van haar wortels zal er [iemand in] zijn plaats aan de macht komen. Hij zal met het leger komen en de vesting van de koning van het noorden binnentrekken, tegen hen optreden en [hen] onderwerpen. 8 Ook zal hij hun goden, met hun godenbeelden en met hun kostbare voorwerpen van zilver

en goud als buit naar Egypte brengen, en zelf zal hij [enige] jaren standhouden tegen de koning van het noorden. 9 Zo zal de koning van het zuiden in het koninkrijk komen en hij zal [weer] naar zijn [eigen] land terugkeren. 10 Dan zullen zijn zonen zich in de strijd mengen en een menigte grote legers bijeenbrengen. [Een van hen] zal snel komen, [het land] overspoelen, doorkruisen en terugkomen, zich in de strijd mengen [en] tot zijn vesting [doordringen]. 11 De koning van het zuiden zal verbitterd worden. Hij zal uittrekken en tegen hem, de koning van het noorden, oorlog voeren. Ook die zal een grote menigte op de been brengen, maar die menigte zal in zijn hand worden gegeven. 12 Wanneer die menigte zal zijn weggevaagd, zal zijn hart zich verheffen. Tien-duizenden zal hij neervellen, maar [toch] zal hij zich niet kunnen versterken, 13 want de koning van het noorden zal terugkomen; hij zal een menigte op de been brengen, groter dan de eerste, en na verloop van tijd, [na enkele] jaren, zal hij snel met een groot leger en met een grote uitrusting komen. 14 Ook zullen in die tijden velen opstaan tegen de koning van het zuiden. En de gewelddadigen uit uw volk zullen verheven worden om het visioen te bevestigen, maar zij zullen struikelen.

(Vers 7) Ptolemaeus III Euergetes neemt de heerschappij van zijn vader Ptolemaeus II over. Als broer van Bernice – hij is “de loot van haar wortels”, dat wil zeggen uit dezelfde familie – wil hij haar wreken. Hij mobiliseert een machtig leger en verslaat in een reeks gevechten de koning van het noorden Seleucus II. Daarbij verovert Ptolemaeus III ook de Syrische vesting Seleukeia.

(Verzen 8-9) Als Ptolemaeus III naar Egypte terugkeert, neemt hij een enorme buit mee. Deze buit bestaat uit onmetelijke schatten, talloze heiligdommen en afgodsbeelden. Hij voert ook een groot aantal gevangenen uit Syrië mee, die daar een vooraanstaande plaats hebben ingenomen. Daarna is er enkele jaren rust zonder strijd tussen Syrië en Egypte.

(Vers 10) De beide zonen van de koning van Syrië Seleucus II, Seleucus III en zijn broer Antiochus III, willen de oorlog tegen Egypte voortzetten. Ze werven massa's huurlingen om een reusachtig en oorlogsbekwaam leger op de been te brengen.

In het tweede deel van het vers gaat het ineens over slechts een van de zonen. Dat komt, omdat Seleucus III rond 223 v.Chr. door vergiftiging

wordt vermoord. Wat verder in de beschrijving volgt, heeft daarom alleen betrekking op Antiochus III. Rond de jaren 221, 219 en 218 v.Chr. valt hij driemaal Egypte aan en overschrijdt daarbij de grens.

(*Verzen 11-13*) Bij het derde offensief van Antiochus III, waarbij hij ook een deel van het land Israël verovert, komt het tot een bijzondere uitbarsting van toorn van Egypte. Ptolemaeus IV slaat terug en verslaat Antiochus III omstreeks 217 v.Chr. in de beslissende slag van Raffia bij Gaza. Daardoor krijgt hij een grote menigte vijanden in handen.

Deze grote overwinning maakt hem hoogmoedig. Het *"neervellen"* van *"tienduizenden"* weet hij echter niet uit te buiten tot versterking van zijn macht. Hij laat Antiochus III eenvoudig wegtrekken met wat er van diens leger over is. Antiochus III kan zich daardoor herstellen van zijn nederlaag bij Raffia. Zo kan hij zestien jaar later, *"na verloop van jaren"* (*vers 13*), een nieuwe aanval op Egypte beginnen. Het leger dat hij dan heeft, is groter dan het vorige. Ook materieel is hij zeer goed toegerust.

(*Vers 14*) Het tijdstip dat Antiochus III uitkoos om een nieuw offensief tegen Egypte te starten, is goed gekozen. De koning van het zuiden heeft in zijn land met opstand te maken. Egypte wordt door binnenlandse onlusten en strijd om de troon verzwakt.

Dan is er ineens sprake van *"de gewelddadigen uit uw volk"*. *"Uw volk"* is het volk van Daniël, Israël. Hier horen we voor de eerste keer in dit hoofdstuk over Gods volk. In Israël, dat onder het gezag van Egypte valt, sluit een deel van de Joden een verbond met Syrië tegen Ptolemaeus V, de zoon en opvolger van Ptolemaeus IV. Dit zijn de *"gewelddadigen"* uit Israël.

Zij komen in opstand tegen de koning van het zuiden, maar zullen struikelen, dat wil zeggen dat ze niet in hun opzet slagen en omkomen. Hun opstand werkt mee aan de bevestiging van het visioen. Hier hebben we weer te maken met enerzijds wat de mens doet in zijn verantwoordelijkheid en anderzijds dat God dit gebruikt voor het vervullen van Zijn plannen, terwijl dit de verantwoordelijkheid van de mens niet in de geringste mate vermindert.

We moeten goed begrijpen dat Israël, dat tussen de beide oorlogvoerende partijen in ligt, telkens in die oorlog betrokken wordt. Israël het gebied waar menige oorlog tussen de beide landen is uitgevochten. Ze zijn afwis-

selend overheerst door Syrië en Egypte, afhankelijk van wie als winnaar uit de strijd tevoorschijn is gekomen. Het leed dat dit alles voor Israël met zich mee heeft meegebracht, is groot geweest.

De koning van het noorden | verzen 15-20

15 Dan zal de koning van het noorden komen en hij zal een belegeringsdam opwerpen en versterkte steden innemen. De [krachtige] armen van het zuiden zullen geen stand houden, ook zijn keurtroepen niet. Ja, er zal geen kracht zijn om stand te houden. 16 Hij die tegen hem optrekt, zal handelen naar eigen goeddunken. Niemand zal tegen hem standhouden. Hij zal ook standhouden in het sieraadland en er zal vernietiging in zijn hand zijn. 17 Hij zal zijn zinnen erop zetten om met de kracht van heel zijn koninkrijk te komen, en billijke [voorwaarden] met zich [meebrengen] en [die] ten uitvoer brengen. Hij zal hem een dochter [uit] de vrouwen geven om [het koninkrijk] te gronde te richten, maar zij zal niet standhouden, en zij zal voor hem niet zijn. 18 Dan zal hij zijn zinnen zetten op de kustlanden en hij zal er vele veroveren. Een leider zal echter een einde maken aan zijn smaad tegen hem, zonder dat hij zijn smaad aan hem kan vergelden. 19 Ten slotte zal hij zijn blik slaan op de vestingen van zijn [eigen] land, maar hij zal struikelen en ten val komen, en niet [meer] gevonden worden. 20 In zijn plaats zal er [iemand] opstaan die een belastinginner [het land] laat doorkruisen, [in] koninklijke heerlijkheid. Na enige dagen echter zal hij gebroken worden, maar niet door toorn en niet door oorlog.

(Vers 15) De koning van het noorden, Antiochus III, behaalt omstreeks 198 v.Chr. een grote overwinning over Egypte. De veldheer van het Egyptische leger die enkele jaren eerder nog een aanval van Antiochus III heeft afgeslagen, vlucht naar Sidon. Antiochus III achtervolgt hem en neemt de stad na een belegering in. De opgekomen keurtroepen van de koning van het zuiden om de belegering te doorbreken, worden door Antiochus III naar hun land teruggedreven. Ze hebben geen kracht om stand te houden.

(Vers 16) Antiochus III is oppermachtig. Hij kan doen wat hij wil. Niemand is in staat hem tegen te houden. In die tijd onderwerpt hij heel Israël, "het sieraadland" (vgl. Dn 8:9), aan zich. Vanaf dat ogenblik is Israël voor lange tijd onder Syrische heerschappij, een heerschappij die zwaarder drukt dan de heerschappij van Egypte. Ze staan onder een heerser die de macht heeft te vernietigen wat hij wil.

(Vers 17) Rond 194 v.Chr. probeert Antiochus III door middel van een huwelijk Syrische invloed in Egypte te krijgen. Hij geeft aan Ptolemaeus V zijn dochter Cleopatra tot vrouw. Daarbij belooft Antiochus III haar enkele landen als gift mee te geven, waaronder Israël. Het verdere verloop van de geschiedenis doet de plannen om zijn macht te vergroten, mislukken, onder andere, doordat Cleopatra direct na haar huwelijk partij kiest voor haar echtgenoot.

(Vers 18) Een gebied waarop Antiochus III vervolgens zijn zinnen zet, zijn *"de eilanden"*, waarvan hij *"er vele"* verovert. Dit ziet op de verovering van een groot deel van de Griekse eilanden. Door zijn veroveringszucht naar het westen roept Antiochus echter de toorn van de Romeinen over zich af. *"Een leider"* van het opkomende Romeinse rijk roept deze koning van het noorden een halt toe. In 190 v.Chr. wordt Antiochus III in de beslissende slag bij Magnesië in Klein-Azië door de Romeinse veldheer Lucius Scipio volkomen verslagen. Hij moet zich uit Griekenland terugtrekken.

Hij wordt gedwongen alle olifanten af te staan, een hoge oorlogsschadevergoeding te betalen en ook nog twintig gijzelaars te geven. Onder deze gijzelaars bevindt zich ook zijn jongere zoon, die later onder de naam Antiochus IV Epiphanes van betekenis wordt. Ook leggen de Romeinen hem een heel hoge jaarlijkse schatting op.

Met een restant van zijn verslagen leger keert Antiochus III daarna in zijn land terug. Al zijn trots, roem en eerzucht zijn door het slijk gehaald. Die smaad moet hij zich laten welgevalen, zonder enige mogelijkheid tot vergelding van wat hem is aangedaan.

(Vers 19) Om de hoge schatting die hem is opgelegd te kunnen betalen, berooft Antiochus III de vestingen en tempels van zijn eigen land. Wanneer hij in 187 v.Chr. de tempel te Elymaïs wil plunderen, komt de bevolking tegen hem in opstand. Woedend komen de menigten om hun heiligdom te verdedigen en vermoorden hun koning.

(Vers 20) Na de dood van Antiochus III neemt zijn zoon Seleucus IV bezit van de Syrische troon. Door zijn belastinginner Heliodorus laat hij in zijn rijk hoge belastingen vorderen, om daarmee de opgelegde schatting aan de Romeinen te betalen. Daarvoor zendt hij hem onder andere ook naar Jeruzalem om de tempelschatten te nemen.

“Na enige dagen”, dat wil zeggen twaalf jaren, geregeerd te hebben (terwijl zijn vader vijfendertig jaar heeft geregeerd), wordt Seleucus IV gedood. Dat gebeurt niet door de toorn van een woedende volksmenigte en ook niet door een oorlog, maar door vergiftiging door zijn eigen belastinginner Heliodorus. Laatstgenoemde hoopt daardoor zelf aan de macht te komen.

Antiochus IV Epiphanes | verzen 21-31

21 In zijn plaats zal er een verachtelijk [man] opstaan. Men zal hem de koninklijke waardigheid niet geven. Maar hij zal komen in zorgeloze rust en het koningschap zal hij grijpen door vleiërijen. 22 De [krachtige] armen van de overstroming zullen vóór hem weggespoeld worden en ze zullen gebroken worden, ook de vorst van het verbond. 23 Want zodra men een verbintenis met hem is aangegaan, zal hij bedrog plegen. Hij zal oprukken en met weinig volk machtig worden. 24 In zorgeloze rust zal hij ook in de vruchtbaarste [streken] van het gewest komen en hij zal doen wat zijn vaderen of voorvaderen niet hebben gedaan: roof, buit en bezittingen zal hij onder hen uitstrooien. En tegen vestingen zal hij zijn plannen beramen – maar [slechts] voor een tijd. 25 Ook zal hij zijn kracht en zijn hart opwekken tegen de koning van het zuiden, met een groot leger. De koning van het zuiden zal zich dan in de strijd mengen met een uitermate groot en machtig leger. Hij zal echter geen stand kunnen houden, want men zal plannen tegen hem beramen. 26 Zij die van zijn gerechten eten, zullen hem breken. Zijn leger zal wegspoelen en er zullen velen dodelijk gewond vallen. 27 Het hart van deze twee koningen [zal erop gericht zijn] om kwaad te doen, en aan één tafel zullen zij leugens spreken. Maar het zal niet gelukken, want het einde [wacht] nog tot de vastgestelde tijd. 28 En [de koning van het noorden] zal terugkeren naar zijn land, met grote bezittingen, en zijn hart zal tegen het heilige verbond zijn. Hij zal [zijn wil] ten uitvoer brengen en terugkeren naar zijn land. 29 Op de vastgestelde tijd zal hij terugkeren en tegen het zuiden oprukken, maar het zal niet zijn zoals de eerste of zoals de laatste [keer]. 30 Er zullen schepen van de Kittiers tegen hem komen en hij zal terugschrikken. Hij zal terugkeren en toornen tegen het heilige verbond en hij zal [zijn eigen wil] ten uitvoer brengen. Hij zal, terwijl hij terugkeert, op hen letten die het heilige verbond verlaten. 31 Dan zullen er uit hem [krachtige] armen voortkomen. Die zullen het heiligdom [en] de vesting ontheiligen en het steeds [terugkerende offer] wegnemen en de verwoestende gruwel opstellen.

(Vers 21) Na de dood van Seleucus IV komt de macht echter niet in handen van Heliodorus, maar in handen van Antiochus IV Epiphanes. Deze man is een van de grootste vijanden van Gods volk over wie in het Oude Testament wordt geschreven. Hij is door de Romeinen vrijgelaten en naar zijn land teruggekeerd. Het koningschap is niet iets wat hem te wachten staat. De zonen van zijn broer Seleucus IV, Demetrius en Antiochus, zijn de eerst rechthebbenden op de troon. Toch weet Antiochus IV door vleierijen en gespeelde vriendelijkheid de heerschappij te bemachtigen. Ook Heliodorus moet voor hem wijken.

(Vers 22) Alles wat deze overweldiger Antiochus IV Epiphanes in de weg staat, elke tegenstand, wordt door hem uit de weg geruimd. Niets kan hem in zijn doorzettingsvermogen hinderen. De "verbondsvorst" is de hogepriester Onias III die in 175 v.Chr. door Antiochus IV wordt afgezet en in ballingschap weggestuurd ("weggespoeld"). In 171 v.Chr. wordt Onias III vermoord ("gebroken").

(Vers 23) In Jeruzalem is een orthodoxe partij die van het Jodendom afvaltig is geworden en die hellenistisch gezind is. Deze partij wordt aangevoerd door Jason, de broer van Onias III. De invloed van de partij in Israël is sterk. Daardoor krijgen zij het voor elkaar dat er met Antiochus IV Epiphanes een verbond wordt gesloten. Zij willen heidense leefgewoonten in Israël invoeren en hopen dat daardoor hun samenleven met andere volken vreedzamer en aangenamer wordt. Maar het tegendeel gebeurt! De aanvankelijke vriendelijkheid van de Syrische koning Antiochus Epiphanes is niets anders dan leugen en bedrog.

Nadat hij zijn eerste veldtocht tegen Egypte heeft voltooid, trekt Antiochus Epiphanes op zijn terugweg naar huis door Israël. Daar gaat hij naar Jeruzalem om er zijn macht te vestigen. Wanneer hij namelijk in Egypte is, zijn er in deze stad grote militaire onlusten. Daar moeten de Joden voor boeten! Hoewel hij met weinig volk is, neemt hij de stad zonder problemen in. De hem gunstig gezinde hellenistische partij van de Joden openen namelijk de deuren voor hem. Eenmaal in de stad plundert Antiochus de tempel en richt een afgrijselijk bloedbad aan.

(Vers 24) Antiochus IV Epiphanes plundert Israël meer uit dan zijn voorvaders hebben gedaan. De leden van de achter hem staande hellenistische

partij van de Joden worden door hem met geschenken en het toebedelen van baantjes beloond. Ook Griekse officieren en beambten profiteren van zijn buit. De vestingstad Jeruzalem heeft onbeschrijflijk onder zijn gruweldaden geleden. Maar tot hun vertroosting wordt eraan toegevoegd dat dit leed niet altijd zal voortduren. Wij weten dat God de tijd ervan heeft bepaald.

(Verzen 25-26) De in de verzen 25-27 beschreven gebeurtenissen liggen vóór de gebeurtenissen die in de verzen 23b-24 worden beschreven. De gebeurtenissen van de verzen 23b-24 vinden plaats in de tijd vanaf 175 v.Chr. In vers 25 zijn we terug in het jaar 170 v.Chr. In zijn zucht naar uitbreiding van zijn rijk begint Antiochus Epiphanes in dat jaar met een groot leger de zogenoemde 'Zesde Syrische Oorlog' tegen "de koning van het zuiden", dat is Egypte. Op dat moment zit zijn nog minderjarige neef Ptolemaeus VI op de troon van Egypte. Dat lijkt Antiochus Epiphanes een gunstige gelegenheid zijn rijk uit te breiden.

Ptolemaeus probeert de agressor met een groot en machtig leger te stoppen, maar verliest de strijd. Hij probeert te vluchten, maar het lukt hem niet om aan zijn oom te ontkomen. De stad Alexandrië, die in tegenstelling tot een groot gedeelte van Egypte niet door Antiochus Epiphanes veroverd kan worden, roept daarop verraderlijk de jongere broer van Ptolemaeus VI tot koning uit. Dat zijn de plannen die tegen Ptolemaeus worden bedacht door hen "die van zijn gerechten eten". Zij "zullen hem breken". Dit interne verraad is de oorzaak van zijn nederlaag.

(Vers 27) Als de twee koningen, Antiochus Epiphanes en Ptolemaeus, na de door Antiochus gewonnen oorlog samen aan tafel zitten, is het alsof ze in vrede met elkaar omgaan. Ptolemaeus VI sluit wel een verdrag met Antiochus Epiphanes, met als inhoud dat hij zich onderwerpt, maar houdt zich daar niet aan. Antiochus op zijn beurt is erop uit heel Egypte aan zich te onderwerpen en doet daarom of hij Ptolemaeus wil helpen tegen zijn broer die in Alexandrië tot koning is uitgeroepen. Beide koningen handelen naar hun eigen leugenachtige aard.

De afspraken tussen Egypte en Syrië bereiken echter hun doel niet. Als reden daarvoor wordt aangegeven "dat het einde nog [wacht] tot de vastgestelde tijd". Dat wil zeggen dat de ontwikkelingen nog moeten doorgaan

omdat het einde dat God voor ogen staat, nog niet kan aanbreken. Het houdt in dat de tijd van het einde van de verdrukking van Israël nog niet is gekomen.

(Vers 28) Antiochus Epiphanes trekt met een ongekende oorlogsbuit uit Egypte weg. Wel zou hij graag ook Alexandrië nog hebben ingenomen, maar berichten over onlusten in Syrië noodzaken hem zich van het oorlogstoneel terug te trekken. Zijn haat tegen het geloof in de God van de Bijbel is enorm. Wanneer hij op zijn terugtocht langs Jeruzalem komt, bedrijft hij daar de grootste gruwelen en slaat de meest schaamteloze taal uit. De voorwerpen van zijn haat zijn zij die leven naar *“het heilig verbond”* en in het verborgen trouw blijven aan God. Nadat hij zijn afschuw van God en wat van Hem is de vrije teugel heeft gegeven, keert hij terug naar zijn land.

(Verzen 29-30) In 168 v.Chr. start Antiochus Epiphanes een nieuwe oorlog tegen Egypte. Een van de aanleidingen daarvan is het bericht van de verzoening van zijn twee neven. Maar deze aanval wordt, in tegenstelling tot de andere keren, allesbehalve een succes. Er komen *“schepen van de Kittiers”* tegen hem. *“Schepen van de Kittiers”* lijkt op Cyprus te duiden, maar is ook ruimer op te vatten en omvat dan de landen van de Middellandse Zee en wel onder de heerschappij van de Romeinen. De komst van de Romeinen doet de koning van het noorden terugschrikken en terugkeren. Daarvoor moet hij door Palestina. Onderweg koelt hij zijn woede ten koste van het overblijfsel. Tegelijk verbindt hij zich met hen die het heilig verbond verlaten, dat zijn de ontrouwe, afvallige Joden.

In de geschiedenis zien we dat, wanneer Antiochus Epiphanes met zijn leger naar Alexandrië oprukt, hem een Romeins gezantschap tegemoetkomt, aangevoerd door de consul Gajus Popilius Laenas. Deze overhandigt hem een ultimatum met de opdracht om Egypte binnen een bepaalde tijd te verlaten. Als de vol listen en lagen zittende Syrische koning bedenktijd vraagt, trekt de consul met een stok een kring om hem heen in het zand en spreekt: ‘Beslis hier.’ Tandknarsend en vervuld van machteloze woede ziet Antiochus Epiphanes zich gedwongen zich aan de ijzeren en onbuigzame wil van de Romeinse macht te onderwerpen.

Diep vernederd keert Antiochus Epiphanes terug naar huis. Op die weg komt hij weer door Israël. Daar geeft hij zijn toorn en gramschap de vrije

loop en giet die uit over de Godvrezende Joden. Daarbij is de afvallige partij van de Joden, die worden omschreven als zij *“die het heilig verbond verlaten”*, hem weer van veel nut.

(Vers 31) Rond 167 v.Chr. stuurt Antiochus Epiphanes zijn belastinginner Apollonius met een krachtig leger naar Jeruzalem. Deze overvalt Jeruzalem vanuit een gemene hinderlaag, plundert de stad, ontsteekt branden, vermoordt ontelbare Joden, laat vrouwen en kinderen – voor zover die niet hebben kunnen vluchten – wegvoeren, trekt de stadmuren neer en oefent een schrikbewind uit in Jeruzalem. Hij maakt van de Davidsstad een vestingstad en legt er een bezetting.

Vervolgens wordt de godsdienst in de tempel afgeschaft. Dat gebeurt in december 168 v.Chr. Op straffe van de dood wordt het houden van de geboden van het Oude Testament verboden. Het brandofferaltaar wordt omgedoopt tot een Zeusaltaar. Daarbij wordt een afgodsbeeld van Zeus, dat de gelaatstreken van Antiochus Epiphanes draagt, opgesteld.

De verstandigen | verzen 32-35

32 En hen die goddeloos handelen tegen het verbond, zal hij doen huichelen door vleierijen. Het volk echter, zij die hun God kennen, zullen zij grijpen, en zij zullen [hun wil] ten uitvoer brengen. 33 De verstandigen onder het volk zullen velen onderwijzen. Zij zullen struikelen door zwaard en vlam, door gevangenschap en beroving – dagen [lang]. 34 Wanneer zij struikelen, zullen zij met weinig hulp geholpen worden. Velen zullen zich echter met vleierijen bij hen voegen. 35 Van de verstandigen zullen er struikelen, om hen te louteren, te reinigen en [zuiver] wit te maken, tot de tijd van het einde, want het [wacht] nog tot de vastgestelde tijd.

(Vers 32) Antiochus Epiphanes probeert niet alleen door geweld, maar ook door vleierijen de Joden tot afval van de God van de Bijbel te brengen. Bij hen die al eerder geen beslistheid hebben getoond als het gaat om de Goddelijke openbaring, lukt hem dat ook. Hij schaft niet alleen de godsdienst van de ware God af, maar betreft ook de afvallige Joden erin.

Er is echter in Israël een groot aantal Joden die ook in de grootste nood aan de God van hun vaders trouw willen blijven. Hier ontmoeten we de Makkabeeën. Zij verzetten zich tegen de gruwelijke praktijken die door

Antiochus Epiphanes worden ingevoerd en vechten voor het herstel van de dienst in de tempel. De priester Mattatias biedt, samen met zijn vijf zonen, weerstand tegen de afval.

Met zijn zonen en allen die zich bij hem aansluiten, trekt hij de wildernis in en voert van daaruit een guerrillaoorlog tegen de Syrische bezettingsmacht en ook tegen de afvallige Joden. Zij vernietigen ook, voor zover dat mogelijk is, de afgodsaltaren. Na de dood van priester Mattatias zetten zijn zonen Simon en Judas de oorlog met beslistheid voort.

De opstand van de Makkabeeën heeft een fenomenaal resultaat. De wetsgetrouwe Joden slaan de Syrische legers in vele veldslagen zover terug, dat zij Jeruzalem weer onder controle krijgen. Op 4 december 164 v.Chr. wordt ook de tempel opnieuw ingewijd. De herdenking daarvan wordt in het Nieuwe Testament vermeld (*Jh 10:22*).

En het was [het feest van] de tempelwijding in Jeruzalem; het was winter. (Jh 10:22)

(*Vers 33*) De wetsgetrouwe Joden, de “*verstandigen*”, is er veel aan gelegen de massa van het Joodse volk op te roepen tot trouw aan de levende God en Zijn Woord. Zeer velen moeten in deze verwarde tijden hun toewijding aan God echter met de dood bekopen. De wreedste en meest verschillende kwellingen worden hun aangedaan. “*Zwaard en vlam*” en “*gevangenschap en beroving*” maken hun het leven ondraaglijk. Naar deze situatie verwijst de schrijver van de *brief aan de Hebreëen* in het hoofdstuk van de geloofshelden, waaronder ook deze “*verstandigen*” gerekend moeten worden (*Hb 11:35b*).

...; anderen echter werden gefolterd zonder de verlossing aan te nemen, opdat zij een betere opstanding verkregen. (Hb 11:35b)

De “*verstandigen*” of ‘wijzen’ zijn de Makkabeeën en zij die hen helpen. Door hen is veel tot stand gebracht met betrekking tot de dienst in de tempel. Zij zijn daarvoor door God gesterkt. Het Hebreeuwse woord voor verstandigen, *maskilim*, betekent ‘zij die door onderwijs verstandig zijn geworden’. Zij zijn in de school van God geweest en gevormd in wijsheid en verstand. Het is ervaring, opgedaan in de praktijk. Wijsheid is het weten door ervaring, weten hoe men zich moet gedragen, speciaal in de eindtijd.

Verstandigen die optreden, zijn in het verborgen gevormd. Om verstandig te zijn hoef je niet oud te zijn. Daniël is als jongeman al een verstandige (*Dn 1:3-6,19-20*). God begint in de eindtijd Zijn werk van herstel onder Zijn volk

door middel van de verstandigen. Zij onderwijzen in de gerechtigheid. Deze verstandigen zijn een overblijfsel. Zij zijn in de grote verdrukking van grote betekenis (*Hs 14:10; Ps 107:43; Jk 3:13-18*).

*Wie is [zo] wijs,
dat hij deze dingen begrijpt,
en [zo] verstandig dat hij ze kent?
(Hs 14:10)*

(*Vers 34*) De trouwe Joden hebben, zoals we hebben gezien, enorme militaire successen geboekt, hoewel velen van hen in die tijd als martelaar hebben moeten lijden en zijn omgekomen. Met “*een kleine hulp*” wordt gedoeld op deze successen en ook op de opstand van Mattatias. De ‘grote hulp’ zal pas komen, wanneer de Messias in het wereldgebeuren zal ingrijpen en een wereldwijde heerschappij van vrede zal vestigen.

Het is duidelijk dat de klinkende overwinningen van de Makkabeeën veel ontrouwe Joden ertoe brengen zich bij hen aan te sluiten. Dit gebeurt met onoprechte motieven en zonder dat hun harten warm zijn geworden voor de waarheid van de levende God. Deze ‘meelopers’ sluiten zich alleen aan, omdat dit voor hen de meest gunstige keus lijkt.

(*Vers 35*) De verstandigen moeten ook zelf gelouterd en gereinigd en wit worden. Louteren is wat gebeurt met het oog op hun verstand en reinigen heeft te maken met hun

*Doe het schuim van het zilver weg
en er zal een voorwerp voor de edelsmid uit komen.
(Sp 25:4)*

gedrag, hun uiterlijk (*vgl. Sp 25:4; MI 3:3a*). Het resultaat is zuivere witheid, zowel van het verstand als van het gedrag. De vervol-

Hij zal zitten [als iemand] die zilver smelt en reinigt: Hij zal de Levieten reinigen en hen zuiveren als goud en zilver. (MI 3:3a)

gingen van die tijd bereiken in geen enkel opzicht het doel dat de Syrische macht ermee heeft. De geloofstrouw van hen die het martelaarschap dulden moeten, leidt veelmeer bij een groot aantal tot een herbezinning en een nog beslistere houding ten aanzien van de geopenbaarde wil van God in de heilige Schrift. Hun geloof wordt er nog zuiverder door. De geloofstrouw van de Joden in deze periode is door de eeuwen heen en tot op vandaag voor veel gelovigen een aansporing geworden om te volharden in vervolging en moeilijkheden!

Het tweede deel van het vers maakt duidelijk dat de vervolgingen in de tijd van de Makkabeeën nog niet “*de tijd van het einde*” inluiden. De overeenkomsten met de eindtijd zijn groot, maar na de vervolgingen is niet

de wereldwijde heerschappij van de Heer Jezus aangebroken. Er moeten nog tijden verstrijken tot de beloften van de HEERE in verbinding met de eindtijd in vervulling gaan.

De antichrist en zijn godsdienst | verzen 36-39

36 Die koning zal handelen naar eigen goeddunken. Hij zal zich verheffen en zich groot maken boven elke god. Hij zal tegen de God der goden wonderlijke dingen spreken. Hij zal voorspoedig zijn tot de gramschap voltrokken is. Want wat vast besloten is, zal gebeuren. 37 En hij zal niet letten op de goden van zijn vaders, [en] ook niet op het verlangen van de vrouwen. Hij zal op geen enkele god letten, maar zichzelf boven alles groot maken. 38 En hij zal de god van de vestingen in zijn standplaats eren. Hij zal namelijk de god die zijn vaders niet gekend hebben, eren met goud, met zilver, met edelgesteente en met kostbaarheden. 39 Hij zal versterkte vestingen maken [samen] met die vreemde god. Voor hen die hij zal kennen, zal hij de eer laten toenemen en hen laten heersen over velen en hij zal het land uitdelen als beloning.

(Vers 36) In dit vers wordt een sprong gemaakt naar de eindtijd, dat wil zeggen dat de gebeurtenissen die vanaf dit vers worden beschreven, hun volle en werkelijke vervulling in de eindtijd zullen hebben. De uitdrukking “die koning” komt hier voor het eerst in dit hoofdstuk voor. Eerder is er steeds gesproken over de koning van het zuiden of van het noorden. “Die koning” is nog steeds Antiochus Epiphanes. Toch wordt hier met nadruk over “die koning” gesproken omdat hij vanaf dit vers duidelijk een type van de antichrist is. Wat hier van Antiochus Epiphanes wordt gezegd, geldt in werkelijkheid in de volle zin voor de antichrist.

Als we kijken naar wat in dit vers wordt gezegd en we kennen enigszins het karakter van de antichrist dan zien we hoe deze dingen ten volle voor hem gelden. In zekere mate is wat hier wordt gezegd ook waar van Antiochus Epiphanes, maar we hebben gezien dat hij toch door de Romeinen gedwongen is geworden om in te binden. Iets dergelijks zien we niet bij de antichrist. De antichrist handelt naar eigen goeddunken. Dat betekent dat hij volledig zelfstandig en eigenmachtig handelt. God komt totaal niet aan bod. Hij wordt genegeerd.

Het tweede kenmerk van de antichrist is dat hij zich verheft en zichzelf boven elke god verheft. Hij duldt niet dat iemand anders eer krijgt dan hijzelf. Na het negeren van God zet hij God aan de kant en maakt hij zichzelf god in de plaats van God. Het derde is dat hij een grote mond opzet tegen de allerhoogste, enige, ware God. Hier tart hij God. Wat Paulus over de antichrist aan de Thessalonikers schrijft, komt overeen met wat we hier in *Daniël* over ‘die koning’ lezen (2Th 2:3-4; vgl. Op 13:11-18).

Laat niemand u op enigerlei wijze bedriegen, want [die komt niet] als niet eerst de afval gekomen is en de mens van de zonde geopenbaard is, de zoon van het verderf, die zich verzet en zich verheft tegen al wat God heet of een voorwerp van verering is, zodat hij in de tempel van God gaat zitten en zichzelf vertoont dat hij God is. (2Th 2:3-4)

Het lijkt erop dat niemand hem kan stuiten in zijn goddeloosheid en de mond kan snoeren. Hij kan naar het schijnt ongestoord zijn gang gaan. Maar Gods oordeel over hem zal op de door God vastgestelde tijd komen. De antichrist zal zijn gang kunnen gaan, totdat wat God over Zijn volk heeft besloten, is vervuld. De gramschap waarvan hier sprake is, is de gramschap van God over Zijn volk vanwege hun afgoderij en de verwerping van Zijn Zoon. De antichrist is net als Antiochus Epiphanes een tuchtroede in de hand van God die Hij in Zijn gramschap gebruikt (vgl. Js 10:5).

Wee Assyrië, de roede van Mijn toorn; en Mijn gramschap is een stok in hun hand. (Js 10:5)

(Vers 37) Ook dit vers gaat over Antiochus Epiphanes, maar daarbovenuit gaat het over de antichrist. De antichrist is een Jood, maar hij slaat geen acht op de God van zijn vaders. Met “*het verlangen van de vrouwen*” wordt de Messias bedoeld, van Wie iedere Joodse vrouw de moeder wenste te worden. Hij negeert dus ook Gods Messias, want hij zal zichzelf als zodanig presenteren. Het gaat alleen om hemzelf. Hij eist alle eer voor zichzelf op. Nog eens wordt er de nadruk op gelegd dat hij zichzelf als god ziet. Hij eist de bovenste plaats op en duldt niemand naast zich, laat staan boven zich.

(Vers 38) Terwijl hij enerzijds niemand boven of naast zich duldt en zelf het enige voorwerp van verering wil zijn, heeft hij zelf toch ook een voorwerp van verering. Zijn eerbeton gaat uit naar “*de god van de vestingen*”. Daarmee wordt zijn militaire macht bedoeld. Deze god hebben zijn vaders niet gekend, want die hebben op God vertrouwd en niet op hun militaire kracht.

De antichrist vereert zijn militaire macht als een god. Dat is zijn kracht. Daarop steunt hij. Hierdoor is hij de omringende vijandige landen de baas. Om die god van het nodige te voorzien investeert hij met alle waardevolle materialen. Hij heeft de technologische kennis en koopt wat nodig is om zich van de meest geavanceerde wapens te voorzien.

(Vers 39) Naast zijn eigen militaire apparaat krijgt de antichrist ook steun van de alleenheerser van het herstelde West-Romeinse rijk, het verenigd Europa, met wie hij een verbond zal sluiten. Zoals we al hebben gezien, zal dat een verbond met de dood blijken te zijn (Dn 9:27; Js 28:15a). Allen die zijn politiek verdedigen, zal hij belonen. Ze zullen aanzienlijke positie toebedeeld krijgen, waarbij zij macht kunnen uitoefenen over anderen.

Omdat u zegt: Wij hebben een verbond gesloten met de dood, en met het rijk van de dood zijn wij een verdrag aangegaan, ... (Js 28:15a)

Ook zal hij zijn trouwe volgelingen stukken land van "het land", dat is Israël, geven als beloning voor hun volgzzaamheid. Alleen zij die zich openlijk met de afgoederij inlaten en de antichrist erkennen, kunnen kopen en verkopen (Op 13:16-17). De trouwste dienaren krijgen grote beloningen. Wat de toepassing op de eindtijd betreft, bevinden we ons inmiddels in de tweede helft van de laatste jaarweek.

En het maakt dat men aan allen, de kleinen en de groten, de rijken en de armen, de vrijen en de slaven, een merkteken geeft op hun rechterhand of op hun voorhoofd; <en> dat niemand kan kopen of verkopen dan wie het merkteken heeft: de naam van het beest of het getal van zijn naam. (Op 13:16-17)

De toekomstige koning van het noorden | verzen 40-45

40 Dan zal in de tijd van het einde de koning van het zuiden hem [met de hoorns] stoten. En de koning van het noorden zal op hem aanstormen met wagens en met ruiters en met vele schepen. Hij zal de landen binnentrekken, [ze] overspoelen en [er] doorheen trekken. 41 Hij zal het sieraadland binnentrekken, en vele [landen] zullen struikelen. Maar deze [zijn het die] aan zijn hand zullen ontkomen: Edom, Moab en de voornaamsten van de zonen van Ammon. 42 Hij zal zijn hand tegen de landen uitstrekken. Ook voor het land Egypte is er geen ontkomen aan. 43 Hij zal heersen over de verborgen schatten van goud en zilver en al de kostbaarheden van Egypte. De Libiërs en de Cusjieten zullen in zijn voetstappen [treden]. 44 Maar de geruchten uit het oosten en uit het noorden zullen hem schrik aanjagen. Daarom zal hij in grote grimmigheid uit-

trekken om velen weg te vagen en met de ban te slaan. 45 En hij zal de tenten van zijn paleis tussen de zeeën opzetten, bij de berg van het heilig Sieraad. Dan zal hij tot zijn einde komen, en geen helper hebben.

(Vers 40) De geschiedenis gaat hier verder. De koning van het zuiden zal "hem", dat is de koning van de vorige verzen, "[met de horens] stoten". We hebben bij die "hem" in eerste instantie te denken aan Antiochus Epiphanes als de koning van het noorden. Maar nog duidelijker dan al in de vorige verzen te zien is, zien we hier dat het om de eindtijd gaat, want in dit vers lezen we dat het gaat om een gebeurtenis "in de tijd van het einde".

In de verzen 36-39 hebben we in de kenmerken die daar zijn genoemd, de duidelijke parallel gezien die er is tussen Antiochus Epiphanes en de antichrist. Het is goed er nog even aan te herinneren dat er in vers 36 sprake is van "die koning" en dat het tot en met vers 39 steeds over "die koning" gaat, zonder de toevoeging "van het noorden" die in de verzen daarvoor steeds wordt gebruikt. De gedachte aan "de koning van het noorden" is daardoor vervaagd en naar de achtergrond verdwenen, waardoor er ruim baan is gekomen om te denken aan de antichrist.

Als type van de antichrist heeft Antiochus Epiphanes de godsdienst van de Joden tot een godsdienst van afval van God gemaakt. Daarmee heeft hij de afvallige massa gebracht tot een verering van de dictator van het herstelde West-Romeinse rijk voor wie hij een afgodsbeeld in de tempel heeft laten oprichten. De antichrist is de vijand in Gods volk.

Vanaf vers 40 is er echter weer sprake van "de koning van het noorden", maar dan nu uitdrukkelijk verbonden met de tijd van het einde of de eindtijd. Dat betekent dat we hier niet meer moeten denken aan de historische Antiochus Epiphanes, maar aan iemand die zich in de eindtijd als de vijand van buiten het volk zal gedragen. Hier wordt Antiochus Epiphanes van een andere kant gezien. Hij is niet alleen de religieuze vijand van de Joden, hij is ook hun politieke vijand. Als de koning van het noorden is hij erop uit Israël van de aardbodem weg te vagen.

Dat is wat we in de verzen 40-45 voor ons hebben. Daarin zien we niet meer de historische Antiochus Epiphanes, maar de toekomstige koning van het noorden. Deze persoon zal, net als we hebben gezien bij de antichrist, geheel in de geest van de historische Antiochus Epiphanes optreden.

De aanleiding voor de openbaring van zijn vijandschap tegen het Joodse volk is een aanval van de koning van het zuiden op "hem", de koning van het noorden. Het kan ook zijn dat met "hem" de antichrist wordt bedoeld. In elk geval gaat het initiatief voor deze confrontatie tussen de beide koningen in de eindtijd van de koning van het zuiden uit. Elke beweging van de koning van het zuiden in de richting van de koning van het noorden zal door de koning van het noorden als een oorlogsverklaring worden opgevat.

De koning van het noorden zal zijn legers mobiliseren en ook zijn vloot inzetten en met groot vertoon van macht op Egypte aanstormen. Daarbij zal hij ook andere landen aandoen en die aan zijn zegekar binden. Hij zal die landen "overspoelen" als een overweldigende watervloed (vgl. *Js* 8:7-8; 10:22; 28:17; *Dn* 9:27).

...
*daarom, zie, doet de Heere over hen opkomen
 de machtige, geweldige wateren van de rivier [de Eufraat],
 [namelijk] de koning van Assyrië met al zijn luister.
 Deze zal buiten al zijn stroom[beddingen] treden,
 en over al zijn oevers heenstromen.
 Hij dringt door tot in Juda, overspoelt het, trekt [er] doorheen,
 hij reikt tot aan de hals,
 en zijn uitgebreide vleugels
 zullen de volle breedte van uw land innemen, Immanuel!
 (*Js* 8:7-8)*

(*Verzen* 41-43) Bij zijn oorlogszuchtige optreden als reactie op de aanval van Egypte zal Syrië, naast vele landen, ook het land Israëel binnentrekken, dat hier genoemd wordt "het sieraadland" (vgl. *Dn* 8:9; 11:16; *Ez* 20:6). Drie landen zullen echter aan de veroveringszucht van de koning van het noorden ontkomen: Edom, Moab en het beste deel van Ammon. Deze landen bevinden zich in het gebied van het tegenwoordige Jordanië. Een reden dat deze landen niet in de macht van de koning van het noorden komen, kan zijn dat God deze oude vijanden Zelf zal oordelen. Hij zal dat dan doen door de Godvrezenden die zich in het land bevinden (*Js* 11:13-14). Op die manier zorgt God ervoor dat de vroegere vijanden

*Dan zal de afgunst van Efraïm verdwijnen,
 en wie Juda in het nauw drijven, zullen uitgeroeid worden.
 Efraïm zal niet [langer] jaloers zijn op Juda,
 en Juda zal Efraïm niet [meer] in het nauw drijven.
 Zij zullen op de schouder van de Filistijnen neerstrijken in het westen,
 samen zullen zij de mensen van het oosten uitplunderen.
 Zij zullen hun hand uitstrekken tegen Edom en Moab,
 en de Ammonieten zullen hun gehoorzaam zijn. (*Js* 11:13-14)*

van Israël hun rechtvaardige vergelding ontvangen uit de handen van het volk dat zij hebben geprobeerd tegen te staan en te benadelen.

De koning van het noorden trekt dan verder naar het zuiden om Egypte aan te vallen. Egypte zal niet, in tegenstelling tot de drie zojuist genoemde landen, aan de greep van de koning van het noorden ontkomen. Egypte kent grote materiële voorspoed vanwege de natuurlijke hulpbronnen die het land rijk is en ook omdat dit land het grote centrum van de westerse en oosterse handel in dat deel van de wereld is geworden. Van al die rijkdom maakt de koning van het noorden zich meester. Libië en Cusj (of Ethiopië), de zuidelijk van Egypte gelegen bondgenoten van Egypte, zullen in het lot van Egypte delen en door de koning van het noorden aan zijn macht worden onderworpen.

(Verzen 44-45) Terwijl de koning van het noorden oorlog voert, hoort hij berichten uit het oosten en uit het noorden. Wat deze geruchten zijn, is niet helemaal duidelijk. Toch zijn er wel enkele aanwijzingen wat deze geruchten zouden kunnen zijn. We lezen elders over “koningen die van [de] opgang van de zon komen” (Op 16:12). Er is ook wel iets te zeggen voor de veronderstelling dat de geruchten uit het oosten worden veroorzaakt door de terugkeer van het gevluchte overblijfsel in het land die de bezettingsmacht terugdrijft (Zc 12:4-6; Jl 3:11; Mi 5:4-8; Zc 10:3,5-6a).

Op die dag, spreekt de HEERE, zal Ik alle paarden met schichtigheid slaan en hun ruiters met krankzinnigheid. Maar over het huis van Juda zal Ik Mijn ogen openhouden en alle paarden van de volken zal Ik met blindheid slaan. Dan zullen de leiders van Juda in hun hart zeggen: De inwoners van Jeruzalem zullen voor mij een [bron van] kracht zijn door de HEERE van de legermachten, hun God. Op die dag zal Ik de leiders van Juda maken als een vuurbekken in [een stapel] hout en als een brandende fakkel in een graanschoof. Rechts en links zullen zij al de volken rondom verteren en Jeruzalem zal nog op zijn plaats blijven, in Jeruzalem. (Zc 12:4-6)

De geruchten uit het noorden kunnen worden toegeschreven aan de komst van bondgenoten, die Israël te hulp snellen. We kunnen daarbij denken aan de legers van het herstelde West-Romeinse rijk, dat is het verenigd Europa, die hun bondgenoot Israël te hulp zullen snellen en vanuit het noorden het land binnenkomen. De legers van het verenigd Europa zullen naar Harmagedon oprukken (Op 16:16).

En Hij verzamelde hen op de plaats die in het Hebreeuws Harmagedon heet. (Op 16:16)

Ze menen in eigen kracht te gaan, maar het is de geheimzinnige kracht van God die hen daarheen leidt om hen daar te oordelen. Harmagedon is een

vlakke in het noorden van Israël, een vlakke die heel geschikt is voor een grote opmars. Wat door de nieuwsmedia zal worden voorgesteld als een hulpoperatie ten behoeve van het bedreigde Israël, is in werkelijkheid een opmars om oorlog te voeren tegen het Lam (*Op 19:19*).

En ik zag het beest en de koningen van de aarde en hun legers verzameld om oorlog te voeren tegen Hem die op het paard zat en tegen zijn leger. (Op 19:19)

Door deze geruchten zal de koning van het noorden zijn zegetocht in het zuiden onderbreken. Briesend van woede zal hij terugkeren naar Israël om de opstand die daar aan de gang is, neer te slaan. Hij zal daarbij niets en niemand ontzien. Hij is van plan velen weg te vagen en onschadelijk te maken.

Dan lezen we dat hij *“de tenten van zijn paleis”*, dat is zijn hoofdkwartier, *“tussen de zeeën opzetten”* zal. De vertaling van dit gedeelte van vers 45 is niet helemaal juist. De juiste vertaling is: *“En hij zal de tenten van zijn paleis opzetten tussen de zeeën en de berg van het heilig sieraad.”* De koning van het noorden zal zijn hoofdkwartier opslaan *“tussen de zeeën – daarmee wordt de Middellandse Zee bedoeld, die in het Hebreeuws wordt aangeduid met “zeeën” als een aanduiding voor ‘de grote zee’ – en de berg van het heilig sieraad”* – dat is de tempelberg in Jeruzalem.

Wanneer hij zo Jeruzalem voor de tweede keer belegerd, zal de nood van het gelovig overblijfsel tot een hoogtepunt komen. Zij lijden enorm van de antichrist in het land en ze worden nu ook nog door de koning van het noorden bedreigd. Deze laatste dreiging, de dreiging van buitenaf, en de daaruit voortvloeiende nood delen zij met de goddeloze massa. Het gelovig overblijfsel heeft een dubbele vijandschap te verduren: één van binnen, de antichrist, en één van buiten, de koning van het noorden.

Maar als de nood het hoogst is, is voor het overblijfsel de redding en voor de goddeloze massa het eindoordeel nabij. De redding komt uit de lucht, want dit is het moment dat de Heer Jezus naar de aarde komt en Zijn voeten zet op de Olijfberg (*Zc 14:3-4a*). Dan doodt Hij de koning van het noorden. Het wordt hier allemaal niet met zoveel woorden gezegd. Het staat er eenvoudig en daardoor indringend:

Dan zal de HEERE uittrekken en tegen die heidenvolken strijden, zoals de dag dat Hij streed, op de dag van de strijd. Op die dag zullen Zijn voeten staan op de Olijfberg, die voor Jeruzalem ligt, ten oosten [er]van. (Zc 14:3-4a)

“Dan zal hij tot zijn einde komen, en geen helper hebben.” Hij die zich zo op zijn kracht heeft beroemd en heeft gemeend alles te kunnen doen wat hij wil, wordt gedood zonder dat iemand het voor hem opneemt. Niemand is in staat zijn oordeel af te wenden.

Dat de toekomstige koning van het noorden bij Jeruzalem wordt gedood, is een bewijs te meer dat het niet om de historische Antiochus Epiphanes kan gaan. Deze historische figuur is volgens de ongewijde geschiedenis namelijk niet bij Jeruzalem gedood, maar in Perzië aan een ziekte gestorven.

Daniël 12

Een tijd van grote benauwdheid | vers 1

1 *In die tijd zal Michaël opstaan,
de grote vorst,
hij die uw volksgenoten bijstaat.
Het zal een benauwde tijd zijn,
zoals er niet geweest is sinds er een volk is geweest
tot op die tijd.
In die tijd zal uw volk ontkomen,
ieder die gevonden wordt, opgeschreven in het boek.*

De woorden aan het begin van het vers (“in die tijd”) maken duidelijk dat we ons nog in dezelfde tijd bevinden van de vorige verzen, dat is de tijd van het einde of de eindtijd. We hebben aan het eind van het vorige hoofdstuk gezien hoezeer “uw volksgenoten”, de volksgenoten van Daniël, het gelovig overblijfsel, in verdrukking zullen zijn. Enerzijds worden ze heftig vervolgd door hun afvallige volksgenoten in het land, dat zijn de antichrist en de ongelovige massa. Anderzijds wordt hun het leven ondraaglijk gemaakt door een vijand buiten het volk, de koning van het noorden, die Jeruzalem belaagt en benauwt.

Die verdrukking wordt hier genoemd “een benauwde tijd ... zoals er niet geweest is sinds er een volk is geweest tot op die tijd”. Het zal een tijd van ongekende nood zijn. De Heer Jezus, Die deze tijd de tijd van “een grote verdrukking” noemt, spreekt er ook over dat deze tijd zijn weerga in de wereldgeschiedenis niet kent (Mt 24:21; Jr 30:7). Want er zal dan een grote verdrukking zijn zoals er niet geweest is van [het] begin van [de] wereld af tot nu toe en er ook geenszins meer zal komen. (Mt 24:21)

Terwijl de benauwdheid van het gelovig overblijfsel groot is vanwege de belegering, krijgt dat overblijfsel steun uit de onzichtbare wereld. Tot zijn bemoediging krijgt Daniël te horen dat zijn zwaar beproefde volksgenoten iemand toegewezen krijgen die voor hen “stáát”. Dat hij er ‘stáát’, wil zeggen dat op hem staatgemaakt kan worden, hij is betrouwbaar en maakt

hun zaak tot de zijne. Hij is er voor hen en zet zich voor hen in. Ze staan er niet alleen voor. Met deze mededeling wordt duidelijk dat het gelovig overblijfsel geen speelbal van de boze machten is, al kan dat wel eens zo lijken. De werkelijke oorlogsvoering vindt in de hemelse gewesten plaats, zoals we in *Daniël 8* hebben gezien.

De uitkomst voor *“uw volk”* wordt ook gegeven: zij zullen ontkomen. Ook dat is een grote bemoediging. De uitredding uit alle ellende zal gebeuren. Die uitredding geldt echter niet voor allen die uiterlijk tot Gods aardse volk behoren. De goddeloze massa zal omkomen. De uitredding, de verlossing, is alleen het deel van *“ieder die gevonden wordt, opgeschreven in het boek”*. Dit zijn zij die bij God bekend zijn als de Zijnen en van wie de *“namen staan ingeschreven in de hemelen”* (Lk 10:20), *“in het boek van het leven van het Lam”* (Op 21:27; 13:8).

De opstanding | vers 2

2 *En velen van hen die slapen
in het stof van de aarde, zullen ontwaken,
sommigen tot eeuwig leven,
anderen tot smaad, tot eeuwig afgrijzen.*

In het vorige vers gaat het over het volk van God in het land in de eindtijd en dan in het bijzonder over het gelovig overblijfsel. Het gaat daar over de Israëlieten in het land die zijn ontkomen aan de vervolgingen en die levend het vrederijk zullen binnengaan. Tevens is aangegeven dat zij door God gekend zijn. Hij heeft ze in Zijn boek geschreven. Dat grenst hen af van allen die niet in Zijn boek zijn geschreven, dat is de ongelovige, afvalige massa.

In vers 2 gaat het over hen van Gods volk die buiten het beloofde land *“slapen in het stof van de aarde”*, dat wil zeggen dat ze gestorven zijn (Gn 3:19; Ps 22:16b). Hier staat *“velen”*, omdat het niet gaat om alle gestorven mensen, maar om de gestorvenen van Israël. Zij zullen allen ontwaken. Maar we zien in die groep ook een tweedeling. Die tweedeling blijkt wanneer zij *“ontwaken”*, dat wil zeggen wanneer zij opstaan. Er zijn *“sommigen”* die

opstaan “tot eeuwig leven” en er zijn “anderen” die opstaan “tot smaad, tot eeuwig afgrijzen” (vgl. Mt 25:46).

Zij die opstaan tot eeuwig leven, zullen deel hebben aan de zegen van het vreedrijk (vgl. Ps 133:3b). Het eeuwige leven is hier de sfeer van leven, het leven in een angstlo-

ze heerlijkheid, zonder pijn en verdriet, met alleen maar genot in gemeenschap met de Heer Jezus, de regerende Vredevorst. Deze ontwaakten zijn niet in het aardse deel van het vreedrijk – dat is voor hen die levend het vreedrijk ingaan –, maar in het hemelse deel (Mt 13:43a).

En dezen zullen gaan in [de] eeuwige straf, maar de rechtvaardigen in [het] eeuwige leven. (Mt 25:46)

Want daar gebiedt de HEERE de zegen [en] het leven tot in eeuwigheid. (Ps 133:3b)

Dan zullen de rechtvaardigen stralen als de zon in het koninkrijk van hun Vader. (Mt 13:43a)

Door het deel van de ongelovigen te omschrijven als “tot smaad, tot eeuwig afgrijzen” wordt het contrast met die heerlijkheid op de scherpste en meest schrijnende wijze voorgesteld. Het lot van de verlorenen is even eeuwig als dat van hen die behouden zijn. En zo heerlijk als het lot van de uitverkorenen is, zo vreselijk is het lot van de verlorenen. Op grond van dit vers is zowel de leer van de alverzoening als die van de vernietiging van de ziel duidelijk in strijd met Gods Woord en daarom verwerpelijk.

Van belang is nog erop te wijzen dat de opstanding tot eeuwig leven en de opstanding tot eeuwig afgrijzen niet op hetzelfde moment zullen plaatsvinden. De Schrift kent niet zoiets als een algemene opstanding van gelovigen en ongelovigen samen. Integendeel, de Schrift spreekt over een “eerste opstanding” (Op 20:5b), waardoor duidelijk wordt dat er nog een opstanding is.

De eerste opstanding verloopt in fasen: eerst Christus, “daarna die van Christus zijn, bij Zijn komst” (1Ko 15:23). Ook de komst van Christus verloopt in fasen. Hij komt eerst om de Zijnen tot Zich te nemen in de lucht (1Th 4:15-18). Bij die gelegenheid worden alle sinds Abel ontslapen gelovigen opgewekt en de levende gelovigen veranderd. Vervolgens vindt de bruiloft van het Lam plaats (Op 19:7).

Daarna komt de Heer Jezus voor de tweede keer uit de hemel, samen met

Want de Heer Zelf zal met een bevelend roepen, met [de] stem van een aartsengel en met [de] bazuin van God neerdalen van [de] hemel; en de doden in Christus zullen eerst opstaan; daarna zullen wij, de levenden die overblijven, samen met hen in wolken worden opgenomen de Heer tegemoet in [de] lucht; en zó zullen wij altijd met [de] Heer zijn. (1Th 4:16-17)

de gemeente en de andere gelovigen, om Zijn vijanden te verslaan en Zijn koninkrijk te vestigen. Dat is het moment dat de martelaren die tijdens de laatste jaarweek zijn gedood, zullen opstaan om ook deel te nemen aan de regering van Christus (Op 20:4). Dan is de eerste opstanding voltooid. De ongelovigen zullen pas na het vreedelijk levend worden en voor de grote, witte troon, waar alleen ongelovigen voor staan, geoordeeld worden (Op 20:5a,11-15).

En ik zag tronen, en zij gingen daarop zitten, en het oordeel werd hun gegeven; en [ik zag] de zielen van hen die om het getuigenis van Jezus en om het woord van God onthoofd waren, en die het beest of zijn beeld niet hadden aanbeden en niet het merkteken aan hun voorhoofd en aan hun hand ontvangen hadden; en zij werden levend en regeerden met Christus duizend jaren. (Op 20:4)

Er zijn twee opstandingen. Zo zegt Paulus tegen Felix, “dat er een opstanding zal zijn zowel van rechtvaardigen als van onrechtvaardigen” (Hd 24:15; Lk 14:14). Tussen beide opstandingen ligt een periode van duizend jaar. Hetzelfde is van toepassing op wat de Heer Jezus noemt “[de] opstanding van [het] leven” en “[de] opstanding van [het] oordeel” (Jh 5:29).

De verstandigen | vers 3

- 3 *De verstandigen zullen blinken als de glans van het [hemel]gewelf, en zij die er velen rechtvaardigen, als de sterren, voor eeuwig en altijd.*

Onder hen die het trouwe, Godvrezende overblijfsel vormen, nemen “de verstandigen” een speciale plaats in (Dn 11:33,35). Die plaats hebben ze tijdens hun leven ingenomen onder het volk en die plaats nemen ze in het hemelse deel van het vreedelijk in wanneer dat is aangebroken. Dat kunnen we opmaken uit de manier waarop ze worden voorgesteld. Zij “blinken als de glans van het [hemel]gewelf” en “als de sterren”. Deze plaats zullen ze krijgen als beloning voor hun dienst op aarde. Ze zullen ook in het vreedelijk wegwijzers aan het firmament zijn die aanwijzingen geven voor het leven op aarde.

“De verstandigen” hebben door hun dienst op aarde “velen” tot “rechtvaardigen” gemaakt. Zij hebben geleerd bij en van de Heer Jezus en zijn daardoor verstandig en wijs geworden. Dit verstand en die wijsheid zijn van groot belang geweest in een tijd van enorme beproeving en verzoeken van allerlei aard. Zij hebben de gelovigen kunnen onderwijzen over de rechte

weg, dat is de weg van de rechtvaardige. Het 'rechtvaardigen van velen' betekent dat zij velen hebben geleerd hoe ze rechtvaardig moeten leven.

Het zal duidelijk zijn dat met het rechtvaardigen van anderen niet is bedoeld het les geven in de manier waarop iemand voor God gerechtvaardigd kan worden. Hoe een mens rechtvaardig kan zijn bij God, wordt uitvoerig behandeld in de *brief aan de Romeinen*. Maar de leer van de rechtvaardigheid voor God stopt niet bij de kennis die iemand heeft dat God geen zonden meer in hem ziet. Dit laatste is een belangrijke en noodzakelijke leer en moet eerst worden gekend en aanvaard. Maar het moet gevolgd worden door een rechtvaardig leven, dat is een leven waarin God het Zijne krijgt en waarin de mensen het hunne krijgen. Het gaat erom dat de verstandige onderwijs geeft en laat zien hoe je in een wereld waarin het bedrijven van *ongerechtigheid* de meest vanzelfsprekende zaak is, moet leven als iemand voor wie het doen van *gerechtigheid* de meest vanzelfsprekende zaak is.

Verstand en wijsheid zijn speciaal nodig in de eindtijd, dat is de tijd waarin wij leven. Daarom is het ook voor ons belangrijk dat wij ons verstand laten vormen door en onderwijs krijgen in wijsheid. Dat is alleen mogelijk aan de voeten van de Heer Jezus. Hij is de volmaakt Verstandige en Wijze. Verstandigen zijn ook zij die anderen kunnen onderwijzen, die hun wijsheid kunnen doorgeven aan anderen. Paulus schrijft in zijn *tweede brief aan Timotheüs*, een brief die over de eindtijd gaat, dat er mensen nodig zijn die bekwaam zijn om anderen te onderwijzen (2Tm 2:2).

...; en wat je van mij gehoord hebt onder vele getuigen, vertrouw dat toe aan trouwe mensen, die bekwaam zullen zijn ook anderen te leren. (2Tm 2:2)

Verstandigen zijn mensen die onderwezen zijn en zelf ook onderwijzen. De eindtijd is zo verdorven, dat we meer dan ooit Godvrezende mensen nodig hebben die onderscheid kunnen maken tussen goed en kwaad. In de eindtijd waarin wij leven worden deze zaken namelijk omgedraaid. Het kwade wordt goed genoemd en het goede wordt kwaad genoemd (Js 5:20). Als we menen dat we dit zelf wel kunnen uitmaken, zijn we al door deze omkering van zaken aangetaast (Js 5:21). Dat verschil moet ons dui-

Wee hun die het kwade goed noemen
en het goede kwaad;
die duisternis voorstellen als licht,
en licht als duisternis;
die bitter voorstellen als zoet
en zoet als bitter.

Wee hun die in hun [eigen] oog wijs zijn
en naar hun eigen mening verstandig.
(Js 5:20-21)

delijk gemaakt worden. We leren dat alleen in de tegenwoordigheid van God.

Met deze mededeling over de verstandigen is de uitleg aan Daniël over de toekomstige dingen tot een einde gekomen. Het vreedelijk als zodanig is geen deel van wat aan Daniël is verteld. Hij is de profeet in de tijden van de volken. Wat hem bezighoudt, is hoe het zijn volk tijdens die tijden zal vergaan. Dat is wat hem is verteld en dat is wat wij van hem te horen hebben gekregen. De opmerkingen die nog volgen, zijn aanwijzingen voor Daniël over wat hij moet doen met wat hem bekend is gemaakt. Daar vloeien nog enkele vragen uit voort en daar komt ook nog een antwoord op.

Het boek verzegeld | vers 4

4 Maar u, Daniël, houd deze woorden geheim en verzegel dit boek tot de tijd van het einde. Velen zullen het onderzoeken en de kennis zal toenemen.

Daniël krijgt de opdracht om wat hij heeft gehoord geheim te houden en het boek te verzegelen. Dat betekent dat de tijd van de vervulling van deze dingen nog niet is aangebroken. De vervulling zal gebeuren in de eindtijd. Dan zullen velen onderzoeken wat hier tegen Daniël is gezegd. Ze zullen daardoor in kennis toenemen en inzicht krijgen in de omstandigheden van de eindtijd. Dit boek zal hun enorme steun geven in de tijd van het einde.

Voor ons, nieuwtestamentische gelovigen, is het boek niet verzegeld. Wij leven in de eindtijd (2Tm 3:1; 1Jh 2:18a). Daarbij komt dat de Heilige Geest is gekomen, Die ons de toekomstige dingen verkondigt (Jh 16:13). De toekomstige dingen worden ons uit de doeken gedaan in het boek *Openbaring*. Voor ons zijn de woorden over de toekomst niet verzegeld. Uit het boek *Openbaring* weten wij dat de tijd nabij is (Op 22:10), terwijl het voor Daniël en Zijn volk nog lang zal duren.

Maar weet dit, dat er in [de] laatste dagen zware tijden zullen zijn; ... (2Tm 3:1)

Kinderen, het is [het] laatste uur; ... (1Jh 2:18a)

Maar wanneer Hij is gekomen, de Geest van de waarheid, zal Hij u in de hele waarheid leiden; want Hij zal vanuit Zichzelf niet spreken, maar alles wat Hij zal horen, zal Hij spreken en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen. (Jh 16:13)

En hij zei tot mij: Verzegel de woorden van de profetie van dit boek niet, want de tijd is nabij. (Op 22:10)

Hoelang nog? | verzen 5-7

5 En ik, Daniël, zag, en zie, er stonden twee anderen, de één hier op de oever van de rivier, en de ander aan de overkant op de oever van de rivier. 6 De [één] zei tegen de Man gekleed in linnen, Die Zich boven het water van de rivier bevond: Hoelang duurt het [nog] voordat er een einde [komt aan] deze wonderlijke dingen? 7 Toen hoorde ik de Man, gekleed in linnen, Die Zich boven het water van de rivier bevond, en Hij hief Zijn rechter- en Zijn linkerhand op naar de hemel en zwoer bij Hem Die eeuwig leeft: Na een vastgestelde tijd, vastgestelde tijden en een helft, wanneer Hij er een einde aan gemaakt zal hebben om de macht van het heilige volk stuk te slaan, zal er aan al deze [dingen] een einde komen.

Als de engel klaar is met zijn mededelingen aan Daniël, ziet Daniël twee andere engelen samen met de Man over Wie al eerder is bericht (*Dn 10:5-8*). Een van de engelen stelt de Man de vraag naar de duur van de geschiedenis die in het visioen is getoond. Hij spreekt daarmee hoogstwaarschijnlijk de vraag uit die in het hart van Daniël leeft. Hij spreekt over “*deze wonderlijke dingen*”. Alles wat in het visioen is getoond, is een wonderlijke ontwikkeling van de gebeurtenissen. Deze gebeurtenissen voeren immers tot het invoeren in de beloofde zegen van Gods volk, nadat het de uitreding uit de tijd van grote benauwdheid heeft ervaren.

De Man aan Wie de vraag wordt gesteld, kan niemand anders zijn dan de Heer Jezus. Hij weet het antwoord en geeft het. Voordat Hij dat doet, wordt nog van Hem vermeld dat Hij “*Zich boven het water van de rivier bevond*”. Deze plaats lijkt symbolisch aan te geven dat Hij boven alle omstandigheden staat en ze ook bestuurt. Hij zal op de bestemde tijd, na verloop van de door Hem vastgestelde periode, aan alle leed van Zijn volk een einde maken. Hij zal dat doen door Zijn vijanden te oordelen, waarna Hij een heerlijk rijk van vrede en gerechtigheid en blijdschap zal oprichten.

De duur van de tijd van het lijden tot aan de bevrijding is vastgesteld op drieënhalf jaar: “*een vastgestelde tijd*” is een jaar, “*vastgestelde tijden*” is twee jaar en “*een helft*” is een half jaar. Die tijd zal niet worden overschreden.

Het is eerder zo, dat die tijd is ingekort tot drieënhalf jaar, want anders zou niemand het overleven (Mt 24:22).

En als die dagen niet werden verkort, zou geen enkel vlees behouden worden, maar terwille van de uitverkorenen zullen die dagen worden verkort. (Mt 24:22)

Dat dit zo is, bevestigt Hij met een eed. Dat doet Hij om de grootste verzekering aan de Zijnen te geven dat het zolang, en geen dag langer, zal duren. Hij zweert bij Hem Die eeuwig leeft en niet aan tijd gebonden is, maar Die tegelijk de tijd in de hand houdt. Aan het einde van de grote verdrukking komt Hij, Die hier Zijn rechter- en Zijn linkerhand naar de hemel heft, terug. Zijn terugkeer naar de aarde zal veel gevolgen hebben.

Maar hier staat Zijn komst vooral in verband met de plaats die Hij Zijn volk altijd al heeft willen geven in het wereldbestel. Hij zal hen *“tot een hoofd maken en niet tot een staart”* (Dt 28:13). Dat het omgekeerde het geval is geworden, komt door de ontrouw van het volk (Dt 28:44). Hij zal Zijn plan vervullen in het *“heilige volk”*, dat is het Godvrezende overblijfsel. Zij vormen heel Israël, zoals geschreven staat: *“En zó zal heel Israël behouden worden”* (Rm 11:26).

Alle haat van de omliggende volken is er altijd op gericht geweest en zal erop gericht zijn om *“de macht van het heilige volk stuk te slaan”*. Door Zijn tussenkomst zal Hij Zijn volk, *“het heilige volk”*, het volk dat Hem toebehoort en toegewijd is aan Hem, tot hoofd van de volken maken. Israël wordt vanwege zijn macht door alle omringende volken met haat bejegend. Die macht is in het verleden keer op keer stukgeslagen, nu eens door de koning van het noorden, dan weer door de koning van het zuiden. In de tijd van het einde wordt zijn macht nog eenmaal door de koning van het noorden stukgeslagen. Maar als deze vijandige macht door de Heer Jezus is geoordeeld, is *“aan al deze [dingen] een einde”* gekomen.

Het laatste onderwijs | verzen 8-12

8 Ik echter, ik hoorde [het well], maar ik begreep het niet. En ik zei: Mijn Heere, wat zal het einde hiervan zijn? 9 Toen zei Hij: Ga heen, Daniël, want deze woorden blijven geheim en verzegeld tot de tijd van het einde. 10 Velen zullen gereinigd, [zuiver] wit gemaakt en gelouterd worden. De goddelozen echter zullen goddeloos handelen en geen enkele van de goddelozen zal het begrijpen,

maar de verstandigen zullen het begrijpen. 11 Van de tijd af dat het steeds [terugkerende offer] weggenomen zal worden en de verwoestende gruwel opgesteld zal zijn, zijn het duizend tweehonderdnegentig dagen. 12 Welzalig is hij die blijft verwachten en duizend driehonderdvoijfendertig dagen bereikt.

Het is Daniël nog niet helemaal duidelijk. Hij wil graag een nadere toelichting. Hij heeft nog niet begrepen, wat wij wel mogen begrijpen, hoe het zit met die vastgestelde tijden. Ook is hem niet duidelijk hoe het verder zal gaan. We zien hier weer hoe onbeschroomd Daniël vraagt naar de betekenis van wat hem niet duidelijk is. Dat is een voorbeeld voor ons. Wij mogen met al onze vragen naar de Heer gaan, of ze nu met onze dagelijkse behoeften te maken hebben of met Gods plan met de wereld. Als ons hart naar gemeenschap met God verlangt, zullen we al onze vragen aan Hem voorleggen en uitzien naar Zijn antwoord (Hk 2:1). Het hart dat leeft in gemeenschap met God, stelt belang in alle dingen waar God belang in stelt.

*Ik ging op mijn wachtpost staan,
nam mijn plaats in op de vesting[wal],
en keek uit om te zien wat Hij in mij spreken zou
en wat ik antwoorden zou op mijn aanklacht.
(Hk 2:1)*

Daniël krijgt het antwoord dat deze mededelingen niet voor hem zijn bedoeld (vgl. 1Pt 1:12). Hij zal die tijd niet meemaken, althans niet bij zijn leven. Hij zal een van de verstandigen zijn die glanzen aan het hemelgewelf. Het zal voor hem nog lang duren voor het einde werkelijk gekomen zal zijn. Als die tijd gekomen zal zijn, zal het een tijd van reiniging, wit maken en loutering zijn (Dn 11:35).

Aan hen werd geopenbaard dat zij niet voor zichzelf, maar voor u de dingen bedienden die u nu zijn aangekondigd door hen die u het evangelie hebben verkondigd door [de] Heilige Geest die van [de] hemel is gezonden; dingen waarin engelen begerig zijn een blik te werpen. (1Pt 1:12)

Tijdens deze tijd van beproeving, die een reinigend, witmakend en louterend effect op het overblijfsel heeft, zullen de goddelozen in toenemende mate goddeloos handelen (vgl. Op 22:11). Met de goddelozen lijken hier de afvallige Joden te zijn bedoeld. Zij hebben geen begrip van de ernst van de tijd waarin ze leven: dat de komst van Christus aanstaande is en dat dit voor hen het oordeel betekent. De verstandigen echter hebben inzicht in de tijd waarin ze leven en weten dat wanneer Christus komt, dit het oordeel

*Laat hij die onrecht doet, nog meer onrecht doen; en die vuil is, zich nog vuiler maken; en die rechtvaardig is, nog meer gerechtigheid doen; en die heilig is, zich nog meer heiligen.
(Op 22:11)*

over hun vijanden betekent en dat dit hun bevrijding tot gevolg heeft. Dit vooruitzicht zal hen brengen tot een leven van reinheid en heiligheid (vgl. 1Jh 3:3). *En ieder die deze hoop op Hem heeft, reinigt zich zoals Hij rein is. (1Jh 3:3)*

Dan krijgt Daniël nog een aanvullende mededeling over de tijdsduur die zal verlopen vanaf de helft van de laatste jaarweek. Als tijdstip vanaf wanneer moet worden gerekend, worden twee gebeurtenissen genoemd: het wegnemen van het dagelijkse brandoffer en het in de plaats daarvan opstellen van een afgodsbeeld. Het eerste is het verwijderen van wat God toekomt en op grond waarvan Hij bij Zijn volk kan wonen. Maar een mens kan niet zonder een voorwerp van verering. Daarin wordt voorzien door de tweede gebeurtenis: het plaatsen van een afgodsbeeld. Daarmee wordt God niet alleen verwijderd, maar vervangen, zodat er geen gedachte meer aan Hem zal zijn.

Deze twee gebeurtenissen zijn we al eerder tegengekomen (*Dn 8:11; 11:31*). Ze luiden de tijd van de grote verdrukking in, waarvan we hebben gezien dat die drieënhalve jaar zal duren, ofwel *“tweeënveertig maanden”* (*Op 13:5*), ofwel *“twaalfhonderd zestig dagen”* (*Op 12:6*), dat is tweeënveertig maanden keer dertig dagen. Nu lezen we hier over een periode die dertig dagen langer duurt, terwijl wordt uitgegaan van hetzelfde tijdstip. Dat betekent dat, nadat de drieënhalve jaar van grote verdrukking voorbij zijn, er nog dertig dagen volgen die een speciaal doel hebben.

De grote verdrukking is voorbij wanneer de antichrist en de koning van het noorden door de komst van de Heer Jezus zijn geoordeeld. Dat betekent bevrijding van het volk. Maar het betekent niet dat alle vijanden al overwonnen zijn. Er zijn nog vijanden, in het bijzonder de vijand uit het uiterste noorden met zijn bondgenoten, die zo vermetel zijn om Israël aan te vallen als het in de beloofde rust van de Messias is ingevoerd (*Ez 38:2-6, 15-16*). Maar dat zal tot hun eigen verderf zijn (*Ez 39:1-4*). *“De macht van het heilige volk”* (*vers 7*) kan niet meer worden verbroken, omdat de Heer Jezus hun Koning is.

We zien een voorbeeld van deze dingen in de regering van Salomo, de vredevorst. Tijdens de eerste dagen van zijn regering als vredevorst worden de laatste ergernissen uit zijn koninkrijk door hem in oordeel verwijderd.

Dan is er nog sprake van een extra aanvullende periode van vijfenveertig dagen. Hoe we die dagen precies moeten duiden, is me niet duidelijk. Mogelijk gaat het hier om de afronding van het herstel van het hele volk na afloop van de grote verdrukking. Dan zal er met alle vijanden zijn afgerekend en zal het hele volk in rust in het land wonen en God dienen. Dat is waar de getrouwe Jood naar uitzielt. Dat is de gelukzaligheid die het deel is van ieder die volhardt. Volharding is het bewijs van geloof dat zwaar op de proef wordt gesteld (Op 13:10; 14:12). Die volharding zal rijk beloond worden.

Hier is de volharding en het geloof van de heiligen. (Op 13:10)

Hier is de volharding van de heiligen die de geboden van God en het geloof in Jezus bewaren. (Op 14:12)

Een woord voor Daniël persoonlijk | vers 13

13 Maar u, ga heen tot het einde, want u zult rusten, en u zult opstaan in uw bestemming, aan het einde van de dagen.

Daniël is aan het einde van zijn leven gekomen. Hij mag de rust van God binnengaan. Tegelijk krijgt hij, als een persoonlijke belofte, de verzekering dat hij zal opstaan aan het einde van de dagen en de beloning van de HEE-RE krijgen: de vervulling van de beloften die aan de vaders zijn gedaan. Over de tussen-toestand weet hij niets. Wij weten dat de gelovigen die ontslapen zijn bij de Heer Jezus zijn (Lk 23:43; Fp 1:23b).

En Hij zei tot hem: Voorwaar, Ik zeg u: vandaag zult u met Mij in het paradijs zijn. (Lk 23:43)

...: ik verlang ernaar heen te gaan en met Christus te zijn, <want> dit is verreweg het beste; ... (Fp 1:23b)

Daniël zal bij de komst van de Heer Jezus opstaan als een van “de doden in Christus” en met al de ontslapen en levende gelovigen “de Heer tegemoet” gaan “in [de] lucht” (1Th 4:16-17). Hij zal erbij zijn wanneer de Heer “komt om op die dag verheerlijkt te worden in Zijn heiligen en bewonderd te worden in allen die hebben geloofd” (2Th 1:10). Hij is een van “Zijn heiligen” en een van “allen die hebben geloofd”.

Als Christus verschijnt als “de Zon der gerechtigheid” (Ml 4:2), zal Daniël glanzen aan het hemelgewelf en schitteren als een van de sterren (vers 3). Hij zal bijdragen aan de weerspiegeling van de heerlijkheid van Hem om Wie alles gaat: Christus, Gods Gezalfde.

Andere publicaties

Op de website www.oudesporen.nl staan onder het menu 'Artikelen' en het submenu 'Auteurs -> Ger de Koning' de volgende commentaren en publicaties:

- De serie 'Toegelicht en toegepast', een commentaarreeks van de bijbelboeken van het Oude Testament.
- De 'Zie-serie', een commentaarreeks van de vier Evangelien en *Handelingen*.
- De 'Rotsvast-serie', een commentaarreeks met een verklaring van de nieuwtestamentische bijbelboeken vanaf de *brief aan de Romeinen* tot en met *Openbaring*. Deze serie heeft tot doel hen die jong zijn in het geloof te helpen bij het lezen en leren begrijpen van Gods Woord.
- Publicaties over diverse onderwerpen.

Van diverse Nederlandse publicaties zijn vertalingen in andere talen beschikbaar.

Alle commentaren en publicaties zijn vrij te downloaden als PDF bestand en als e-book.

Als er een ISBN wordt vermeld, is het boek ook als paperback te bestellen. Dat kan door op het betreffende ISBN te klikken. Voor een Nederlandse publicatie verschijnt de site www.uitgeverijdaniel.nl. Deze publicatie kan ook via de christelijke boekhandel worden besteld. Voor een in het Duits vertaalde publicatie met een ISBN verschijnt de site www.daniel-verlag.de.

